

URTX

A TÀRREGA NOUCENTISTA (1898 - 1923)¹

Joaquim Capdevila Capdevila

LA TÀRREGA NOUCENTISTA

(1898 - 1923)¹

(Una primera aproximació)

**Joaquim
Capdevila
Capdevila**
Historiador

La Tàrrrega comercial.

Tàrrrega experimenta des de l'última dècada del s.XIX i sobretot a partir dels anys deu del s.XX un important creixement comercial i industrial. Un creixement que es fa patent en el fet que en vint anys -de l'any 1900 al 1919- la ciutat augmenta en una vuitantena els seus comerços i indústries, arribant a l'escreix d'un centenar pràcticament durant la cojuntura alcista dels anys 1915 i 1916. Tàrrrega té el 1919, amb 5500 h., 328 establiments subjectes a matrícula industrial enfront dels 201 que té Cervera, els 179 que té les Borges Blanques, o els 169 de Mollerussa. Aquest creixement industrial i comercial es produeix tant en el número d'altres com també en el creixement de volum de negoci de les indústries i comerços ja existents. Aquest fenomen -la important progressió que experimenta el comerç sobretot, i la indústria, durant les tres primeres dècades del s.XX- és del tot central per entendre les dinàmiques econòmiques, socials, i simbòliques que viu Tàrrrega durant aquest període. Un altre indicatiu eloqüent d'aquesta activitat industrial i comercial que experimenta Tàrr-

ga, a partir sobretot de la segona dècada del s.XX és el fet que l'any 1916, la sucursal de Tàrrrega de la *Caixa de Pensions i d'Estalvis*, rep en impositcions 69.741 pts., per davant de la Badalona (47.481 pts), d'Olot (61.115 pts.), de Tarragona (60.349 pts), de Granollers (67.079 pts) o de Balaguer (27.483 pts)²

Tres són els grans factors que explicarien aquest singular desvetllament econòmic: 1) la centralitat comercial de Tàrrrega respecte la nova plana regada d'Urgell; 2) la seva situació de nexa estratègic en les comunicacions entre Barcelona i la muntanya lleidatana en un moment en què en aquesta última s'hi fan les grans obres hidràuliques; i finalment 3) un factor de mentalitat col·lectiva, amb antecedents històrics rellevants -un exemple clar podria ser la *Societat Econòmica d'Amics del País de Tàrrrega* (1777), la primera de Catalunya, i d'on surt la iniciativa del primer projecte de Canal d'Urgell, començat el 1816 i abandonat definitivament el 1823, que havia de ser de reg i navegable- que apunten en aquest sentit.

QUADRE D'EVOLUCIÓ CRONOLÒGICA DE LA INDUSTRIALITZACIÓ I DEL COMERÇ A TÀRREGA (1900-1919)³

(En la primera columna de les taules figura l'escala de càrregues de contribució industrial, i en les següents columnes el número de contribuents per cada escala de pagament, i per cada any, amb els corresponents volums de recaptació)

escales de pagament de la contribució industrial	1900	1901	1902	1903	1904
de 1 a 100 pts	199 contribuents (7340 pts)	198 contribuents (7632 pts)		198 contribuents (8081 pts)	
de 200 a 300 pts	27 contribuents (4388 pts)	38 contribuents (5950 pts)		36 contribuents (5834 pts)	
de 200 a 300 pts	13 contribuents (3514 pts)	8 contribuents (2214 pts)		6 contribuents (1478 pts)	
de 300 a 500	1 contribuents (330 pts)	4 contribuents (1523 pts)		4 contribuents (1513 pts)	

de 500 a 1000 pts	3 contribuentes (1704 pts)	3 contribuentes (1704 pts)			4 contribuentes (2224 pts)
número total de contribuents per any i volum total de recaptació	243 contribuent (17278 pts)	251 contribuent (18934pts)	247 contribuent (19435 pts) ⁴	247 contribuent (19435pts)	248 contribuent (19132 pts)
	1905	1906	1907	1908	1909
de 1 a 100 pts	200 contribuent (8097 pts)	200 contribuent (8081 pts)	200 contribuent (8087 pts)	192 contribuent (7777 pts)	237 contribuent (8771pts)
de 100 a 200 pts	40 contribuent (6431 pts)	41 contribuent (6921 pts)	40 contribuent (643 pts)	43 contribuent (6837 pts)	43 contribuent (6733 pts)
de 200 a 300 pts	7 contribuent (1721 pts)	8 contribuent (2018 pts)	7 contribuent (1721 pts)	6 contribuent (1429 pts)	6 contribuent (1429 pts)
de 300 a 500					
de 500 a 1000 pts	5 contribuent (2746 pts)	5 contribuent (2746 pts)	5 contribuent (2746 pts)	6 contribuent (2746 pts)	4 contribuent (2226 pts)
número de contribuent per any i volum total de recaptació	252 contribuent (18.995 pts)	255 contribuent (19766 pts)	252 contribuent (18995 pts)	247 contribuent (18789 pts)	290 contribuent (19159)
	1910	1911	1912	1913	1914
de 1 a 100 pts	238 contribuent (8733 pts)	220 contribuent (8810 pts)	214 contribuent (8567 pts)	238 contribuent (9411 pts)	215 contribuent (8827 pts)
de 100 a 200 pts	44 contribuent (6859 pts)	44 contribuent (5630 pts)	51 contribuent (7037 pts)	51 contribuent (7099 pts)	162 contribuent (7119 pts)
de 200 a 300 pts	7 contribuent (1744 pts)	22 contribuent (4962 pts)	27 contribuent (6429 pts)	25 contribuent (5979 pts)	23 contribuent (5455 pts)
de 300 a 500		8 contribuent (2615 pts)	7 contribuent (2321 pts)	13 contribuent (4423 pts)	11 contribuent (3759 pts)
de 500 a 1000 pts	4 contribuent (2226 pts)	4 contribuent (3116 pts)	5 contribuent (3626 pts)	7 contribuent (4423 pts)	5 contribuent (3626 pts)
número de contribuent per any i volum total de recaptació	273 contribuent (19.763 pts)	295 contribuent (25134 pts)	304 contribuent (27982 pts)	334 contribuent (32215 pts)	316 contribuent (28787 pts)
	1915	1916	1917	1918	1919
Tarifa primera ⁵	130 contribuent (14391 pts)	131 contribuent (14793 pts)	129 contribuent (15133 pts)	127 contribuent (14896 pts)	127 contribuent (15292 pts)
Tarifa segona	30 contribuent (4837 pts)	26 contribuent (4188 pts)	22 contribuent (3522 pts)	23 contribuent (3700 pts)	39 contribuent (6917 pts)
Tarifa tercera	54 contribuent (7208 pts)	57 contribuent (8285 pts)	54 contribuent (7709 pts)	52 contribuent (7782 pts)	52 contribuent (8407 pts)
Tarifa quarta	107 contribuent (4065 pts)	109 contribuent (4279 pts)	102 contribuent (4076 pts)	103 contribuent (4141 pts)	101 contribuent (4084 pts)
Tarifa cinquena	12 contribuent (420 pts)	11 contribuent (367 pts)	9 contribuent (276 pts)	9 contribuent (276 pts)	9 contribuent (276 pts)
número totalde contribuents i volum total de recaptació	333 contribuent (29373pts)	334 contribuent (31198 pts)	316 contribuent (30177 pts)	314 contribuent (30747 pts)	328 contribuent (34978 pts)de

1. El primer catalanisme a Tàrraga. L'Agrupació Catalanista de Tàrraga (Unió Catalanista)

La *Unió Catalanista* suposa pròpiament el primer estadi de politització i de modernització del moviment catalanista conservador, superant l'esquema cultural i sovint diglòssic -la relegació del català a l'àmbit literari i erudit- instaurat durant la Renaixença. La consumació del procés modernitzador d'aquest catalanisme no es produeix fins l'any 1901, quan la *Lliga Regionalista*, escindida de la *Unió* aquest any, decideix entrar en el joc polític de la Restauració; una *via possibilista*⁶, que deixa enrere les resistències, de signe romàntic i vuitcentista, que presenten els sectors més ortodoxos de la *Unió* a participar del sistema polític vigent.

La *Unió Catalanista*, sobretot durant l'última dècada del s.XIX, es converteix en un moviment molt ampli, amb tendències molt diverses. És la conseqüència de l'àmplia mobilització que provoca en sectors molt diversos de la burgesia catalana -hisendats i propietaris rurals, joves professionals procedents del món rural que pugnen per fer-se una posició en el nou i difícil espai de la classe mitja urbana, menestrals qualificats - la crisi de finals de segle XIX, de naturalesa complexa: la crisi colonial de Cuba i Filipines; les conseqüències d'unes polítiques econòmiques que desprotegeixen severament la producció; la difusió creixent de l'anarquisme; o la conformació, amb l'epicentre a Barcelona, d'una nova oferta materialista i de masses (sarsueles, operetes, cafès-cantants, teatre castellà,...) que fan del castellà la llengua hegemònica d'una nova cultura popular hispanòfona⁷; i etc.

1.1. Els homes de l'Agrupació Catalanista de Tàrraga dins de la societat targarina.

Homes del primer catalanisme a Tàrraga. Oficis⁸.

Francesc Clua	propietari rústic.
Francesc d'A. Bergadà	propietari, ramader i comerc.
Francesc Serés	comerciant.
Amadeu de Grau i de Grau	agent de negcs. i comerciant.
Josep Güell	pintor.
Baldomer Güell	llibreter.
Ramon Florensa (Mn)	capellà i músic.
Magí Roca i Sangrà	comerciant.
Tomàs Pera	enginyer de muntanya.
Antoni Gomà	comerciant.
Leopold Viladot (Mn)	capellà i poeta.
Josep Batalla	depenent.
J. M. Llobet	farmacèutic.
J. M. Sanfeliu	comerciant.
Ramon Andreu	comerciant.
Antoni Maimó	industrial.
Antoni Pont (Mn)	capellà.

Primerament, són *setze joves ardits*, membres de l'ACT - xifra que dona un d'ells mateixos, Antoni Gomà, amb ocasió de la mort l'*ànima* del grup, Josep Güell, el novembre de 1930⁹. Es tracta de F. Serés, A. de Grau, J. Güell, Mn. Ramon Florensa, A. Maimó, R. Andreu, B. Güell, Ll. Tribó, J. M. Llobet, J. Batalla, A. Llor, A. Gomà, M. Roca, Mn. Leopold Viladot i Mn. Antoni Pont¹⁰. Tal com recorda trenta-dos anys més tard el mateix A. Gomà, decideixen unir-se sota la bandera de la *Unió* (Catalanista) per tal de fer front a la situació de desengany i d'*indiferentisme* que havia generat el caciquisme d'Enric de Càrcer entre la població targarina i sobretot entre la seva *classe neutra* (la classe comercial i industrial)¹¹.

El primer estatge de l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga* (UC) és al despatx de Francesc Serés a la Plaça Major, i després es traslladen a l'entresol de la casa Terés, estretament vinculada a Francesc Clua, casat amb Filomena Terés¹².

Els membres més destacats de l'Agrupació Catalanista de Tàrraga.

Amadeu de Grau i de Grau

Un dels homes destacats del grup és sens dubte Amadeu de Grau i de Grau. Natural d'Almenar, té vint-i-sis anys, el 1898, quan es forma l'Agrupació Catalanista de Tàrraga i aquesta s'adhereix a la *Unió*. De Grau, casat amb una mestra amb destinació a Tàrraga, s'estableix en aquesta ciutat com agent de negocis. L'octubre de 1901 obre dos botigues al carrer de Sant Joan, als núms. 6 i 13. Són un negoci de venda de llavors de tota mena, amb sucursals a Tremp i a Balaguer. Aquest targarí nouvingut, un dels més grans dels *jóvenes locos*, com es coneixia als catalanistes de l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga*, inverteix 5400 pts. en títols de la societat *Electra-Urgelense*, creada el 1896 i encarregada, a través d'una concessió d'explotació de cinc anys a l'enginyer Josep Lambert i a un accionariat privat, de portar les aigües potables i el corrent elèctric a Tàrraga des de la turbina dels salts d'aigua. De Grau és en aquest moment, segons Antoni Gomà, un ferm partidari de les *Bases* de la *Unió*¹³.

Dins del currículum catalanista d'aquest comerciant cal destacar el seu paper de financer dels quinzeneris catalanistes *El Aguila Tarraguense* (14-4-1898/14-1-1900¹⁴), en bilingüe, i de *L'Aguila* (28-1-1900/17-6-1900¹⁵), exclusivament en català. Com després veurem, i en un context nou per a la societat targarina i molt canviat per a ell, finançarà, els periòdics fusionistes *La Voz de la Verdad*, *Via Libre* i *La Verdad*. Els tres últims tenen la redacció al seu domicili, al número 3 del Carrer Sant Joan.

Amadeu de Grau i Grau, arruïnat amb la descapitalització de l'empresa *Electra-Urgelense*, fa entre els anys 1903 i 1904 de secretari municipal de Tàrraga, fins que després es substituït per Jaume Sarradell. Se'n va de Tàrraga.

Francesc d'Assís Bergadà i Reñé

Nascut a Sant Andreu del Palomar (Barcelona) el 1849, Francesc d'A. Bergadà és fill d'una família de comerciants que s'afinca a Tàrraga quan ell és encara molt jove. Casat amb Ignàcia de Jover i Fontanet -de l'emblemàtic llinatge nobiliari targarí dels Jover, germana del propietari Lluís de Jover i Fontanet- amb domicili al número 48 del carrer d'Agoders, Francesc d'A. Bergadà és propietari i té entre els anys 1894 i 1907 un ramat de cabres i ovelles que pastura Antoni Alemany. A partir de l'any 1897 forma una societat mercantil de vi amb Ramon Secanell i Cunyé, *Secanell y Bergadà*. Bergadà i Reñé és delegat de Tàrraga a l'Assemblea Catalanista de Manresa de 1892. Mor el 1909¹⁶.

Francesc Clua i Anglès

Nascut a Barcelona l'any 1849. Casat amb Filomena Terés, germana d'Ignasi Terés, del renomnat llinatge targarí dels notaris Terés. Francesc Clua, propietari, té tres fills, que també destaquen en el catalanisme de Tàrraga dels anys deu del s.XX, des del *Patronat Sant Jordi*: Ignasi Clua i Terés, nascut el 1883, enginyer agrícola; Marià Clua i Terés, nascut el 1884, enginyer electrònic, i un dels músics de la *Lírica Carnicer* en la segona etapa de l'entitat; i Concepció Clua i Terés, nascuda el 1891, i casada amb Antoni Secanell i Aparició, dirigent catòlic i catalanista dels anys trenta del s.XX. Francesc Clua mor l'any 1921, deu anys abans que ho fes el seu fill Ignasi. Aquest es-

Josep Güell i

Guillaumet.

(1872-1930)

Fotografia: Lladó?,
Col·lecció particular
Rosina i M. Teresa
Pera i Güell)

tava casat amb M. Dolors de Viala, filla de Ramon de Viala, baró d'Almenar (els barons d'Almenar són descendents de Tàrraga).

Francesc Serés i Plana

Nascut a Tàrraga el 1867, Francesc Serés té un comerç al número 36 del carrer d'Agoders. L'agost de 1903 obre un establiment de compravenda de llegums i de grans al mateix carrer¹⁷. Francesc Serés i Plana és germà de Ramon Serés i Plana, fuster amb obrador al mateix carrer Agoders -més tard al carrer Santa Anna-, i oncle de Magi Serés, artista plàstic i membre destacat de la generació de joves nacionalistes radicals -*macianistes*- que es forma a la Tàrraga dels primers anys vint del s.XX.

Josep Güell i Guillaumet

Nascut a Tàrraga el 1872, ja al desembre de 1898, Güell, de 28 anys, és definit per l'òrgan dels catalanistes targarins com a *patricio nuestro*, per la seva tasca d'excel·lit decorador mural i de mobles, i com a pintor d'aspectes targarins¹⁸. L'any 1905 també figura com a llebreter en la matrícula industrial. Mor el desembre de 1930.

Si Francesc Clua a partir de la seva vinculació a la *Unió Catalanista*, en la tradició del catalanisme romàntic i tradicionalista que guia l'Entitat fins el 1901, evoluciona cap a un noucentisme conservador, Josep Güell manté sempre la fidelitat a les venerables sigles de la *Unió*, animat per un catalanisme fortament idealista, antipolític i conservador, que el situa pròxim a la tradició que defineix l'*Agrupació Popular Regionalista* (1895-1907) fundada per Lluís Marsans¹⁹. Com F. Clua, J. Güell només

Francesc Clua i

Anglès.

(1845-1921)

pren part activa en les eleccions de 1907, com a actiu agent solidari, i en les de 1910, a favor de la candidatura d'Estanislau Segarra, que reuneix a Tàrrrega els esforços de tradicionalistes, i de catalanistes de totes les tendències.

Mn. Ramon Florensa i Candàlia

Nascut a Tàrrrega l'any 1875, fill del sabater i músic -director de banda i organista- Miquel Florensa, Mn. Ramon Florensa, amb un vast coneixement musicològic és des del 1898 director de la Capella de Música de l'Església parroquial de Tàrrrega. A finals de 1899 se'n va a la catedral de Solsona a ampliar la formació musical. Mn. Florensa és director de l'orquestra parroquial de Tàrrrega, pianista -harmòni- de la *Societat Lírica Carnicer*, i pianista al local de *Lliga Catalanista d'Urgell* i de *Segarra*.

Mn. Leopold Viladot

És fill del comerciant de sabates i espadenyes Leopold Viladot i Bordes, establert al carrer del Carme i nebot d'Isidre Nicolau i Carreño, l'últim alcalde de Tàrrrega lligat a l'aparell d'Enric de Càrcer i al Partit Conservador. Mn. Leopold Viladot és el corresponsal de Tàrrrega del periòdic de la *Unió Catalanista*, *La Renaixensa*. És un poeta d'estil florallesc²⁰.

Antoni Gomà i Candàlia

Nascut a Tàrrrega el 1871, és propietari d'un establiment de merceria a la Plaça Major de Tàrrrega conegut com *Cal Tonet Gomà*.

Anys més tard, aquest comerç s'estableix al número 19 del carrer del Carme. El seu germà és el comerciant Ramon Gomà i Candàlia, nascut a Tàrrrega el 1869, casat amb Matilde Massot de Belianes -germana del propietari Antoni Massot- i propietari d'una botiga de teixits a l'engròs.

Antoni Maimó i Llobet

Nascut a Tàrrrega el 1870, comerciant amb domicili al número 28 del carrer d'Agoders, els seus germans, Ramon i Miquel Maimó i Llobet, tenen sengles botigues de pasta de sopa i sèmola als números 46 i 38 del mateix carrer d'Agoders. El pare d'aquests germans, Francesc Maimó i Martí, i l'oncle Lluís Maimó i Monfà tenen sengles fàbriques de pasta de sopa al carrer d'Agoders²¹.

Magí Rocà i Sangrà

Nascut a Tàrrrega el 1880, és el més jove -*Maginet Roca* en deien- de l'*Agrupació Catalanista de Tàrrrega*. El seu pare Magí Roca i Pont havia obert una casa de menjars -un *mesón*- l'any 1876 a l'estació de ferrocarril de Tàrrrega²². La mare de Magí Roca, Dolors Sangrà i Bonet, té fins a l'any 1910 un carruatge de luxe domiciliat a la plaça del Carme²³.

Magí Roca i Sangrà té l'any 1919 dos carruatges i cinc cavalls dedicats al transport de viatgers²⁴.

El Aguila Tarraguense, òrgan dels catalanistes de Tàrrrega, signa, el juny de 1898, l'adhesió al manifest de la *Unió Catalanista* demanant la pau amb relació al conflicte colonial de Cuba i Filipines²⁵. Dos mesos més tard, en una reunió de l'*Agrupació Catalanista de Tàrrrega*, que encara no està constituïda oficialment, es decideix l'adhesió d'*El Aguila Tarraguense* als acords presos en l'Assemblea Catalanista de Manresa²⁶. Els catalanistes de Tàrrrega fan el juny de 1899 un manifest a favor de la regeneració global de la política espanyola.

1.2. L'Art. El protonoucentisme targari.

1.2.1. L'Orfeó. Josep Güell.

El març de 1901 es fa el concert inaugural del primer orfeó *La Nova Tàrrrega*²⁷. Es tracta segurament del primer orfeó de les terres de Lleida si descomptem l'*Orfeó Josepí de Sant Martí de Maldà*, que es va estrenar l'u de maig de l'any anterior, però que de fet presenta una concepció més pròxima a la d'un cor que la d'un orfeó catalanista²⁸. El dia 18 d'agost de 1901, l'*Orfeó La Nova Tàrrrega*, acompanyat de la *Societat Lírica Carnicer*, ofereix el seu segon concert al *Saló-Teatre Recreo*²⁹. Mesos més tard, els catalanistes de l'*Associació Catalana de Lleida* - U.C.- clamen perquè Lleida també tingui el seu orfeó³⁰.

1.2.2. La Societat Lírica Carnicer.

Mn. Ramon Florensa.

L'1 de gener de 1899 el quintet de corda format per Mn. Ramon Florensa, Josep Güell, Ramon Llor, Antoni Gomà i Josep M. Llobet actuen al Cafè *Recreo* de Tàrrrega. Es tracta de la primera actuació de la *Societat Lírica Carnicer*. El propòsit del nou quintet és, segons Josep Güell, difondre bellesa i instrucció davant de l'onada de *vici* que assetja la ciutat³¹. Güell remet de nou a aquest propòsit amb motiu del concert de la formació lírica, l'1 d'octubre d'aquest mateix any, al casino *Mes de Mayo*, amb una actuació que conjunta música romàntica, música clàssica i ballables³².

La mort prematura de Ramon Llor (desembre de 1899), reemplaçada per Emili Beleta³³, que també el substitueix en la direcció del cor de Clavé *La Lira Tarraguense*³⁴, i la de Mn. Ramon Florensa (1909), els dos que són pròpiament músics del quintet líric, aboquen a la dissolució de l'entitat, que es refà poc després a iniciativa de Josep Güell i amb la incorporació de Magí Escriba, com a quartet musical, amb molta menys formació musical que el primer

conjunt, i amb unes pretensions que, per tant, no van més enllà de l'esbarjo d'amics i de socis de la *Lliga Catalanista*³⁵.

1.2.3. El casino *Mes de Mayo*. El primer antecedent de l'ateneu burgès catalanista.

El casino *Mes de Mayo* és fundat el 1877, després de l'última Guerra Civil, a l'inici de la Restauració. Només té el precedent de la *Sociedad del Gran Casino* que arrenda si més no des de començament dels anys seixanta del s.XIX els balls públics de Tàrraga³⁶. Inicialment, aquest casino, fundat per Ramon Gomà i Candàlia, amb l'estreta col·laboració de Mn. Felip Lleonart³⁷, lligat a un sector de la burgesia catòlica, rep un *bochornoso tilde* a nivell popular³⁸. Ramon Gomà, amb domicili comercial al carrer Major de Tàrraga, mor el maig de 1900: *Lo diumenge prop passat després de curta malaltia va tindre lloch l'enterro del conegut y estimat comerciant de teixits D. Ramon Gomà, fundadó, soci propietari y president del Casino "Mes de Maig"*³⁹.

El maig de 1899, durant les festes de les Santes Espines de Tàrraga, el casino *Mes de Mayo*, emplaçat al carrer d'Agoders de la ciutat, inaugura nous locals - salons i teatre - al mateix carrer⁴⁰, en un immoble adquirit l'any anterior a Ramon Pijuan i en el qual s'efectuen les obres d'acondicionament⁴¹. El *Mes de Maig* és luxosament decorat amb mobles comprats a Barcelona i amb pintures murals que executa Josep Güell. Un frontispici modernista distingeix la seva façana⁴². Güell també és l'autor d'alguns celebrats decorats que distingeixen la representació d'algunes de les obres de teatre que s'estrenen en aquest casino durant les temporades d'hivern dels últims del s.XIX i primers del s.XX⁴³.

Un jove Güell promou entre els anys 1894 i 1898 vetllades literàries i musicals en aquest casino, reunint una colla de joves contemporanis que fan i exposen provatures literàries, sent l'únic que en aquest moment les fa en català⁴⁴. Aquest és el precedent més immediat de la *Societat Lírica Carnicer* que, amb un primer concert el dia de Cap d'Any de 1899, també neix al recer d'aquesta entitat l'any anterior.

Els catalanistes exemplifiquen aquest casino com a model de societat recreativa que a més de procurar l'esbarjo dels seus associats, procura per la seva instrucció. Per als catalanistes de Tàrraga, casinos i cercles haurien d'adoptar un programa de redreçament que permetés reconvertir -los de centres de cultiu del vici- del *joc*, particularment- en centres d'instrucció i de civilització: en aquest sentit proposen que es dotin d'una biblioteca i que

organitzin amb regularitat vetllades literàries i musicals⁴⁵. Aquests catalanistes posen El *Mes de Mayo* com a model d'entitat que dinamitza qualsevol manifestació positiva -d'art, cultura o indústria- que sorgeix en la vida local. Proposen que el casino acabi esdevenint un veritable estímul de la iniciativa mercantil i industrial de Tàrraga, davant l'exemple de *vici i fals interés* que es genera des del casino *La Alianza*, lligat al cacic conservador Enric de Càrcer i a la seva clientela política⁴⁶.

Amb la fundació sobretot de la *Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra* el 1901, que agrupa l'esbarjo catalanista fins aleshores vinculat al casino *Mes de Maig*, i amb la fundació el novembre d'aquest mateix any de *La Dalí*, que patrocinen Leopold Viladot i Josep Sanrama que han abandonat *La Alianza*⁴⁷, l'esmentat casino *Mes de Maig* va perdent incidència en el panorama de l'esbarjo i de la sociabilitat burgesa targarina, i el seu paper és cada cop més subsidiari fins al punt que durant la segona dècada del segle XX el casino *Mes de Mayo* programa en algunes festes majors de Tàrraga actuacions de *varietés*⁴⁸, contradient profundament el sentit i la trajectòria inicials del casino i el nom que resa.

1.2.4. Les festes d'art. Tàrraga i Maldà.

Sens dubte que l'aportació i alhora la diferència del catalanisme burgès dins de la cultura de l'esbarjo burgès de les dècades de canvi de segles XIX i XX són les anomenades *festes d'art*.

Es tracta d'unes vetllades en les quals sol combinar-se concerts de música clàssica, declamació de poesia i exposicions sobre temes científics o econòmics. A diferència del que s'esdevé amb altres vetllades literàries i musicals que formen part de la cultura de l'esbarjo burgès d'aquests anys, l'objectiu primordial de les *festes d'art* no és satisfer una distinció de classe, o conrear o cohesionar una xarxa de relacions socials útil per a establir o enfortir relacions de negocis, de matrimonis o de caràcter polític o electoral. Sinó més aviat, atenent també aquestes finalitats, l'objectiu primordial d'aquestes festes rau en l'*art*. En l'*art* -la música, la poesia o la cultura científica i a vegades també els projectes econòmics- en tant que objecte ideal(itzat). En tant que objecte fetitxitzat.

Per als representants de la classe mitja burgesa -comerciants, professionals, propietaris rurals...- que patrocinen i concorren a aquestes festes, l'*art*, la *cultura* o la *civilitat* són sobretot un mirall ideal. Un mirall ascètic. Un mirall en el qual, en una situació de conflicte social que dificulta l'esforç per continu-

ar l'ascens social, poden emmirallar-se idealment i poden treure'n forces per afrontar aquesta ascesi social⁴⁹.

Les primeres *festes d'art* que se celebren a Tàrraga tenen com a escenari la casa del propietari Francesc Clua. En aquest marc, durant els últims anys del s.XIX hi passen destacades figures de la cultura catalana del moment com N. Font i Sagué o Mn. Josep Gudiol. La presència i la dissertació dels il·lustres convidats se sol acompanyar d'altres demostracions culturals com concerts de música clàssica, amb l'assistència de catalanistes locals i comarcals. També el casino *Mes de Maig* és el marc d'algunes puntuals celebracions d'aquestes característiques. Unes i altres les tractem més en concret en els apartats següents.

El moment brillant de les *festes d'art* a Tàrraga arriba amb la majoria d'edat del catalanisme local i la constitució de *Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra* (1901) paral·lel a la formació de la *Lliga Regionalista* a Barcelona. En aquesta entitat, que reposa sobre els antics membres de l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga*, s'hi celebren amb certa regularitat, durant la primera quinzena del segle XX, unes festes que solen combinar conferència i/o declamació poètica, llegida pel propi autor en ocasions⁵⁰, i un repertori de música clàssica que acostuma a interpretar la *Societat Lírica Carnicer*. La festa a la qual correspon la ressenya que adjuntem tot seguit, celebrada el 19 de març de 1909 al local de la *Lliga Catalanista*, que es basa en l'execució d'un repertori musical relacionat amb l'obra de Joan Maragall, en un estudi sobre l'obra d'aquest autor i en la declamació d'una selecció de poemes d'aquest, podria ser un bon exemple d'aquestes festes que patrocinen una trentena de membres d'una jove burgesia de comerciants i professionals:

En la Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra, organizada por la Sección Literaria de dicha entidad, se celebró el domingo último una fiesta literaria y musical dedicada al poeta Joan Maragall, en la que a parte de algunos musicales en los que tomaron parte algunas señoritas y varios socios, se leyó un estudio sobre la personalidad literaria de Joan Maragall, y después algunas de las notables composiciones poéticas de tan genial poeta.

La fiesta resultó muy hermosa y lucida, terminando con el Himne a la Bandera, letra de Maragall y música de Millet, entonado por un numeroso grupo de jóvenes y señoritas que lo cantaron con mucha afición. La concurrencia salió muy satisfecha de la fiesta de tan culta como patriótica velada⁵¹.

Durant els anys de canvi dels segles XIX i XX els aleshores joves de l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga* són també habituals a les brillants *festes d'art* que organitzen a la pairalia *Capdevila* de Maldà el propietari Josep Mas-sot i Morera i el poeta i advocat Josep Iglésias i Guizard, amb l'habitual concurs de l'escriptor i notari maldanenc Manuel Gaya i Tomàs, cunyat i oncle dels dos anteriors respectivament. I en les quals tampoc sol mancar-hi el jove folklorista Valeri Serra i Boldú⁵².

Disposem d'una magnífica descripció d'una d'aquestes festes -la que se celebra el 28 d'agost de 1900- de la ploma de Serra i Boldú. De Tàrraga hi assisteixen Josep Güell, Baldomer Güell, Magí Roca, J. M. Llobet, Antoni Llor, Mn. Ramon Florensa, Tomàs Pera, Josep Batalla, Jaume Andreu, J. M. Sanfeliu i Mn. Leopold Viladot. Valeri Serra els acompanya des de Tàrraga i a Bellpuig, on arriben amb tren⁵³, s'hi afegeix el pintor Francesc Tribó. D'aquí a Maldà, fan el camí amb dues tartranes, arribant-hi fosc. Havent sopat, la *Societat Lírica Carnicer* formada per Mn. R. Florensa, J. Güell, J. M. Llobet i A. Llor executa peces clàssiques que s'alternen amb les que sona el fonògraf. El poeta i amfitrió J. Iglésias i Guizard recita tres de les seves composicions i Valeri i Serra hi exposa dos treballs i unes quantes cançons de ronda recollides aquells dies per l'Urgell. També es canten *Els Segadors*:

Vaig trobar els bons amichs de "L'ALIGA"⁵⁴ plens d'entusiasme y disposats, juntament juntament ab la societat lírica Carnicer a trasladarse à Maldà per celebrarhi una festa.

No'm digueren mes, ni jo vaig preguntar mes cosa, porque l'entusiasme no ho permitia i sense donarme'n compte ni reflexionar ahont devian portarme pujava al tren ab Joseph Guell, Lluís Tribó, Llor, Sanfeliu, Viladot, Maymó, Andreu, Pera, Llobet y Batalla.

En un dir Jesús, forem a Bellpuig y en Francisco Tribó ja'ns esperaba a l'estació y'ns va portar a casa seua oferintnos un pisolabis.

Les tartranes ja esperavan y se'n ompliren dugues; va convenirse que ab en Tribó esperaria als ressagats de Tàrraga, l' Maginet Roca, Baldomero Guell y Mossen Ramon Florensa.

Encara hi havia sol quan arrivavan; nos saludarem y marxavam y era entre dos foscants quan passavam per Belianes, arrivant a Maldà al cap de una estona.

Baixarem de la tartrana avans de arriscar la ascensió al cor del poble y a mi'm semblava un somni la volada del Urgell a la Segarra;

eram al peu del Castell mitj enrunat que'ns parlava d'altres temps però la vista fugia atreta per la fosca que s'extenia als nostres peus interrompuda per la llunyana claror de les llums que acusaven als pobles del fons de Urgell.

La entrada a Cal Capdevila va ser triomphal y un cop fetes les presentacions, com ja era bastant tardet nos sentarem a sopar.

Ferem honor a la cuyna catalana y anarem desentenentnos de aquella rastrellera de plats que teniam davant al seure'ns a la taula.

A la sala ja'ns hi esperava tot lo poble; nos acomodarem a plaher, cada un dels musichs va sentarse ahont li corresponia y després que la batuta de'n Guell hagué dibuixat les curves de preludi, l'ambient va omplirse de les extassiadores notes de un wals de Waldtenfel.

Ab la airosa musica de aquell Wals delicat, nostra imaginació s'hauria anat enlayrant, si alli mateix y ben apropet nostre no hi haguessim vist poncelles xamoses y roses florides. Les distingides senyora y filla del meu respectable amich don Manuel Gaya i Tomas y algunes senyores y noyes del poble feyan ben luhida la concurrència.

E hi havia també la Reyna de la festa, la Pubilleta i mestresa de la casa n'Antonieta Massot de Iglesias, que lleugera com una dayna atenia a totes les necessitats que's presentavan. Pogui observar y sentí a dir que per sa amabilitat y dolcesa de caracter s'apartava del tipo corrent de la pubilla, que se li diu sempre altiva y de posat seriós donant a comprendre sa posició y condició. Tot lo que podria dir pintant son caracter fora poca cosa aixís com de D. Joseph lo seu Senyor Pare. Y del seu espós D. Joseph Iglesias que'n diria ?. Se desfeya per que tothom quedés satisfet dels seus tractes y a fe que ho va aconseguir a maravella (...)

Eran les cinch del demastí quan s'acaba la festa y pujavam a la tartrana pera retornar a Bellpuig, després de haver rebut mil proves de afecte y simpatía de la familia Massot que fins aquella hora continua dispensantnos l'honor (pera mi inmerescut) de oferirnos mil obsequis de aquells que no s'esborran de la memoria.

Los caballs de les tartranes volava, y fuhents com pasavam ni sisquera podíam contemplar com se mereixia l'aspecte del terror segarrench.

Mes, si no poguerem arroplegar notes del panorama ab l'ayret de la matinada arroplegarem una gana que ! Deu n'hi dó !.

Tot va ser qu'esmorsant se'ns va fer mes curt lo

temps en espera del tren de dos quarts de vuit que devia dur a Tàrraga als expedicionaris⁵⁵.

Durant els anys següents la Societat Lírica Carnicer torna a les vetllades artístiques que se celebren a la pairalia Massot de Maldà coincidint amb la festa major d'aquest poble. En aquestes ocasions, la Lírica Carnicer comparteix el relleu líric amb tres cantants de la Capella de Música de la Catedral de Tarragona - ambós grups tenen cura de la part musical i cantada de les misses dels dies 27 i 28. En la festa artística de 1901 també hi participa la jove cantant Dolors Boleda. Aquest any els poetes J. Iglésias i Guizard i Mn. Ramon Bergadà i Solà hi presenten sengles composicions i Manuel Gaya hi esbossa el seu projecte del Banc Agrícola de Segarra:

Durant la nit tingue lloch en la casa del propietari don Josep Massot una artística vetllada musical y literaria prenent-hi part los cantants de Tarragona, la Societat Lírica Carnicer, lo Rvnt. D. Ramon Bergadà y D. Josep Iglesias.

S'executaren y cantaren magníficas pessas de musica entre ellas la Verdi matrishi graciosissim duo interpretat ab lo garbo y soltura de dos artistas de debó.

L'hermosa y distingida senyoreta Dolors Boleda, neboda del Sr. Canonge Poch, del Cabildo de la Catedral de Lleida, cantá ab l'ajust que la caracteriza, y ab sa timbrada veu robada a n'es rossinyols, bonicas pessas, que foren estrepitosament aplaudidas aixís com las de la Societat Lírica Carnicer y las dels cantants de Tarragona...⁵⁶

1.2.5. Les conferències i tertúlies científiques. Paleontologia i Història Natural. Arqueologia i Història. Els primers museus particulars.

L'agost de 1899, invitat per Francesc Clua i Anglès, visita Tàrraga l'arqueòleg, historiador sagrat i director del Museu Episcopal de Vic, Josep Gudiol⁵⁷. Amb els amics d'aquesta ciutat, visita el casal nobiliari de Cal Sobias i el museu que Ignasi Cantons⁵⁸ ha establert en un magatzem del carrer de Governador Padulés, el qual conté un retaule romànic⁵⁹. Dos mesos mes tard, a iniciativa d'aquest mateix prohom del catalanisme a Tàrraga, visita la ciutat el geòleg i naturalista Norbert Font i Sagué, que en companyia de Clua van a recollir fòssils a l'estació paleolítica d'El Pedregal. A la nit, Font i Sagué es dispensat amb una vetllada literàrio-musical a casa de Francesc Clua, que amenitza la Societat Lírica Carnicer, i a la qual assisteixen molts catalanistes de Tàrraga i de la comarca⁶⁰. El febrer de l'any següent,

aquest pioner de l'excursionisme científic a Catalunya fa una conferència al *Centre Excursionista de Catalunya* on presenta, entre altres, els resultats d'aquesta visita a la ciutat de l'Ondara⁶¹.

Nomes un mes i mig abans, amb ocasió de les festes de la Mare de Déu de la Mercè, patrona del barri d'Urgell de Tàrraga, havia vingut a predicar a Tàrraga l'orador sagrat i catalanista Rvd. Magí Ballbé⁶², que féu una glossa de la grandesa medieval de Catalunya, vinculant-la al caràcter religiós i alhora liberal dels catalans; uns factors que proposa actualitzar per recuperar aquell esplendor⁶³. I només tres setmanes més tard, ve a fer la prèdica de Santa Teresa el joveníssim -vint-i-sis anys- rector, poeta i catalanista de Solsona Mn. Josep Augé⁶⁴. El mateix sermó, l'any anterior l'havia fet el rector d'Anglesola i poeta Mn. Domènec Alzina⁶⁵, molt vinculat als cercles catòlics i catalanistes de Tàrraga, i assidu col·laborador, en l'avenir del *Patronat de Sant Jordi* i del seu òrgan *La Signou*.

1.2.6. La col·laboració amb l'*Obra del Diccionari* de Mn. Antoni M. Alcover.

Un grup de destacats catalanistes de Tàrraga s'afegeix durant l'any 1902 a l'*Obra del Diccionari de la Llengua Catalana* que promou des de l'any anterior Mn. Antoni M. Alcover. L'*Obra del Diccionari* rep així mateix el suport dels catalanistes més actius d'aquestes comarques⁶⁶.

Amb aquesta obra d'ambició gegantina, Mn. Antoni M. Alcover vol preservar la vivor dialectal de la llengua catalana en tots els seus territoris. Aquest rector mallorquí aconsegueix de reunir, a partir de la seva *Carta de Convit* (1901), els esforços de milers de col·laboradors i de corresponsals d'arreu del País Valencià, del Principat de Catalunya, de les Illes Balears, de la franja catalanòfona de l'Aragó i d'Andorra. La gran majoria d'aquests col·laboradors i corresponsals són capellans, un fet que s'adiu amb la seva mateixa condició de capellà i amb la seva condició de catòlic integrista, que veu en la diversitat lèxica i general de la llengua catalana, que mostren els seus diversos parlars, una manifestació natural -i per tant sagrada- de l'obra de Déu⁶⁷.

Mn. Alcover publica periòdicament el nom dels nous col·laboradors i corresponsals de l'*Obra del Diccionari* al *Butlletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, que s'encarrega, sota la seva direcció, de guiar i coordinar els esforços lexicogràfics dels col·laboradors. El primer corresponsal de l'*Obra del Diccionari* a Tàrraga és Mn. Pere Pintó, vicari de l'Església del Carme d'aquesta ciutat⁶⁸. Els primers col·labo-

radors de Tàrraga a l'*Obra* són el mateix Mn. Pintó i el jove catalanista Lluís Viladot⁶⁹; es tracta, respectivament, per ordre cronològic d'inscripció, dels col·laboradors, número 736 i 727⁷⁰. Mesos més tard, a ran de la visita a Tàrraga de Mn. Alcover el juny de 1902, s'afegeixen, com a grup de col·laboradors els membres més destacats de la *Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra*: Francesc Clua, col·laborador número 1019, Francesc Seres 1025, Josep Güell 1026, Antoni Gomà 1027 i Josep Sala⁷¹ 1028⁷². També és consignable la dedicació com a corresponsal i col·laborador d'Anglesola del jove ecònom, poeta i catalanista d'aquest poble, Mn. Domènec Alzina⁷³.

El dia 30 de Juny de 1902, en el curs d'una llarga excursió de filològica -tres mesos- que el mena per diverses contrades de la geografia catalana, Mossèn A. M. Alcover efectua una visita de treball a Tàrraga. Procedent de Cervera, on el migdia anterior ha estudiat, amb diversos col·laboradors i catalanistes del lloc i de la comarca la seva parla, i on ha pronunciat una conferència lexicogràfica, arriba a Tàrraga a les set del matí rebut pel corresponsal de la ciutat Mn. Pere Pintó. El filòleg mallorquí dedica el matí a reunir-se, al pis de la *Lliga Regionalista*, amb els principals catalanistes de Tàrraga, amb els quals, com és comú en les seves visites, estudia el parlar de la ciutat i comarca, animant-los a emprendre la tasca de col·lectar les paraules i les expressions pròpies i confeccionar amb elles cèdules lexicogràfiques per al *Diccionari*. Al vespre, a la sala de Plens de l'Ajuntament, fa una conferència sobre l'*Obra del Diccionari de la Llengua Catalana* que promou⁷⁴.

1.2.7. El refús al nou materialisme popular.

Mn. Ramon Florensa, a punt de partir la processó de la capvuitada de Corpus de 1899 del Carrer i Plaça Major, desautoritza, de dalt estant de la portalada de l'Església parroquial, acompanyat de la resta de la comunitat parroquial⁷⁵, la processó, si abans la banda de música que dirigeix el Sr. Munné no es retira de davant del pendentista -el dia abans l'havia feta retirar per aquest mateix motiu de la processó del barri d'Urgell- argumentant que aquesta ocupa un lloc que no li correspon en una celebració religiosa, i que només contribueix que els concurrents estiguin més pendents de les tonades que sona la banda que del caràcter religiós de la celebració. Els capitans del barri es neguen a fer recular la banda, fet que motiva la negativa de la comunitat parroquial a presidir la processó; a la qual cosa responen els capitans del barri fent començar la processó sense l'estament religiós, convertida de fet en una marxa civil, no exempta en el seu curs de consignes i de gestos anticlericals:

No puede negarse que el escándalo fue mayúsculo, y gracias a la sensatez del pueblo no fue nada en cuanto al orden material; pero debe haber de confesarse que frente a la sensatez del pueblo hay personas de distinguida posición social que se ponen al frente del motín y excitan las turbas a que su posición resulte un escarnio, que al clero se le cante el trágala y que se le obligue a obrar como obró, a bailar el oso es horrendo, es criminal. Podrá ser que al clero y al maestro de Capilla se les obligue a obrar contra su derecho empero estén seguros que todas las personas sensatas saben distinguir entre la fuerza de la razón y la fuerza de la fuerza⁷⁶

Aquest episodi desferma una gran i duradora polèmica entre, per una banda, els catalanistes i els catòlics *neutres* de la població, que aproven l'actuació de Mn. Ramon Florensa, i d'altra banda, la majoria municipal i els republicans, que critiquen durament el gest del mestre de la Capella de Música, i recolzen la resolució dels capitans del barri de fer procedir la processó sense les dignitats religioses. Especialment reveladora d'aquesta polèmica són les cartes creuades entre Amadeu de Grau i Marià Feijóo, signades amb els pseudònims respectius de *Un amante de la Justicia* i *Un amante de la Verdad*⁷⁷. Mentre el primer, catòlic, addueix que la música dels actes religiosos l'ha de fer la *Capella de Música* parroquial i no les bandes orquestra, i que en qualsevol cas la jurisdicció en aquests actes la tenen, per damunt de tothom, les autoritats religioses, el segon, republicà castelarià, replica que les processons de Corpus que organitzen amb caràcter secular els diferents barris de Tàrraga, són, per damunt de tot, patrimoni del poble, que les té arrelades en el seu sentiment i en el seu ser local, i per tant l'actuació de Mn. Florensa és inassumible si no és des de l'excés d'orgull i la puntillositat d'aquest rector; l'actitud del qual, sentència Marià Feijóo, és la que és realment *contraria a la Fe y al Pueblo*⁷⁸.

La majoria municipal, lligada a Enric de Càrcer i al Partit Conservador, dona suport a l'actuació dels capitans del barri, que havien denunciat el fet a l'Ajuntament, alhora que reprova l'actuació de Mn. Ramon Florensa, remarcant el greuge sofert pel sentiment catòlic dels assistents i les fatals conseqüències que s'haguessin pogut derivar de la seva actitud:

Se enteró luego el Ayuntamiento de una queja y protesta de los Capitanes del Barrio Mayor a causa de que en el día de la Octava del Santísimo Corpus Christi al hallarse el Rdo. Cura Padre con el Santísimo Sacramento en sus manos, en las escaleras de la Iglesia Parroquial, y las personas que acompañaban la procesión en la Plaza mayor, sin saber el

motivo, el Sr.or.Cura Párroco retrocedió a la Iglesia negándose a seguir con la procesión que de tiempo immemorial recorría el trayecto de la calle de la Cendra a la Plaza de San Antonio y Calle Mayor en tal día, procesión que tuvieron que formar los Capitanes con los demás acompañantes sin llevar emblema alguno católico, entendiéndose se había inferido agravio a los sentimientos eminentemente católicos de todo este vecindario.

*El Ayuntamiento unánime acordó hacer constar en acta el profundo disgusto que le había causado el proceder del Sr. Cura Parroco en la procesión del día de la Octava del Corpus, negándose a seguirla con el Santísimo Sacramento, disgusto que alcanzó al vecindario todo*⁷⁹

1.3. *El Aguila Tarraguense* (Maig de 1898-Gener 1900) i *L'Aguila* (Gener de 1898-Juliol de 1900). Rememoracionisme i Idealització Mítica de la Història de Tàrraga i de Catalunya. I Emblematisme.

Josep Güell figura com a propietari del periòdic quinzenal catalanista de Tàrraga *El Aguila Tarraguense* o *L'Aguila*. Aquest periòdic, domiciliat al Carrer d'Agoders, al local de l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga*, paga una contribució durant els tres anys que surt de 220 ptes⁸⁰. La condició humil de Josep Güell fa pensar que es tracti d'un propietari nominal, que representa més aviat la condició de principal redactor del mateix.

A partir del número vuit del periòdic figura com a director del mateix Amadeu de Grau i de Grau⁸¹. El 28 de gener de 1900, amb el número 48 de la publicació, *El Aguila Tarraguense*, passa a ser *L'Aguila*, íntegrament en català; un fet que saluda amb una carta al director el jove folklorista V. Serra i Boldú⁸². El periòdic se subtitula a partir del número 50, que correspon al 25 de febrer de 1900, com a *Quinzeneri catalá d'Avisos, Noticias i Anuncios*⁸³.

Al marge de les informacions relacionades amb l'actualitat local i comarcal, *L'Aguila Tarraguense* o *L'Aguila*, articulen un doble nivell de discurs, complementaris; un discurs de caràcter històric, mític i emblemàtic, al voltant, sobretot, de fets i de personatges de la història de Tàrraga; i un discurs idelògic i programàtic, que malda, sobretot, per adaptar a la realitat local i comarcal els grans eixos del catalanisme de la *Unió*.

Pel que fa al primer nivell, sobresurt sens dubte l'atenció del periòdic als *Privilegis* de la Tàrraga medieval, amb un tractament alhora historiogràfic, mític i emblemàtic. Ramiro de Vega⁸⁴, a *Notas targarenses*, fa una glossa

mitificadora d'aquestes lleis de la Tàrraga medieval i de la condició reial de la vila⁸⁵. A *Privilegis*, mentre es transcriuen i es fa referència a algunes d'aquestes lleis particulars de la Tàrraga medieval, es remet de nou a la idea que els *Privilegis* són la base ordenadora que feu possible el floriment civil i econòmic de la vila en època medieval, i on es troben les bases del caràcter targarí⁸⁶. El periòdic publica en dos números fragments d'aquests *Privilegis* medievals de Tàrraga⁸⁷.

Amb un sentit del tot concomitant amb el qual es tracten els *Privilegis* medievals de Tàrraga, s'aborda una altra emblemàtica institució targarina: la *Societat Econòmica d'Amics del País* de Tàrraga (1777), la primera d'aquestes institucions il·lustrades i de foment econòmic que es constitueixen en l'àmbit català. Ramiro de Vega a *Una Sociedad modelo* fa una exaltació històrica, en tres articles, de la *Societat Econòmica d'Amics del País* de Tàrraga. A més de repassar-ne els membres i les actuacions concretes, destaca el seu paper precursor del primer -fallit- Canal d'Urgell. Ramiro de Vega hi veu un precedent clar i proper del caràcter industriós de la ciutat⁸⁸.

El Aguila Tarraguense publica una biografia de l'il·lustre músic targarí, a cavall del barroc i del romanticisme, Ramon Carnicer i Batlle (Tàrraga, 1789-Madrid 1855)⁸⁹. Publica també un article històric sobre la institució benèfica de *pa de caritat* sota l'advocació de Sant Antoni de Pàdua, coneguda com *El pa dels pobres de Sant Antoni*⁹⁰. En el nivell de la mitografia històrica catalanista *El Aguila Tarraguense* publica el llarg romanç històric de Josep Puig i Esteve la *Conquesta de Tortosa pel Comte Ramon Berenguer IV de Barcelona*⁹¹, i *La redempció* d'Angel Guimerà, centrat en la dissort de Jaume d'Urgell⁹². Finalment, és destacable -és un aspecte més revelador de la mentalitat d'aquest catalanisme purità- com des del periòdic es proposa com una alternativa a les celebracions del Carnaval fer *memoràndums històrics d'època* sobre la història universal, de Catalunya i de Tàrraga⁹³.

Sobre aquest òrgan dels catalanistes targarins planteja doncs, encara, un nivell mític del targarinisme burgès (la nova classe comercial i burgesa que s'està configurant com a hegemònica partir d'aquests anys encara no ha assolit, tanmateix, el poder municipal i social en general i ha d'apel·lar encara primordialment als referents del passat i mites d'ella mateixa; pocs anys després, quan aquesta classe hagi assolit el poder local, basteix la seva *opressió simbòlica* a partir d'un conjunt de referents actuals d'ella mateixa presentats en termes ideals). *L'Aguila* figura en el seu pòrtic -molt il·lustrativament de la ideologia del periòdic- una

au fènix amb l'escut de Tàrraga, Sant Jordi que mata el drac i el perfil de la ciutat al fons.

L'anàlisi de les publicacions quinzenals vinculades a Amadeu de Grau i de Grau descriu ben correlativament i clarament el curs d'un conflicte de classe -cosa que afecta aquesta nova classe comercial a la qual ens acabem de referir- i el triomf d'aquesta classe i dels seus interessos. *El Aguila Tarraguense* (1898-1899) i *L'Aguila* (1900) corresponen, per una banda, a les primeres manifestacions del conflicte: el malestar d'un sector de la burgesia targarina davant el poder caciquil d'Enric de Càrcer; i *La Voz de la Verdad* (1900-1902) i *Via Libre* (1902) i *La Verdad* (1903) corresponen ja, per una altra banda, al procés de rebel·lió i de victòria d'aquesta burgesia alentat per l'afer *Electra-Urgelense*. Així, mentre a *El Aguila Tarraguense* i encara més a *L'Aguila* -primera fase del conflicte- es recorre a la història, als emblemes i a la ideologia per justificar el caràcter industriós de la ciutat i dels seus homes, a *La Voz de la Verdad*, *Via Libre* i a *La Verdad* -segona part del conflicte- aquesta justificació es fa ja a partir de referents reals i concrets de l'ara i aquí de la Tàrraga burgesa i comercial: (els cognoms de) les persones més representatives de la nova burgesia mercantil, els seus comerços, les seves festes, etc.

D'altra banda, les bases ideològiques i programàtiques que presenta *El Aguila Tarraguense* i *L'Aguila* són aquestes:

1) *Apoliticisme*. Rebuig de la perversió de la política que es viu durant la Restauració: les baralles partidistes, la corrupció administrativa, els falsos interessos, la letargia en les reformes econòmiques, etc. Anticaciquisme⁹⁴.

2) *Moralitat administrativa. Democràcia municipal corporativa*. Elecció dels representants municipals a partir dels diversos gremis o corporacions de producció (pagesia, comerç, i indústria en el cas de Tàrraga⁹⁵); que afavoreixi l'elecció de les persones més qualificades de cada branca de producció, vist com a única garantia d'una gestió realment *moral* del municipi i eficaç, capaç d'emprendre les reformes necessàries.

3) *Industrialisme i mercantilisme (targarins)*. Els membres de l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga* afirmen que la majoria dels industrials i dels comerciants de Tàrraga estan al seu costat. Aposten per un esbarjo que fomenti la consciència artística i ciutadana d'una banda, i industrial de l'altra.

4) *Targarinisme (burgès)*. Alternació o invenció de la història de Tàrraga i del ser local targarí en base a un esperit *franc* -lliure- i emprene-

dor dels habitants de la ciutat, en el camp del comerç i de la indústria⁹⁶

5) *Comarcanisme* (segarrenc-urgellenc). Afirmació de la realitat comarcal que conformen els vincles de mercat amb Tàrraga (pobles de l'Urgell i de la Segarra). Afirmen la centralitat de Tàrraga respecte aquest conjunt i el deure que té de retornar-los els beneficis econòmics que li comporten amb la seva elevació cultural i moral⁹⁷.

6) *L'embelliment o el lluïment* de les festes locals a partir del *bon gust* i de l'*Art*.

1.4. La mobilització catalanista. El primer gran Aplec Catalanista de les Terres de Lleida: L'Aplec Catalanista de Sant Eloi del setembre de 1899. L'Aplec Catalanista de 1901.

En aquesta cojuntura d'oposició al caciquisme, a finals de maig de 1899, els membres de l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga* estenen la convocatòria d'un gran Aplec Catalanista a Tàrraga la diada de Sant Eloi, primer dia de la festa major d'estiu de Tàrraga⁹⁸. Un mes abans, anuncien la presentació pública de l'*Agrupació* en el context d'aquest Aplec, alhora que confirmen les funcions del *Teatro Catalá* del Sr. Borràs i la presència d'Angel Guimerà, amic personal de Francesc Clua⁹⁹. L'*Aplec* també ha de servir per presentar l'adhesió de l'ACT a la campanya general a favor del Concert Econòmic que promou *Foment del Treball* amb el suport de les principals entitats econòmiques, polítiques i culturals i institucions catalanes, i com una gran ocasió de propaganda a favor d'aquesta causa¹⁰⁰, que a les terres de Lleida té també un suport idèl·logicament transversal¹⁰¹. Només amb l'oposició coercitiva del Govern Civil de Lleida que amenaça amb mesures de càstig els ajuntaments que la recolzin¹⁰².

La *Festa Catalanista de Tàrraga* de 1899 segueix tots els rituals de celebració habituals de les *festes catalanistes* que durant aquests anys fomenta la *Unió Catalanista*. Aquestes festes, com l'activitat dels orfeons, s'intensifiquen coincidint amb la crisi colonial i l'envigoriment del moviment catalanista (1895-1899). Un fenomen que es fa especialment evident a la Catalunya Vella, on l'arrelament de la *Unió Catalanista* a través d'agrupacions locals catalanistes que hi estan adherides és molt més fort.

Les pautes de celebració de les festes catalanistes suposen la plena modernització de la cultura de la festa i de l'esbarjo del catalanisme conservador¹⁰³. Una modernització que parteix per un costat de la realitat ineludible d'un món nou, urbà i de masses, i de les dinàmiques de mobilització social que aquest exigeix,

i per un altre costat, d'un conjunt de manifestacions rurals catalanes -el cançoner popular i tradicional, bàsicament, en aquest moment- que els catalanistes adequen -que modernitzen- en el si d'un conjunt de rituals políticofestius eminentment moderns.

Aquestes manifestacions de catalanisme de la *Unió Catalanista* tenen un caràcter eminentment emblemàtic i mític; que pretenen galvanitzar de fervor catalanista el sentiment d'unes noves masses urbanes, que si bé tenen sovint uns ascendents rurals immediats, les seves formes de sociabilitat i el seu estil de vida en general estan ja determinats per la ciutat i la societat moderna.

Aquestes serien les grans pautes que solen seguir-se en els aplecs catalanistes i en els actes d'afirmació catalanista en general que promou la *Unió*: (1) Les rebudes i comiats massius des de (fins a) l'estació de ferrocarril de les personalitats i delegacions catalanistes que vénen de fora, amb cants patriòtics, que entonen sovint corals locals o vingudes de fora, fent voleiar senyeres i cridant visques a Catalunya¹⁰⁴; (2) un guarniment exhuberant dels teatres o sales on se celebren els *meetings* catalanistes, amb profusió de cintes, guirnaldes, i llaçades amb la senyera catalana; de tirades de senyera que delimiten i exalcen la tribuna presidencial; i inclús de botons imperdibles de solapa amb la senyera; tampoc sol mancar-hi, amb caràcter presidencial, la presència dels escuts de Catalunya i de la localitat o comarca amfitrions¹⁰⁵; (3) Un discurs de caràcter històric i mític, centrat en el passat medieval de Catalunya; o, a més, de la pròpia ciutat/comarca/regió on se celebra l'acte, destacant els factors que feren possible aquell esplendor (la liberalitat dels reis; el poder dels gremis o dels oficis; el sistema de representació de les Corts...) i centrat també en el ressorgiment actual de Catalunya gràcies al catalanisme, que ha de retornar a Catalunya aquella plenitud a partir de la devolució i de l'actualització d'aquells principis que la feren gran (la rehabilitació dels gremis o de les corporacions de producció com a fonaments legítims de la representació social i política, l'autonomia política, etc).

La *Unió Catalanista* dona una especial notorietat a la *Festa Catalanista de Tàrraga* del setembre de 1899. A Tàrraga s'hi desplaça la plana major de la *Unió*, amb els homes de les diferents ideologies que conviuen en aquesta plataforma: D. R. Permanyer, Josep Franquesa, Lluís Marsans, Manuel Folguera, Narcís Campmany, J. M. Roca, Angel Guimerà, Pere Aldavert, director de *La Renaixença*, i Manuel Rocamora¹⁰⁶. Un relleu que es deu segurament al fet de tractar-se de la primera festa d'aquestes característiques que se celebra en terres

occidentals, mig any abans de la *Festa Catalanista* de Lleida¹⁰⁷, i pel fet de situar-se en una regió objectivament difícil a la causa catalanista. L'Aplec, com és habitual en aquestes mobilitzacions de la *Unió*, rep l'adhesió de múltiples entitats catalanistes, de tot el territori, entre les que es troben totes les de les comarques occidentals vinculades a la *Unió Catalanista* - de Lleida, Pons, Balaguer, Santa Coloma de Queralt, Pons, i Castellserà¹⁰⁸.

El primer acte de la *fiesta catalanista* és l'ofici al matí a l'ermita de Sant Eloi, amb la predicació d'un jove Mn. Josep Cardona, catedràtic del Col·legi Sant Josep de Sabadell. Aquest orador sagrat glossa la grandesa de la Catalunya medieval i proposa actualitzar-ne les bases jurídiques i socials¹⁰⁹; també defensa, en virtut de principis del ser regional català, la família tradicional, el treball i les festes sanitives o tradicionals, amb el mateix propòsit de superar la crisi que afecta la societat catalana¹¹⁰. L'acte està vigilat per diversos confidents -*uns quants castellans que's passejien per aquí*, en diran, quan se'n assabenten, els catalanistes de Tàrraga¹¹¹- del governador civil de Lleida, el nomenat recentment José Martos O'Neal, governador general de Filipines fins a la pèrdua, set mesos enrere, de la colònia espanyola¹¹².

L'endemà mateix de l'*Aplec Catalanista*, l'11 de setembre, arriba amb el tren correu de Lleida, un delegat de J. Martos amb el propòsit d'obrir una investigació que avaluï l'encausament de Mn. Josep Cardona. Aquest delegat, després d'entrevistar-se amb els confidents, que són presentats com a assistents aleatoris a la celebració¹¹³, decideix encausar Mn. Josep Cardona, acusat, per unes al·lusions que fa a l'himne d'*Els Segadors* durant el sermó, de fomentar la separació de Catalunya¹¹⁴. L'acusació a Mn. Cardona va acompanyada d'una àmplia i enverinada campanya de fustigació contra la seva persona, que vehicula determinada premsa de Lleida i de fora¹¹⁵. Aquest rector, multat finalment amb l'elevada suma de 500 pessetes i afectat moralment pel linxament rebut durant les setmanes posteriors a l'Aplec, decideix dedicar-se en endavant només a la predicació religiosa¹¹⁶.

Aquesta causa oberta per Martos O'Neal comporta a més la voluntat de prohibir l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga* i de suspendre el seu òrgan, *El Aguila Tarraguense*¹¹⁷, i obliga els joves J. Güell i Guillemet i M. Roca i Sangrà a presentar-se dues vegades al Govern Civil de Lleida¹¹⁸.

El *meeting* de la Sala-Teatre *Recreo* presenta un guarniment de característiques emblemàtiques i mítiques, típic dels grans actes de propaganda que fa la *Unió Catalanista* durant

aquests anys: tres escuts, de Catalunya, de Lleida i de Tàrraga, arrenglerats i emplaçats davant de la taula presidencial, solemnitzen aquesta. Tires de senyera, en serpent, fixades al sostre, i altres tramades de senyera delimitant i destacant l'espai de la Sala són els aspectes més destacats d'aquesta *mise en scène*. Els oradors que intervenen en el míting són Francesc Serés, de l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga*, Lluís Piqué de la *Juventut Catalanista de Lleida* L'Avenç, Gabriel Casals i Manuel Franquesa del *Centre Català* de Sabadell, Ramon Gramunt de l'*Agrupació Catalanista de Balaguer*, Claudi Closa de l'*Agrupació Regionalista de Pons*, Ramon Aigé de l'*Agrupació Catalanista de Lleida*, J. M. Roca i J. M. Valls de *La Renaixença* i Joan. J. Ayats¹¹⁹. Com és habitual en aquests mítings de la *Unió*, es clou amb el cant dels Segadors i amb vitorejaments a Catalunya.

Tots els parlaments giren entorn a tres grans eixos: (1) les causes i els efectes de la unió d'Aragó amb Castella, la decadència política i cultural que sobrevé a aquest episodi, i les derrotes militars de Catalunya en l'edat moderna (J. M. Valls, Josep Mon, i Josep Mallofrè); (2) l'esplendor de la Catalunya, de la Lleida i de la Tàrraga medievals, i les bases jurídiques i polítiques que la fonamenten (J. J. Permànyer, F. Renyé, i F. Serés); i (3) l'actual ressorgiment de Catalunya de la iniciativa del catalanisme i la necessitat d'emancipació de Castella; de les seves lleis i del seu caràcter (F. Renyé, G. Casals, Ll. Piqué, M. Folguera, R. Gramunt, C. Closa, R. Aigé, J. M. Roca, i J. Franquesa)¹²⁰.

A la tarda, a la mateixa Sala-Teatre on s'ha fet el míting, es representen tres destacades obres del *teatro català*, a cura de la *Companyia del Teatre Romea* que dirigeix Enric Borràs: *La Batalla de reinas*, drama de Pitarra; *La cosina de la Lola*, peça còmica en un acte; *Lo nuvi*, drama de Feliu i Codina; *Mestre Oleguer*, monòleg de Guimerà, en presència de l'autor¹²¹, i *Lo que no vulgas per a tu*, proverbi en prosa del Sr. Llibre¹²².

D'aquest Aplec en surt la proposta pública que el futur candidat del districte a Corts sigui una persona del mateix i amb una trajectòria reconeguda per tothom¹²³. Un idea que ridiculitza el *El Ermitaño de San Eloy*, òrgan dels conservadors de Tàrraga i comarca, que la presenta inspirada pel localisme i de resultats ineficàços. L'*Aplec Catalanista*, per raons del tot oposades, el critiquen els carlistes i els republicans de la ciutat: els primers el troben massa laic, mentre que els segons, excessivament clericalitzat¹²⁴. Dos mesos després de la *fiesta catalanista* de Tàrraga i de la presentació de l'*Agrupació Catalanista* d'aquesta ciutat, es funda a Cervera el *Centre Català*¹²⁵.

Un mes llarg després de l'*Aplec Catalanista*, a finals d'octubre de 1899, en plena campanya pel tancament de caixes i d'exigència de l'Autonomia i del Concert Econòmic per a Catalunya, que promou Foment del Treball i el conjunt d'entitats econòmiques, socials i polítiques de Catalunya, el Governador Civil de Lleida, per ordre del Ministre de Governació, prohibeix a tots els diaris de Lleida i a *El Aguila Tarraguense* de Tàrraga que publiquin res relacionat amb les incidències de la campanya pel *tancament de caixes*¹²⁶.

L'*Agrupació Catalanista de Tàrraga* organitza una segona *Festa Catalanista* per al 10 de setembre de 1901, tot just dos anys després del primer aplec catalanista a la ciutat. En aquests moments, recomposades pràcticament totes les famílies ideològiques de la burgesia targarina en un front únic contra Enric de Càrcer i el seu aparell polític i clientelar que controla l'Ajuntament, i en plena mobilització d'aquesta entesa burgesa contra *lo Cacic*, com en solen dir, en vistes de les eleccions municipals del 21 de novembre, la festa catalanista es converteix de fet, més que en un acte de propaganda catalanista, en un gran acte contra el caciquisme centrat en la figura d'Enric de Càrcer i les imputacions que se li fan a ran de l'esvàndol de l'*Electra-Urgelense*.

Isidre Nicolau i Carreño, alcalde de Tàrraga, al aquesta oposició que es proclama *moral-administrativa* moteja ridículament com *Don Nicolás*, assisteix al míting catalanista on és

esbrincat per part dels assistents: *El amigo Nicolás asistió al míting catalanista del domingo último. Suponemos que le mandaría allí el Senyó - al-lusió a Enric de Càrcer- para recoger impresiones. ¡Y lo sensible es que se se olvidó el paraguas para aguantar el chubasco!. ¡Pobre Nicolás!, ¡vaya una embajada debió llevar al amo!*¹²⁷.

Aquesta segona *Festa Catalanista* de Tàrraga se celebra com la primera dins del marc de la Festa Major de Sant Eloi. El míting catalanista, celebrat al Saló-Teatre *Recreo*, és presidit per Manuel Folguera, president de la *Unió Catalanista*, Francesc Serés, president de l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga*, i l'industrial Francesc Pera, que actua com a representant del governador civil de Lleida. La *Unió Catalanista* envia a Tàrraga una destacada delegació encapçalada pel seu president, M. Folguera, que cessa aquest mateix any, acompanyat dels sabadellencs Pau Colomé i Francesc Capmany, del sector més conservador i ortodox de la *Unió*, de J. M. Roca, president de la Comissió de Propaganda de la *Unió* i del corrent esquerrà del moviment, i dels lleidatans Manuel Roger de Llúria, excarlí, i Joan Bergós, ambdós de l'Associació Catalanista de Lleida, i de Domènec Martí¹²⁸.

L'ambientació del míting respon a les característiques esmentades més amunt dels actes de propaganda de la *Unió Catalanista*: un fort emblematisme -llacets, botons, escuts, banderes-

Imatges de Tàrraga de començaments del segle XX.
Editades per la Llibreria Güell de Tàrraga. (Fotografia L. Roisin. Col·lecció particular: Ramon Castelló)

i d'aspectes mítics de la història de Catalunya com les quatre barres, lemes extrets d'*Els Segadors*, escuts de Catalunya i dels territoris que acullen els actes, etc. Aquest és tanmateix un estil de propaganda modern -fortament lematitzador, i democràtic, del que tothom n'és protagonista- adaptat a una societat ja de masses, que comparteix clarament l'integrisme catòlic:

A medida que se aproximaba la hora, iba en CRESCENDO el bullicio, el entusiasmo y el público. En la puerta un pendón con las consabidas cuatro barras y el lema BON COP DE FALÇ; en los ojales de la mayoría de los asistentes, lacitos y botones ALUSIVOS al acto. El local, lleno de verdad, dándole una simpática nota de color, la presencia de algunas señoritas en elegante TOILETTE. El escenario presentaba un buen golpe de vista...

*Reciban nuestro más sincero y desinteresado aplauso los valientes defensores del catalanismo que de modo elocuente y levantando supieron entusiasmar al público con los cuatro platos fuertes de oratoria ENRAGÉ. D. Manuel Folguera, D. Francisco Campmany, D. Manuel Roger de Llúria, Don Pablo Colomé, Don Juan Bergós, Don José M. Roca, Don Domingo Martí, todos en fin en cuanto tomaron parte en aquella agradable fiesta, merecen todo el respeto de de los que defienden una causa justa...*¹²⁹.

La festa catalanista és concorreguda per catalanistes de Cervera, Maldà, Talladell, Anglesola, Mollerussa i Bellpuig. Nou dies més tard, el cap dels catalanistes targarins, Francesc Serés forma part de la presidència de l'*Aplec Catalanista de Tremp*. L'acompanyen a la vila pallaresa Josep Güell, Magí Roca, Mn. Ramon Florensa i altres membres de l'ACT¹³⁰.

El míting catalanista de Tàrraga serveix d'altra banda per posar en evidència l'abandonament d'Amadeu de Grau del projecte catalanista de la *Unió Catalanista* -ell que, en paraules del seu antic company de l'ACT, Antoni Gomà, havia estat un entusiasta propagandista de les *Bases de la Unió*¹³¹- crítica ara, des de les pàgines del seu nou periòdic *La Voz de la Verdad*, lligat al liberalisme fusionista lleidatà, el radicalisme i l'essencialisme d'aquest catalanisme, i del catalanisme polític en general:

Nosotros no sólo simpatizamos con el catalanismo en el concepto de desear para Cataluña una amplia descentralización y la más lata autonomía, sino que creemos que este es el único remedio que exige el estado actual de algunas regiones españolas (...)

*Y que diremos del jactarse de haber pertenecido al Ejército Carlista?*¹³². Si estos mismos catalanistas hacen esta afirmación en comar-

cas tan catalanas como Figueras y Reus les apedrean.

Resumen: que aparte de los lunarillos, la fiesta del domingo fue un acto importante por el que felicitamos a sus organizadores, que somos en mucho mayor número que los de la Unió los catalanes que simpatizamos con el catalanismo y con todo y escribir como nos da la gana hemos tomado esto de la bordería como un chiste frustrado, y que entre ser ximple y beneyt como Pi i Margall, Víctor Balaguer, Duran i Bas, el doctor Robert y otros, o bien un gran ciudadano y un escritor ilustre de un par de gacetillas de La Renaixensa¹³³ o La Veu¹³⁴ preferimos lo primero¹³⁵.

Els catalanistes de Tàrraga publiquen un manifest en vistes a les eleccions municipals del 21 de novembre de 1901. Participants actius de la coalició anticonservadora o *anticarcerista*, s'adrecen a l'electorat targarí agraint el vot victoriós per a la candidatura unitària; alhora, però, que reincideixen en la vella aspiració del catalanisme i de les altres opcions catòliques no dinàstiques d'organitzar els municipis en base a les corporacions productives com a millor forma de moralitzar i dotar d'eficàcia la gestió de la cosa pública enfront dels mals del caciquisme¹³⁶.

2. Republicans i Carlistes fins a la crisi municipal de 1900.

L'octubre de 1899, els republicans¹³⁷ organitzen una manifestació civil pels carrers de Tàrraga, en el marc del funeral *neutre* que organitzen per al seu correigionari difunt Felip Solé. El fèretre d'aquest jornalier és passejat, sense impedir-ho l'agutzil i el guàrdia municipal que tenien ordres de fer respectar un altre traçat, pels carrers més centrals de Tàrraga. Aquest fet provoca la indignació d'una part de la societat targarina, i l'acord, pres en la sessió municipal immediata, d'acomiarar l'agutzil Antoni Verdaguer i de suspendre temporalment de sou i feina el porter municipal Ramon Güell¹³⁸.

Aquest funeral-manifestació és contestat, com diem una mica més endavant, per sectors catòlics de la població, que aprofiten l'avinentsa de la manifestació republicana i anticlerical per col·locar plaques del Sagrat Cor de Jesús a les façanes d'algunes cases. L'Ajuntament fa interrompre aquest acte i obre causes a republicans i a catòlics. Es tracta d'un exemple evident de la lluita conflictiva per la politització de l'espai públic, tan bàsica a partir del s.XIX.

La Pasqua de 1900, un grup de republicans de Tàrraga organitzen una contra-representació paròdica del drama *Los siete Dolores*, que uns

dies abans han portat a l'escena, a la Sala-Teatre *Recreo*, la companyia de clàssics castellans dirigida per José Corcuera i Antonio de la Mata¹³⁹.

A finals de juny de 1899 es dissol el *Círculo Tradicionalista de Tàrraga* per manca de socis¹⁴⁰. El cercle carlí de Tàrraga és reconstituït anys més tard de la mà del seu cap veterà, l'advocat Estanislau Segarra i Vilalta, i de Pau Carreño, Lluís Viñals, Mn. Joan Berga, Francesc Castelló i Joan Pons. Formen part del *Círculo Tradicionalista* Josep Mateu i Pomés, Evarist Artiell i Solsona, Miquel Alterachs i Felip, Ramon Vidal i Llor¹⁴¹, Sebastià Llobet i Pont, Ramon Andreu i Roca, Antoni Albareda i Salvadó¹⁴², Joan Vicianà i Salvadó¹⁴³, Josep Vilalta i Duch, Joan Macià i Saura, i Joan Costa i Roca. Llevat de Ramon Vidal i d'Antoni Albareda que són comerciants importants, la resta d'aquests tradicionalistes són comerciants modestos (Alterachs - cistells; Roca - mobles de pi), artesans (Duch - ferrer; Mateu-sastre; Macià - teler mecànic) i pagesos - Llobet i Andreu.

3. Devoció del Sagrat Cor i propietaris.

A partir de l'últim terç del s.XIX, molts propietaris catòlics de tendències diferents veuen el Sagrat Cor de Jesús -aquesta devoció- com el gran instrument socio-simbòlic que ha de permetre contrarestar l'amenaça a la pau social i a la integritat de la propietat que suposen els recents episodis de conflictivitat social i les noves ideologies de caràcter reformista radical i rupturista.

La devoció del Sagrat Cor de Jesús experimenta un important impuls en el context de l'última dècada del s.XIX per dues raons fonamentals: (1) la greu crisi social i econòmica que sacseja aquesta dècada; afectada directament per les conseqüències de la guerra colonial de Cuba i Filipines, i pels resultats d'una política econòmica que castiga la indústria i la producció en general, amb el lliurecanvisme com a principal expressió; aquesta política, en el món rural, és responsable directament de la greu crisi desfermada als primers anys de la dècada, amb el col·lapse de la comercialització de vi i derivats¹⁴⁴; i (2) la celebració del *segle futur* -del segle XX- que des dels medis integristes catòlics s'augura i se celebra com el segle en el qual finalment es produirà el triomf social del catolicisme, enfront d'un segle XIX marcat per la impietat i la *barbàrie*.

La difusió d'aquesta devoció -com també la de la nova devoció a *Maria* o a la *Immaculada Concepció* (1856)- es fa en clau eminentment de propaganda de masses, manifestant en aquest

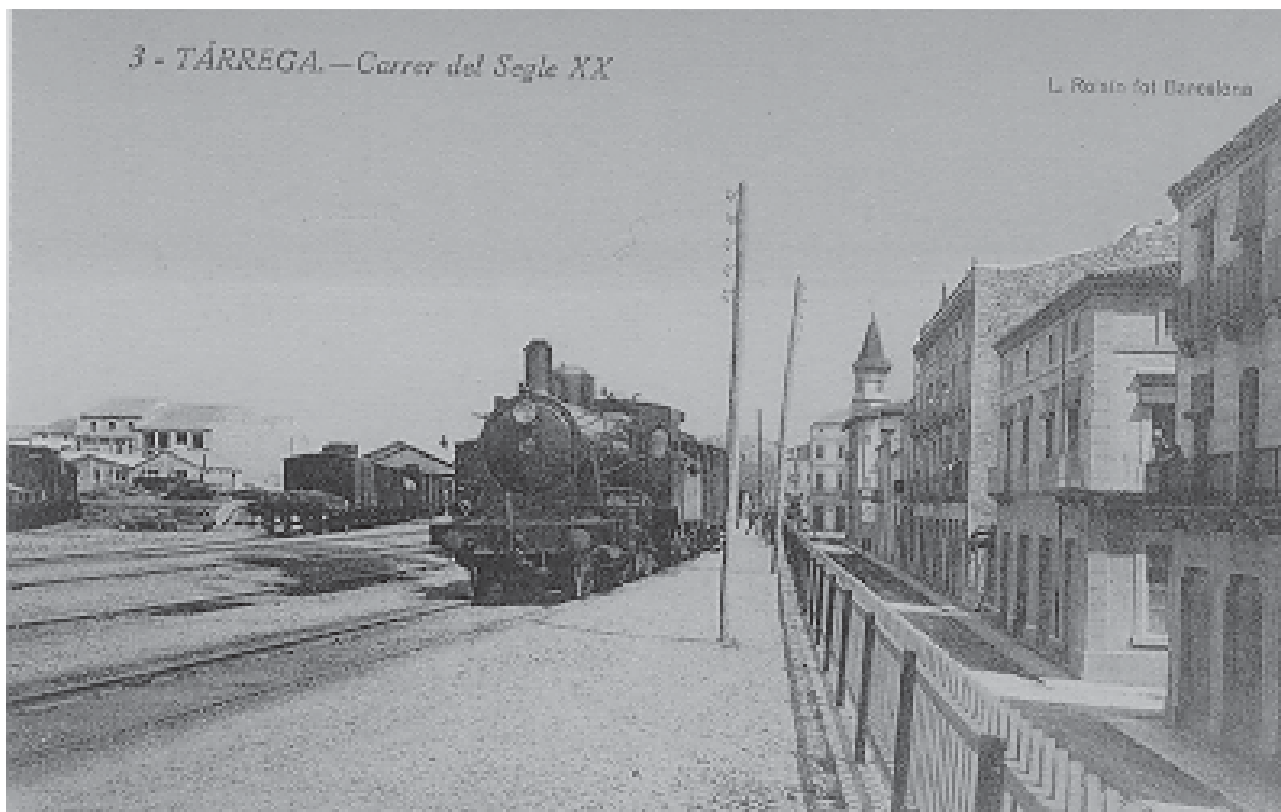
sentit tot un utilatge *kitz* (plaques, botons de solapa, fulletons, opuscles, banderes...).

L'industrial targarí Joaquim Balcells, propietari d'una farinera als afores de Tàrraga i primer contribuent de la ciutat durant els anys de canvi de segles XIX i XX¹⁴⁵, junt amb els altres propietaris de Tàrraga, Domingo Gassol¹⁴⁶, Felip Burló i Francesc Clua promouen i patrocinen l'*Escola Catòlica*, amb règim diari i nocturn, per a adults, sota la protecció del Sagrat Cor de Jesús, i inspirant-se en les *Conferències de Sant Vicenç de Paül*. El mateix Joaquim Balcells, adherit a aquesta institució benèfica cedeix un local per a la ubicació de l'escola¹⁴⁷. Aquesta, inaugurada el novembre de 1899, té rector i professors consiliaris¹⁴⁸. Tres anys més tard, com indiquem més endavant, el dirigent republicà Caietà Puig i Boladeres, d'Ivars d'Urgell, propietari de Belianes i afincat a Tàrraga¹⁴⁹, promou el *Centre Obrer i Instructiu d'Unió Republicana* que té la voluntat de crear una escola per als fills d'obers, que sigui la rèplica laica a l'ensenyament que es dona a la ciutat.

Un mes abans, per ordre de l'alcalde conservador Isidre Nicolau, s'atura la col·locació de plaques del Sagrat Cor a la façana de domicilis particulars que promouen aquests mateixos propietaris, en en celebració del *segle futur*, i com a resposta pública al primer enterrament civil que se celebra a Tàrraga, el del jornalero republicà Felip Solé. L'Ajuntament instrueix causes per aquestes dues manifestacions de signe oposat¹⁵⁰. Dos mesos més tard, aquests propietaris i els preveres Joaquim Isanda i Francesc Solé, sol·liciten a l'Ajuntament que l'esfinx del Sagrat Cor sigui col·locada a la façana de la Casa Consistorial, proposta que desestima la majoria conservadora municipal tot argumentant la trista escena que suposaria contemplar en una hipotètica victòria republicana, com aquesta venerable imatge del Sagrat Cor és davallada i fins i tot reemplaçada per emblemes laics¹⁵¹.

Francesc Clua, Felip Burló, Joaquim Balcells, Domingo Gassol, Lluís de Jover, i Mn. Joan Pintó figuren en la Junta de l'*Apostolat de l'Oració* de Tàrraga de 1899, encarrega de difondre la devoció al Sagrat Cor en aquest municipi¹⁵². Mn. Pintó és l'encarregat de fer la predicació en la festa del Sagrat Cor del 29 de juny de l'any anterior¹⁵³. Aquest rector, situat en la franja més conservadora del catalanisme catòlic, tindrà altres actuacions destacades en la difusió d'aquesta devoció catòlica i social¹⁵⁴.

D'altra banda, el 19 d'agost de 1899, en aquest context de mobilització catòlica que protagonitzen un sector de propietaris agraris i industrials amb la col·laboració de l'església targarí-

Imatges de Tàrraga de començaments del segle XX.

Editades per la

Llibreria Güell de Tàrraga. (Fotografia L. Roisin. Col·lecció particular: Ramon Castelló)
Panoràmica del carrer de S. XX, al costat mateix de la línia de ferrocarril Barcelona-Madrid. Aquest carrer, alçat en el canvi de segles XIX i XX, és l'expressió d'una nova burgesia comercial i industrial, que hi ubica la residència i celebra el nou emplaçament i el seu nou estatus social posant al carrer l'il·lustratiu nom de: Segle XX.

na, dos frares de l'ordre francesa de Sant Bernat -el superior Serafi i el pare Linus- ocupen el Mas Colom situat a un quilòmetre i mig al nord de la ciutat; aquest mas, beneïda la capella aquest dia, es converteix en un convent dedicat Nostra Senyora del Sufragi. En aquest projecte, els promotors compten amb la mediació del Marquès de Dou. La rehabilitació arquitectònica del mas com a convent és obra de Domènec i Muntaner¹⁵⁵.

A partir dels últims anys de la segona dècada del s.XX, amb les grans campanyes d'exercicis espirituals que promouen el Pare Vallet i la seva *Obra dels Exercicis Espirituals*, el Mas Colom es converteix en un important centre per a aquesta activitat religiosa, que evidencia alhora el fort conflicte social que es viu durant aquests anys. Els exercicis són promoguts per *Les Lligues de Perseverància d'Urgell i de Segarra*, dirigides pel propietari i comerciant Josep M. Llor¹⁵⁶, un dels principals impulsors l'any 1932 del *Centre Autonomista Republicà (Lliga Catalana)* i alcalde de la ciutat entre l'abril de 1930 i el gener de 1931.

4. Enric de Càrcer i de Sobies. Un cacic singular i poderós.

4.1. La figura.

Enric de Càrcer i de Sobies, nascut a Tàrraga l'any 1845, lo *sinjó Sobies* com se'l coneix també a Tàrraga, és fill d'una relada nissaga noble d'aquesta ciutat:

Tàrraga, vila molt antiga, de 2.500 personas, dintre del Urgell, está molt ben situada, y sa bella disposició bastant gran y en una deliciosa planura la que se dilata la vista á tots quatre vents sens obstacle de montanyas....Las casas de senyors, en aquella vila de Tàrraga, son las de Copons, Subias, Sanou, &...¹⁵⁷

Enric de Càrcer viu a Tàrraga a l'antic palau gòtic dels Marquesos de la Floresta, al carrer del Carme. Durant el conflicte pel subministrament d'aigua i de llum a Tàrraga, els enemics d'Enric de Càrcer s'hi refereixen habitualment com *la Cova*. L'any 1872 obté la llicenciatura de dret a la Universitat de Barcelona.

Enric de Càrcer és propietari del cafè-restaurant a la Rambla de Canaletes de Barcelona, el *Petit Pelayo*, situat entre els números 5 i 7 d'aquest passeig, del qual en té cura el seu fill polític Manuel Vidal i la seva filla¹⁵⁸. A l'any 1916 participa com accionista fundador de la *Sociedad Anónima de Recreos y Atracciones* que, amb seu a Barcelona i un capital inicial d'un milió de pessetes, vol contruir un complex de lleure ciutadà per a l'esplai familiar¹⁵⁹. A Tàrraga, Enric de Càrcer té una propietat rústica i un molí d'oli d'una premsa de viga a la plaça del Carme. Té, així mateix, una propietat rural -terra, molí d'oli i diversos patis urbans- al poble de Puiggròs, on també resideixen temporalment ell i els seus fills¹⁶⁰. També compta amb propietats a Torrefeta, Ciutadilla, Claravalls, Fontllonga. També a València d'on és originària la nissaga dels Càrcers.

El fill d'Enric de Càrcer, del mateix nom que el pare, de 19 anys, estudiant de dret a Barcelona, mor tràgicament en un accident el juny de 1898. El funeral, a l'Església Parroquial de Tàrraga, resulta molt concorregut¹⁶¹. Enric de Càrcer resideix temporades a Vilafranca del Penedès, a casa del seu cosí el Marquès de Castellvell. Aquest, mitjançant la recomanació d'Enric de Càrcer, cobreix la vacant d'administrador general del seu patrimoni amb l'antic comptable de la Diputació de Lleida, de quan Enric de Càrcer n'era president, Joan Vidal¹⁶². Manuel Vidal de Càrcer, nét seu, és porter del Futbol Club Barcelona.

Per entendre la personalitat d'Enric de Càrcer és interessant també subratllar la seva autoria d'una obra magna sobre el Quixot en la qual s'hi aplica dotze anys:

*Las frases del "Quijote". Su exposición, ordenación y comentarios, y su versión a las lenguas francesa, portuguesa, italiana, catalana, inglesa y alemana*¹⁶³. Es tracta d'una obra magna -666 pàgines- caracteritzada pel detallisme i el lluïment intel·lectual. Dues característiques -detallisme o preciosisme i magnificència o lluïment- que com remarcuem endavant, són inherents a la personalitat i a l'obra d'aquest prohom targari. D'altra banda, un interès i una dedicació com aquests a l'obra del cèlebre escriptor castellà, no deixa de contrastar amb els interessos de la major part dels intel·lectuals catalans del moment, immersos en una o altra de les expressions culturals emandes de la Renaixença.

4.2. El poder.

El poder polític personal.

Enric de Càrcer és entre els anys 1891 i 1906, de manera ininterrompuda, diputat provincial del Partit Conservador pel districte de Cervera¹⁶⁴. A començament de novembre de 1899 Enric de Càrcer és nomenat president de la Diputació Provincial de Lleida¹⁶⁵. El pas d'Enric de Càrcer per la presidència de la Corporació Provincial està marcat per la situació de col·lapse i d'urgència econòmica que viu l'ens aquests anys¹⁶⁶. Enric de Càrcer juga des de la Corporació un paper actiu a favor del vell contenciós del tren Noguera-Pallaresa que porta més de deu anys aturat¹⁶⁷. El 1902 Enric de Càrcer forma part de la Junta de Beneficència Provincial. El gener de 1903, aquest advocat targari és nomenat Governador Civil de Lleida amb caràcter interí.

La personalitat política.

L'excel·lent xarxa d'amistats d'Enric de Càrcer en el cor de l'Estat i alhora la seva posició -noble targari, hisendat i advocat- i la seva personalitat, orgullosa, expliquen bàsicament que aquest polític, d'ençà meitat dels anys vuitanta del s.XIX i sobretot durant l'última dècada del segle XIX, promogui a Tàrraga un conjunt d'obres molt destacades, sobredimensionades inclús per la població, que en la mateixa mesura que busquen la millora de la ciutat, busquen una clamorosa confirmació popular de caràcter personal. Els resultats d'aquest estil

Imatges de Tàrraga de començaments del segle XX.

Editades per la Llibreria Güell de Tàrraga. (Fotografia L. Roisin. Col·lecció particular: Ramon Castelló)
A l'esquerra d'aquesta fotografia del carrer de Santa Anna podem veure una façana lateral del magnífic casino modernista que fa construir durant la primera dècada del s. XX Enric de Càrcer entre els carrers de Santa Anna i de Ponent. "La Alianza", amb les seves proporcions majestuoses en un context com Tàrraga o les terres de Lleida en general, i un estil preciosista i detallista, és una obra ben reveladora de la personalitat del seu promotor.

d'actuació d'Enric de Càrcer -el mateix estil que fa d'altra banda que aquest cacic propiciï una gran banalització administrativa en la vida municipal de Tàrrrega de final de segle- són els que l'any 1909 enyora Ramon Valls en una carta a Enric de Càrcer, vuit anys després que antic secretari municipal de Tàrrrega, com l'alcalde conservador Isidre Nicolau, són cessats per ordre governativa en el context del conflicte per l'*Electra-Urgelense*:

*No hablo con ninguno de esa ciudad, así de los que fueron fieles amigos como de los adversarios, que va me diga, que aquellos que blasmaban de ser tan honrados, han sido el mayor desastre para esta población: y como no me muerdo la lengua, sí todos contesto que fueron unos infames, puesto que las obras que en esa ciudad se realizaron en el periodo de 1891 a 1901 bien vistas y conocidas eran de todos: y tales obras que no llevo a realizar ninguna población de España sin gravamen oneroso para el contribuyente, fueron realizadas por la inteligencia y laboriosidad de Vd: y con que comparen lo que pagan hoy y lo que pagaban entonces, si tienen un poco de sentido común, verán si aquello era oficio y honradez y eso pura plebería...*¹⁶⁸.

El cos de bombers (1876) i el títol de ciutat (1885).

L'any 1876, promogut per Enric de Càrcer, es funda a Tàrrrega el cos de bombers. Aquest és el segon, després del de Lleida, de l'àmbit provincial. Es tracta d'antuvi d'una iniciativa que sorprèn -en una mesura diferent a la concessió del títol de ciutat a Tàrrrega l'any 1885- en una vila de 4000h, que encara ha d'emprendre el creixement comercial i industrial que comença la dècada següent i que té la seva embranzida a partir de la segona dècada del segle XX. El sentit del cos de bombers -de la seva fundació- s'incardina perfectament dins del sentit general de l'actuació d'Enric de Càrcer, en el període que té un important poder a Tàrrrega i a la seva comarca, i després: unes obres magnífiques que, alhora que busquen la modernització, la urbanització i l'embelliment de Tàrrrega, busquen també, i de manera indistrictable, l'*atrezzo* públic, la *mascarada* pública, l'espectacle públic, i l'aclaparament públic en aquest sentit; a efectes d'una exaltació popular de la seva personalitat, i culminació del seu orgull.

Enric de Càrcer es fotografia l'any 1885 -l'any següent a la distinció de Tàrrrega com a ciutat- amb tot el cos de bombers, uniformats i amb els aparells, presidint un simulacre d'extinció de focs. És sens dubte una imatge insòlita per a la Tàrrrega del moment que apunta a l'esmentada concepció espectacular d'Enric de

Càrcer en les seves obres importants. El maig de 1888 Enric de Càrcer dimiteix com a cap del cos de bombers en haver-li estat negada una subvenció municipal per a aquest Cos -l'Ajuntament està presidit per Ramon Tàssies i Bosch- i pocs dies després ho fa el sotscap Francesc Clua adduint motius personals. El 15 de juny d'aquest any l'Ajuntament nomena Josep Roca i Lloberolas nou president del cos i Josep Roca i Masalleras segon, els quals dimiteixen quan encara no havien passat tres anys, el març de 1891. Són nomenats aleshores, en substitució, Fidel Fernández i Francesc Pera, els quals, amb la resta de membres del cos dimiteixen el juliol d'aquest mateix any. En aquest punt el cos resta suspès durant quatre anys fins que el 12 de novembre de 1895 se'n decideix la refundació. L'Ajuntament contracta juliol de 1899 una assegurança col·lectiva per als bombers en cas d'accident en els exercicis d'ensinistament¹⁶⁹.

El 10 de desembre de 1884 el rei Alfons XII dóna el títol de ciutat a Tàrrrega. Mig any abans, el governador civil de Lleida Manuel Camacho s'havia compromès a defensar aquesta iniciativa en l'esfera de la família reial. El sentit de la sobredimensió d'aquest títol i l'espectacularitat d'aquest respecte la Tàrrrega d'aquests anys entenem que respon també -n'és la principal mostra segurament- a la singular personalitat del seu principal promotor: Enric de Càrcer.

Una gran lluita victoriosa: El plet pel cànon de l'aigua a Tàrrrega amb la societat *Canal de Urgel*.

Sens dubte que l'episodi de la història contemporània targarina que reflecteix millor la influència d'un polític local en els ministeris de la capital de l'Estat és l'ascendència que demostra tenir en aquestes instàncies Enric de Càrcer davant dels dos recursos que presenta -per aquest ordre- la Junta de la Societat *Canal d'Urgel* i el Sindicat de Regs del Canal d'Urgell contra la concessió del cànon d'aigua a Tàrrrega -350 metres cúbics diaris- que el Ministeri de Foment havia aprovat el 29 de juny de 1893, assentint a la demanda formulada per l'Ajuntament de Tàrrrega i avalada pel Governador Civil de Lleida, Bernat Padulés, i pel Cap de Foment de la Diputació de Lleida.

El mateix dia -el 17 d'agost d'aquest any- que Tàrrrega celebra l'arribada de la primera canonada d'aigua del Canal, la societat *Canal de Urgel* interposa un recurs a la decisió ministerial tota vegada que veu il·legal la concessió del cànon sense que abans s'hagi negociat amb aquesta *Societat*. A partir d'aquest moment i fins a la resolució del plet l'11 de juny de 1895 cada part del litigi mobilitza els recur-

sos -diaris i personalitats influents- que pot per obtenir una resolució favorable. Tàrrrega compta amb els ressorts d'Enric de Càrcer; en l'àmbit provincial -el diari conservador *El País* i el governador civil Bernat Padulés- i en la política ministerial de la capital -els diputats a Corts pels districtes de Cervera i de Tremp, Vicente Alonso Martínez i Rafael Cabezas respectivament; i l'advocat de Lleida, afincat a Madrid, Carles Nadal. D'altra banda, els interessos de la societat *Canal de Urgel* tenen a favor la família Girona -Ignasi Girona és el propietari del Castell del Remei i és de la Junta del Sindicat de Regants del Canal¹⁷⁰- i el propietari i republicà possibilista Josep Zulueta, que té una important propietat a Lleida. També l'integrista *Diario de Lérida* es posiciona a favor del Canal.

Tres dies abans de la resolució judicial, a Madrid es viu un pols maratonià entre aquestes parts per decantar finalment la decisió. Enric de Càrcer, des de la capital, confirma al secretari municipal Ramon Valls i als prohoms locals Antoni Florensa i Artigues -conservador- i Antoni Roca i Sanou -liberal- la bona notícia que el Ministeri de Foment ha publicat una Reial Ordre en què ratifica en totes les seves parts la providència del Governador Civil de 1883 en la qual es concedia el cànon d'aigua a Tàrrrega, i explica després la situació prèvia a l'arbitri, deixant patent com es tracta d'una lluita d'influències, i com, finalment, les que ha pogut moure ell han prevalgut per sobre de les poderoses que ha mobilitzat la societat *Canal de Urgel*:

Mis queridos amigos: al recibir esta ya tendran en su poder el telegrama en que les comunicaba la buena noticia de haber firmado el Ministro de Fomento la R.O. en que aprobaba en todas sus partes la providencia del Gobernador contra la que acudió la Junta Canal.

Podemos darnos todos la enhorabuena pues hemos salido victoriosos en nuestro empeño. Crean Vds. que hemos pasado unos tres días de disgusto y de fatiga; pues como les decía en mis anteriores desde el momento que llego Zulueta puso en juego a personas de tanto valimiento como a Fernando Puig¹⁷¹ y a D.Manuel Durán y Bas¹⁷²; pero nosotros no nos hemos dormido y hemos de estar nuevamente agradecidos a D. Vicente¹⁷³ y a D. Rafael Cabezas lo que junto con D. Federico Luque¹⁷⁴ y el Duque de la Seo de Urgel¹⁷⁵ nos han ayudado mucho. D. Bernardo Padulés, nuestro amigo y amigo siempre de Tàrrrega tambien ha contribuido al triunfo por haber puesto la influencia de estos dos últimos señores citados. Pero repito que hemos pasado angustias de verdad; pues la cosa si bien no tomaba un cariz decidadamente contrario, iba tomando un

carácter esquivo y si bien no esperabamos un resultado contrario a nuestras aspiraciones, temíamos que se aplazara la decisión hasta Dios sabe cuando y temíamos que la R.O no apareciera alguna salida o agarradero que pudiera dar pie a nueva cuestión. Todo, a Dios gracias, se ha salvado, pues tengo copia de la R.O y es clara, precisa y contundente.

Salimos con el mismo Correo que ira esta carta; pero yo me detendré en Lérida hasta el jueves con el tren mixto de la mañana.

*Quedarmos de V.M. muy amigos y s.s. q.b.s.m.*¹⁷⁶

La societat *Canal de Urgel*, que presenta recurs contra aquesta resolució, s'avé l'octubre de 1897 a un acord amb l'Ajuntament de Tàrrrega, que recull la providència del governador civil del 29 d'octubre d'aquest mes. El recurs contra aquesta providència presentat per Ignasi Girona és finalment desestimat el 17 de gener de 1898 pel Tribunal Contenciós-Administratiu. L'agost de 1899 el governador civil José Martos, amic personal d'Enric de Càrcer¹⁷⁷, torna a assegurar el cànon d'aigua a perpetuïtat per a Tàrrrega davant noves pressions en sentit contrari¹⁷⁸. El 12 de desembre d'aquest mateix any l'Ajuntament de Tàrrrega, en vistes a les necessitats creixents d'aigua per a la ciutat, subscriu definitivament els acords amb la societat *Canal d'Urgel*¹⁷⁹.

La clientela política. La xarxa clientelar.

La condició de cacic d'Enric de Càrcer l'aclaireix abastament d'antuvi la multiplicitat de motarrots que en aquest sentit li aplica l'oposició sorgida a partir dels últims mesos de 1899: *Sr. Feudal*, *Petit Feudal*, *Don Tancredo*, *Lo Sinyó*, *Lacayo*, o *El Cacique*.

A partir de l'article *El Cacique* d'Alfredo Calderón, *La Voz de la Verdad* estableix un paral·lelisme entre el prototipus de cacic de l'Espanya del moment i Enric de Càrcer. En els termes d'un polític que vivint generalment a la capital de la província té bona entrada a les diferents instàncies de l'Estat, a la capital, i exerceix a partir d'aquestes bases un control sobre una comarca o un territori on té el seu poder -feudal- amb la col·laboració d'un conjunt de petits cacics locals¹⁸⁰.

La carta que transcrivim tot seguit de Joan Vall¹⁸¹, propietari i major contribuent de Vallbona de les Monges, a Enric de Càrcer revela les característiques bàsiques d'un domini polític i clientelar com el que exerceix Enric de Càrcer a Tàrrrega i a la seva comarca d'influència: 1) Una estructura de poder radial.

17 - TÀRREGA—Carrer del Carme

**Imatges de Tàrraga
de començaments del
segle XX.**

Editades per la
Llibreria Güell de
Tàrraga. (Fotografia L.
Roisin. Col·lecció
particular: Ramon
Castelló)

Joan Vall és l'home del *sinyó Sobies* a Vallbona, però al seu torn fa de cacic d'Enric de Càrcer respecte els pobles mes petits del veïnat de Vallbona; 2) Enric de Càrcer és el mediador-valedor d'aquesta clientela política que té en els diferents pobles de la seva àrea d'influència davant dels *amics* que té situats en les diferents instàncies del districte, de la província o de l'Estat, per resoldre les qüestions que aquesta clientela requereix a nivell de poder local; quan aquests *amics* fallen, com en aquest cas (el jutge de Cervera ha posat en el segon lloc de la terna per a jutge municipal de Vallbona Josep Torremadé, al qual Ramon Vall havia recomanat com a jutge i que per tant l'hauria d'haver encapçalat) cal recórrer al cacic territorial, Enric de Càrcer; 3) la indisciplina en el vot d'aquesta clientela política, com apunta aquesta carta, pot crear malestar en aquests *amics* que han d'afavorir des del Jutjat, la Diputació, etc:

Muy S. mío y amigo: El objeto de la presente es para decirle que ayer fui a Cervera para enterarme de las ternas hechas por el Juez y resulta que todas las que les recomendé han salido del mismo modo, excepto la que mas convenia que era la de Vallbona, sin embargo mi amigo el actual Juez va nombrado el segundo de la terna, de consiguiente vine ayer a verle, pero como estaba ocupado en el casino no quise decirle nada para no estorbarlo.

Iba pensando hoy escribirle recomendandole

que con su valioso apayo se interesase en favor de D. Jose Torremadé que es el segundo de la terna.

He visto que el Sr. Orobitg¹⁸² está en contra de mi, alegando que le hice la oposición, no siendo verdad pues en Vallbona todos los electores votaron por él y por el S. Gené, conforme se puede averiguar. Lo que se hizo es que al tercer candidato S. Solsona no se le dió ningun voto por desconocido.

Hoy mismo he escrito al Sr. Orobitg indicandole lo mismo y atendiendo a que todos le dimos el voto, lo mejor por no quedar nadie resentido es que se mantuviera neutral.

En Cervera no comprendo lo que hay pues los amigos de V. y del S. Bofill¹⁸³ están en hacer los posibles para que no salgan las personas protegidas por V. y no comprendo porqué este cambio, no comprendo si es por envidia, celos o porqué.

Espero pues recomendará al predicho Juez de la Audiencia a nuestro amigo anticipándole para ello las gracias, quedando yo como todos los amigos a hacer todo lo de menester a favor de V¹⁸⁴.

Políticament, a Tàrraga les primeres dècades de la Restauració vénen marcades per una certa alternança entre Enric de Càrcer i de Sobies i Antoni Roca de Sanou¹⁸⁵, caps res-

**Imatges de Tàrraga
de començaments del
segle XX.**

Editades per la
Llibreria Güell de
Tàrraga. (Fotografia L.
Roisin. Col·lecció
particular: Ramon
Castelló)

20 - TARREGA. - Campanar i cimbori de l' Església parroquial

pectivament del partit conservador i del partit liberal; en aquesta ciutat i a la seva àrea d'influència. A partir de 1885, el torn municipal, va esdevenint cada vegada més perfecte a favor d'Enric de Càrcer. El personal polític del *sinyó Sobies* el formen durant aquest període un conjunt d'hisendats i de propietaris rurals -Vicent Orobitg, Antoni Florensa, Felip Burló, Pau Bernat, Manuel Brugués, Manuel Isanda, Francesc Valls, etc- i un conjunt d'artesans i de pagesos modestos. És significativa l'escassa presència de comerciants; un grup social que és tan determinant en la conformació de la nova majoria política i sociològica que relleva el *carcerisme* a Tàrraga a partir de 1901. El comerciant Isidre Nicolau i Carreño¹⁸⁶ és l'últim alcalde pròpiament *carcerista* de Tàrraga.

Josep Güell en un article a *L'Aguila* exposa el comportament que seguien durant els primers anys de la Restauració i durant els anys immediats -finals del segle XIX- els *electors* a Tàrraga. Segons *Guillem*, *anys enrere*, els cercadors de vot, als quals anomena *caps* o *cap pares*, anaven dos o tres mesos abans de les eleccions per les cases exigint per força o demanant per caritat, segons fos la posició de la casa, el vot; comprant vots, atemorint i amoinant tothom; unes circumstàncies a les quals atribueix l'*indiferentisme* actual de la classe *honrada*, *neutra*, respecte els actes electorals. En el moment actual, afegeix Güell, són gent d'*ofici* - *electors* professionalitzats - els quals enmig de la indiferència absoluta del veïnat apareixen en tals vigílies a buscar el vot:

Anys enrera, ja dos ó tres mesos antes del día del cop, anavan los cap pares, o comediantes, conscientes o inconscientes, recorren las casas de la población, demanant per almoyna, als quins no'ls el podían fer donar per força lo compromís per a votar á favor de la candidatura que presentaven, quan no ho pagaven ab diners, amohinant á tot sér vivent, y comprometent y marejant la major part, precipitantnos al actual estat d'indiferentisme, y conseguin que avuy apenas ningún es mogui de casa per a semblants actes, sobretot de la classe que's diu honrada, la "neutra" deixant que aquells caps més amunt expressats, ho mangoneigin tot de la manera que'ls hi dongui la gana, y a sa plana conveniencia...

Antes la gent pacífica, esperavan aquest día ab lo cor estret, tement que succehís un horrorós cataclisme, mentre que altres ab fruició'l desitjavan, per a fer pagar rancúnies passades ó fer pagar alguna venjança. Avuy, si no fossin algunes visites de gent del ofici que bo's deixan veurer sinó en tals dies, y que fan anar un xich de revolta als empleats, de segur que per la major part dels nostres vehins, passarian tals actes desapercibuts;

*puix pera res se veuría alterat lo mohiment de la nostra població*¹⁸⁷.

El casino La Alianza.

La Alianza, a més de la quota de soci, preveu la possibilitat de llogar palcos i butaques, del teatre i del saló de ball. Un fet que permet que es visualitzin de les diferents posicions socials i que es puguin satisfer les necessitats de distinció en aquest sentit¹⁸⁸. El germà d'Enric de Càrcer, Josep de Càrcer, és elegit president de la nova junta del Casino *La Alianza* de Tàrraga¹⁸⁹. *La Alianza*, el dimecres de cendra, reparteix menjar a 85 pobres de solemnitat de Tàrraga¹⁹⁰.

Doña Beldomera és el motarrot amb el qual des de l'oposició al sistema caciquil d'Enric de Càrcer que es genera el 1901 enmig del conflicte pel subministrament d'aigua i de la llum, se sol anomenar *La Alianza*. Aquells senyalen aquest casino com el medi d'enquadrament polític -de *fer colla*- d'Enric de Càrcer i del *Partit Conservador*¹⁹¹. Francesc Pera, amb el pseudònim de *Rapé* -Pera, al revés-, habitual col·laborador de *La Voz de la Verdad*, acusa els *cacics* conservadors de protagonitzar exemples familiars poc edificants en el si del casino *La Alianza*¹⁹². Aquesta oposició al cacicatge que exerceix Enric de Càrcer a Tàrraga, acusa sovint aquest cacic d'haver banalitzat, sobretot durant els últims anys de govern del partit conservador a Tàrraga, la política municipal; retraient-li com moltes coses relatives al municipi es dirimien sovint en les sales de *La Alianza*; i al revés, com a ocis propis d'un casino, s'exercitaven sovint en dependències municipals¹⁹³.

Pel que fa a *La Alianza* com a medi *elector* d'Enric de Càrcer a Tàrraga i comarca, és il·lustrativa aquesta referència que conté una de les cartes que el propietari rural de Vallbona de les Monges, Ramon Vall, major contribuent de la població i alcalde de la mateixa pel Partit Conservador, adreça a aquest cacic de Tàrraga. En un punt de la missiva li diu que tornant de Cervera confiava en veure'l a Tàrraga, ans, com estava ocupat al *casino* -llegeixi's a *La Alianza*-, no ho ha pogut fer: *... vine ayer a verle pero como estaba ocupado al casino no quise decirle para no estorbarlo...*¹⁹⁴

Durant l'any 1909, Enric de Càrcer construeix un magnífic palau -casino al bell mig de Tàrraga, entre els carrers Ponent- Avda. de Catalunya- i Santa Anna. És el nou casino *La Alianza*. Es tracta d'un edifici extensíssim que ocupa tota una illa urbana. Una obra concebuda en els termes d'un modernisme marcadament singular, preciosista i detallista a més

**Imatges de Tàrraga
de començaments del
segle XX.**

Editades per la
Llibreria Güell de
Tàrraga. (Fotografia L.
Roisin. Col·lecció
particular: Ramon
Castelló)

no poder; ceramista i colorista exhaustivament en els materials decoratius de totes les façanes, de les quals sobresurten típicament els motius arabescos com els arcs de mitja ferradura de moltes portes i finestres. Tot plegat, magnificència i capritxisme contrasten amb l'ambient semirural de la Tàrraga contemporània; i també amb una burgesia que en aquesta època acaba apostant molt clarament per una arquitectura incardinada en l'art *nouveau*, d'un cartesianisme formal que té poc a veure amb l'exhuberància de colors, de detalls i de motius d'aquest peculiar modernisme del palau-casino de *lo Cacic*.

L'antic secretari municipal de Tàrraga Ramon Valls, ara de Bell-lloc, s'interessa en una carta a Enric de Càrcer del juny de 1909 pel caràcter colossal i esteticista que ha sentit dir que té aquesta magnífica obra al carrer de Ponent:

Me han dicho que esta Vd. muy ocupado en las grandiosas y hermosas obras de construcción que esta realizando en la calle Poniente, y si bien por el indigno comportamiento de esos mismos para con usted¹⁹⁵, no serían merecedores de que usted proporcionara embellecimiento de la urbe; como soy de aquellos que digo siempre, que quién hace bien...¹⁹⁶.

Aquest magnífic i curiós palau-casino de *La Alianza*, és una obra d'Enric de Càrcer susceptible de ser interpretada en el sentit d'autohomenatge o d'automonument a la pròpia Persona i a la pròpia nissaga, després d'un temps

en què aquestes, en la vida targarina, havien quedat clarament compromeses. Nou i cinc anys després de la turbulenta i accidentada defenestració del poder municipal de qui n'havia estat el protagonista indiscutit i coronat durant les dues dècades anteriors, Enric de Càrcer veu, en el context de desgast i de crisi de la majoria municipal fusionista i de recomposició del mapa polític targarí que es produeix a partir de 1909, unes possibilitats de recuperar l'honor i el prestigi malmesos. I ho fa amb l'estil magnífic i de *mascarada* que li és tan propi de la seva actuació.

El Ermitaño de San Eloy

El quinzenari *El Ermitaño de San Eloy*, que manlleua el nom de l'ermità -l'àlies *Lo Lloc*- de l'ermita de Sant Eloi de Tàrraga és l'òrgan del Partit Conservador de Tàrraga i comarca. O dient-ho en termes precisos, és l'òrgan del *carcerisme*, el sistema polític i clientelar bastit per Enric de Càrcer a Tàrraga i a la seva àrea d'influència.

El periòdic, té una vida de cinc anys (1898-1903); els mateixos anys -i no és cap atzar- en els que es prefigura i esclata la tumultuosa crisi social i política que acaba amb la defenestració del *carcerisme* a Tàrraga. El director de *El Ermitaño de San Eloy* es Mn. Ramon Nicolau¹⁹⁷, consiliari de l'associació *Filles de Maria*. Des de l'oposició *moral-administrativa* al sistema polític i clientelar d'Enric de Càrcer -catalanistes, fusionistes i expolaviejistes- que

acaba per guanyar les eleccions municipals de l'octubre de 1901, es denuncia que *El Ermitaño* es finança amb les almoines de l'esmentada associació religiosa¹⁹⁸.

4.3. Els escàndols administratius.

L'afer *Electra-Urgelense*.

Durant els últims anys del segle XIX és comú que les principals viles d'aquestes terres acometin les obres de conducció d'aigües potables i de corrent elèctric (*llum*) als recintes urbans¹⁹⁹. Es tracta sens dubte d'un pas fonamental en la modernització mental i en la higiene col·lectiva. Alhora però, es tracta d'unes obres, la realització de les quals resulta sovint complexa i conflictiva per raons de naturalesa diversa: per resistències atàviques a les novetats de bona gent; per voluntats de cacics de mantenir en la ignorància i en el conformisme sectors subalterns de les seves poblacions, als quals, per tant, es vol impedir gaudir d'aquestes novetats per por de les conseqüències que puguin tenir en la seva manera de veure el món i en les seves habilitats socials (en la lectura, sobretot); per la insuficiència dels capitals necessaris per a aquestes obres; i també per interferències especulatives que volen sobreexplotar en benefici particular aquestes obres de millora col·lectiva. Aquests factors posen sovint en serioses dificultats la tasca empresarial de subministrament de *llum* i aigua, i en alguns casos les porten a la fallida estrepitosa²⁰⁰.

L'any 1896, un any després de la nova victòria per la concessió a perpetuïtat del cànon d'aigua a Tàrraga per part de la Societat *Canal de Urgel*, es constitueix la Societat *Eléctrica-Urgelense*. La nova societat té com a objectiu bàsic dotar de liquidesa i de solvència suficients els serveis de subministrament d'aigua i de *llum* a Tàrraga, amb previsió de les obres -entubaments, xarxa aèria, i dipòsits- que caldrà fer. L'enginyer barceloní d'origen belga Josep Lambert és el tècnic i el concessionari d'aquests serveis i el propietari -copropietari a partir de la formació de la nova Societat- dels salts d'aigua de la fàbrica d'electricitat²⁰¹. La societat *Electra-Urgelense* la formen Lambert i un conjunt d'accionistes, la majoria dels quals estan vinculats al partit conservador que, sota el control d'Enric de Càrcer, governa el municipi des de finals de la dècada anterior. Enric de Càrcer fa d'assessor de l'Empresa i Isidre Nicolau i Carreño, membre destacat dels conservadors i alcalde de la ciutat entre els anys 1897 i 1901, és el president de la Societat²⁰².

El contracte que fixa la nova Societat garanteix a Josep Lambert els seus drets de com a concessionari, li garanteix una participació important en els beneficis bruts de la Societat i li

adjudica l'arrendament de la bàscula municipal²⁰³. L'*Electra-Urgelense* es presenta amb l'oferta -plantejada com una oportunitat financera extraordinària- d'uns interessos del 20% sobre les accions nominals. Tres anys més tard, l'oposició que es genera contra aquesta Societat, quan s'han fet evidents les anomalies en la seva gestió, veu aquests magnífics interessos com els primers indicis de la voluntat especulativa amb què neix l'*Electra*. El principal accionista de la Societat és el jove comerciant Amadeu de Grau, amb un valor total de títols de 5.400 ptes²⁰⁴. El mateix any de la seva constitució, l'*Electra* sol·licita a l'Ajuntament, justificant una insuficient capitalització per afrontar les obres previstes un crèdit de 20.000 ptes, que l'Ajuntament cedeix amb una minsa fiança²⁰⁵. La societat *Electra* és la que cobra les tarifes dels serveis d'abastament d'aigua i de *llum*. Les despeses de la Societat se cenyeixen bàsicament a dur la força elèctrica de la turbina a la caseta. L'*Electra* aplica un 40% de base impositiva sobre el valor dels serveis prestats²⁰⁶.

El novembre de 1899, dos accionistes importants de la Societat, l'advocat i hisendat Felip Burló i l'industrial Josep Cañelles, que són figures rellevants del partit conservador a Tàrraga, abandonen l'*Electra-Urgelense* i es desvinculen del partit insinuant una descapitalització fraudulenta de la Societat²⁰⁷. Durant aquests tres primers anys de l'*Electra*, els serveis d'aigua i d'electricitat pateixen nombrosos talls i anomalies²⁰⁸. Josep Lambert ho atribueix l'abril de 1899 a la insuficiència de capitals per abordar les reformes i obres necessàries i als impostos de Guerra i de carbó²⁰⁹. L'any 1900 Lambert paga 2.952 ptes. a l'alcalde Isidre Nicolau, que aquest li exigeix per pagar el deute de quatre anys d'aigua a la societat *Canal de Urgel* -quatre anys més tard, aquesta societat de regs encara reclama aquests diners a l'Ajuntament de Tàrraga²¹⁰.

A partir d'aquest moment, i durant un període de més de quatre anys, Tàrraga viu un conflicte agut i ininterromput al voltant del subministrament d'aigua i de corrent (*llum*) a la ciutat. Un conflicte que determina radicalment la vida social, política i fins i tot personal d'aquest període. Enfrontant bàsicament dues faccions: els partidaris de la societat *Electra-Urgelense*, que estan vinculats a Enric de Càrcer i al partit conservador, i d'altra banda una nova majoria burgesa i ciutadana que comença a articular-se a partir de l'any 1900 prenent com a eix els liberals-fusionistes, i que aplega exconservadors, catalanistes i republicans de diverses branques. Aquesta nou espectre social, que acusa l'*Electra* de descapitalització i que, des del poder municipal a partir del juliol de 1901, vol sostreure els serveis d'aigua i de *llum* a

l'Electra, crea *La Popular Tarraguense* com nova societat d'abastament d'aquests serveis. Els conservadors o *electros* funden dos periòdics en el context d'aquest conflicte -*El Ermitaño de San Eloy* i *Bertoldo* (satíric)- mentre que la coalició de forces anticonservadores n'inspira cinc: tres els fusionistes *La Voz de la Verdad*, *Via Libre* i *La Verdad* (pagats per Amadeu de Grau i de Grau, a qui *l'Electra* ha fos 5.400 ptes); i dos -satírics- els republicans, a partir de la tardor de 1902 quan s'han barallat amb els fusionistes a ran del cessament de Ramon Pons com a president de *La Popular Tarraguense: Lo Lloca* i *El Cacasenó*. En aquests dos periòdics, a més de significatives referències contra els caps del fusionisme targarí en aquest context del conflicte per l'aigua i la llum, hi ha, sobretot a *Lo Lloca*, moltes referències contra *El Ermitaño de San Eloy* i anticlericals en general.

A començament de gener de 1900, l'ajuntament conservador, que acusa ara obertament Lambert d'insolvència tècnica i li carrega el pes de les clamoroses queixes pels freqüents talls en el subministrament d'aigua i de llum, i l'incompliment de construir un quart dipòsit per a la ciutat en un moment de creixent necessitat d'aigua, el pressiona fins que acaba cedint el servei de subministrament d'aigua, i al cap de pocs dies li rescindeix el servei de la llum. A finals de març -a començament d'aquest mes els fabricants *Alexandre Hermanos* de Barcelona embarguen, per impagament de Lambert, la maquinària de generació d'electricitat -el Govern Civil dicta la reintegració dels serveis i de les màquines a Lambert. Aquest, amb la societat *Electra* tornen a gestionar- el mes de gener de 1901 l'Ajuntament prorroga el contracte de cinc anys que tenia amb aquesta Societat- els serveis d'abastament fins a l'agost de 1901²¹¹.

El juny de 1901, després de la dimissió d'Isidre Nicolau, és nomenat, per via governativa, nou alcalde de Tàrraga, el propietari Ramon Vidal i Llor²¹². Aquest alcalde interí, que havia estat elegit regidor conservador el 1899 i tinent d'alcalde de la ciutat, s'alinea durant el 1900, a ran de la greu crisi dels serveis de subministrament d'aigua i de llum, amb els liberals fusionistes de la ciutat. El segueixen els regidors Ramon Balcells i Ramon Pedrissa²¹³. Vidal i Llor es converteix d'aquesta manera en un dels principals dirigents del moviment burgès i ciutadà que va forjant-se des de finals de 1899 amb l'objectiu de sostreure els serveis de l'aigua i del fluid elèctric a *l'Electra-Urgelense* i derrocar del poder municipal el cacicatge que exerceix Enric de Càrcer, que controla la Societat. La superioritat numèrica que continuen tenint els cinc regidors conservadors i la seva oposició virulenta no poden defenestrar Ramon

Vidal, que té l'aval governatiu fins a les properes eleccions.

A partir del nomenament com a alcalde de Ramon Vidal, aquesta aliança burgesa contrària a *l'Electra* i a Enric de Càrcer consolida les seves posicions i multiplica amb el moviment ciutadà que la recolza, la seva mobilització amb un doble objectiu: 1) la concessió dels serveis d'aigua i de llum a una nova societat explotadora, afí a les seves posicions; i 2) guanyar a les eleccions municipals del novembre de 1901. Testimoni de la densa activitat que mena durant aquest període aquest front anti-*Electra* i anti-*Càcic*, ens la dona la freqüència d'aparició del seu portaveu *La Voz de la Verdad*; aquest, propietat d'Amadeu de Grau i de base fusionista, apareix a començament de juliol de 1901 coincidint amb el nomenament de Vidal, i fins al mes de desembre treu vint números, amb la mitjana d'un de setmanal.

Ramon Vidal concedeix l'agost de 1901, un mes després de ser nomenat alcalde, els serveis d'aigua i de fluid elèctric a una nova societat -*La Popular Tarraguense*²¹⁴- que crea aquesta coalició burgesa contrària a *l'Electra-Urgelense* i a Enric de Càrcer que reuneix exconservadors, catalanistes, republicans i fusionistes. Aquesta societat està accionariada pels dirigents d'aquest nou espectre burgès i ideològic, destacant amb 6.750 ptes en accions - 70 títols - el veterà cap dels liberals de Tàrraga i comarca, Antoni Roca de Sanou²¹⁵. El primer president de *La Popular* és l'advocat i hisendat Ramon Tàssies i Bosch²¹⁶, rellevat mesos després pel metge Ramon Pons, dirigent dels republicans unionistes en l'àmbit de Tàrraga i de la província. La nova societat preveu finançar-se amb el 4% o el 5% de base impositiva sobre els serveis efectuats²¹⁷.

L'agost de 1901 el jutge de primera instància de Cervera, Salvador Montiu i Renyé -cap dels fusionistes de districte, i amic per tant de la majoria dels dirigents targarins contraris a *l'Electra*- ordena davant un intent de *l'Electra-Urgelense* de defenestració de Lambert, la reposició de Josep Lambert al capdavant dels serveis d'aigua i de llum, i prohibeix a *l'Electra* que el pertorbi en les seves funcions²¹⁸. Aquesta decisió torna a deixar els serveis d'aigua i de llum en una situació jurídica i tècnica similar a la dels primers quatre anys de *l'Electra-Urgelense*. Els partidaris de *l'Electra* responen la decisió judicial provocant un sabotatge a la caseta de la turbina, de la que se n'emporten diverses peces; aquest fet fa que la Guàrdia Civil registri els domicilis d'Enric de Càrcer, Francesc Pané²¹⁹, Magí Novell²²⁰, Francesc Closa²²¹ i Josep Morera²²². La resposta als fets

per part del front burgès i ciutadà anti-*Electra* és un miting i una manifestació de reprovació, en els que assisteix, entre altres autoritats, el jutge Montiu i Renyé²²³.

El desembre de 1901, el jutge de Cervera Montiu i Renyé ordena l'embargament de tots els béns de l'*Electra-Urgelense* pel deute de títols d'aquesta empresa a nom d'Amadeu de Grau valorats en 5.400 ptes. Tot i que inicialment el dipostari judicial havia de ser Josep Serret i Vicens, els interessats en l'*Electra* aconseguixen que finalment el dipositari sigui el jutge municipal Ramon Carreño, home afí a l'*Electra*; de manera que el que es preveia com una acció contra aquesta Societat acaba sent totalment el contrari²²⁴. Carreño actua a partir d'aquest moment com a empresari de fet de l'*Electra-Urgelense*.

Després de la victòria de la coalició *moral-administrativa* - l'aliança burgesa anti-*Electra* - a les eleccions del 21 de novembre de 1901, la nova majoria municipal procura en diverses ocasions sostreure les funcions de l'*Electra* en els serveis de l'aigua i de la *llum*, i la seva substitució per la *La Popular Tarraguense*²²⁵, cosa qual els *electros* responen amb diverses accions de sabotatge del material d'electrificació²²⁶ i amb diverses accions de propaganda²²⁷. L'*Electra* continua, amb tot, dispensant aquests serveis fins al novembre de 1902. Aquest mes, l'Ajuntament subhasta per separat els serveis d'aigua i de *llum*, que guanyen respectivament Jaume Gomis i Cumplido -se li suspèn el contracte al cap de pocs dies per manca de constitució de fiança- i Ramon Pijuan i Ramon. L'oferta de Ramon Carreño²²⁸, representant de l'*Electra-Urgelense* és desestimada. Enric de Càrcer, governador civil de Lleida suspèn la subhasta²²⁹. L'Ajuntament no hi planteja recurs i decideix replantejar-la unificant en un lot únic els serveis d'aigua i de *llum*²³⁰.

La nova subhasta s'efectua el març de 1903 i la guanya *La Popular Tarraguense* -ara presidida per l'advocat i hisendat Ramon Tàssies i Bosch; el relleu del metge Ramon Pons d'aquest càrrec l'any anterior provoca la dissidència dels republicans unionistes del conglomerat burgès i ciutadà contrari a l'*Electra* i a Enric de Càrcer. El Govern Civil l'anul·la l'agost de 1903 amb ocasió el recurs presentat per l'*Electra* contra aquesta concessió a *La Popular Targarens* pateix el mes de març una greu avaria en la seva nova xarxa aèria que causa desil·lusió entre el seu novell accionariat²³¹. L'Ajuntament presenta un recurs contenciós-administratiu contra la decisió del Govern Civil, que guanya el mes de febrer de 1904, quedant a partir d'aquest moment la popular com a concessionària definitiva dels serveis d'aigua i de *llum*²³². Aquest és el primer any en

què el seu president, Ramon Tàssies, figura a la matrícula industrial com a titular d'una fàbrica d'electricitat i salts d'aigua²³³.

El març de 1903, Ramon Carreño, com a representant de l'*Electra*, demana que l'Ajuntament li pagui els serveis de *llum* i d'aigua corresponents al període de juny de 1901 -el mes de la dimissió d'Isidre Nicolau com alcalde de Tàrraga- al desembre de 1902, que sumen 29.638 ptes. L'Ajuntament de Tàrraga es nega a fer efectiva aquesta quantitat, adduint primer la il·legalitat de l'entitat que representa, i, en segon terme, la sobredimensió de la suma que exigeix. En tot cas, argumenta l'alcalde Vidal, aquest cobrament hauria d'anar condicionat a la devolució de les 20.000 ptes. que l'Ajuntament va deixar a l'*Electra* l'any 1896²³⁴. El Govern Civil obliga així mateix l'Ajuntament de Tàrraga, el novembre de 1904, que pagui a Ramon Carreño 10.000 ptes. pels serveis prestats a partir de finals de 1902.

La creixent necessitat que té Tàrraga d'aigua fa que l'Ajuntament nomeni a finals de 1903 una comissió formada pels regidors Burló, Martí, i Flaquer per tal d'adquirir una nova força -motor- per elevar l'aigua potable, adquisició d'aquesta i enllumenat públic elèctric, prescindint de l'actual; y *todo y sin perjuicio de las gestiones que la Comisión o Junta de aguas viene practicando con la titular sociedad Electra-Urgelense*. La contrucció d'un dipòsit nou encarregat a l'enginyer Josep Bayer i Bosch completa el projecte.

La nova majoria municipal sorgida de les eleccions de novembre de 1901 també imputa de manera recurrent a l'últim ajuntament conservador, presidit per Isidre Nicolau la defraudació de 24.000 ptes²³⁵. La inculpació per aquestes malversacions s'adrecen sobretot al *Noi de Tona*, l'antic secretari municipal i home de confiança d'Enric de Càrcer, Ramon Valls.

*Personal polític vinculat al Partit Conservador a Tàrraga durant la crisi de l'Electra-Urgelense*²³⁶.

Enric de Càrcer i de Sobies	propietari,advocat,polític
Isidre Nicolau i Carreño	industrial
Ramon Carreño i Bonet	escriptor
Josep Morera i Poc	advocat
Francesc Pané i Mas	comerciant
Francesc Miret i Graells	propietari
Magí Novell i Codina	hostaler.casa de viatgers.
Isidre Pujalt i Bonet	sastre ²⁴
Francesc Closa i Sole	cobrador contribucions
Francesc Mas i Roca	botiga de queviures
Francesc Morera i Castelló	pagès
Ramon Orobitg i Castelló	sabater
Francesc Orobitg i Castelló	sabater
Ignasi Orobitg i Castelló	sabater

Magí Viladot i Torres	albarder
Emili Beleta i Graells	sabater
Magí Roca i Colomines	paleta
Josep Colomines	pagès
Francesc Morera i Corbella	pagès
Antoni Prats	pagès
Joan Busquets	pagès
Josep Llor Minguell	pagès

5. Coincidència i Mobilització d'un ampli espectre ideològic de la burgesia targarina i defenestració d'Enric de Càrcer de la vida municipal de Tàrraga (1901)

Els catalanistes, el juliol de 1899, saluden ja l'últim ajuntament conservador de Tàrraga, presidit per Isidre Nicolau i Carreño, confiant en la seva regeneració i que hagin de ser menys l'objecte de les seves crítiques²³⁸.

Ramon Tàssies i Bosch, membre del *Partit Conservador*, simpatitzant polaviejista durant els últims anys del s.XIX, es desvincula, mitjançant una carta personal al general Polavieja, del Partit i del seu cacic territorial Enric de Càrcer, quan el novembre de 1899, surt a la llum l'escàndol administratiu que afecta l'*Electra-Urgelense*. A partir d'aquest moment, participa activament en l'articulació de l'aliança *moral-administrativa -neutres*, fusionistes i catalanistes, bàsicament- que acaba per derrocar el sistema caciquil d'Enric de Càrcer. Felip Burló²³⁹, també conservador polaviejista abandona el Partit Conservador i se suma a aquesta coalició burgesa contra el sistema polític i clientelar d'Enric de Càrcer²⁴⁰. Un altre conservador dissident, Josep Cañelles²⁴¹, ha de sortir al pas davant acusacions de col·laboracionisme amb l'*Electra* i amb Enric de Càrcer en una carta justificatòria a *La Voz de la Verdad*²⁴².

A començament de novembre de 1901, a poques setmanes de les eleccions municipals del diumenge dia 21, el veterà cap dels liberals de Tàrraga i zona d'influència, Antoni Roca de Sanou convoca a la *Fonda Espanya* - propietat de Francesc Pera- una reunió d'electors per confeir una candidatura *ciutadana* que desplaci del poder municipal el personal d'Enric de Càrcer. Surten elegits vuit representants de la burgesia targarina, que en representen totes les tendències ideològiques a excepció de carlins i conservadors -republicans, fusionistes, catalanistes, i polaviejistes- amb el pes hegemònic d'una nova burgesia lligada al comerç. Es tracta, per aquest ordre de Ramon Carulla²⁴³, Felip Burló, J. Salvador Flaqué²⁴⁴, Maria Feijóo²⁴⁵, Josep Cañelles²⁴⁶, Francesc Pijuan²⁴⁷, Marti Martí²⁴⁸ i Marià Castellà²⁴⁹. La candidatura pactada s'autoproclama *moral-administrativa* i *regeneracionista*²⁵⁰.

Amadeu de Grau, fusionista, denuncia, cinc dies abans de les eleccions municipals, que la base electoral i *electorera* de la candidatura conservadora són una colla de persones de les classes humils de Tàrraga que depenen dels favors d'Enric de Càrcer; els anomena despectivament *escuadrón de parásitos*²⁵¹. Denuncia així mateix que els membres de la llista de vocals de la Junta d'Associats que presenta l'any 1901 Isidre Nicolau, encarregada de fer el repartiment dels consums i de confeir el pressupost municipal la integren empleats municipals, pagesos pobres que no satisfan la contribució mínima i persones destacades però que estan íntimament lligades amb el partit conservador i amb l'*Electra-Urgelense*²⁵².

La candidatura *repu-neutro-fusionista*²⁵³ obté nou dels dotze regidors. Els conservadors només obtenen tres regidors: Isidre Nicolau, Ramon Orobitg i Pau Bernat. Per celebrar la victòria, la coalició guanyadora celebra un banquet a la Fonda Espanya en la qual intervenen Ramon Pons, Ramon Vidal, Joaquim Balcells, Ramon Pedrisa, Antoni Gomà, Maria Feijóo, Vicente Sáenz, Joan Torres, Josep Lambert i el parlament central el fa Antoni Roca de Sanou²⁵⁴.

Les circumstàncies excepcionals que afecten Tàrraga a partir de 1899 amb aquesta crisi aguda dels serveis d'aigua i *llum* que acabem d'exposar i la necessitat que té l'oposició a l'*Electra* i a Enric de Càrcer d'una mobilització frontista per capgirar aquesta situació, expliquen la singularitat de la candidatura que guanya a les eleccions municipals de 1901: *Convengamos que el Municipio repu-neutro-fusionista es ejemplar único, no tiene ni puede tener semejante*²⁵⁵.

Tanmateix, com hem dit, la base d'aquesta nova majoria l'aporten els fusionistes targarins. Veiem com en les imminents eleccions a Corts homes forts de la nova majoria municipal apareixen fortament compromesos amb els caps dels fusionisme lleidatà. A les eleccions a Corts de 1903, Francesc Pera fa d'interventor del candidat -nominal- pel districte Miquel Agelet i Besa, cap dels liberals de Lleida i del pla de la seva demarcació. En aquestes mateixes eleccions Josep Salvador Flaqué fa d'interventor del també candidat nominal pel districte Vicente Alonso Martínez²⁵⁶, que ha detingut l'acta del districte durant els vint anys anteriors i que ara, elegit senador, cedeix l'acta al seu germà Dionisio Alonso Martínez que s'ha de presentar com a conservador. Josep Flaqué fa així mateix d'interventor del liberal Ramon Maluquer a les eleccions a Corts de 1905²⁵⁷.

Per la seva banda, un altre dels principals factors d'aquesta nova majoria, Antoni Roca de

Sanou es presenta com a liberal -retira la candidatura- a les eleccions provincials de 1905²⁵⁸.

6. El paper de l'Escola Pia en la formació d'una nova classe burgesa dirigent.

Hem de consignar també en aquest punt -tal com ho fan el juny de l'any 1909, en una carta, les dues víctimes més il·lustres de la nova burgesia comercial i industrial de Tàrraga, Enric de Càrcer i el secretari municipal Ramon Valls- el paper que té l'Escola Pia de Tàrraga en la determinació i en l'orientació d'aquets nous sectors de la nova burgesia targarina contra el poder d'Enric de Càrcer, preparant-los per a l'assumpció del poder: *hasta el Padre Rector de los Escolapios, hace pocos días me dijo que la administración del actual Ayuntamiento había resultado un completo fracaso y que a ellos les adeudaban más de 25.000 ptes.*²⁵⁹; *y cuando ellos, los Escolapios, que criaron en su convento al club donde se reunían nuestros infames enemigos, hablan de tal modo, no hay que calcular mucho para formarse una idea exacta de lo que es en la actualidad ese municipio.*

*Por lo visto se cumplía mi profecía; esto es lo que dije al Padre pocos días antes de salir de la Secretaría "que ellos habían criado y amamantado a nuestros enemigos, pero que ellos serían también los que mas caras pagarían las consecuencias"*²⁶⁰.

El paper de l'Escola Pia de Tàrraga en la preparació d'aquesta nova classe burgesa que acaba per derrocar el poder d'Enric de Càrcer i una vella oligarquia formada encara majoritàriament d'hisendats vuitcentistes i de propietaris rústics, és l'objecte de la recent tesi doctoral de Ramon Novell i Balagueró.

Com apunten els catalanistes de Tàrraga el novembre de 1898, la major part dels membres del primer grup -l'ACT i L'Aguila- han estudiat a l'Escola Pia de la ciutat²⁶¹. En aquesta, professen durant els últims anys del s.XIX diversos professors escolapis enquadrats dins del catalanisme eclesiàstic: Joaquim Serra, targarí historiador i erudit, que és col·laborador del periòdic catalanista de Berga *Lo Pi de las Tres Brancas*⁴⁹. O el Pare. Roura, que fa el sermó de les Festes de la Mercè de 1898 centrat en les figures de Sant Ramon de Penyafort i de Jaume I i en la seva importància en la definició històrica del ser català²⁶³. Més endavant, s'incorporen al professorat del centre Víctor Güell -germà de Josep i Baldomer Güell- i Carles Perelló, destacats representants del catalanisme eclesiàstic de la Tàrraga del començament del segle XX.

7. El divorci dels republicans unionistes de la nova majoria hegemònica. L'oposició republicana: el periòdic satíric *Lo Lloca* (1902-1903). *Xatos vells i xatos nous*.

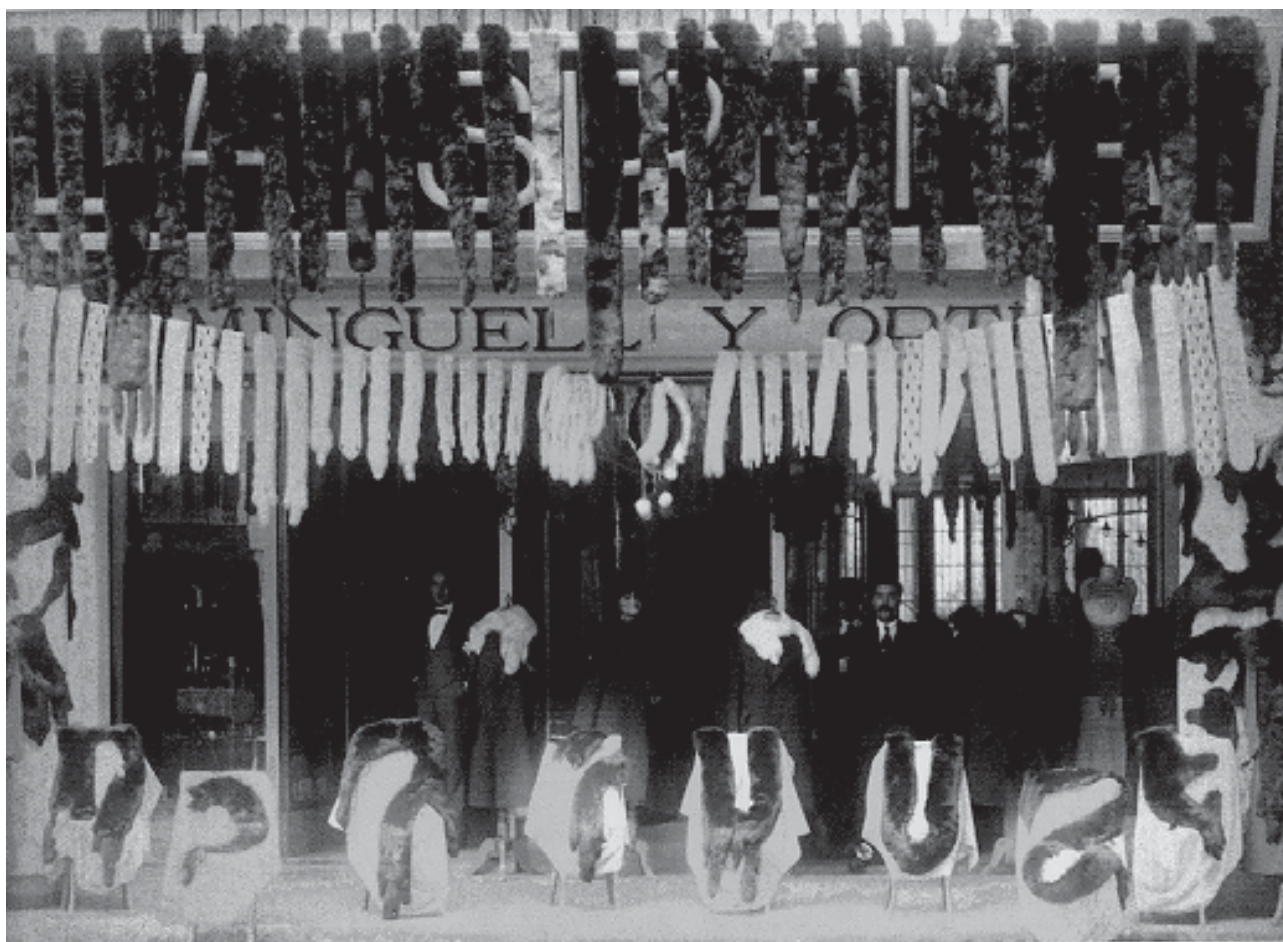
Amadeu de Grau, director i propietari de *La Voz de la Verdad* censura durament, un mes després de les eleccions municipals de novembre de 1901 en què guanya la coalició anti-conservadora, la necrològica de F.Pi Margall que en el número anterior publica el republicà i metge Ramon Pons²⁶⁴, col·laborador del periòdic. Amadeu de Grau aclareix que ni ell ni el periòdic comparteixen l'article signat per *Veritas*-pseudònim habitual de Pons- ni el credo de Pi i Margall; i qüestiona, pel seu caràcter ateu i antireligiós, la figura i el pensament del finat patriarca dels republicans federals²⁶⁵.

Els republicans unionistes, ja absolutament deslligats de la nova majoria burgesa que governa el municipi, i enfrontats amb la facció fusionista que hi domina encapçalada per Ramon Carulla, Francesc Pera i Amadeu de Grau -els en diuen *xatos nous* en contraposició als *xatos vells*, els partidaris d'Enric de Càrcer, o *electros*; concebuts uns i altres representants de dos caciquismes diferents²⁶⁶- funden un periòdic satíric, d'aparició molt irregular, batejat amb el nom de *Lo Lloca*. Aquest, que pren el nom de l'ermità de Sant Eloi, Pere Minguet àlies *Lo Lloca*²⁶⁷, vol ser, en primer terme, una rèplica satírica del aires solemnes i clericals que són habituals en l'òrgan dels conservadors de Tàrraga, *El Ermitaño de San Eloy*; en el seu mateix títol i en les seves pàgines. El primer número del periòdic republicà apareix el 14 de setembre de 1902.

NOSTRE PROGRAMA

*Per força haurem de tindre'l. Això de programa, fa cosa de comedia de ball de l'any, y tot lo que siga manifestació de divertiment i gatzara té en LO LLOCA un fervorós partidari. Lo nostre programa, per tant, és aquest: La broma avans que tot y no prendre res en serio, desde la religiositat del nostre confrare "El Ermitaño de San Eloy" fins al instant d'anarsen a afeitar, que és un dels moments més perillosos de la vida*²⁶⁸.

Amb el rerafons, doncs, del conflicte de l'aigua i de la *llum* i de les dues societats que pugnen per explotar aquests serveis, els republicans no s'estan d'atacar durament uns i altres. *Lo Lloca* en un número de finals de 1902²⁶⁹ publica un article paròdic dedicat a Amadeu de Grau, evidenciant la seva ruïna econòmica amb la descapitalització de l'*Electra-Urgelense* i amb finançament dels periòdics destinats a atacar aquesta Societat: al costat d'un taüt amb els noms d'Amadeu de Grau i de Grau,

figuren les capçaleres d'*El Aguila Tarraguense*, *La Voz de la Verdad*, *Via Libre* i *La Verdad*.

Els republicans de Tàrraga funden el 1903, amb el patrocini del dirigent Caietà Puig i Boladeras, el *Círcol Obrero i Instructiu d'Unió Republicana*, previst primordialment, en paraules de Caietà Puig, com una escola que permeti als fills dels obrers, amb *un maestro bueno e inteligente*, aprofitar el seu temps escàs, amb uns coneixements útils, i amb la *lengua Española*, que els ha de permetre entendre's arreu. Aquest ensenyament el contraposa a l'ordinari, al que acusa de voler mantenir en la ignorància els fills dels obrers, entretenint-los amb cançons, contes i oracions, *que no sirven para nada*, i ensenyant-los en català *para que nadie les entienda*²⁷⁰. El *círcol* d'Unió Republicana també contempla unes finalitats d'esbarjo i de sociabilitat. Aquesta escola elemental vinculada al *Círculo* es coneix com el *col·legi del Círcol* i en té cura el mestre republicà Lluís Plassa; membre destacat dels republicans targarins fins a la segona República. L'any 1907, el president del *Círculo Republicano* es dedica professionalment a l'Entitat²⁷¹.

Els republicans de Tàrraga celebren anualment l'aniversari de la proclamació de la primera República l'11 de febrer de 1870. La celebració s'ajusta a les característiques de la cultura

festiva i de l'esbarjo del republicanisme de tradició federal. La diada comença al matí amb una excursió a Sant Eloi on, després d'un volt per la serra, es fa un esmorzar fraternal i acte seguit ball per als assistents. A la nit se sol celebrar una vetllada *político-literària-recreativa* a les estances del *Círcol*; en la qual prenen part els alumnes del col·legi republicà i el seu mestre, i en la qual sol assistir-hi alguna personalitat destacada del republicanisme de la demarcació que hi fa un parlament. La festa es clou amb un ball que, aprofitant la freqüent escaiença del Carnaval, és sovint de màscares²⁷².

Antoni Aulés²⁷³ és nomenat el juny de 1903 president de la Junta Organitzadora del partit d'Unió Republicana a Tàrraga. En aquesta reorganització dels republicans targarins, destaquen Manuel Pera i Castelló, Josep Pasqual i Minguell, Felip Llobera, Emili Roca i Castelló, Ramon Puig i Piqué²⁷⁴ i Ramon Gabarró²⁷⁵. Llevat de Josep Pasqual, que és comerciant, la resta dels correligionaris republicans són artesans i pagesos. Manuel Pera surt elegit regidor a les eleccions municipals de 1904 i 1906, detenint en els dos mandats -fins a les eleccions de 1909- la regidoria d'ordre públic i d'enllumenament i aigües.

Durant la primera dècada del s.XX, els republicans targarins només fan campanya a les

Establiment
"Minguell y Ortis",
dels comerciants
Cristòfor Minguell i J.
M. Ortis
(plantats a la dreta i a l'esquerra de la fotografia respectivament). Aquest establiment de teixits del carrer del Carme és ben representatiu del comerç urbà que es configura a la ciutat a partir dels últims anys del s. XIX. Ambdós propietaris són socis de la Lliga Catalanista d'Urgell, de Segarra, i del Patronat de Sant Jordi després.

eleccions provincials de 1905, a favor de l'advocat de Cervera Ramon Riu i Vendrell²⁷⁶. A partir de 1910, en el context de recomposició global del camp polític targarí, els republicans, ara aplegats en part al *Círculo Reformista*, perden suport local i la seva presència municipal.

8. La Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra (1901).

La primera gran definició del noucentisme targarí.

El primer local de la *Lliga* és al carrer d'Alonso Martínez -només té un cafè i estances petites; amb el creixement de l'entitat es trasllada a un altre pis del mateix carrer, al primer pis de la Fonda *Espanya*- aquest, a més de cafè, té biblioteca, sala-teatre, billars i cinemapol, és decorat amb diverses reproduccions d'escultures de l'antiguitat clàssica- de la família Pera²⁷⁷.

La *Lliga Catalanista* compta, respecte els pioners de l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga*, amb les incorporacions de joves comerciants com Marcel·lí Ricart²⁷⁷, Jaume Sala²⁷⁸, Cristòfol Minguell²⁷⁹, Josep Vicianà²⁸¹, Josep Costafreda²⁸², Antoni Elias²⁸³, Joan Gómez²⁸⁴, Eusebi Perelló²⁸⁵, Lluís LLadó²⁸⁶ i Lluís Marian; aquest conjunt de joves catalanistes, la majoria dels quals són comerciants de teixits del centre de Tàrraga, destaquen durant les tres primeres dècades del s.XX en les diverses iniciatives de sociabilitat, culturals i simbòliques -l'*Orfeo*, la forestació de la muntanya de Sant Eloi, el *Patronat Sant Jordi*...- del catalanisme de Tàrraga; alhora, tenen un paper destacat en la Cambra de Comerç i Indústria d'aquesta ciutat.

També s'incorporen a la *Lliga*, al llarg de la primera dècada del s.XX, Ramon Carulla i Puig, Josep M. Ortís²⁸⁷ i Magí Manonelles²⁸⁸.

El comportament electoral. Suport i participació tàctica dels catalanistes en la nova majoria municipal de base fusionista.

El comportament polític de la *Lliga Catalanista*, primer com a entitat independent i després en col·laboració amb el *Patronat Sant Jordi*, és eminentment pragmàtic. Les raons que explicarien aquest comportament serien bàsicament tres: 1) la presència de l'entitat en una regió i en un districte -el de Cervera- que són adversos globalment al discurs catalanista, pel seu caràcter eminentment rural i agrari; 2) la composició sociològica d'aquesta entitat -una classe mitja burgesa, dedicada la major part al comerç urbà- i 3) les necessitats -infraestructures viàries, sobretot- que urgeixen en aquest moment històric i especialment en un lloc com Tàrraga, alhora interior i amb un crei-

xement econòmic molt important lligat al comerç. Tot plegat condiciona unes actituds i un comportament possibilista.

En la política municipal, la *Lliga* fins a l'any 1909, col·labora activament amb la majoria fusionista a l'Ajuntament. Destacats membres de la *Lliga* concorren a les eleccions en les llistes fusionistes i ocupen càrrecs de relleu al Consistori: Josep Ortís i Riu és, entre els anys 1904 i 1905, regidor de pressupostos i comptes i és el primer tinent d'alcalde entre els anys 1906 i 1909. Antoni Maimó i Llobet és regidor de pressupostos i comptes en el període 1906-1910. Finalment, Josep M. Llobet és regidor de sanitat durant aquest període i l'any 1910 primer tinent d'alcalde i regidor d'obres públiques²⁸⁹. A partir de 1909, amb la recomposició dels sectors més conservadors del catalanisme catòlic de Tàrraga que du a la creació del *Patronat Sant Jordi*, i la victòria, d'altra banda, del Partit Conservador a les eleccions municipals de 1912, la *Lliga* i el *Patronat Sant Jordi* promouen durant els anys deu, fins a la Dictadura de Primo de Rivera, candidatures conjuntes que s'enfronten a les llistes dels partits dinàstics.

El comportament electoral de la *Lliga* a les eleccions a Corts i provincials és també, davant la impossibilitat de poder formar candidatures regionalistes²⁹⁰, el d'un pragmatisme actiu. Negocien el suport electoral, amb altres sectors pròxims de la burgesia targarina, amb els candidats fusionistes o liberals del districte, a canvi de millores per a la ciutat, mentre no es presentin candidatures pròpiament regionalistes.

El comportament electoral de la *Lliga* a les eleccions a Corts de 1903 i 1905 s'ajusta al que adopta majoritàriament la burgesia targarina en aquests comicis: un suport actiu a la candidatura de Dionisio Alonso Martínez -la família Alonso Martínez fa vint-i-cinc anys que deté l'acta de diputat al districte; vint anys el germà Vicente Alonso Martínez (1881-1901) i cinc anys el pare Manuel Alonso Martínez (1876-1881)²⁹¹- a canvi de millores per a la ciutat. Dionisio Alonso Martínez es presenta a les eleccions a Corts de 1903 circumstancialment com a conservador²⁹² i a les de 1905 recupera la filiació liberal, tradicional del districte. Dos membres significats de la *Lliga*, Antoni Elias i Josep Vicianà fan, en aquestes eleccions a Corts, d'interventors dels candidats -nominats -Emili Riu i Periquet i Miquel Agelet i Besa, els dos caps del Partit Liberal a la demarcació lleidatana (Elias), i de Vicente Alonso Martínez, tradicional diputat liberal pel districte, i del liberal Joan Maluquer (Vicianà)²⁹³.

A les eleccions a Corts de 1907, la *Lliga Regionalista d'Urgell i de Segarra* es converteix en

l'eix de la campanya a favor de la *Solidaritat Catalana*, a Tàrraga i a la seva àrea d'influència: l'estatge de la *Lliga* al primer pis de la fonda *Espanya* és el local del comitè solidari de Tàrraga, encarregat de coordinar els efectius i els treballs de la campanya. Josep Güell, de la *Lliga*, s'integra en el comitè solidari del districte i destaca, segons recorda Antoni Gomà, per una actuació entusiasta en la campanya solidària²⁹⁴. Güell i Francesc Clua són interventors electorals a Tàrraga del candidat de la *Solidaritat Catalana* al districte, el carlí Lluís M. Alier²⁹⁵.

La *Lliga Catalanista* juga també un paper molt actiu a favor de la candidatura d'Estanislau Segarra a les eleccions a Corts de 1910 pel districte de Cervera. Aquest conegut advocat de Tàrraga es presenta com a representant de la Junta Regional Carlista -foralista- i té el suport de les diferents sensibilitats del catalanisme catòlic de la burgesia targarina. Francesc Clua, Antoni Gomà, Antoni Vicianà i J. M. Llobet, destacats membres de la *Lliga* figuren en el comitè local de suport a aquest candidat, al costat del Ramon Tàssies i de Mn. Joaquim Isanda, del *Patronat Sant Jordi*, i dels carlins Ramon Maimó i Pont²⁹⁶ i Pau Carreño. La *Lliga* també dóna suport a les eleccions provincials de 1909, com fan en general els electors de Tàrraga, a l'advocat i propietari de la ciutat Lluís de Jover i Fontanet -l'últim destacat representant de l'emblemàtic llinatge nobiliari targarí dels Jover²⁹⁷- que es presenta pel *Partit Conservador*, del que n'és membre des de la dècada anterior.

Cultura i Foment Econòmic.

El juny de 1902, amb ocasió de la mort de Mn. Jacint Verdager, la *Lliga Catalanista* organitza un *solemne funeral d'últim tribut* a la figura del poeta. La missa, amb orquestra, se celebra el 27 de juny a l'església parroquial de Santa Maria, sent oficiada pel rector catalanista Mn. Joan Pintó. La *Lliga* justifica l'acte en l'especial dilecció que sentia una part de la societat targarina per a la figura de Mn. Cinto²⁹⁸.

El sentit de la civilitat dels membres de la *Lliga* el fa evident el que és el desqualificatiu més cèlebre entre els seus socis: *rural, rural del tot*. Ja hem parlat de les vetllades o *festes d'art* que s'organitzen habitualment durant la primera dècada del segle XX al local de la *LLiga*. Són, per una altra banda, membres d'aquesta Entitat els qui dansen la primera sardana a Tàrraga el dia de Sant Joan de 1907, al replà Sant Eloi; organitzen a partir d'aquest punt un primer curs de sardanes que imparteixen dos nois contractats a Barcelona; el grup iniciat, al seu torn, fa classes de sardanes tres cops a la setmana al local de l'entitat, que acompanya al piano Mn. Ramon Florensa.

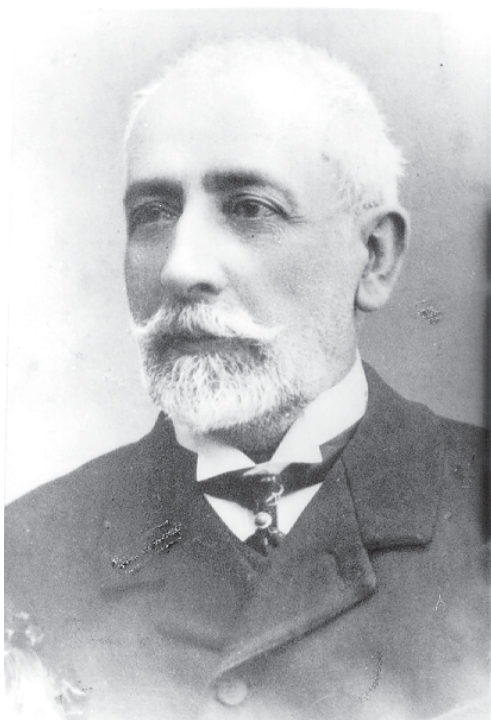
De la *Lliga* surt -de Tomàs Pera, enginyer de muntanya i funcionari del districte forestal de Barcelona, Girona i Balears, particularment el projecte, conservacionista d'una banda i noucentista de l'altra- de la forestació i enjardinament (*urbanització*) de la muntanya carismàtica de Tàrraga: Sant Eloi. A partir de l'any 1908, uns quants entusiastes de la *Lliga* ja hi fan les primeres plantades de pins. Durant el XIIIè Congrés de la Federació Agrícola Catalano-Balear, també auspicat per la *Lliga* i en darrer terme també per Tomàs Pera, es presenta el projecte de forestació de la muntanya a la ciutat, alhora que s'inaugura l'obra urbanitzadora amb la inauguració de la *Font del Congrés* al peu de la Serra. No és però fins al setembre de 1913, amb la primera *Festa de l'Arbre* i la constitució de l'*Associació Amics de l'Arbre*, que el poblament forestal i enjardinament de la particular *muntanya d'ametistes* de Tàrraga no agafa un ritme que, amb altibaixos entre els diferents anys, és constant cada any. El mestre republicà i krausista Bonaventura Amigó també resulta decisiu en aquesta iniciativa. Els arbres de Sant Eloi l'any 1932 ja no deixen veure de dalt l'ermita els camps de la plana.

Les successives juntes de l'*Associació Amics de l'Arbre* fins a la Guerra Civil del s.XX estan formades majoritàriament per comerciants vinculats a l'associacionisme recreatiu i cultural catalanista i a la Cambra de Comerç i Indústria²⁹⁹.

L'amistat i l'afinitat professional entre Tomàs Pera i Rafael Puig i Valls, enginyer cap del districte forestal de Barcelona, Girona i Balears i membre de la Junta de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre són en l'origen de la celebració a Tàrraga l'any 1910 del XIIIè Congrés de la Federació Agrícola Catalano-Balear a Tàrraga. La *Lliga* fa seva la idea i ofereix el seu local com a centre organitzador del Congrés. La majoria dels actes se celebren tanmateix, per raons d'aforament, al teatre del *Patronat Sant Jordi*³⁰⁰.

9. Francesc Pera i Roca (Tàrraga, 1852-1921). Exponent del regeneracionisme i del catalanisme en la vida municipal de la primera dècada del segle XX.

Francesc Pera i Roca és segurament el representant més destacat del regeneracionisme a la Tàrraga de la Restauració. Liberal-Fusionista i Catalanista -corresponsal de Tàrraga a *Lo Pallaresa* de Lleida- amb una aproximació al republicanisme al final del seu mandat municipal, la seva actuació, sobretot en el període que és alcalde de Tàrraga (1906-1909), va dirigida a la modernització de la ciutat. A dotar la ciutat d'aquelles infraestructures i institucions de foment que li permetin consolidar i canalitzar el

**Francesc Pera i Roca
(Tàrrrega, 1852-1921)**

Francesc Pera és el representant més paradigmàtic del regeneracionisme econòmic i higienista a la Tàrrrega de la Restauració.

procés de creixement econòmic que experimenta des de la dècada anterior.

Francesc Pera i Roca, domiciliat al carrer de Sant Pelegrí de Tàrrrega obre una casa de menjars el gener de 1891³⁰¹. L'any 1899 Francesc Pera és afortunat amb 75.000 ptes de la loteria de Nadal³⁰². L'any següent obre un hostal -la *Fonda Espanya*- al davant mateix de l'estació de ferrocarril, al nou carrer S.XX de la ciutat i adquireix un cotxe de sis cavalls per fer el trajecte de 60 km. entre Tàrrrega i Tremp, que té el punt de sor-

tida i d'arribada al davant de la fonda. Amb aquest cotxe i aquesta casa de viatgers Francesc Pera constitueix la firma *La Montañesa*³⁰³. L'any 1901 plega un negoci de venda de carbó, i l'any següent compra un carruatge nou de vuit cavalls³⁰⁴. L'any 1891 va ser nomenat cap dels bombers de Tàrrrega.

Francesc Pera de jove s'havia dedicat professionalment al cant d'òpera. Aquest fet és un motiu comú de mofa de Pera per part dels republicans i conservadors de Tàrrrega en el context del conflicte de les empreses de subministrament d'aigua i corrent a la ciutat, al·ludint-lo sovint com *Fígaro*. Els republicans i els conservadors també ridiculitzen la dedicació de Pera a la poesia (en català, d'estil florallesc), presentant-lo com un versaire loquaç i fàcil³⁰⁵.

a) Cambra de Comerç i Indústria

Amb el precedent regional de la Cambra de Comerç i Indústria de Lleida i amb un nivell associatiu inferior, Balaguer³⁰⁶, la *Lliga Industrial i Agrícola* de Balaguer, Francesc Pera impulsa la fundació l'any 1906 de la Cambra de Comerç i d'Indústria de Tàrrrega. Ell n'és el primer president, i l'industrial Josep Solà el segon. La Cambra de Comerç és sens dubte, amb les diferents entitats associatives i periòdiques que van vertebrar l'esbarjo burgès dins del catalanisme, una institució fonamental en el configuració de la Tàrrrega de la primera meitat del segle XX.

Francesc Pera impulsa des d'aquesta entitat l'establiment d'una sucursal -la segona de la

demarcació provincial -de la Caixa d'Estalvis a Tàrrrega l'any 1910.

b) Els transports.

La Cambra de Comerç de Tàrrrega, presidida per Francesc Pera, aconsegueix el febrer de 1907, amb la col·laboració de la Diputació de Lleida i la Cambra de Comerç de Barcelona que dos trens -els mixtos números 290 i 291- facin diàriament el trajecte Manresa-Lleida, en els dos sentits, superant la freqüència actual de tres cops per setmana³⁰⁷. Francesc Pera, com a primer president de la Cambra de Comerç i Indústria l'any 1906 patrocina una comissió d'estudi del projecte de ferrocarril Balaguer-Tàrrrega- Igualada, hereu del projecte de la dècada anterior: el ferrocarril de via estreta Tàrrrega-Balaguer³⁰⁸. Encara en l'ordre dels ferrocarrils, Pera torna a remoure el vell i agònic projecte del tren Noguera-Pallaresa.

Pel que fa a les carreteres, Francesc Pera impulsa com a alcalde de Tàrrrega la carretera Tàrrrega-Guissona, i la carretera Tàrrrega-Arbeca, que no s'acaba fins a l'any 1927.

c) Les noves fires de Tàrrrega - la Quaresma i la de Setembre.

El 10 de gener de 1907, Josep Solà i Sala, president de la Cambra de Comerç i Indústria de Tàrrrega, proposa a l'Ajuntament, a *efectos de aumentar los intereses materiales de Tàrrrega y comarca*, dotar la ciutat de dues fires extraordinàries durant l'any; de bestiar, de fruits, i de tota classe de maquinària i d'estris agrícoles; una primera fira s'hauria de celebrar durant el dijous, divendres i dissabte de la tercera setmana de quaresma; i una segona s'hauria de realitzar el dilluns següent a la marededéu de setembre; a més proposa la celebració d'una fira ordinària el primer dilluns de cada mes. El 17 de gener, l'Ajuntament aprova, a iniciativa de Francesc Pera, l'alcalde, aquesta proposta i nomena els regidors W. Albareda, A. Maimó i J. Salvador representants del municipi en la comissió mixta formada amb la Cambra de Comerç que s'ha d'encarregar d'organitzar aquestes fires. La primera se celebra a la quaresma del mateix 1907; els cartells són en català i se'n reparteixen a les diferents localitats de l'àrea d'influència de Tàrrrega i a les principals ciutats catalanes³⁰⁹.

Al cap de dos anys, la fira de la quaresma de Tàrrrega té les proporcions d'una certament important d'aquesta naturalesa. Hi assisteixen 5.000 caps de bestiar oví, 150 de vacú i l'afluència de mules desborda el recinte previst de la *Muralla*, obligant els ramaders a disposar les cavalleries al llarg de la carretera de Tarragona, entre el pont de l'Ondara i la plaça

del Carme; hi ha ramblers que venen entre vint i trenta mules joves, cadascun. El mercat del porc se salda amb un valor total de transaccions de 15.000 pessetes. La Cambra de Comerç té 14 empleats per a la vigilància i els encàrrecs dels firaires³¹⁰.

El maig de 1909, a iniciativa de Francesc Pera, l'Ajuntament de Tàrraga sol·licita a la Federació Agrícola Catalano-Balear l'organització del XVè Congrés de la FAC-B per al maig del 1910, argumentant-ho en la centralitat de Tàrraga respecte d'unes comarques eminentment agrícoles i en les possibilitats de desvetllament local que se'n podrien derivar. A petició de la Cambra de Comerç, es forma una Comissió Organitzadora del Congrés. Per part de l'Ajuntament hi participen Josep M. Llobet, Josep Sanrama i Francesc Closa, i per part de la Cambra, Antoni Vicianà i Josep M. Santeliu. El Congrés rep subvencions de l'Ajuntament -2000 pts-, de la Diputació de Lleida -1.000 ptes -i del Ministeri de Foment - 6.000 ptes³¹¹.

El Congrés, celebrat el 29 i 30 de maig i l'ú de juny de 1910, compta amb l'adhesió d'aquestes organitzacions agràries del veïnat: el *Sindicat de Regants del Canal d'Urgell*, la *Societat Agrària de Guissona*, la *Cooperativa Agrícola de Belianes* i el *Foment de Sant Martí de Maldà*.

d) Seguretat de la propietat, higiene pública, fluïdesa viària.

Els dos primers anys de mandat de Francesc Pera coincideixen amb una intensificació de les mesures repressives en defensa de la propietat, de la higiene pública i de la fluïdesa viària. En menys d'un any, del setembre de 1906 al juliol de 1907, Pera dicta tres bans contra les invasions i furtus a la propietat, centrades en les que *a menudo cometen* els ramats de cabres, sobretot, i d'ovelles. Cada ban endureix les multes per cap de bestiar i per ramader, i les mesures d'accés del bestiar a la terra³¹². En aquest marc, i amb ocasió de la sol·licitud que fa la Comissió de Terratinents de Tàrraga el 20 d'octubre de 1906 -tres setmanes després del primer ban- que es nomenin 51 propietaris com a guàrdies jurats privats de camp, Francesc Pera, exhaurits els passos reglamentaris, nomena el 26 de desembre, en una cerimònia a l'Ajuntament i a la plaça Major, els 51 nous guàrdies, distingits amb l'arma pertinent³¹³.

Francesc Pera dicta així mateix, en accedir a l'alcaldia, un ban d'higiene pública, i més precisament d'higiene viària. El ban precedent en aquest sentit data de 1894. La proclama municipal prevé de sancions als qui no netegin el davant de les seves cases, als que llencin escombreries o aboquin aigües brutes al carrer, als qui extreguin letrines llevat de les quatre hores previstes per fer-ho -d'11 de la nit a 3 de la matinada- i als qui treguin o remouguin fems dels corrals urbans³¹⁴. Aquest ma-

Panoràmica de "La Festa del Bon Mot"

Celebrada a Tàrraga el 12 de Març de 1913 a la plaça Major. Podem veure l'estrat presidencial al davant de la portalada de l'Església Parroquial, al Capdamunt de l'esglaió d'accés. Aquesta festa amb la de Rocallaura de l'octubre d'aquesta mateix, són les úniques d'aquestes característiques que se celebren en terres nord-occidentals entre els anys 1908 i 1918.

teix any, Pera dicta el primer ban de circulació viària de Tàrraga, que afecta el trànsit de les bicicletes³¹⁵.

10. Recomposició del Partit Conservador a Tàrraga i victòria conservadora a les eleccions municipals de 1912. L'alcalde Josep Tarragona i Fontanals. L'extracció social dels conservadors targarins.

A partir sobretot de 1910 es produeix una reorganització de les forces del Partit Conservador a Tàrraga. Hi incideixen bàsicament dos factors: 1) la finalització l'any anterior del magnífic casino modernista que havia començat l'any 1903 Enric de Càrcer, entre els carrers Santa Anna i el carrer Ponent -la carretera Barcelona-Madrid-, d'estil capriciós i preciosista; aquesta construcció al bell mig de Tàrraga, en un marc rural com el que envolta la ciutat i la regió de Lleida en general, causa una impressió realment magníficament, aclaparadora; i 2) els importants fraus administratius que afecten entre els anys 1910 i 1911 la majoria liberal de l'Ajuntament -especialment, el frau de la comptabilitat de l'escorxador municipal que, com hem dit ara mateix, obliga a dimitir l'alcalde Wencenslau Albareda. Aquests factors, obrint una fort descrèdit popular vers els liberals targarins, preparen la victòria dels conservadors a les eleccions municipals de 1912, amb Josep Tarragona i Fontanals com a nou alcalde.

És interessant destacar el paral·lelisme que es produeix entre el personal polític que enquadra el Partit Conservador durant els anys de seva última hegemonia municipal, en el període que va de

1887 a 1901, i el personal que enquadra en aquests moments de recomposició de les seves forces: ço és, una important mobilització de persones d'extracció popular (en aquells anys, amb el concurs d'*hacendados* vuitcentistes i de propietaris) i amb una significativa -sobretot en aquest últim moment en què el desenvolupament del comerç a la ciutat és ja important i hi ha governat els nou últims anys a través de les majories municipals fusionistes - escassa presència de comerciants i industrials, que són tan habituals

en canvi entre fusionistes i entre catalanistes. La cosa és prou reveladora: només un dels set regidors conservadors del nou consistori sorgit el 1912 -Magí Novell- és comerciant o industrial, després d'onze anys de consistoris en els quals pràcticament tots els regidors són comerciants: l'alcalde Josep Tarragona i Fontanals és sastre; el tinent d'alcalde, Pere Capdevila i Puig és carreter; el segon tinent d'alcalde, Magí Novell i Codina és hostaler i comerciant de grans; Agustí Sala és cafeter; Marcel·lí Moné i Masdéu és depenent de comerç; Francesc Domingo i Solé es pagès; i Francesc Miret i Graells és propietari³¹⁶.

11. El Patronat de Sant Jordi (1909). Confluència i organització de les diferents famílies del catalanisme conservador. Catalanistes de La Unió Catalanista, tradicionalistes en evolució al catalanisme, exconservadors, i exfusionistes.

El caràcter marcadament conservador que té el Patronat Sant Jordi sobretot inicialment, i les seves vinculacions clericals, queden perfectament paleses en el nom que es dona al seu òrgan periòdic, *La Signou* (1914-1919), tot just el nom d'una de les emblemàtiques campanes - amb *La Bou* - del campanar de l'església parroquial de Tàrraga (hi són les dues campanes més grosses)³¹⁷. Tretze anys després de la fundació del Patronat Sant Jordi, un conjunt de persones significades dels primers anys d'aquesta entitat, membres ara de l'*Ateneu* -Manuel Brugués, Francesc Pijuan, Mn. Leopold Viladot, Antoni Secanell, Feredic Aribau, i Josep Solà³¹⁸- patrocinen la refosa de *La Bou* a Barcelona i el fast, marcadament catòlic i marcadament ciutadà, de la reubicació de la campana al campanar de l'Església Parroquial de Tàrraga l'abril de 1921³¹⁹.

Aquests sectors que promouen el Patronat Sant Jordi i dotze anys més tard patrocinen aquest fast amb motiu de la refosa de la campana més grossa de l'Església parroquial de Tàrraga, patrocinen en el curs d'aquests anys un conjunt de festes que revesteixen un caràcter alhora fortament catòlic i ciutadà. Són celebracions com les *festes de la flor* -el captiri pels pobres que fan noies vestides de color blanc, amb vestits elegants, al sortir de les cerimònies religioses regalant una flor als qüestionadors- que a Tàrraga durant els anys deu del s.XX, amb el foment del Patronat, assolixen un relleu important; o així mateix, les festes anuals del somatent; i particularment la gran festa de benedicció del nova bandera del somatent de Tàrraga celebrada l'abril de 1914 al davant de *Cal Maimó*, amb la presència del Capità General de Catalunya Villar i Villate, la del general dels somatents Carlos Gómez i la de la padrina de la bandera Ramona Vidal -es-

Carles Perelló i Secanell
(Tàrraga, 1889-1922)

posa de l'industrial Joan Solà. El disseny de la bandera és obra del pare escolapi, fill de Tàrraga, Carles Perelló i Secanell. El teixit de la bandera és fet a la casa Jorba de Manresa, d'industrials vinculats a l'integrisme catòlic.

El *Patronat de Sant Jordi* s'inaugura l'abril de 1909. Després de diversos parlaments, entre els quals destaquen el d'Estanislau Segarra i de Ramon Tàssies, Josep Iglésias i Guizard, *el poeta de la Segarra*, llegeix el poema *El vinaire*³²⁰. El *Patronat* s'estructura en una secció d'Esbarjo, amb una Junta, i una Comissió de Jovent, una secció de Civilitat, una secció de Teatre i una altra d'Esports. El 13 de setembre de 1914 el *Patronat* treu el número u del seu òrgan, *La Signou*.

La Signou destaca habitualment a fer la valoració de les celebracions que organitza el *Patronat de Sant Jordi*, les famílies de la burgesia targarina que hi han assistit. Hom troba, segons aquestes relacions, un conjunt de famílies que participen habitualment en les activitats del *Patronat*. Es tracta de la d'Estanislau Segarra i Vilalta, de Joan Parareda i Pujol³²¹ de Joan Parareda i Vilalta, de Josep M. Segarra i Vives³²², de Baldomer Trepà i Galceran³²³, de Josep Trepà i Galceran³²⁴ i de J.E. Trepà i Galceran³²⁵, de Joan Baptista Nicolau i Viladot³²⁶, de Federic Aribau, de Ramon Tàssies, de Francesc Clua, Josep Solà, de Pau Sanahuja, de Jaume Sala, d'Alexandre Ubach, de Ramon Secanell, de Francesc Pijuan, de Josep Bonastre, de Josep Costafreda, i de Josep Verdaguer.

Destaca l'activitat que mena el quadre escènic del *Patronat*, on participen joves que després destacaran en la vida targarina: Antoni Secanell i Aparició³²⁷, Francesc Pané i Castellà³²⁸, Magí Escribà³²⁹, Josep Ribot, Ramon Novell, i Carles Perelló i Secanell³³⁰, entre altres. Aquests joves formen l'agrupació *Juventut*, vinculada al *Patronat* i hi organitzen vetllades literàries i musicals i celebracions pròpies de joves coms els Innocents.

El comportament electoral.

L'any 1910 es produeixen dues fites importants de cara a la plena recomposició i convergència del catalanisme burgès a Tàrraga; una d'ordre econòmic i una altra d'ordre polític. La primera és la celebració del XVè Congrés de la Federació Agrícola Catalano-Balear a Tàrraga, organitzada per la *Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra* amb la col·laboració del *Patronat Sant Jordi*, de la qual ja hem parlat mes enrera; i l'altra és la candidatura a Corts, el març de 1910, de l'advocat Estanislau Segarra i Vilalta³³¹. Com ja hem dit, tot i que aquest advocat es presenta com a carlí foralista avalat

per la Junta Regional Carlista, en contra de la Junta Provincial del partit³³², la candidatura d'Estanislau Segarra, a Tàrraga, apinya tot el catalanisme burgès -la *Lliga* i el *Patronat*- a més dels tradicionalistes. Estanislau Segarra es presenta a les eleccions amb la bandera, habitual en totes les candidatures no dinàstiques durant la Restauració -integrists, carlins i republicans- de presentar-se amb l'únic objectiu de defensar els interessos de les classes productives del districte, malmesos pel *caciquisme* i la *venalitat*³³³.

En el comitè local de suport a aquesta candidatura hi figuren, com hem dit més amunt, quatre membres de la *Lliga*, dos del *Patronat* -tots aquests en el catalanisme burgès i catòlic- i dos carlins. La campanya de Segarra apel·la al patriotisme targarí, tal com proclama nítidament un dels seus cartells electorals: *Targarins! Per dignitat, y com a fills d'aquesta ciutat, teniu l'obligació de votar a nostre compatriota. ESTANISLAU SEGARRA Y VILALTA. Qui no'l voti no será bon targarí*³³⁴, *el qual també encapçala la carta que l'esmentat comitè de suport adreça als veïns de Tàrraga*³³⁵. La candidatura en aquesta ciutat, tot i rebre el suport dels sectors més benestants i hegemònics de la burgesia local només obté el 33% dels vots -251 vots- darrera de la del liberal-romanista-riuista Josep Matheu -310 vots- i per davant de la del liberal-ageletista Salvador Montiu - 186 vots-, amb un índex d'abstenció molt elevat³³⁶. Aquest resultat fa pensar que els sectors de la burgesia targarina representats en la candidatura d'Estanislau Segarra no han pogut contrarestar els efectes de la compra de vot per part dels altres candidats³³⁷. La candidatura, en l'àmbit del districte, només guanya a Maldà, per la mediació local -suposem- de l'influent propietari i poeta, amic d'Estanislau Segarra, Josep Iglésias i Guizard³³⁸.

La burgesia catalanista de Tàrraga, a partir de 1910, a les eleccions a Corts, dona suport a candidats de signe regionalista. Retirada la família Alonso Martínez del districte i fracassada la candidatura *pròpia* -la d'Estanislau Segarra- a les eleccions de 1910, aquesta és l'estratègia electoral adoptada per la *Lliga Catalanista* i pel *Patronat de Sant Jordi* fins a la Dictadura de Primo de Rivera. A les eleccions a Corts de 1914, alguns membres de la *Lliga* i el *Patronat* fan campanya per Josep Matheu, diputat pel districte des de 1910, que ara es presenta com a liberal-demòcrata. Matheu, que surt elegit diputat, obté a Tàrraga 399 vots en contra dels 343 que obté el conservador Salvador Montiu³³⁹.

A les eleccions de 1918, el *Patronat de Sant Jordi* -la *Lliga Catalanista* ja s'hi ha dissolt- fa campanya per Matheu -ara es presenta com

a liberal-autonomista- en contra de la candidatura de Joan Marsans i Peix. Aquest banquer barceloní, amb arrels a Tàrrrega³⁴⁰, es presenta com a conservador datista i té el suport d'una fracció dels antics fusionistes de Tàrrrega que encapçala Ramon Roca i Boladeres. Els catalanistes acusen Marsans que els seus *electors* no paren de comprar vots a la plaça del Carme els dies de mercat³⁴¹. Marsans, tot i no obtenir per un escàs marge l'acta del districte, dobla a Tàrrrega amb 649 vots els que obté Matheu, amb 249³⁴². A les eleccions de 1920, els catalanistes donen suport Joan Marsans, que ara es presenta com a independent-autonomista.

Finalment, a les eleccions a Corts de 1923, la burgesia catalanista de Tàrrrega representada ara sobretot per l'*Ateneu* i per *Crònica Targarina*, fa una campanya activa a favor de Josep Matheu, que es presenta per la *Lliga Regionalista*, en contra de la candidatura que presenta José Alonso Martínez, fill de l'antic diputat i amic del districte don Vicente Alonso Martínez, que es presenta com a liberal-romanista³⁴³. Cambó fa un míting a l'*Ateneu de Tàrrrega* acompanyat de destacats catalanistes del districte. El grup de jovent nacionalista radical, aplegat al voltant de *Vida Nova* i proper a Francesc Macià, fa una campanya crítica a favor de Josep Matheu del qual qüestionen la seva dedicació a Tàrrrega. És una posició defensada en el míting esmentat, davant de Cambó, per Ramon Novell, qui fa avinents així mateix les seves diferències respecte el nacionalisme de la *Lliga*³⁴⁴. D'altra banda, el partit electoral que prenen els propietaris de Ciutadilla i de Maldà, Domingo Gassol i Josep Iglésias, catalanistes reconeguts del districte, a favor de José Alonso Martínez, a canvi de promeses de carreteres, provoca la censura dels catalanistes -i amics- de Tàrrrega³⁴⁵. A Tàrrrega guanya José Alonso Martínez per 622 vots en contra dels 268 que obté Matheu³⁴⁶.

12. Burgesia Catalanista i activitat municipal catalanista.

A partir de 1915, la configuració d'ajuntaments amb alcaldes nacionalistes, Ramon Tàssies (1915-1917) i Josep M. Segarra i Vives (1917-1919) o amb una important presència de regidors nacionalistes als Consistoris permet que, contribuint-hi les circumstàncies de conflicte i de mobilització que es viuen durant aquests anys fins a la Dictadura, els ajuntaments de Tàrrrega aproven una sèrie de decisions i de mesures de marcat compromís catalanista³⁴⁷.

El dia de Cap d'Any de 1916, l'Ajuntament de Tàrrrega s'adhereix a petició d'una comissió organitzadora a la *Diada de la Llengua Cata-*

lana que s'ha de celebrar en aquesta ciutat coincidint amb el Cap d'Any de 1916. La *Diada de la Llengua Catalana* és una nova festa civil de caràcter patriòtic que durant el 1916 promou Francesc Macià, com un acte d'homenatge i de reivindicació de l'extensió de l'ús oficial de la Llengua Catalana. La *Diada* se celebra a Tàrrrega l'u de gener i a Lleida el 16 de desembre de 1916. A Tàrrrega la festa és possible gràcies a l'excel·lent recepció de la idea a la *Lliga* i al *Patronat de Sant Jordi*, i sobretot a l'impuls de J. M. Segarra, dirigent del *Patronat*, amb la família del qual, Francesc Macià manté una vella amistat³⁴⁸.

L'Ajuntament de Tàrrrega s'adhereix a la *Diada de la Llengua Catalana* de Lleida. Amb ocasió de la celebració de la *Diada de la Llengua Catalana*, l'Ajuntament de la ciutat de Tàrrrega s'adhereix a la proposta de la Comissió Organitzadora de catalanització de l'administració municipal i de l'administració pública en general. L'Ajuntament de Tàrrrega torna a adherir-se, el maig de 1918, a la proposta que en aquest mateix sentit planteja el regidor nacionalista Ramon Novell, en nom de la secció local de l'entitat *Nostra Parla*, de la qual ell mateix forma part.

El juliol de 1917, l'Ajuntament de Tàrrrega, a proposta de l'alcalde, s'adhereix a l'Assemblea de Parlamentaris i a la petició d'un règim d'autonomia per a Catalunya. El 4 de gener de 1919, a proposta del Consell Permanent de la Mancomunitat de Catalunya, l'Ajuntament de Tàrrrega ratifica el plebiscit municipal per l'Autonomia Integral de Catalunya. S'adhereix a les *Bases per a l'Autonomia Integral de Catalunya*. I delega en el regidor nacionalista Jaume Sala i Sala la representació municipal en la Reunió General de Municipis en la qual s'ha de tractar de la qüestió.

El 31 d'agost de 1922 s'aprova, a proposta dels regidors nacionalistes Magí Pera, Emili Cucurull i Antoni Elias l'adhesió de l'Ajuntament a la Festa d'homenatge a Rafael de Casanova a Barcelona. El març de 1923, l'Ajuntament de Tàrrrega, aprova, a proposta del regidor nacionalista Magí Pera, adherir-se a l'homenatge a Mossèn Baldri Reixachs, i dedicar així mateix a Anselm Clavé la placeta de davant de l'*Ateneu*³⁴⁹.

13. La tercera generació de catalanistes. El nacionalisme radical targarí. Un noucentisme vital.

13.1. Vida Nova (1921-1923).

Vida Nova fou iniciada, creada i sostinguda sota la seva exclusiva responsabilitat³⁵⁰; amb aquestes paraules es referia Ramon Novell col·laborador habitual del periòdic quinzenal *Vida Nova*, del qual en fou l'ànima i el pagano,

L'"Aplec del Bon Mot"

Un altre aspecte de l'"Aplec del Bon Mot" de Tàrrrega del març de 1913. S'hi pot observar la germació aplegada, que segons els organitzadors arriba als 6000 congregats.

l'agent portuari i comerciant natural de Portbou, afincat a Tàrrrega per la seva feina duanera, Manuel Perenya i Puente³⁵¹.

Els col·laboradors habituals de *Vida Nova* són una colla de joves que durant aquests anys s'agrupen en la nova entitat nacionalista *Juventut Nacionalista* que, en paraules del seu dirigent, Ramon Novell, se situen *enun matis més nacionalista que la Lliga*: es tracta de Magí Escribà, Ramon Castellà, Ricard i Ramon Piqué, Josep Elias i Ramon Novell. *Vida Nova* compta amb una conjunt d'anunciants fidels, representants de la burgesia catalanista de Tàrrrega -a més del mateix Perenya, la Vda. de Josep M. Segarra i Vives, Francesc Pijuan, J. M. Ortís, Jaume Sala, Pau Olivé, Magí Pera, Ramon Carulla i Ramon Sauret, i altres- d'entre els que adestaca per la pràctica ininterupció, Francesc Segarra³⁵², que és de la mateixa generació quals el jovent esmentat i vinculat empresarialment a Ramon Novell.

Vida Nova, com *Nostra Parla*, on també s'agrupa la majoria d'aquest jovent nacionalista, representa un nacionalisme noucentista radical. Centrat, com indica el seu títol -*Vida Nova*- en la voluntat de regeneració de la vida social targarina a la quals retreuen una avidesa materialista de perspectives pobres que posa en perill el mateix creixement material de la ciutat, que està en la base d'aquest neguit materialista cec. Alhora, a *Vida Nova*, com a *Nostra Parla*, la preocupació per la llengua catalana és un fet central: una preocupació per la cura de la pròpia llengua escrita que se cenneix escrupolosament a la normativa fabriana i utilitza alguns dels neologismes literaris creats pels autors noucentistes. I una preocupació per

l'extensió del català en la vida oficial i comercial de la ciutat.

Vida Nova publica regularment poemes d'autors catalans consagrats com Josep Carner o Joan Maragall, o de joves autors amb els que senten una proximitat generacional i ideològica com Ventura Gassol i Lola Anglada. També hi publica regularment el jove poeta targarí Ricard Piqué. *Vida Nova* deixa la seva publicació amb l'adveniment de la Dictadura de Primo de Rivera.

13.2. Nostra Parla (1918-1923)

Nostra Parla també representa a Tàrrrega -entre el jovent nacionalista que hi està associat- un noucentisme radical. Un noucentisme que tensa el to -el discurs- patriòtic, en la mesura sobretot que tensa l'emblematisme -la *violència simbòlica*- de l'art o la cultura que son l'eix d'aquest patriotisme, i de les celebracions que organitza *Nova Parla*. Entre les activitats d'aquesta Entitat destaquen les vetllades artístiques, que se situen en la tradició de les vetllades, a les quals ens hem referit pàgines enrera, promogudes pel catalanisme modernista i noucentista des de finals del segle XIX. Amb la novetat, però, d'aquest escriu d'*opressió simbòlica* burgesa i catalanista, a través de l'art. Un fenomen comú en el noucentisme jove i radical que es configura aquests anys, en els quals s'aguditz la conflictivitat social, el conflicte de Catalunya amb l'Estat, i entra en crisi el paper de la *Lliga* de Cambó. És quelcom que pot endevinar-se en aquesta vetllada que organitza la Delegació de *Nostra Parla* de Mollerussa i en la qual hi participa com a artista el jove poeta i músic targarí, Ricard Pi-

qué i Batlle, activista de la Delegació de Tàrraga de *Nostra Parla*:

Una vetlla per demés agradosa ens fou oferta per la Delegació de Nostra Parla el dia 25 de Març passat en el local de l'Acadèmia Montserratina.

L'esperit patriòtic hi va tenir un vibrant ressò en els discursos dels senyors Mossén Lluís Vilella, n'Isidre Domingo i en Joan Bta. Albiñana.

I l'art hi rebé culte i homenatge mitjançant la col·laboració d'en Ricard Piqué i Batlle que ens delectà amb l'execució al violí de Gavota en rè de Bach, Elevació de Mendelssohn, Serenata i Moment musical de Schubert, Berceuse, de Fauré, i Serenata de Toselli, acompanyat al piano per Mn. Lluís Vilella. Solista i acompanyant escoltaren ferms aplaudiments després de cada execució.

El mateix distingit jove artista i poeta targarí ens feu ofrena d'uns quants petits poemes originals i inèdits que veuran la llum pròximament en un volum que dirà *Instants*, éssent molt celebrada i llargament aplaudida la seva lectura.

Mossén Ramon Sala, tenor, ens va fer sentir El Maig, de Borràs de Palau, La Missa Primera, de Molera, Si fossis aquí i Cançó de L'Estrella d'En Alió, Entre flors de Nicolau, i Ets meva de Pujol. Escoltat amb vera delectança la seua tasca primorosa i la del pianista Mossén Vilella foren aplaudits amb abundosos picaments de mans.

*Cloqué la festa un bonic parlament d'En Joan Argota, llegit per en Cristòfor Pons, al final del qual el crit de Visca Catalunya respòs unanimitat, era la tanca magnífica de tan memorable festa*³⁵³.

Ramon Piqué i Batlle, germà de Ricard Piqué és el secretari de l'associació *Nostra Parla*³⁵⁴. El seu germà Ricard és estudiant a Barcelona i fa d'enllaç entre la Delegació central de *Nostra Parla* i la Delegació de Tàrraga. Ricard Piqué participa el març de 1923, amb diversos companys de *Nova Parla* de Barcelona en la visita a Angel Guimerà per ratificar-li la presidència honorària de l'Entitat³⁵⁵. En la Junta de la Delegació de Tàrraga de 1923, l'última que té l'Entitat, interrompuda per la Dictadura l'any següent, veiem una composició formada majoritàriament per joves fills de la burgesia comercial de la ciutat: president Pau Olivé, vicepresident Josep Elias, tresorer Ramon Tàssies, vicesecretari Josep Serra i vocals Lluís Agell, Jaume Vidal, Domènec Noró, Anton Bonastre, Anton Secanell, i Ramon Novell³⁵⁶.

13.3. *Macianisme, jovent i participació en la Conferència Nacional Catalana (1922).*

Els joves Plàcid Sanrama, Josep Costafreda, Ramon Castellà, i Ricard Piqué participen en la *Conferència Nacional Catalana* organitzada per Francesc Macià de la qual en surt la fundació de l'Estat Català. Quatre anys més tard, un altre jove targarí de la mateixa generació, el jove artista Magí Serés, nebot de l'històric dirigent catalanista de Tàrraga, Francesc Serés, participa amb Macià en els fets insurreccionals de Prats de Molló.

En la quarta generació de catalanistes radicals lligats a *Palestra*, que a Tàrraga depèn d'*Acció Catalana*, compartint el seu local al primer pis de l'*Ateneu*, destaquen Ramon Robinat, Ramon Orobítg, Josep Castellà, Pere Robinat, Lluís Plassa i Antoni Vidal.

Les simpaties de Tàrraga cap a Francesc Macià gaudeixen d'una dilatada tradició i d'un ampli consens. Sobretot dins del catalanisme burgès de la ciutat, més conservador, o més liberal. Són diverses les circumstàncies que expliquen el singular reconeixement de la Tàrraga burgesa a la figura de Macià, al marge de la força política que pugui representar en cada moment, amb la qual hi estan més d'acord o més en desacord: 1) El caràcter eminentment burgès i patriarcal de la figura de Macià - o *siníyó* Macià, en solen dir- i alhora el compromís sincerament catalanista d'aquesta venerable figura; 2) L'actuació *honrada* de Macià -amb el crit de *Visca el ciutadà honrat*!, Macià és rebut a la *Festa de la Llengua Catalana* de Tàrraga de 1916-, un fet que és singularment important per a una burgesia comercial i industrial com la targarina, que viu tanmateix en un medi rural en el qual el caciquisme hi té fortes inèrcies; i 3) l'amistat de Macià amb algunes famílies de la burgesia targarina, destacant la forta amistat que l'uneix amb la família Segarra. D'aquesta veneració de la burgesia catalanista de Tàrraga a la figura de Macià n'és testimoni primerenc l'esmentada visita de Macià a Tàrraga el Cap d'Any de 1916 amb ocasió de presidir-hi la *Festa de la Llengua Catalana*, que hi promou el seu amic Josep M. Segarra i Vi-ves amb el suport del *Patronat* i de la *Lliga*, i portant a la pràctica una iniciativa de festa civil i patriòtica del mateix Macià. En aquella ocasió, Macià rep l'adhesió unànime dels diferents sectors de la burgesia catalanista de Tàrraga, des dels més conservadors, agrupats tradicionalment al *Patronat de Sant Jordi*, fins als més pròpiament noucentistes, representats tradicionalment per la *Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra*.

Quinze anys més tard, durant els primers anys de la II República, en uns moments de profun-

da divisió i de forta tensió dins de la societat i de la política targarines, i fins i tot dins del mateix catalanisme burgès de la ciutat, hi ha dos fets, si més no, que tornen a posar de relleu el fort consens i l'admiració que desperta, malgrat tot, la personalitat de Macià a Tàrraga, per damunt de posicions socials i ideològiques desencontrades. El primer d'aquests fets és, sens dubte, la dedicació que fa la dreta catalanista de Tàrraga, guanyadora de les eleccions municipals de 1931, de la plaça principal i més emblemàtica de la ciutat, la plaça del Carme - el *Pati* - a Francesc Macià; un gest anòmal políticament, si no es té en compte aquesta singularitat de Tàrraga -de la Tàrraga burgesa, particularment -cap la figura de Macià que hem plantejat més amunt. I el segon fet fóra la peculiar circumstància que acompanya la visita de Macià a Tàrraga durant la Festa Major de 1932. En aquesta visita, en la qual Macià presideix el concurs d'ordis que se celebra en el marc de la festa, tres delegacions polítiques -la del *Centre Autonomista Republicà -Lliga Catalana* -, la d'*Acció Catalana* i la d'*ERC* - rivalitzen per patrimonialitzar la presència de la figura del venerable polític.

13.4. Els Pomells de Joventut.

Sens dubte que una de les expressions més importants del noucentisme i del catalanisme de Tàrraga de la segona meitat dels anys deu del s.XX fins a la dictadura de Primo de Rivera, són els *pomells de joventut*.

Els pomells de joventut, inspirats en l'obra de J. M. Folch i Torres, alhora que tenen un fons moral molt conservador, són, en el terreny patriòtic, espiritualment radicals, espiritualment separatistes. Els pomells, entre els més joves del jovent burgès targarí, compleixen una important missió de relació de classe, i alhora d'iniciació i d'enquadrament en el noucentisme local. Els pomellistes fan així un conjunt d'activitats que entronquen del tot amb la particular *opressió simbòlica* que exerceix la burgesia catalanista de Tàrraga: amb l'embelliment urbà, amb la forestació de la muntanya-jardí de Sant Eloi i la neteja de l'ermita³⁵⁷, amb la defensa de la Llengua Catalana i del ben parlar, i amb l'almoïna per als pobres de la ciutat³⁵⁸.

A Tàrraga es creen tres pomells femenins -el *Regina dels Catalans*, presidit per Isabel Orobítg, el *Nostra Dona de l'Alba*, presidit per Teresa Gassol, i el *Flors a la Moreneta* -i un pomell masculí -el *Nova Tàrraga*³⁵⁹; el qual fa servir, doncs, el mateix nom, carregat d'emblematisme i de voluntat regeneradora per a Tàrraga, que l'*Orfeó Nova Tàrraga*. Al Talladell, la família Gassol, molt relacionada amb la burgesia catalanista targarina, i receptora de l'obra de Folch i Torres³⁶⁰, promou un pomell femení.

Els pomells de noies de Tàrraga estrenen el dilluns de Pasqua de 1922, en el marc d'una excursió a l'ermita del Pedregal del Talladell, una caputxa blanca³⁶¹. L'emblematisme amb què, durant aquests anys, el color blanc, de puresa, de castedat, es fa present en els vestits i en les caputxes o mantellines de les múltiples associacions religioses de noies -voluntàries de la *festa de la flor*, *filles de maria* o *pomells de joventut*- és ben indicativa d'un dels conflictes més aguds i més latents que afecten aquesta societat en modernització: el vigor que té en amplis sectors de la societat un nou materialisme de masses, *concupiscent*, i la reacció que aquest provoca sobretot en uns sectors de la classe mitja burgesa que fan un esforç purità de promoció social i econòmica. La important presència que assoleixen a Tàrraga a partir dels anys deu del s.XX, aquestes associacions confessionals de noies, coincidint amb una embranzida del creixement econòmic de la ciutat, és una prova més -significativa- de la reacció puritana que articula globalment la burgesia catalanista de Tàrraga davant dels importants increments del nou materialisme de masses a la ciutat.

Els pomells celebren les seves diades per Sant Jordi i per la Mare de Déu de Montserrat. Aquestes avinenteses, els pomells de Tàrraga les celebren a Sant Eloi, amb una missa a l'ermita i amb la companyia de l'*Orfeó Nova Tàrraga*. L'u de juny de 1922 els tres pomells de Tàrraga participen en l'aplec pomellístic a Montserrat³⁶². L'abril de 1923, el pintor Magí Serés fa el projecte de bandera del pomell *Flors a la Moreneta* que és exposat als aparadors de l'establiment *La Primavera*³⁶³.

14. L'Ateneu de Tàrraga (1921).

L'any 1921, amb treballs previs des de l'any anterior, es constitueix formalment l'*Ateneu de Tàrraga*. Aquests són, en paraules de la Comissió Organitzadora, els objectius que persegueix la nova Entitat: *contribuir a la dignificació i foment de la vida social en nostra ciutat, amb l'institució d'un centre o entitat que aplegui tots els elements avui malaguanyadament dispersos, per a bastir una obra de cultura i amenitat, que alhora enalteixi el nom de*

Revista de l'Ateneu de Tàrraga, de la qual en surt només un primer número el maig de 1921.

*Tàrrega i satisfaci el nostre orgull de targaríns, donant per cert que Tàrrega pot contenir persones d'esperit enlairat en nombre suficient per a portar a terme, amb ple èxit, una institució d'aquesta naturalesa, sempre que una tendència religiosa, política o social no amenaci disgregar l'unitat requerida, tenint present que en la consecució d'aquests fins cal tenir en compte qu'els ideals partidistes de tota mena i matiç, sempre que's sostinguin sobre fonaments racionals i's sustentin en un ampli esperit de tolerància, entranyen un gran marge de civilitat comú que quadra perfectament en el vast marc de la cultura...*³⁶⁴.

La fundació l'any 1921 de l'Ateneu de Tàrrega suposa la consumació del projecte noucentista targarí. Per dues raons bàsicament: primer, perquè després de diverses propostes en aquest sentit³⁶⁵, concreta l'aspiració de diversos prohoms de la burgesia catalanista local d'un marc d'esbarjo i de sociabilitat, la funció civilitzadora del qual estregui fonamentalment en la cultura; i segon, perquè amb la creació de l'Ateneu, tot el catalanisme burgès de Tàrrega torna a aplegar-se en un marc únic de sociabilitat, retornant a aquest àmbit, del que se n'havia distanciat uns anys enrere Josep Güell; que s'hi incorpora amb un grup de joves nacionalistes.

Amb la creació de l'Ateneu el 1921 i fins a la proclamació de la II República, el catalanisme burgès de Tàrrega viu la dècada de la seva consolidació. Sota l'aixopluc comú de l'Ateneu conviuran durant aquests anys un ventall de posicions i de matisos -sectors pròxims a la *Lliga Regionalista*, homes d'Acció Catalana i joves macianistes- que fins aleshores mai el catalanisme burgès de Tàrrega havia aconseguit articular en una sola entitat. Aquesta mateixa diversitat ideològica la recollirà durant aquests anys el periòdic *Crònica Targarina*, fundat el 1921, el mateix any que l'Ateneu, i propietat d'Anton Morguí.

Aquests anys coincideixen amb la consolidació com a classe hegemònica dins de la societat local de la burgesia catalanista, després dels anys deu en què aquesta es veu dificultada i derrotada intermitentment per un sector de la burgesia local, encapçalat per Josep Canyelles i R. Roca i Boladeres, fidel al caciquisme dinàstic, concretament fusionista.

L'octubre de 1926, cinc anys després de la fundació de l'Ateneu de Tàrrega, els catalanistes de *Vida Lleidatana* de Lleida, pròxims a Acció Catalana, funden a Lleida l'Ateneu Lleidatà³⁶⁶; aquest està plantejat segons el mateix model, d'ateneu burgès catalanista, que l'Ateneu de Tàrrega. Tanmateix, el nivell de desenvolupament de l'Ateneu Lleidatà -pel que fa a seccions,

entitats que s'hi vinculen i tipus de públic- és clarament menor al de l'Ateneu de Tàrrega. Mentre que el primer se cenyeix a una activitat eminentment intel·lectual -conferències, exposicions, excursions- pensada per a un públic intel·lectual situat dins del ventall del catalanisme cultural, el segon, desenvolupa en canvi una activitat diversa pensada per satisfer les necessitats de lleure, de sociabilitat i distinció social, i d'opressió simbòlica -basada en la *Cultura*- d'una mitjana burgesa, el gruix de la qual es dedica al comerç i a la indústria, articulant en aquest sentit una diversitat d'entitats i activitats -l'Orfeó, la Cobla, l'Associació de Música, el Club de Futbol, l'Esbart o l'Orquestra.

L'Ateneu s'estructura en un Consell Central i en tres seccions que denoten clarament la seva orientació noucentista: la de Civilitat, la Recreativa i la Literària i d'Instrucció. Les obres del teatre de l'Ateneu no s'acaben fins a finals de l'any 1923, dos anys i mig després de constituïda l'Entitat. Aquest any s'elegeix el tercer Consell de l'Ateneu; està format per cinc comerciants -Jaume Sala i Sala, Josep Sala i Fabregat, Josep M. Lloret, Jaume Escrivà i Cristòfol Minguell-, tres industrials -Joan Gómez, Jaume Garriga i Emili Cucurull- i un banquer -Francesc Segarra³⁶⁷. El president és Joan Gómez, que ho és a la vegada de la Cambra de Comerç i d'Indústria.

EL NOUCENTISME TARGARÍ. ELS REFERENTS IDEALS DE LA TÀRREGA BURGESA I CATALANA.

(LA CONSTRUCCIÓ D'UN UNIVERS SIMBÒLIC ASCÈTIC. LA NEGACIÓ CONFLICTIVA DEL NOU MATERIALISME DE MASSES)

(Un cas particular d'ascetisme catalanista intramundà)

Si analitzem els referents que manifestasseja a partir dels primers anys del s.XX i si més no fins a la Guerra Civil la burgesia targarina per expressar les seves grans divisòries de la Realitat, hom s'adona com, efectivament, s'estableix una marcat consens i continuïtat entre aquests referents.

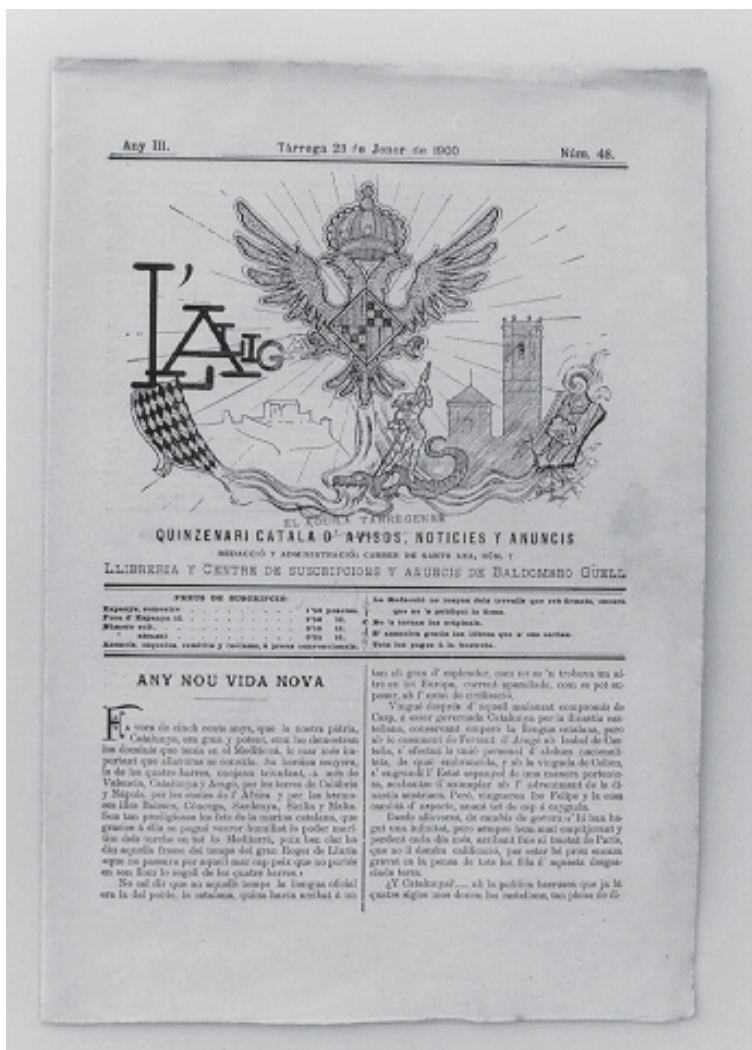
Uns determinats aparadors, uns determinats cognoms de l'elit targarina, la muntanya-jardí de Sant Eloi, el mateix nom de la ciutat de Tàrrega, la Llengua Catalana (el seu ús pulcre, correcte i l'extensió del seu ús oficial), la música clàssica i (les harmonitzacions) de l'Orfeó, les festes tradicionals targarines reinventades en clau de modernitat i d'urbanitat, formen segurament, de manera progressiva al llarg de diverses dècades, un univers de sím-

bols consolidats com a identificadors de la burgesia targarina. Com a identificadors, individualment i en conjunt, d'una classe burgesa, que pren consciència de si mateixa en bona mesura així que es va cohesionant aquest univers simbòlic, i així que el va fent seu.

Aquest conjunt de símbols constitueixen, de fet, l'autèntic canemàs identificatiu dels membres d'aquesta classe. Allò que guia i que dóna sentit, en una última instància, la seva actuació i la seva seva raó de ser com a classe diferenciada. Es tracta primer que tot d'un conjunt de símbols concrets, construïts a partir d'unes realitats -la Llengua catalana, determinades persones reconegudes del mateix grup social, la Muntanya-parc de Sant Eloi, etc- que hom coneix i reconeix a més no poder. I es tracta, en segon terme, d'uns símbols empírics que tenen un valor exemplar, ideal, de mirall. Es tracta, en suma, d'uns símbols -d'un *univers simbòlic*- exemplars, ideals, d'ells mateixos. De la pròpia classe social.

Aquesta necessitat que tenen burgesies com la targarina de fonamentar la seva visió del món i la seva actuació en uns referents exemplars d'elles mateixes, en un conjunt de referents que justifiquen tothora amb un valor absolut, ideal, el que estan fent i la seva manera de veure la realitat, apunta a la naturalesa econòmica i social d'aquestes burgesies: unes classes mitges que s'apliquen conflictivament sobre el propi negoci per tal d'incrementar-lo, i que per tant necessiten sempre uns referents ideals, amb un valor religiós, d'elles mateixes, de la seva ètica econòmica i social, que els justifiqui amb fermesa monolítica el propi esforç. I a la inversa, aquests grups, que necessiten aquestes sancions exemplars del que fan i de com veuen el món, menystenen per tant els plantejaments ideològics de base filosòfica i teòrica. Abstracta i racional.

En burgesies ascètiques com aquestes, el tensament d'aquests símbols ascètics que justifiquen la seva actuació i el sentit d'aquesta, coincideix amb els moments de conflicte. Amb moments que posen en risc la continuïtat d'aquest esforç per augmentar el negoci o que posen en qüestió la propietat d'aquest negoci. Pel que fa al primer punt, el gran cavall de batalla de la burgesia catalanista de Tàrraga serà l'important increment -paral·lel al mateix creixement econòmic de la ciutat - de la nova oferta de materialisme *concupiscent* plebeu- joc de timba, prostitució i espectacles obscens, i blasfèmia, bàsicament. I pel que fa al segon punt, la gran preocupació -obsessiva durant els anys de la II República- són els fonaments de legitimitat de la propietat privada. Contra un i altre pols de conflicte, la classe mitja burgesa catalanista de Tàrraga respondrà bàsicament d'una

manera: tensant -extremant- aquest conjunt de símbols que presentem a continuació. *L'univers simbòlic*, bàsicament, del noucentisme targarí.

1. L'Orfeó

Entre els precedents immediats de l'Orfeó *La Nova Tàrraga*, cal consignar el cor de Clavé catalanitzat *La Lira Tarreguense*, fundat el 1883 pel pintor-decorador i patrici targarí Pau Maimó³⁶⁸. I el cèlebre concurs de cors de Clavé que, a nivell de tot Catalunya, que promou el músic local Ramon Llor, amb l'ajut de Josep Güell, que se celebra a Tàrraga el 1894³⁶⁹.

Poc després de la reconstitució de la *Lira Tarreguense*³⁷⁰, el desembre de 1899, mor el jove músic i mestre d'aquest cor, Ramon Llor, que és rellevat pel músic i director de la banda municipal Emili Beleta, al qual substituirà poc després el jove i entusiasta catalanista Josep Viciano i Salvadó. Per la Pasqua de 1900, la *Lira* estrena nou local³⁷¹. La festa d'inauguració s'inicia amb la marxa dels cantaires cap a la casa del director Josep Viciano, que els ce-

Capçalera de *L'Aguila*

Aquest periòdic (28-1-1900/17-6-1900) és la continuació d'*El Aguila Tarreguense* (14-4-1898/14-1-1900) Ambdós quinzenaris estan finançats i són dirigits pel jove comerciant Amadeu de Grau, sent Josep Güell el principal redactor. Aquests periòdics són l'òrgan de l'Agrupació Catalanista de Tàrraga (Unió Catalanista).

deix la senyera del cor per ser guardada en el nou estatge. Ja en aquest, la *Lira* interpreta tres emblemàtiques peces de Clavé -*Al mar*, *Les flors de maig* i *Els pescadors*- i la banda local *La Urgellesa* interpreta algunes peces, que disgusten als catalanistes per -segons denuncien- la poca elevació del seu gust³⁷².

Aquest mateix mes, es funda a Tàrrrega una nova societat coral, *La Paloma*, la qual, prenent com a himnes *La gratitut* i *Les nines del Ter*, s'estrena el dilluns de Pasqua cantant caramelles³⁷³. Aquesta nova entitat claveriana neix vinculada al republicans targarins, que en fan la torna de *La Lira*.

El Dilluns de Pasqua de 1900, mentre *La Paloma* comença a volar, els catalanistes converteixen la visita del cor lleidatà *La Violeta* en una gran festa catalanista i en un gran acte de propaganda en acte sentit; que segueix fidelment tots els rituals acostumats en aquests esdeveniments. Els catalanistes de Tàrrrega, abillats amb el vestit pagès tradicional, reben a l'estació de ferrocarril de la ciutat, fent volar senyeres i entonant cants patriòtics, els cantaires lleidatans. Tots junts van a cantar les tradicionals caramelles pels carrers de la ciutat. En acabat, amb l'acaptat, van a dinar al santuari del Pedregal, on tornen a repetir-se els cants. El comiat del cor *La Violeta*, a l'estació, reincideix en el mateix ritual de la rebuda: cants patriòtics i enarborament de senyeres. *Els Segadors*, prohibits pel governador civil Martos O'Neal als cors, l'entona espontàniament el públic congregat³⁷⁴.

La Lira Tarraguense, en la qual és una mostra prou reveladora de les fortes prevencions contra el nou materialisme popular que guien els catalanistes, decideix, el juny de 1900, abandonar amb caràcter irreversible el local on s'hostatjava perquè hi havien actuat unes cupletistes dies abans. Els catalanistes de *El Aguila Tarraguense* els feliciten la decisió³⁷⁵. La *Lira* tanmateix, amb la incorporació al seu si del mestre republicà Bonaventura Amigó l'any 1908 i la formació del segon orfeó *Nova Tàrrrega* l'any 1915, va orientant-se a poc a poc cap a un posicionament republicà, que la fa esdevenir, sobretot durant la II República, en la massa coral dels republicans de la *Unió Republicana Targarina*.

Una efímer cor de joves fundat al voltant de la secció de joves del casino *La Alianza*, l'abril de 1899³⁷⁶, completaria el panorama dels precedents del primer Orfeó *La Nova Tàrrrega*, que s'inaugura el març de 1901.

Josep Güell, l'agost de 1899, amb la carta-article *Voltant per la Segarra. Valbona de les Monges*, adreçada a Valeri Serra i Boldú, de-

termina el curs d'altres cinc cartes-article que li envia durant els mesos següents aquest jove folklorista de Linyola afincat a Barcelona³⁷⁷, les quals, Güell agraeix amb una carta final. En la carta inicial, J. Güell, després de constatar, amb motiu d'una conversa amb un pagès de Vallbona de les Monges, la profunda espiritualitat inherent a la llengua i als costums del poble senzill que durant segles s'ha comenetrat amb el seu paisatge, proposa la creació d'un orfeó a Tàrrrega com a mecanisme més eficaç de regeneració de l'Urgell de l'onada de cantadores de cafè i de timbes de cartes que envaeixen aquesta terra. I com a manifestació d'equitat de Tàrrrega cap a aquesta plana, alhora que aquesta ciutat és la principal beneficiària de la nova prosperitat que a l'Urgell proporciona el Canal:

*Constituhit aquest -l'Orfeó- de segur que Tàrrrega, a més de lligar ab mes fermesa les relacions dels urgellesos ab sos fills, podria quedar satisfeta al veurer recular la mala llavor, que, quatre donas de burdell ab sos cants lascius, sos cops de talons y gestos provocatius ab companyia d'un TIPO carregat de PANITOROS y males paraules, van sembrant per aquestes terres pervertint la joventut, embrutint sos cors y portantlos al estat més perdurable y corromput de la escala social*³⁷⁸.

En la primera carta de resposta³⁷⁹, Valeri Serra i Boldú repassa des d'un punt de vista sociològic, l'estat de la *causa catalana* en els principals nuclis del pla de Lleida; constata que l'*oficialisme* - els *empleats vinguts de Castella*, comptant-hi *càrrecs visibles* - ha portat la *corrupció* i el *vici* a la capital de la província; en el cas de Balaguer, de la qual destaca el caràcter patriarcal que l'havia caracteritzada fins deu anys enrere, atribueix el seu estat actual de degradació dels costums a *gent de guerra* i altra tropa³⁸⁰; i finalment, en el cas de Tàrrrega, destaca que el fet de no tenir *gent d'aquesta*, com Lleida o Balaguer, que perverteixen els costums de la terra, i el fet de disposar d'una rica vida material lligada al comerç, la situa en una posició privilegiada per convertir-se en la capital catalana de les terres urgelleses, tornant al veïnat el bé moral que aquests li donen material. I en aquest sentit s'afegeix a la idea de l'*Orfeó* de Josep Güell.

En la segona carta³⁸¹, Valeri Serra defensa l'*Orfeó* com l'eina per excel·lència de regeneració i de renaturalització catalana d'aquestes terres. En la tercera carta³⁸², el jove Serra remet a aquesta idea, afegint a aquest valor de l'*Orfeó* de recuperació de la tradició catalana, el de la comunió o de la unió, que, sobretot entre la gent jove, pot servir per combatre la desunió que porta la política castellana. En la quarta missiva³⁸³, constata com la popularitat im-

mediata lligada a la moda i la marca³⁸⁴ d'anti-gor dels costums tradicionals, porta al relegament dels cants populars que tenen la sanció de generacions i generacions i no trenquen l'harmonia del paisatge³⁸⁵. Proposa per contrarrestar-ho la creació i la difusió d'un teatre català que a l'estil del que fan Vidal i Valenciano, Pitarra, Arnau o Feliu i Codina, reculli els costums senzills, i els doni actualitat. Finalment, en l'última carta³⁸⁶, Serra i Boldú es congratula davant la confirmació que ja està en marxa la fundació d'un orfeó a Tàrrrega, elevant-li les virtuts de civilització i d'enlairament moral del jovent:

Vinga, enhorabona la creació d'un Orfeó, vinga enhorabona la regeneració de veritat d'aquelles comarcas materialment tan ricas...

*!Visca la moralitat!
!Visca Catalunya!*

Güell, finalment, respon i agraeix aquest conjunt de cinc cartes plenes d'observacions i de suggeriments que li ha escrit des de Barcelona, amb caràcter públic, V. Serra i Boldú. Primerament Güell li exposa l'experiència de les vetllades i concerts musicals que, amb l'objectiu de *propagar el bon gust* a Tàrrrega promou i executa la *Societat Lirica Carnicer*, de la qual Güell forma part, en el marc del casino *Mes de Mayo*, constatant com malgrat les dificultats per estendre el gust musical més refinat, van guanyant simpaties a poc a poc. En acabat, informa a V. Serra dels treballs que l'ocupen en reunir quaranta o més joves per compondre l'*Orfeó* i començar els assajos; amb l'objectiu de *veure desterrat de per aquí lo mal gust que tant temps y impera. Visca Catalunya!*³⁸⁷.

El març i l'agost de 1901 es fan els concerts inaugurals a Tàrrrega del primer orfeó *La Nova Tàrrrega* dirigit per Josep Güell. El programa d'aquest orfeó, només d'homes, com és habitual en aquestes fomacions³⁸⁸, alterna peces musicals de caràcter clàssic (Saint-Saens, Verdi, Walthefel, Bolzoni, Donizetti, Thome, Palestrina, i Gounod) i *ripropostes* (modernes) de cançó popular catalana (Morera, Cuspinera, Laporta, Vives, Goberna i Millet)³⁸⁹. Gairebé un any abans, els catalanistes de Tàrrrega, havien intentat infructuosament que l'Orfeó Català, de retorn de Lleida, fes un recés a la ciutat, i hi oferís un concert³⁹⁰.

El concert que fa l'*Orfeó Gracienc* a Tàrrrega el maig de 1913, tornant de Lleida, és un dels factors puntuals que animen la refundació de l'*Orfeó Nova Tàrrrega*³⁹¹. Tanmateix, i tal com exposa diàfanament a la *Lletra de Convit* publicada el 1915, allò que mou realment la fundació d'aquesta Entitat és contrarrestar l'embranchada que experimenta a nivell popular el

nou materialisme de masses. A Tàrrrega, com exposem més endavant en parlar de la festes al voltant de la Llengua Catalana i del seu ús, aquest nou materialisme cobra un vigor particularment viu paral·lelament al fort creixement econòmic que viu la *ciutat a partir de la segona dècada del s.XX: Haveu de crear l'Orfeó, i fareu una obra verament patriòtica, de gran utilitat a la vida social i artística del nostre poble. I, nosaltres, qui tantes vegades hem blasmat d'aquesta indiferència suicida amb que la majoria dels pobles contemplen el seu anorreament moral i material, ocasionat per aquesta onada d'immoralitat que tot ho inonda, com riuada devastadora que salta bords i rescloses, passant per damunt de tota llei i autoritat, i de tot quan se li oposa per deturar o endegar la seva marxa demolent; nosaltres, qui, aixís mateix, ens hem dolgut d'aquest retraïment egoista, que domina a tots els homes, que per llur posició i aptituds morals i intel·lectuals deuen lluitar en les avançades de tot moviment regenerador, contribuint personalment en els afers públics, per a procurar a n'els llurs pobles respectius el millorament social, que necessiten, convençuts de que, en efecte, ço que ens demanava podria ésser lo començ d'una època gloriosa de renovellament espiritual en tots els ordres de la vida ciutadana*³⁹².

La *Lletra de Convit* a l'*Orfeó* la signen vint-i-un membres de la classe burgesa local, dedicats la pràctica totalitat al comerç i a la indústria -molts d'aquests ocupen en diverses ocasions càrrecs directius a la Cambra de Comerç i Indústria-, i vinculats tots ells a l'associacionisme d'esbarjo i cultural catalanista que representen la *Lliga Catalanista* i al *Patronat Sant Jordi*: Ramon Tàssies (advocat); Jaume Valls (rector); J. B. Nicolau (comerciant); B. Trepal (industrial); F. Nicolau (comerciant); J. B. Font (propietari); Joan Maimó (rector); R. Secanell (comerciant); D. Gassol (propietari); M. Escrivà (comerciant); F. Pijuan (comerciant); R. Carulla (propietari); J. M. Llobet (farmacèutic); R. Llobet (propietari); J. M. Segarra (comerciant); Antoni Vicianà (industrial); F. Rubinat (farmacèutic); A. Elias (comerciant); Magí Pera (comerciant); Maria Ribera (comerciant); i Antoni Gomà (comerciant)³⁹³.

La primera Junta de l'*Orfeó Nova Tàrrrega* també reproduïx aquest mateix espectre social i ideològic: el president és Magí Roca i Sangrà (industrial); el vicepresident és Ramon Carulla (propietari); el tresorer és Francesc Notó (industrial); el secretari és Magí Escrivà (comerciant); el vice-secretari és Jaume Sala i Sala (comerciant); l'arxiver primer és Joan Maimó (rector); l'arxiver segon és Ramon Cucurull (propietari); i els vocals són Anton Elias (comerciant), Cristòfol Minguell (comerciant) Ramon Novell (empleat qualificat) i Josep Güell (artista).

El 10 de setembre de 1916, en el marc de la festa major de Sant Eloi, el segon orfeó *La Nova Tàrrrega* fa el seu primer concert al teatre del *Patronat Sant Jordi*, després d'un any d'assaigs i d'un concert previ de presentació per als familiars de cantaires i els socis protectors. El concert és precedit per una conferència sobre folklore i cançonística catalana del mestre Pecamins, director de l'*Orfeó Manresa*³⁹⁴. Tot just un any més tard, el 9 de setembre de 1917, en el mateix marc de les festes majors de setembre, l'*Orfeó* beneeix la seva Senyera³⁹⁵.

El servei que fa l'*Orfeó* a un sector de la burgesia targarina com un instrument de cohesió i d'opressió simbòlica basat en la llengua i més justament en l'elegància -en el matís- en la dicció de la llengua cantada el reflecteix molt bé aquesta valoració del primer concert de l'Entitat: *L'Orfeó Nova Tàrrrega, tot just nat mostra una robustesa ben poc comú; iniciat en una forma de dicció i d'elegància de matiç, que podria ja servir d'exemple a alguns vells organismes similars...*³⁹⁶. Aquesta funció que té l'*Orfeó* a nivell simbòlic, de confort purità d'una classe mitja burgesa en conflicte, basada en el control -en la conducció- conscient i subtil de la llengua i de l'harmonia que l'acompanya, s'accentua durant els anys crítics de la II República.

A partir d'aquest moment, i sobretot durant la dècada dels vint, l'*Orfeó*, amb la direcció tènax i entusiasta de Josep Güell, emprèn l'execució d'obres de notable - i fins i tot de gran - ambició artística. Sobretot per a un orfeó com aquest amb un nivell escàs de formació musical de la majoria dels seus(ves) cantaires. Cal destacar l'audició dels fragments més brillants del famós oratori de Häendel *Israel a Egipte*, amb una primera audició el 13 de maig de 1918, que centra el programa de la festa de les Santes Espines d'aquest any. I és sobretot excepcional l'audició del *Magnificat* de Bach, que després d'un any d'intensos assajos, l'*Orfeó* estrena, amb l'acompanyament de solistes i orquestra, l'11 de juny de 1925 al teatre de l'*Ateneu de Tàrrrega*.

L'*Orfeó* durant aquests anys també assoleix compromisos artístics molt notables. Una sèrie d'actuacions situen l'Entitat en una destacada segona filera del panorama orfeonístic català d'aquesta dècada. Es tracta principalment del concert al Palau de la Música Catalana, el 31 d'octubre de 1926, amb la col·laboració de l'*Orfeó Català* de Millet, amfitrió de l'esdeveniment³⁹⁷; del concert a l'*Orfeó Gracienc* de Barcelona el maig de 1927, convidat per Joan Balcells, director d'aquest *Orfeó*; i del concert amb la *Cobla Ciutat de Barcelona* en homenatge a Josep Güell l'any 1931.

Un conjunt d'altres actuacions que demostren la voluntat eminentment artística que mou l'obra musical i orfeonística de Josep Güell³⁹⁸. El concert al Palau de la Música de l'any 1925 amb l'*Orfeó Català* mereix una crítica musical excepcional, excel·lent, situant la formació com una de les reeixides del món orfeonístic català³⁹⁹.

Josep Güell escriu tres cançons per a cor (mixte): *El Mercat de Tàrrrega* (1919)⁴⁰⁰, esdevinguda amb la seva mort himne de l'*Orfeó Nova Tàrrrega*, *Hortolana lleidatana*, i *A un Infant*⁴⁰¹. La primera i la tercera són harmonitzacions d'unes melodies ben conegudes, a nivells diferents, i la tercera és una harmonització original. *El mercat de Tàrrrega* és un cant ple d'entusiasme i d'ideal cap a la seva ciutat, on n'exalta les manifestacions més típiques com *lo tararot*, la rústica i baladrera, melodia típica dels cercaviles i cossos -de la cordera- de les grans festes del bon temps i de l'estiu (Santes Espines, Corpus, el Carme o Sant Eloi); o el mateix mercat de Tàrrrega, concorregut àmpliament des de les comarques veïnes.

Hortolana lleidatana és en canvi el resultat d'harmonitzar una tradicional cançó lleidatana del mateix nom. Amb aquesta cançó, Güell contribueix al que és una de les velles aspiracions - i molt poc reeixida, tanmateix - del catalanisme lleidatà des dels temps del modernisme de finals del segle XIX: assolir un modern cançoner lleidatà a partir de l'harmonització moderna -per a cor i per a orquestra- de les cançons tradicionals del folklore lleidatà⁴⁰². L'escàs ressò que té a les comarques occidentals, per raons de la seva configuració socioeconòmica, el catalanisme modernista i noucentista, amb algunes excepcions puntuals com Tàrrrega o Balaguer, són possiblement la circumstància que explica la migrada incidència que té en aquestes terres el fenomen, tan comú en el catalanisme de la Catalunya Vella, de recuperar en clau moderna -per a cor i orquestra- cançons tradicionals.

El desembre de 1930, quan mor el mestre Güell, la massa de l'*Orfeó La Nova Tàrrrega* la formen 84 cantaires: 20 soprans, 15 contralts, 11 nens, 21 tenors, 8 barítons i 9 baixos; amb 31 nens i nenes, alumnes de música, aspirants⁴⁰³. El desembre de 1932, en el segon aniversari de la mort del mestre Josep Güell se celebra, a iniciativa d'una comissió inicial sorgida de l'*Orfeó* un homenatge local a la figura d'aquest artista, promogut per una comissió ciutadana en la qual hi són representades totes les entitats targarines.

La figura de Güell és, en aquests moments, reivindicada, a l'alçada de gran símbol, per tot

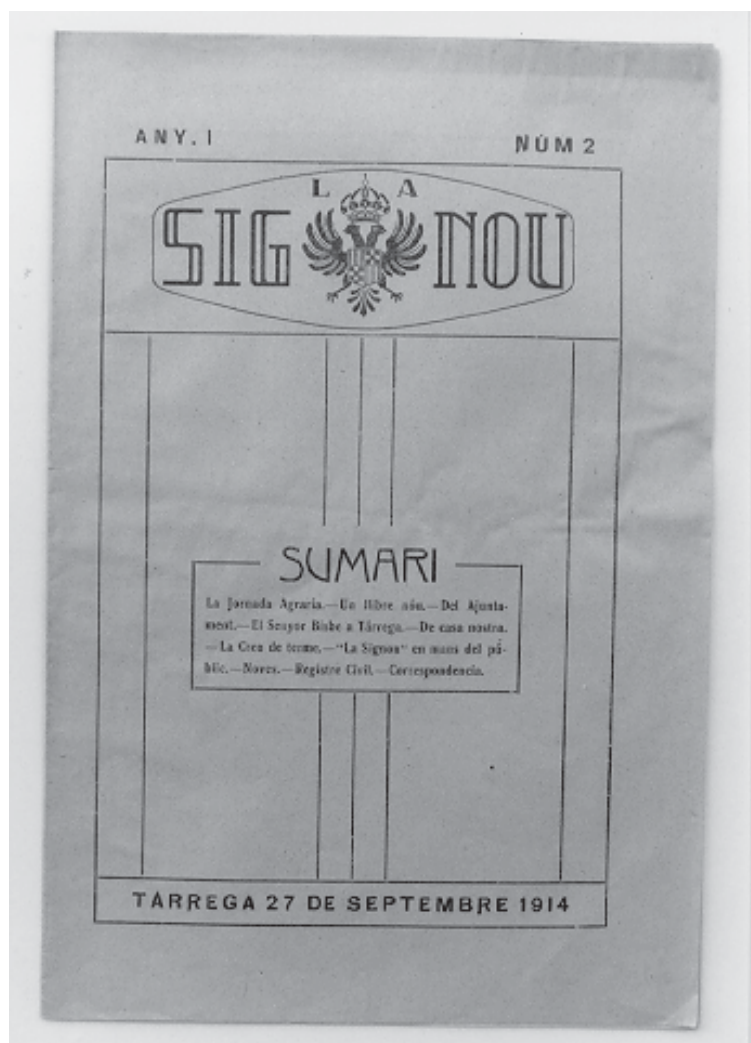
l'espectre del catalanisme -burgès- de Tàrraga. Per al *Centre Autonomista República* -la *Lliga Catalana* a Tàrraga- i les seves entitats vinculades -*Acció Popular*, *Acció Comarcal* i l'*Orfeó*- que representen una burgesia mitja sedimentada i conservadora, Güell és sobretot, en aquests anys de conflicte agud de classes, símbol de l'*Ideal* (de la Tàrraga burgesa i ciutadana; dels projectes elevats, carregats d'*ideal*, per a la millora de Tàrraga), símbol de la *Llum*; enfront les amenaces dissolvents del materialisme de classe i del laïcisme. Per a *Acció Catalana* i les entitats satèl·lits -l'*Ateneu*, *Crònica Targarina* i *Palestra*- que representen la petita burgesia més nova, menys instal·lada, i més liberal, Güell és sobretot el gran Ciutadà, l'home dedicat amb entusiasme i idealisme a la ciutat- el patrici ciutadà⁴⁰⁴.

Dins de la jornada d'homenatge a Josep Güell que se celebra el 17 de desembre de 1932, s'exposa, al local d'Acció Catalana -el partit al qual Güell s'havia adherit abans de la Dictadura- un conjunt de pintures de l'homenatjat. Ramon Novell fa una glossa del personatge completada pels parlaments dels mestres Llongueras, Balcells i Pujol; la cantactriu Mercè Plantada, acompanyada al piano pel mestre Pere Vallribera, fa un recital de cançons; i finalment, la *Cobla Barcelona* executa les dues sardanes de Josep Güell, *A toc d'alba* i l'*Aplec de Sant Eloi*; i l'*Orfeó Nova Tàrraga* fa un concert que clou amb la cançó *El Mercat de Tàrraga* del mateix Güell⁴⁰⁵.

2. La sardana.

A Tàrraga, la primera sardana es balla el dia de Sant Joan de 1907. L'amfitriona és Matilde Roca, targarina resident a Barcelona; aquesta, estant al voltant de la foguera de Sant Joan al damunt del tossal de Sant Eloi, n'ensenya a uns quants membres de la *Lliga*. A partir d'aquest moment, els més entusiastes d'aquesta entitat -Josep Güell, Antoni Vicià, Antoni Maimó, Ramon Carulla, Antoni Escrivà i altres- contracten dos joves de Barcelona perquè n'ensenyin; havent-ne après un grup reduït, aquests, al seu torn passen a ensenyar-ne a diverses cases i cada dos dies se'n fan classes al local de la *Lliga* acompanyades al piano per Mn. Ramon Florensa. Per la festa major d'aquest any visita Tàrraga la primera cobla de sardanes, *L'art gironí*⁴⁰⁶.

Les sardanes, en l'àmbit del *Patronat de Sant Jordi*, segons diu Francesc Serés, s'adeqüen a les necessitats que té el jovent d'esbarjo i de diversió, i de propiciament del festeig amb les noies, de manera que es fan balls amb parelles i es fan sortejos de colles de ball. A partir de 1916, durant l'estiu, es ballen sardanes els vespres dels dies festius i les vigílies de festa

en el marc dels jardins del *Patronat*, guardats amb ocasió de la temporada i de les celebracions que s'hi fan⁴⁰⁷.

Josep Güell deixa escrites quatre sardanes: *Aplec a Sant Eloi*, *A un Infant*, *Triomfanta*, i *Alegries de la Verge del Carme*⁴⁰⁸.

L'any 1921 al voltant de l'*Ateneu* s'endega una cobla mixta de sardanes. Manuel Perenya i Puente, que n'és un dels promotors, costea els instruments, i paga així mateix les despeses del professor de cobla contractat a Barcelona per a aprendre a tocar els diversos instruments⁴⁰⁹. El març de l'any següent comencen els assajos, i a l'abril s'estrena pròpiament la *Cobla de l'Ateneu*⁴¹⁰. Aquesta cobla actua normalment a les festes majors de Tàrraga i en audicions i ballades dominicals als jardins de l'*Ateneu* durant els mesos d'estiu⁴¹¹.

El *Foment de la Sardana*, proper al *Centre Autonomista Republicà* i a *Acció Popular*, celebra el vint-i-cinquè aniversari de la primera ballada de sardanes a Tàrraga la tardor de 1932.

Capçalera del segon número de "La Signou".

Aquest periòdic quinzenal, òrgan del Patronat de Sant Jordi, manlleua el seu nom d'una de les campanes emblemàtiques de l'Església Parroquial de Tàrraga: (la sinc nou). La Signou vehicula un noucentisme catòlic molt conservador. Adopta la normativa fabriana.

3. La música clàssica

3.1) La Societat Lírica Carnicer

Acostumar o familiaritzar la societat targarina amb el *bon gust* o amb un *gust distingit* és, com rebla ara i adés un dels seus membres més destacats, Josep Güell, el propòsit que empeny a la creació de la *Societat Lírica Carnicer* i a la seva perseverància, en un moment que, com remarca el membre esmentat, el *mal gust* s'estén amb força a la ciutat i a la seva àrea d'influència de manera paral·lela al seu enriquiment material. El repertori de la *Lírica* és eclèctic, amb autors com Gounod, Ponchielli, Verdi, i Rossini, d'una banda, que es presenten més arcaics al gust de l'època, i d'altra banda, autors més moderns com Mozart, Beethoven o Grieg⁴¹². El primer concert de l'entitat lírica és el dia de Cap d'Any de 1899 al *Saló-Teatre Recreo*.

La *Societat Lírica Carnicer* la formen inicialment Ramon Llor -mestre del cor *La Lira Tarraguense*, mort prematurament el desembre de 1899, quan el substitueix en aquesta entitat coral i en la *Societat Lírica Carnicer* Emili Beleta, músic i director de la Banda Municipal- Mn. Ramon Florensa -director de la Capella de Música de la Parròquia de Tàrraga-, J. M. Llobet, Antoni Gomà i Josep Güell. Durant la primera dècada del s.XX coincidint amb la consolidació de la *Lliga Regionalista d'Urgell i de Segarra* dins del jove esbarjo burgès de la ciutat, s'incorporen a la *Lírica*, vinculada a aquella entitat, diversos joves *amateurs* de la música local: Marià Clua, fill de Francesc Clua (estudiant d'enginyeria); Ramon Pesquinya (sabater), Jaume Andreu (propietari), Magí Escribà (depenent de comerç) i Antoni Llor (comerç). A. Llor i M. Clua toquen el violí al costat de Josep Güell i de Josep M. Llobet; M. Escribà toca el cel·lo; R. Pesquinya, el clarinet; J. Andreu, el piano; Mn. Ramon Florensa, l'harmonium; i Mn. Leopold Viladot, el contrabaix⁴¹³. És fa evident, doncs, la composició d'aquesta formació a partir de membres de la petita burgesia targarina, la major part lligats al comerç. Els membres de la *Societat Lírica Carnicer*, en aquest afany d'introduir el *bon gust* en música que, segons J. Güell, determina la formació de l'entitat, intenten, com confessen en diverses ocasions, vestir els concerts de la manera que puguin resultar el més atractius possibles al jovent sense traïr aquest propòsit bàsic de familiaritzar en el gust refinat o classicitzant: la fórmula més habitual en aquest sentit, amb antecedents en unes vetllades celebrades al casino *Mes de Mayo* on sol actuar el quintet⁴¹⁴, sol consistir a oferir una primera part de música clàssica i una segona part de ballables i de *música popular* (de moderna música populis-

ta, entenguï's). La *Societat Lírica* utilitza aquesta fórmula en el concert de l'1 de gener de 1899 al *Saló-Teatre Recreo*, i el del 15 d'agost de 1901 en aquest mateix local⁴¹⁵. Amb aquest mateix objectiu de divulgar el *bon gust* també es valen d'altres configuracions musicals com en el concert de l'1 d'octubre de 1900 al casino *Mes de Mayo*, oferint una primera part de música romàntica, una segona de música clàssica i una tercera de *popular* i ballables⁴¹⁶.

Finalment, com exposa Josep Güell, és ben freqüent que per tal de fer planera i fàcil a més no poder la recepció d'aquest tipus de música recorrin a la tàctica d'aprofitar els marges que queden entre obra i obra de teatre per dispensar-hi petits concerts⁴¹⁷. Veiem com la *Lírica Carnicer* utilitza aquesta argúcia en les representacions teatrals del 19 de novembre de 1899 al casino *Mes de Mayo*⁴¹⁸. Aquesta formació acompanya així mateix l'execució de la sarsuela en català *Dorm* al mateix casino⁴¹⁹. Durant la Festa de Santes Espines de 1900, la *Societat Lírica Carnicer* executa cada dia balls de saló al casino *Mes de Mayo*; convertit en marc habitual de les seves actuacions⁴²⁰.

La *Lírica Carnicer* participa també en *vetllades artístiques literàries i musicals* com les reportades de la pairalia Massot de Maldà dels anys 1900 i 1901 i en les vetllades d'aquestes característiques que s'organitzen a casa del propietari Francesc Clua i al *Mes de Maig* a les quals també ja ens hem referit.

La formació també participa en vetllades literàries i musicals de caràcter pietós, com la de la festa de *les filles de Maria* d'Anglesola de 1899, presidida per les autoritats locals⁴²¹.

La *Lírica* fa una actuació mixta amb l'*Orfeó La Nova Tàrraga* en la segona actuació d'aquest el 18 d'agost de 1901 al *Saló-Teatre Recreo*.

Durant la Quaresma de 1900, la *Lírica Carnicer* fa cada diumenge a la tarda concerts de repertori sacre al *Mes de Maig*. Güell en destaca la funció civilitzadora, amb tot i l'escàs públic⁴²².

Així mateix, a la festa major de Maldà dels anys 1901 i 1902, aquesta formació condueix l'acompanyament musical de les misses patronals dels dies 27 i 28⁴²³.

Josep Güell, que defensa que formacions com la *Societat Lírica Carnicer*, a l'igual que els orfeons, tenen la virtut i el deure de contrarrestar el mal gust artístic i la pobresa espiritual que escampen pertot el cuplet i de la sarsuela, es mostra conscient, gairebé un any després de la presentació del quintet líric, i en vistes de les respostes que aquest ha anat obtenint durant aquest període, de la dificul-

tat que té la música elevada, lligada a una concepció artística, per arribar a un públic majoritari: *L'Art ha de seguir sempre son camí; de si se'n fa cas o no s'escolta, poch ha d'importar al artista, qui va seguint sa via encomanant arréu lo bon gust. Molts seran que'l seguirán; també n'hi haurán que's quedaran endarrera i els primers son els qui donen halé al artista pera que trevalli ab més esperit; els segons... tinguelos compassió que prou pena tenen*⁴²⁴.

Güell participa en l'orquestrina que a meitat dels anys deu del s.XX promou a la Lliga Manuel Perenya. Güell dirigeix -i hi toca- durant els anys vint l'*Orquestra de Tàrraga*, que actua en festes majors de la comarca⁴²⁵.

Tres membres de la *Societat Lírica Carnicer* -J. M. Lobet, Josep Güell i Magí Escribà -tenen un paper decisiu en la creació de l'*Associació de Música* l'any 1922.

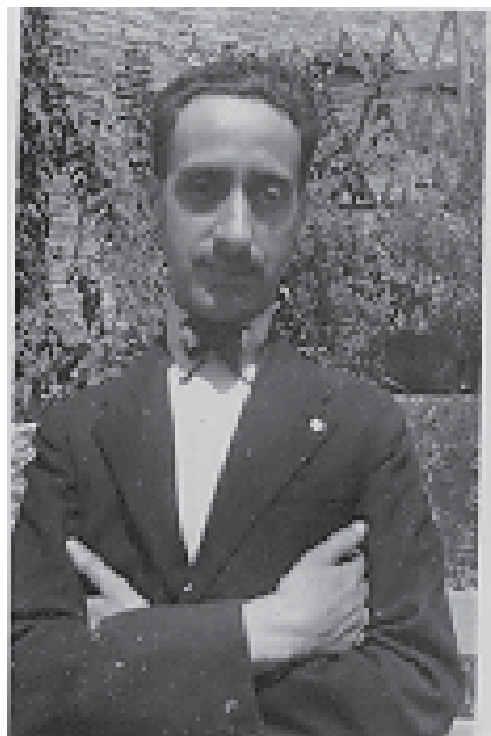
3.2. L'Associació de Música

El juliol de 1915 el comerciant i propietari Pau Olivé exposa a semblança del reivindicat per Josep Güell durant aquests mateixos anys⁴²⁶ i molts anys enrere, la necessitat d'una educació musical dels sentiments, capaç de generar un caràcter sensible, elevat i ordenat⁴²⁷.

L'abril de 1922 es funda a Tàrraga l'*Associació de Música* sota l'impuls de Manuel Perenya i Puente -és l'associat numero u- Ramon Novell, Ramon Carulla i Puig, Magí Escribà, Josep M. Llobet i Josep Güell; s'hi afegeixen més endavant Josep Elies i Antoni Bonastre⁴²⁸. La inauguració d'aquesta associació és significativa amb l'actuació del distingit músic lleidatà Emili Pujol, a la sala d'assaigs de l'*Ateneu*, encara inacabat⁴²⁹.

Ramon Novell que treballa aquests anys a la *Banca Segarra* de Tàrraga i que destaca com el jove promotor d'un nou centisme radical -que exalta la força emblemàtica i normativa de la llengua (catalana) i de la música clàssica, i la força espiritual i patriòtica que aquesta du associada- i d'un nacionalisme radical en l'aspecte patriòtic, són amb M. Perenya el puntal de l'*Associació de Música*. Quan aquest se'n torna a Portbou l'any 1927, Novell queda de fet com el gran valedor de l'*Associació*, cosa que motiva que el 13 d'abril de 1932 -la vigília del primer aniversari de la proclamació de la II República- aprofitant la presència a Tàrraga de Jaume Bofill i Mates que ha de presidir l'acte d'*Acció Catalana* de l'endemà, una *trentena d'amics de la música*⁴³⁰ li reten un sopar d'homenatge, que serveix al mateix temps per preparar el desè aniversari de l'Entitat⁴³¹.

L'*Associació de Música* programa cada any un cicle de concerts -5 o 6- d'artistes professionals, de l'Estat i inclús estrangers; en aquestes terres, el circuit d'aquests músics queda reduït de fet a Lleida i a Tàrraga. L'*Associació* també fomenta l'actuació de joves músics locals, com a introductors en aquests concerts, o complementant-los en dies alterns. Els joves socis Antoni Camps, Antoni Vidal i Ramon Moretó també fan actuacions *amateurs* de música clàssica, i actuacions esparses de balls d'animació a manera d'orquestrina.

**Ramon Novell
i Andreu (1888-1977)**

Destaquen les actuacions que fan a Tàrraga de la iniciativa de l'*Associació de Música* artistes -solistes o conjunts- de la talla de l'*Orquestra Sinfónica* de Madrid, el *Trio Pasquier* de París, el *Quartet de Budapest*, la violinista russa Mina Krokowsky, el pianistes catalans Ricard Vinyes o Pere Vallribera o la pianista argentina Elena Larrieu. El desembre de 1932, amb motiu del desè aniversari de l'*Associació de Música*, la *Banda de Música de Barcelona*, dirigida per Lamote de Grignon, ofereix un concert a la plaça Macià⁴³².

4. La Gimnàstica Rítmica

El 1912 Josep Güell, seduït pel mètode de pedagogia musical -educació a través del ritme musical- de Jacques Delacroze crea l'*Escola de Gimnàstica Rítmica* en el marc de la *Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra*. Entre els anys 1913 i 1915 Josep Güell fa classes a l'*Institut Català de Rítmica* creat a Barcelona per Joan Llongueras, deixeble del músic i pedagog suís. L'any següent a la fundació de l'*Escola* a Tàrraga, a la Festa Major de Lleida, el músic i pedagog Joan Llongueras hi presenta un espectacle de *cançons amb gestos*⁴³³.

Els dies 9 i 10 de setembre de 1916, dins del programa de les festes de Sant Eloi, se celebren en el Saló-teatre del *Patronat Sant Jordi*, organitzades conjuntament per la *Lliga Catalanista* i l'esmentat *Patronat*, unes vetllades *artísticomusicals* al voltant de la gimnàstica rít-

mica. Hi prenen part l'*Escola de Gimnàstica Rítmica de Tàrraga*, que dirigeix Josep Güell, Josep Pecamins, director de l'Orfeó Manresà, M. Miró i Roca, professora de rítmica d'aquesta entitat manresana i les professores Neus Garí i Engràcia Mas⁴³⁴. Un mes més tard, l'*Escola de Gimnàstica Rítmica de Tàrraga* i l'*Orfeó Nova Tàrraga*, ambdues entitats dirigides per Josep Güell, es fusionen i unifiquen els serveis administratius, dels quals passen a encarregar-se'n el joier Jaume Sala⁴³⁵.

5. La Muntanya-Jardí de Sant Eloi. La Muntanya Urbanitzada.

L'any 1913 es funda a Tàrraga l'associació *Amics de l'Arbre* amb el doble objectiu d'enjardinar -d'urbanitzar, doncs- la serra erma de l'ermita de Sant Eloi i amb l'objectiu complementari, sobretot per part de qui n'és el seu principal impulsor, Tomàs Pera, de dotar la ciutat d'un punt boscos a la seva esquena, capaç de millorar les condicions de salubritat i ambientals de la mateixa.

El primer objectiu, que si bé no és el més primigeni en l'obra de forestació de la muntanya, és el que s'acaba imposant entre la classe burgesa que recolza i fa seu el projecte, s'inscriu plenament dins la mentalitat d'una classe mitjana burgesa puritana, per la qual la urbanització ideal -l'enjardinament, amb caràcter de parc públic per a Tàrraga- de la serra per excel·lència -referencial, carismàtica- de Tàrraga fa de mirall -de referent ideal- del propi esforç com a classe. Fa de mirall ideal del seu propi esforç, en els propis negocis. Serveix de referent -o d'autoreferent, millor- ideal en el qual poder emmirallar-s'hi, aconhortar-s'hi, identificar-s'hi, en un sentit ideal, per treure'n forces per a la lluita per a l'ascens social en una situació de conflicte social; a semblança del que s'esdevé amb la resta dels grans (auto) referents ideals com l'*Orfeó* o la Llengua Catalana⁴³⁶.

Un bona mostra -i primerenca- d'aquest valor ascètic que pren la muntanya carismàtica de Sant Eloi per a la burgesia industrial i comercial targarina, conformada com a classe a partir de l'última dècada del s.XIX, el tenim en el llarg poema *Santaloy*, de l'industrial Francesc Pera, escrit en to patriòtic -català i targarí- dedicat l'any 1901, en plena rebel·lió d'aquesta nova classe contra la dominació caciquil d'Enric de Càrcer a la muntanya de Sant Eloi i a l'aplec anual que s'hi celebra anualment el dia d'aquest sant, festa major de Tàrraga⁴³⁷.

El segon objectiu s'inscriu, com ha remarcat oportunament Carles García Hermosilla, dins de les teories conservacionistes que es divulguen durant les primeres dècades del s.XX dins del pensament urbanista i higienista, sent determinant

en aquest sentit la figura de Tomàs Pera, enginyer de muntanya i adscrit al districte forestal de Barcelona, Girona i Balears⁴³⁸.

En el projecte de forestació de la serra de Sant Eloi hi ha una altra figura clau, a més de l'esmentada de l'enginyer Pera: el mestre d'escola pública Bonaventura Amigó, destinat a Tàrraga l'any 1906. Aquest, republicà, seguidor de les idees krausistes en pedagogia, convergeix amb els desitjos dels catalanistes, des de la convicció dels beneficis que té el contacte amb la naturalesa en l'educació i en el perfeccionament espiritual, particularment dels nens⁴³⁹. Bonaventura Amigó porta sovint els nens a fer les classes al defora, amb predilecció per la muntanya de Sant Eloi. Amigó aviat col·labora amb el grup inicial de promotors -Tomàs Pera, Eusebi Perelló, Ramon Carulla i Magí Campabadal- de convertir la Serra en un parc forestal de la ciutat. Amb aquests, vinculats a la *Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra*, funda l'*Associació Amics de l'Arbre*. D'altra banda, la condició republicana i laica d'Amigó crea prevencions, entre els sectors més conservadors del *Patronat Sant Jordi*, cap a l'*Associació Amics de l'Arbre*.

El febrer de 1913 l'Ajuntament de Tàrraga, després de la defensa de la proposta que en fa el regidor catalanista i promotor de l'*Associació Amics de l'Arbre* Josep Vicianà, accedeix a cedir una part de la Serra a l'esmentada *Associació* per un període de vint anys amb les condicions, bàsicament, de supervisar-hi els projectes urbanístics, i de reintegrar al municipi aquesta part de la Serra transcorreguts trenta anys⁴⁴⁰. El dia de Sant Eloi de 1913 -festa patronal- se celebra la primera *Festa de l'Arbre* a la Serra de Sant Eloi, organitzada per l'esmentada *Associació* i amb el patrocini de la *Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra*. Tomàs Pera justifica la celebració i la institucionalització de la Festa com un factor de patriotisme targarí i d'elevació, de perfeccionament moral dels ciutadans.

A finals de 1916 es planten 6.000 pins, el 1922 400 arbres, el 1924 4.000 pins⁴⁴¹. L'any 1932, els arbres ja tapen la vista del tram del tradicional cos de la cordera -*cursa pedestre*- que hom mirava des de dalt de la serra i pendent als i és planteja canviar el camí⁴⁴².

La primera Junta de l'Entitat la formen Bonaventura Amigó (mestre), J. M. Segarra i Vives (comerciant), Josep Vicianà i Salvadó (comerciant), Josep Flaqué i Capdevila (propietari), Eusebi Perelló (comerciant), Josep Güell (artista), Ramon Carulla (propietari), i Josep Garriga (comerciant); es fa evident doncs el paral·lelisme social i ideològic -quan no la mera coincidència personal -entre les diferents entitats- *Orfeó*, *Patronat de Sant Jordi*, *Lliga del Bon Mot*,

Façana del Patronat de Sant Jordi,
a la plaça del Carme.
Aquesta entitat, fundada el 1909, aplega primerament els sectors més conservadors del catalanisme catòlic de Tàrraga. A meitat de la dècada següent hi acaba confluint la lliga catalanista d'Urgell i de Segarra.

etc. - que neixen durant aquests anys dins de la sociabilitat i l'opressió simbòlica catalanista. Els setanta-cinc socis que té l'any 1921 l'*Associació* reproduïx també aquest espectre⁴⁴³. Els comerciants Marcel·lí Ricart i Josep Trepà, dos representants del comerç catalanista de Tàrraga, paguen l'abril de 1921 la torra de Sant Eloi que mira cap a la Segarra⁴⁴⁴.

Amb ocasió de la festa major de Tàrraga de 1932, els membres d'*Acció Popular* de Tàrraga, afins a la *Lliga Catalana*, es feliciten per la materialització de l'obra d'urbanització de la muntanya de Sant Eloi. Aquests propagandistes d'A.P. veuen ja aquesta obra d'enjardinant com un referent ideal de Tàrraga. Un símbol ideal de la transformació que ha experimentat la ciutat d'ençà els inicis de de l'obra. Alhora, però, aprofiten aquest símbol de Sant Eloi per advertir sobre els riscos socials que pot portar a la ciutat el *laïcisme*:

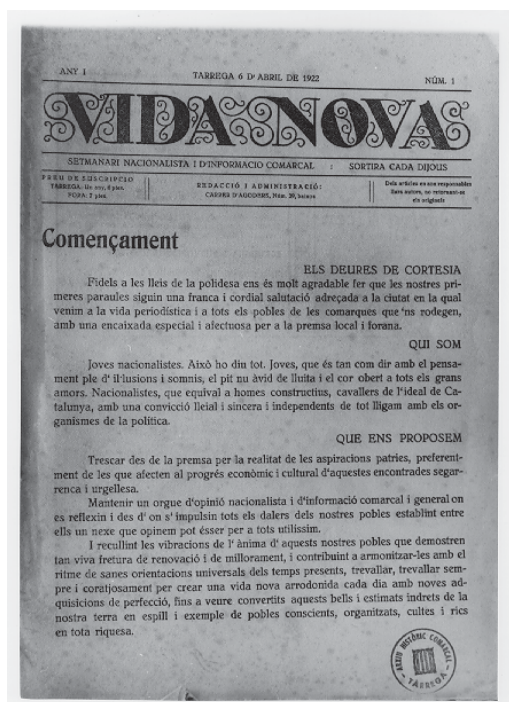
*Qui no la recorda temps enrera, vestida de morada i penitent farigola, del flairós romaní i de la mortificadora argelaga?. Avui la veiem urbanitzada i bellament engalanada per la mà amorosívola de l'home, i ha canviat tot el seu aspecte, rumbejant el pas del temps les gales de la ginesta, com un crit de festa la verdor dels pins i l'amorosament de les roses i flors que porta penjades al pit*⁴⁴⁵.

6. La Llengua Catalana. El *Bon Mot*.

Els promotors de la *Lliga del Bon Mot* són, bàsicament, homes dels sectors de la *Lliga Re-*

gionalista més actius en la propaganda social catòlica: R. Puig de la Bellacasa, Lluís Jover i Nunell, *Ivon L'Esclop*, etc; un conjunt de propagandistes que participen en altres associacions catòliques catalanistes com la *Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat* i que tenen sobretot un paper molt destacat en la fundació i en la direcció, l'any 1931, d'*Acció Popular*⁴⁴⁶. La *Lliga del Bon Mot* té els seus nuclis més actius de propagandistes en aquelles ciutats, com Reus, Sabadell, Barcelona o Tàrraga, que des de les últimes dècades del s. XIX experimenten un procés important de creixement industrial i comercial i d'urbanització; amb la conformació conflictiva en aquest procés de diferenciació social d'una classe mitja burgesa, de mentalitat puritana, i uns sectors subalterns de nova configuració amb uns gustos lligats al materialisme plebeu i de masses.

Tanmateix, dins dels propagandistes de la *Lliga del Bon Mot*, el sentit del que és el *bon mot* i la seva legitimació, o del que és la blasfèmia i la seva motivació, té, matisos importants. Per als activistes més tradicionalistes o més catòlics de la causa del *ben parlar*, l'acte blasfem és primordialment una *ofensa a Déu*. Per als propagandistes més destacats de la *Lliga del Bon Mot*, com els esmentats *Ivon L'Esclop* o Jover i Nunell, que se situen, com hem dit, dins dels sectors de la *Lliga Regionalista* més sensibilitzats en la doctrina social de l'Església, la blasfèmia alhora que és una ofensa a Déu -al do diví del llenguatge- és un atac a la dignitat de Catalunya i de la seva llengua il·lustrada. D'altra banda, per als sectors més liberals de la *Lliga Regionalista*, la paraula blasfema té, a

Vida Nova, patrocinat pel comercial i agent duaner Manuel Perenya, expressa un noucentisme vital, tensat. Al seu voltant, s'hi aplega un conjunt de joves nacionalistes, membres de la Joventut Nacionalista i àvids de regeneració local.

més un valor fonamental d'incivilitat⁴⁴⁷. I finalment d'entre els que participen o col·laboren amb la *Lliga del Bon Mot*, per als republicans de tradició federal, el mal mot o la blasfèmia és sobretot una expressió de la ignorància i de la desviació de les pulsions profundes de l'ànima humana.

La *Lliga del Bon Mot* o l'*Obra del Bon Mot* és indestruïble en el pla social -n'és una conseqüència ben directa- de l'especial progressió que experi-

menta a partir de les últimes dècades del s.XIX, sobretot en aquelles zones que viuen un important progrés econòmic i urbà, el nou materialisme popular, configurat en clau de subalternitat cultural (cafès-teatre; cafès-cantants; joc de timba o *de base*, prostitució, etc). Aquest auge del nou materialisme de masses -o, més precisament, l'enlluernament que produeix entre els sectors populars l'esclat de possibilitats materials que ofereix la nova societat urbana i industrial, vist com una nova *Babilònia* - porta directament, i indestruïble, el rebuig obscè anticlerical- la blasfèmia anticlerical-; que alimenten encara, en un sentit invers, les contradiccions entre aquesta nova *Utopia Material* i les restriccions -salaries, estretors dels llocs...- reals que imposen a les classes populars les seves condicions de vida.

Aquests increments de la blasfèmia i de l'obsenitat públiques resulten especialment repulsiues -conflictives- en uns nous sectors socials que, particularment a Catalunya, es configuren en els estrats mitjos de la societat (comerciants magatzemistes, petits industrials, i professionals); uns sectors socials que fan, en un context capitalista conflictiu, un esforç important per promocionar-se -per consolidar i ascendir la seva posició- en les franges baixes i mitges de l'escalafó burgès. Es tracta d'una burgesia ascètica, de mentalitat puritana, que té en la llengua -en la paraula- un element fonamental d'opressió simbòlica de la seva mentalitat. Aquesta burgesia troba en l'ús fetitxista de la paraula, del llenguatge, una plasmació bàsica dels grans eixos que conformen la seva mentalitat: la raó/el càlcul; i l'adequació a la norma social/ el classicisme. I reivindiquen per tant un ús social de la llengua caracteritzat pel *bon mot* o pel *ben parlar*: per un ús pulcre de

la llengua, dels seus recursos, fruit de l'entement i cenyit als cànons literaris o a la norma literària.

Aquesta concepció noucentista de la llengua té a Tàrraga un especial predicament i celebració. La raó bàsica rau en l'especial desenvolupament que té a la ciutat aquesta classe mitja burgesa nodrida sobretot de comerciants-magatzemistes, i que desenvolupa, paral·lelament a la seva consciència i cohesió com a classe, una mentalitat ascètica⁴⁴⁸. L'altre factor que explicaria l'arrelament d'aquest sentit noucentista de la llengua en una part de la societat targarina és de signe contrari, i actua per reacció en el primer: la configuració a Tàrraga, sobretot a partir dels anys deu del s.XX coincidint amb les dècades de major creixement econòmic de la ciutat, d'un viu i visitadíssim *nínxol* d'oferta materialista plebea (joc de timba amb tafurs vinguts d'arreu i prostitució, sobretot)⁴⁴⁹ fruit d'aquest mateix desenvolupament i de les característiques específiques d'aquest: efectuat molt ràpidament, i basat sobretot en la situació de privilegi de Tàrraga en les comunicacions i en el comerç.

Aquest increment polimorf del materialisme obscè a la Tàrraga de les primeres dècades del segle XX s'acompanya d'una important presència de la irreverència i de la blasfèmia públiques⁴⁵⁰, que tenen el seu paroxisme en la decisió municipal, el març de 1913, de reubicar la tradicional processó del *Sant Enterro* del Divendres Sant pels *grandes alborotos* que hi produeixen grups sense determinació política⁴⁵¹ i desestimant les propostes del Dijous Sant, per esdevenir-s'hi semblantment, i del Diumenge de Rams, per marcada incongruència de significació de la diada amb la processó⁴⁵².

Aquest fóra, doncs, el marc bàsic de conflicte a partir del qual una part de la burgesia targarina adopta, sobretot a partir de la segona dècada del segle XX, un posicionament purità davant del llenguatge amparant-se en aquest sentit sobretot en el discurs noucentista sobre la llengua⁴⁵³ que elaboren durant aquests anys un conjunt d'intel·lectuals i de propagandistes vinculats a la *Lliga Regionalista*. La *Festa del Bon Mot* de Tàrraga de 1913 i la creació de l'*Orfeo Nova Tàrraga* el 1915, tenen la seva motivació, en declaració dels seus promotors -uns mateixos nuclis de la burgesia targarina- en la resposta a l'ambient de relaxament moral i de concupiscència que ha envaït la ciutat correlativament al seu avenç material.

El comerciant de ferros i eines Josep M. Segarra i Vives, fill de l'advocat Estanislau Segarra, és el principal promotor de l'*Aplec del Bon Mot*, amparant-se en el *Patronat de Sant*

Jordi del qual n'és el president de la Junta Directiva, i en la *Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra* que també hi dona suport actiu. Li és útil també la relació amb el seu sogre, l'advocat, arxiver, historiador i dirigent de la *Lliga Regionalista* Leonci Soler i March. Segarra i Vives, ja clarament evolucionat cap al catalanisme catòlic respecte els postulats tradicionalistes del seu pare, es caracteritza durant els anys deu del s.XX per una actitud de defensa de la llengua catalana, d'un ús pulcre d'aquesta, sancionat per la tradició i el cànon literaris, i per l'extensió del seu ús oficial. A més d'aquesta *Festa del Bon Mot*, J. M. Segarra és el principal promotor, amparant-se en la iniciativa de Francesc Macià amb qui la família Segarra manté una vella amistat, de la *Festa de la Llengua Catalana* del setembre de 1916. Des de la seva condició d'alcalde, aprova el 1918, a iniciativa de l'entitat *Nostra Parla*, la catalanització de la documentació municipal.

L'*Aplec del Bon Mot* de Tàrraga del 12 de març de 1913 és, amb el que se celebra a Rocallaura el 3 d'octubre d'aquest mateix any auspicat per Josep Iglésias i Guizard i Mn. Ramon Bergadà, l'únic que se celebra en terres lleidatanes entre els anys 1910 i 1918⁴⁵⁴. Aquesta escassa incidència que té la propaganda pel *bon mot* a les comarques lleidatanes, que contrasta amb els nombrosos aplecs que pro-

mou la *Lliga del Bon Mot* a les comarques centrals i nordorientals de Catalunya, és un reflex més de l'escassa penetració que, globalment, té el catalanisme a la Catalunya Nova per raó de la seva configuració eminentment agrària, i lligada a un territori sec que fa que el tradicionalisme hi tingui una forta penetració. La *Lliga del Bon Mot* destaca en el seu llibre de memoràndum de les activitats realitzades que publica l'any 1918 l'*Aplec* de Tàrraga de 1913 com un dels més concorreguts dels organitzats per l'Entitat -6.000 assistents hi xifra- i posa dues fotografies d'aquest *Aplec* com a il·lustració gràfica del llibre.

Totes les entitats polítiques, econòmiques i religioses de Tàrraga se sumen a la Comissió Organitzadora de la Festa del Bon Mot. Aquesta se celebra a la Plaça Major. L'estrat presidencial, on s'asseuen tots els oradors i les personalitats convidades, amb una bandera catalana que encercla la barana, està situat al replà d'accés a l'interior de l'Església Parroquial, per la portalada principal, al capdamunt de les escales que hi porten. Els parlaments es fan des del balcó de l'Ajuntament:

S'ha celebrat a Tàrraga un acte que mereixeria ser escrit amb lletres d'or en llur història. Tàrraga que per son espandiment comercial i mercantil atrau usualment a tanta gent, no li

El President de la Generalitat a Tàrraga.

En aquesta fotografia podem veure Francesc Macià -dret, a la dreta de la imatge- durant la Festa Major de Tàrraga de 1932, en la visita que fa al local d'ERC, al carrer Alonso Martínez.

La figura de Macià, a Tàrraga, durant els anys de la II República, és admirada i reivindicada pel gruix de l'espectre polític targari: des del Centre Autonomista Republicà (Lliga Catalana) a la Unió Republicana Targarina (ERC), passant per Acció Catalana.

faltava sinó aqueixa solidaritat per acabar de guanyar-se simpaties. Perque'l fet de acoblar-se les societats culturals amb les polítiques i les religioses amb les recreatives, per a enlairar la bandera del ben parlar, pressuposa una gran confiança en si mateixa que constitueix la basa del gran èxit assolit en la tarda del diumenge.

Una comissió feinerà havia cuidat de fer una alucució entusiasta, havia escrit cartes i mes cartes a personalitats, corporacions i oradors, i'l resultat fou lo convertir a Tàrraga durant unes quantes hores, en un formiguer humà que en trens, tartranes, automòbils, bicicletes, caballeries i altres medis de locomoció, abocaven una gran gernació per carrers i places, primer, per a congregar-se després en la Plaça Major, que tot i essent espaiosa hauria resultat insuficient, sinó se n'hagués enquibit una gran multitud en balcons i finestres⁵⁵.

La pràctica totalitat dels activistes i simpatitzants de la *Lliga del Bon Mot* que parlen a la *Festa del Bon Mot* de Tàrraga són membres significats de la *Lliga Regionalista* o pròxims a aquesta organització. Concretament, fan els parlaments Ramon Puig de la Bellacasa⁴⁵⁶, Lluís Jover i Nunell⁴⁵⁷ i Leonci Soler i March, propagandistes de la *Lliga del Bon Mot* i dirigents de la *Lliga Regionalista*; els joves advocats junedencs també pròxims a la *Lliga*, Jaume Filella i Josep Arqués⁴⁵⁸, i els amfitrions de la Festa, Tomàs Pera i J. M. Segarra i Vives, també propers a aquest partit. També fa una breu al·locució el propietari de Puigvert d'Agramunt Pau Olivé. El jove Francesc Pané i Castellà, del grup de teatre del *Patronat Sant Jordi*, recita un poema del poeta maldanenc J. Iglésias i Guizard contra la blasfèmia⁴⁵⁹.

Lluís Jover i Nunell i Ramon Puig de la Bellacasa parlen de la blasfèmia en termes d'immoralitat i d'ultratge a Déu, que atempta contra els fonaments de la cultura i dels costums ciutadans, i que embruteix la dignitat literària de la llengua catalana. Tomàs Pera destaca el paper del bon ús de la llengua com un factor bàsic de moralització catòlica ciutadana. J. M. Segarra fa un repàs de la tradició literària de la llengua catalana i hi contraposa la indignitat de la blasfèmia. Soler i March rebla en la vilessa del malparlar com un acte que atempta la dignitat de la Llengua Catalana, contra la moralitat i contra Déu; com també fa J. M. Segarra i Vives⁴⁶⁰.

El dia de Cap d'Any de 1916 se celebra a Tàrraga, organitzat pel *Patronat de Sant Jordi* i per la *Lliga Catalanista* la *Diada de la Llengua Catalana*; gairebé un any abans més tard, el 16 de desembre d'aquest any, la *Diada* se celebra a Lleida. Aquesta celebració la patrocina

Francesc Macià com una festa civil de reivindicació de la dignitat i de l'ús oficial de la Llengua Catalana. Com hem dit anteriorment, J. M. Segarra, president del *Patronat Sant Jordi*, és el principal impulsor de la Diada a Tàrraga. Aquesta la presideix Francesc Macià. *El diputat honrat*, tal com se'l vitoreja en el curs de la *Diada*, és rebut d'acord amb la vella cultura de la festa catalanista conformada durant els últims anys del segle anterior: una nombrosa comitiva integrada per diverses comissions -la de l'Ajuntament, l'Organitzadora i representants de les diverses entitats targarines- van a rebre al diputat Macià a l'estació de ferrocarril, havent passat abans pel davant de l'estatge de la *Lliga* on se'ls afegeix un grup de socis de l'entitat presidits per la seva bandera⁴⁶¹. Acompanyen Macià, que ve de Lleida, Valeri Serra i Boldú i Ramon Carulla i Puig, de la Comissió Organitzadora, un fill de Macià i urgellencs que vénen a la Festa. Magí Morera i Galícia⁴⁶², que havia de venir amb aquest comboi, arriba amb el tren de la tarda, acompanyat de Joan Parareda i Vilalta, també de la Comissió Organitzadora de l'acte.

Després de visitar el local de la *Lliga*, Francesc Macià intervé en el míting que se celebra al *Patronat Sant Jordi*, on fa el parlament central. L'acompanyen els oradors Tomàs Pera, J. Comas i Sorribes, i Josep M. Segarra *que fa un vibrant parlament que és un himne entusiàstic a la Llengua Catalana*. Acabat l'acte, tots els assistents acompanyen Macià i la Comissió Organitzadora a lliurar un document a l'Ajuntament on se sol·licita l'ús primordial de la llengua catalana en la vida municipal⁴⁶³. En acabat, els membres més destacats de la *Lliga* i del *Patronat Sant Jordi* celebren un banquet a la Fonda Espanya, presidit per Francesc Macià i per Magí Morera. A la nit, de nou al teatre del *Patronat*, se celebra una *festa literària d'obsequi* a Macià i a Morera. Hi prenen part Josep Güell, Antoni Escribà, Josep Comes, Francesc Serés, Francesc Pané i Castellà i Valeri Serra i Boldú⁴⁶⁴.

Nostra Parla promou el 1923, amb diversos antecedents dins del catalanisme de la ciutat⁴⁶⁵, una campanya de catalanització dels diversos papers de comerços i indústries de Tàrraga, alhora que es comprometen a publicar els que se sumin a aquest propòsit. L'entitat celebra que ho hagin fet els establiments de Marcel·lí Ricart, Maties Badies, Gonçal Bros, Magí Mateu, Pau Olivé, Antoni Gomà i Iside Cucurull. L'entitat insisteix en la incongruència de persones que es proclamen catalanistes i continuen mantenint el rètol o els papers comercials en castellà⁴⁶⁶. Aquesta contradicció és converteix en motiu comú de plany de joves nacionalistes a partir dels anys vint, que denuncien la por i l'excés de comoditat d'un conjunt impor-

tant del comerç targarí que, proclamant-se catalanista i pertanyent inclús a entitats polítiques i culturals catalanistes, tenen els rètols, la documentació i reben premsa en castellà⁴⁶⁷.

7. L'excursionisme i la recerca, la col·lecció i la recuperació folklòrica.

Ja al juny de 1900, Serra i Boldú proposa a Josep Güell la utilitat i la necessitat de crear a Tàrrrega un *Centre Excursionista* hàbil com a instrument de coneixement i de difusió de la història, la geografia, les ciències, les arts i les tècniques insustrials, i el comerç⁴⁶⁸. L'excursionisme és contemplat, per tant, com és comú en la concepció d'aquesta disciplina a Catalunya des de les últimes dècades del s.XIX, des d'uns vessants d'esbarjo, patriòtic, científic, didàctic i econòmic.

No serà però fins l'any 1904, quan Francesc Clua, amb un gran interès i un vast coneixement autodidacta en geologia, acaba per fer possible el *Centre Excursionista de Tàrrrega*, amb seu al carrer d'Agoders -en una estança dels baixos de casa seva- i adherit al *Centre Excursionista de Catalunya*, del que ell és el delegat a Tàrrrega. Aquest Centre neix, en paraules del seu president, amb l'objectiu de fomentar el coneixement i l'estudi de l'Urgell i de la Segarra. L'acte d'inauguració del Centre revesteix el mateix sentit -d'emblematicació artística i alhora patriòtica- i les mateixes característiques concretes que les vetllades artístiques o *festes d'art* que organitzen típicament els catalanistes a les quals ens hem referit pàgines enrere. L'acte es dedica a commemorar el tercer aniversari de la mort de Mn. Jacint Verdaguer. Francesc Serés fa, amb aquest propòsit, un parlament sobre *L'excursionisme i Verdaguer*, mentre que Mn. Joan Pintó fa una exposició sobre Verdaguer com a poeta, patriota i excursionista; un cor de nens canta *Pregària a la Verge del Remey*, la *Societat Lírica Carnicer* interpreta la cançó popular *La Mare de Déu*; el soci Lluís Marian fa una conferència-projecció sobre la seva darrera excursió al Pallars; Josep Güell i Magí Escribà reciten poemes de Verdaguer, Carles Perelló llegeix una *Oda a Verdaguer* i finalment clou l'acte un parlament de Mn. Antoni Cabot⁴⁶⁹.

Aquest *Centre Excursionista* tanca per manca d'activitat al cap de pocs anys i es reobre l'any 1914 a la mateixa seu, vinculat al *Patronat de Sant Jordi*, dins de la seva secció de *Civilitat*. El Centre acull a partir de 1931 l'organització de jovent nacionalista -afí a la *Lliga Catalana* i a *Acció Catalana -Palestra*, que presideix Pompeu Fabra.

L'abril de 1922, complint parcialment una vella aspiració de Francesc Clua Josep Güell tira endavant la revista prevista com a òrgan del *Museu Targarí* -el gran motiu de batalla, com hem remarcat, de Francesc Clua durant els anys deu d'aquest segle, i que tot i projectat no s'arriba concretar-se. La revista, amb el títol ben eloqüent de *L'Arqueta*, ha de dedicar-se a les arts i la cultura targarines. El primer número parla tot just del *Museu*, a més de tractar de la Serra de Sant Eloi, dels *Pomells de Joventut*, del cant gregorià i de la recerca i excursionística folklòrica⁴⁷⁰.

8. La festa. Tradició Local i Modernitat.

Josep Güell expressa durant els anys-cruïlla dels segles XIX i XX unes idees sobre la festa que són ben representatives del catalanisme noucentista. Aquests neguits que formula Güell a les pàgines de *El Aguila Tarraquense* tenen bàsicament dos motius: 1) un plany per la substitució de les festes tradicionals, que atribueix en gran mesura a l'abandonament dels sectors de l'organització d'aquestes festes i del seu ús com a marc de lluïment respecte el conjunt de la societat local; i 2) una proposta de recuperació i de modernització d'aquestes festes tradicionals i locals a partir de la implicació dels diversos sectors productius de la ciutat, de manera que hi puguin trobar uns factors de representació del seu cos, i uns factors de promoció de la ciutat. La burgesia targarina, a mesura que va definint i consolidant durant les tres primeres dècades del s.XX un projecte noucentista complet - en l'esbarjo i la sociabilitat i en els símbols o referents col·lectius- porta a terme un programa festiu i protocol·lari que respon força a les inquietuds que formula el jove Güell a les primeres albes del s.XX.

Josep Güell plany l'empobriment i la vulgarització que veu en la Festa de Santes Espines dels últims anys del s.XIX⁴⁷¹. Alhora que es dol de la substitució d'algunes de les manifestacions tradicionals de la festa targarina com el ball de valencians de Tàrrrega, denuncia, com una conseqüència de la *democratització* de la festa -l'abandonament dels sectors benestants de la seva organització i del seu protagonisme, reemplaçats per la gent senzilla - un excés de concessions al mal gust popular - *prou n'hi va haver de tararot, músiques, repicaments de campanes, bastonets, nanos i gegants*⁴⁷².

Josep Güell proposa una transformació de la festa de les Santes Espines de Tàrrrega en una doble direcció: artística, programant exposicions d'art i procurant per l'embelliment de la ciutat; i econòmica, incorporant a la festa cer-

tàmens i concursos de bestiar i maquinària. Per fer possible aquest canvi apunta una solució de municipalització de la festa: la *Confraria de les Santes Espines* i els capitans dels barris, tradicionals curadors de la festa haurien de limitar-se a les manifestacions religioses, mentre que la resta dels aspectes hauria de ser prerrogativa, en col·laboració, del comerç de Tàrraga i de l'Ajuntament, que haurien d'aportar recursos cadascun, i el segon, a més, una part del pressupost municipal. Aquesta proposta modernitzadora de la festa hauria de servir, segons Güell, per a la promoció externa de Tàrraga i a favorir el seu comerç⁴⁷³.

En uns termes similars al que apunta amb motiu de la Festa de Santes Espines, Güell expressa el plany per la *decadència* del Corpus tradicional⁴⁷³, i apunta la necessitat d'una recuperació de la festa sobre la base de tornar a implicar en aquesta la Tàrraga productiva. Segons Güell, la festa de Corpus, en un marge de trenta anys, ha passat d'un estadi en el qual els joves benestants de la societat local se'n disputaven la primacia a través del privilegi de detenir i aconduir el tàlem i els cordons en la processó, i en el qual els diferents barris rivalitzaven fortament entre si pel lluïment en el guarniment i l'ostentació de cadascun, a un estadi en el qual *cal recórrer a la gent menuda* -ningú altre ho vol fer- per portar el tàlem⁴⁷⁵. Sumant-se a aquesta esquivesa popular cap a la festa, segons Josep Güell, l'abandonament d'un conjunt de manifestacions tradicionals de la diada: *bombes de llum d'extravagants formes, llanternes ab extranyes professóns de moviment, ninots, entrells quins s'hi contava'l característich home de la barra, embaucador de criatures y de vegades de grans*⁴⁷⁶.

Güell proposa la necessitat de la restitució de la festa de Corpus a partir de recuperar un sentit civil de la festa; de mirall de la societat productiva de la ciutat⁴⁷⁷.

9. Els individus -les famílies dels individus- reconeguts de la burgesia targarina.

Tot i que pot sorprendre'ns d'antuvi, si hom revisa els dos anys i escaig del periòdic *La Voz de la Verdad* i l'any llarg de *Via Libre* i els mesos de *La Verdad*, s'adona que l'article al qual escau un relleu màxim s'intitula no res menys que *Una boda*. Així és la descripció d'unes nocces i dels festejos col·laterals que s'acostumen en aquests events abasta la meitat de la portada i una altra meitat de la pàgina següent, i mereix el gruix màxim dels motlles d'impremta. Es tracta concretament de l'enllaç nupcial entre una jove de l'èlit targarina, Josepa Casals, filla del comerciant i propietari de Tàrraga, Joan Casals, i Vallès, i el jove Samuel Mes-

tres d'Agramunt, fill del propietari i exdiputat d'aquesta vila, Jaume Mestres.

Aquesta circumstància que realment pot sorprendre a uns ulls poc introduïts en la sociologia targarina, no és tant quan hom té en compte això que hem vingut remarcant: l'hegemonia social que té a Tàrraga a partir dels primers anys del segle XX una nova classe burgesa, i la naturalesa d'aquesta classe: una burgesia, eminentment mesocràtica, i nodrida bàsicament per uns comerciants i per uns industrials que vetllen activament per uns negocis, als quals en molts casos ells mateixos han donat cos, i que malden per incrementar. Aquests sectors de la burgesia comercial aplicats directament al propi indústria o comerç, es proveeixen, en el curs de diverses dècades, d'un ventall de miralls ideals de si mateixos que funcionen a manera de sanció i d'*aliment* espiritual del propi esforç sobre el propi negoci. Un d'aquests miralls ideals, maó important de l'*univers simbòlic* del noucentisme targarí, és l'exemplaritat pública - de la seva actuació, de les seves festes, dels seves excursions, etc - dels individus representatius de la burgesia targarina i de les seves famílies.

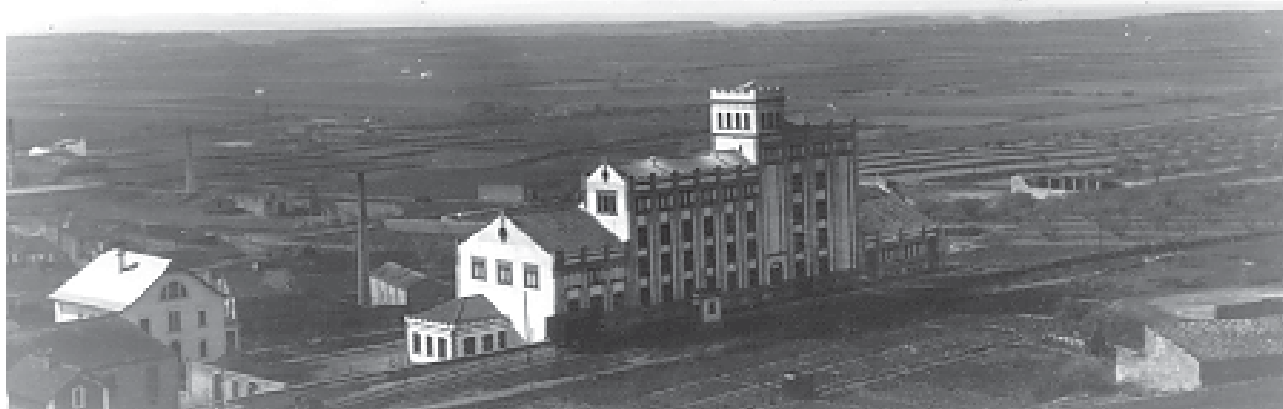
Una boda constitueix, en aquest sentit, el precedent més remot de tota una tradició figurativista que la burgesia targarina construeix a partir dels individus concrets de la seva classe i de les seves famílies, com a referents ideals, emblemàtics, del conjunt:

*El veinticinco de los corrientes a las 9 de la mañana se unieron en indisoluble lazo el joven y distinguido Sr. Don Samuel Mestres y Montull, hijo del acaudalado ex-diputado D. Jaime Mestres y Folguera, de Agramunt, y la Srta. dona Josefa Casals y Bragues, que lo es de nuestro particular amigo y opulento comerciante y propietario D. Juan Casals y Vallés*⁴⁷⁸.

Con tal motivo congregose en la fiesta cuanto de más selecto existe en la buena Sociedad de esta, Lérida y Agramunt, prueba inequívoca de las muchas relaciones y no menos simpatías de que gozan las familias de los desposados.

La capilla de Ntra. Sra. de los Dolores de la parroquia, donde tuvo lugar la cerimonia veíase profusamente iluminada, particularmente el camaril que producía un efecto verdaderamente majestuoso al par que infundía respeto.

El Rdo. Sr. Cura párroco Doctor D. Antonio Cabot administró el sacramento de la Eucaristía a los novios y después unioles para siempre con el santo yogo matrimonial.

Durante el oficio que dijo el propio Doctor Sr. Cabot, la orquesta de capilla bajo la acertada dirección del Rndo. Sr. Florensa ejecutó una misa que satisfació y merició los placémenes de los inteligentes. Este es el mejor elogio que podemos hacer a la acertada batuta del Sr. Florensa.

Lucía la novia riquísimo traje de terciopelo negro adornado con flores de azahar y prendía lujosísima mantilla de blonda que hacía resaltar más su graciosa fisonomía.

Fueron testigos el conocido comerciante de esta D. Leopoldo Viladot y D. Eusebio Puig de Agramunt.

Terminado el acto religioso, a las once de la mañana obsequiose a los convidados con un espléndido banquete en la acreditada Fonda de España cuyo reputadísimo dueño y amigo nuestro dió una vez más pruebas de tener un establecimiento montado a la altura de los mas principales de las mejores capitales.

Véase el

MENÚ:

Ors d'euvres

Riz au poisson.

Boeuf aux champignons.

Langouste (sauce verte).

Cotelettes milainaise.

Poulard (Vinaigrette)

DESSERTS ASSORTIS.

VINS:

Del pais claro.

Del pais rojo.

Champagne.

Jerez.

Blanco dulce y seco.

Quina.

Café.

CIGARROS.

Al descorcharse el champagne, inició los brindis D. Jaime Mestres, padre del contrayente quien con una verbosidad envidiable improvisó en verso una salutación al nuevo matrimonio a quien deseó imperecedero luna de miel; saludó a D. Juan Casals, deseándole toda suerte de felicidades y congratulándose de poderle llamar su consuegro; brindó por todos los concurrentes y terminó deseando la felicidad a los recién casados.

A instancias de la concurrencia, el Sr. Pera improvisó también una muy graciosa composición que fue por demás aplaudida, imitándole otros varios entre los que resaltó el hijo del Sr. Viladot, que, vistiendo el hábito sacerdotal asistió a la fiesta, deseando la eterna alegría de todos.

Panoràmica de la Farinera Balcells de Tàrraga,

tocant la via de ferrocarril a al parc de la Serra de Sant Eloi. La farinera de la familia Balcells, amb la dels socis Cañelles-Cucurull, vertebren de fet el negoci fariner a Tàrraga durant bona part del segle XX.

Terminado el banquete, organizóse un baile en los salones de la planta baja de la Fonda, a donde se trasladaron todos los asistentes cuyo numero ascendía a más de cincuenta.

En la imposibilidad de hacer una resena detallada, citaremos tan solo los nombres de algunas de las Srtas. que acompañaban y participaban de la natural satisfacción que sentía la que es hoy la Sra. de Mestres.

Allí tuvimos el gusto de admirar una vez más la esbeltez y la belleza de las señoritas Montull, LLort (Angelita) y Mestres. La hermosísima figura de la señorita Da. Rosa Casals, prima de la desposada, cuyos atractivos admiraba sin recato el sexo feo dignamente representado. Las Sras. y Srtas. Viladot, Llobet e Isvert, todas ellas luciendo primorosos trajes. Y entre este verdadero ramo de flores, un capullo cuyos pétalos al abrirse dejan entrever la más delicada rosa: la Srta. Sanrama cuyas sonrisas se disputaban, no sin razón, los jóvenes saraoístas⁴⁴.

10. Els cognoms dels individus reconeguts de la burgesia targarina.

Un dels trets del puritanisme burgès és l'emblematicació dels cognoms dels individus reconeguts de la burgesia. Dels cognoms d'aquells individus, en l'actuació dels quals veu hom reflectits de manera exemplar els grans principis de la seva manera de veure el món. Els grans eixos de la seva ètica moral i econòmica. El cognom de la persona és vist des d'una ètica econòmica puritana, com el moll de l'os intransferible de l'individu, com el mirall d'allò que és en essència, despullat de falses i enganyoses atribucions o guarniments. I per tant doncs, per aquesta burgesia puritana, com la que representa el nucli hegemònic de la burgesia targarina, que basa la legitimació de la seva actuació no en ideologies, sinó en un conjunt -en un *univers*- de (auto) referents concrets, *físics*, als quals els dona un valor ideal, de caràcter *religiós*, els cognoms d'aquells consemblants representatius són també un més d'aquests referents exemplars, ideals, de si mateixos, que actuen al capdavant de motor de la seva activitat econòmica amb un caràcter pseudoreligiós.

Durant aquests anys, la burgesia agrària, encara majoritàriament, es reconeix i és identificada socialment amb el renom de la pairalia. Per contra, la burgesia targarina es refereix a si mateixa i és referida localment, principalment pel primer cognom dels seus representants. Aquest ús referencial, al·lusiú, a través del cognom, s'acompanya tot sovint, quan es tracta de burgesos reconeguts, d'una fetitxit-

zació del mateix cognom, i d'una emblematicació, finalment, de l'ètica econòmica -dels grans eixos de veure el món- que s'amaguen rera aquesta persona:

Vegem una de les primeres manifestacions d'aquest ús deíctic i emblemàtic dels cognoms: la crida al vot a favor de la candidatura *moral-administrativa* -gairebé tots són comerciants- el novembre de 1901:

!A las urnas, pues, targarenses nobles !; !A votar ciudadanos queridos!, por todos los ámbitos de la comarca vuestra confianza en los respetables candidatos Sres. Carulla, Burló, Castellà, Flaqué, Pijuan, Feyjó, Cañelles y Martí, campeones de la futura y verdadera regeneración local en la seguridad de que obrando así cumplireis un deber sacratísimo al que venis obligados como ciudadanos, como políticos y como amantes que sois de vuestra patria!⁴⁰.

11. Els aparadors dels establiments comercials. O la matriu cognitiva de l'univers simbòlic del noucentisme targari.

L'aparador és segurament el *maó* del pragmatisme burgès targari. L'aparador, i per extensió l'art establimentària dels comerços en general, són possiblement els fonaments bàsics del patriotisme cívic -targarinista i catalanista- de la burgesia targarina.

Aquests elements -els aparadors dels establiments comercials i l'art de disposar aquests establiments en general; i el tracte amb els clients- són així, segurament, el nivell més bàsic, i alhora la matriu, dels diversos referents simbòlics que durant més de trenta anys defineix i manifesta la burgesia targarina -i fins temps ben actuals bé que ja com una inèrcia o una immanència del gran moment definit en aquest sentit durant les primeres quatre dècades del s.XX -com a instrument de cohesió de classe, i com a factor d'*opressió simbòlica* respecte el conjunt de la societat targarina.

La relació dels comerciants amb els seus establiments, amb la configuració que aquests ofereixen (els aparadors, particularment) i la seva relació de tracte -de conversa- amb els clients són, segurament, en un moment històric de conflicte social i en una ciutat amb una gran densitat de comerç-magatzemista que afavoreix la formació d'una consciència de grup-classe entre les persones que es dediquen al comerç, els factors que expliquen en darrera instància la naturalesa del conjunt de grans referents simbòlics que la burgesia targarina va definint com a propis al llarg de més de trenta anys⁴¹. És una hipòtesi que sembla

confirmar la mateixa complexitat d'aquest univers de símbols que formen el noucentisme targarí -la Muntanya- Jardí de Sant Eloi, l'*Orfeó*, l'*Ateneu*, la Llengua Catalana (fetitxitzada), les sardanes, etc...-i el fet que tots i cadascun d'aquests referents tenen en comú traslladar a un pla ideal, ascètic- lluny de turbulències concupiscentes que puguin alterar el treball i el recte camí de millorar la posició social -unes característiques molt pròpies del món del comerç: la relació, la conversa i la cooperació ciutadanes, la transacció...

Ahora, el món del comerç transfereix les seves característiques concretes a l'*univers simbòlic* del noucentisme targarí. Aquest noucentisme no es pot acabar d'entendre sense tenir en compte les característiques concretes d'aquest comerç. En efecte, per una banda, el pes que té el comerç magatzemista a la ciutat resulta del tot determinant en el caràcter fortament classicitzant que va adoptant aquest noucentisme; que es concreta en la conformació progressiva d'un conjunt de símbols -l'*Orfeó*, la música clàssica i el jazz d'orquestrina als anys trenta; el dandysme en el vestit i en l'expressió corporal públics; el sentit de la pulcritud en la llengua; la dominació racional del gest i la veu (els treballs manuals i la recitació pública) -que tenen en comú la recerca d'un equilibri espiritual ideal; i 2) d'altra banda, aquest món del comerç, tan central en la vida social i econòmica de la ciutat, transfereix als símbols noucentistes un sentit fortament *públic*- en l'ac-

cepció burgesa del terme: d'*allò que és com-partit i alhora privat*, en contraposició a *allò comú*, en el sentit antic règim del terme: d'*allò de tots, amb equitat*. Això és, dóna a aquests símbols un sentit, alhora que de cosa fortament compartida, de cosa marcadament inviolable. Sagrada.

Per una banda, la fixació fetixista -feta amb unes grans dosis de raó i de sentit de la correcció- dels productes de venda al si dels establiments comercials, i especialment en el marc dels seus aparadors, que caracteritza el món del comerç urbà; i la configuració global, així mateix, dels establiments, dels aparadors, d'acord amb uns principis de racionalitat i d'equilibri, de mesura, són, sens dubte, uns factors que marquen decisivament el sentit del noucentisme targarí, imprimint-li un sentit fortament classicitzant. Aquesta orientació que hi determina el món del comerç urbà es fa palesa d'antuvi en la fetitxització de la civilitat que fa el *Patronat de Sant Jordi* que dedica a aquesta comesa la seva principal secció, la *Seccio de Civilitat*, la qual, com la mateixa junta de l'Entitat és dirigida normalment per comerciants.

D'altra banda, el caràcter fortament visitat -transitat- que tenen espais tan fonamentals en la vida col·lectiva targarina com són les botigues, els aparadors i els carrers comercials del centre de la ciutat (els carrers-aparador, podríem dir-ne), i alhora, i en les mateixes proporcions,

Façana de la fàbrica agrícola Trepat,

Les màquines de gabellar i de segar d'aquesta casa es difonen durant les primeres dècades de la postguerra arreu de l'Estat. D'ençà les primeres del S.XX, tres germans trepat -Josep, Baldomer i Josep E.- es dediquen a diverses activitats industrials i comercials fundició i serralleria (Josep), adoberia i adobs (Baldomer) i ferreteria (Josep E.).

el caràcter fortament privat, inviolable que tenen aquests marcs de la vida ciutadana, són un factor que té una incidència fonamental en el qual és una de les dimensions bàsiques del noucentisme targarí: el sentit fortament de *públic*, en l'accepció burgesa del terme que hem apuntat més amunt, que tenen els símbols fonamentals d'aquest univers noucentista -el Nom de la Ciutat (Tàrraga), els Cognoms dels representants més conspicus de la burgesia targarina, la Llengua pública, les Festes Locals Tradicionals... Uns símbols que agafen en el context d'aquesta Tàrraga burgesa un caràcter patent de sagrat. De sacralitat cívica. De *públic*. Això és, un sentit d'instància fortament compartida -de tots-, i alhora, i en la mateixa magnitud i en un sentit invers, d'instància fortament inviolable, fortament privada.

De l'ús d'aparadors com a referents exemplars del *món* de la burgesia targarina, els òrgans d'expressió d'aquesta burgesia en donen molta mostres des de finals del segle XIX fins als anys trenta d'aquest segle. Aquests usos dels aparadors es fan extensius als rètols dels establiments, i encara d'una manera molt especial a aquells carrers eminentment comercials -que avui en diríem *eixos comercials* - que com a tals, són també emblematitzats amb aquest valor simbòlic.

Vegem-ne uns exemples prou clars de dos moments diferents de la Tàrraga del Noucents:

*Adelanta con gran actividad los trabajos realizables en varios de nuestros comercios de la Calle del Carmen con motivo de las exposiciones que proyectan dichas casas para la verbena de la Santa Patrona*⁴⁸².

Por el gusto exquisito que denotan sus dueños, se admiran estos días los escaparates de las confiterías de esta que excitan de veras el apetito de los golosos.

*Particularmente los Sres. Pijoan y Tasies, han hecho derroche de ingenio y arte al confeccionar las colosales corbeilles de mazapan de licores y otros generos propios para las venideras fiestas de Navidad*⁴⁸³.

De dotze anys després:

S'a anunciada per a molt aviat l'inauguració d'una nova casa de comerç. L'estableixen els simpàtics joves Cristòfol Minguell, estimat company nostre i'l bon amic Josep Ortiz, sots la raó social "Minguell i Ortiz" i's dedicara a teixits i novetats.

Ateses les simpaties de que en nostra Ciutat i comarca disfruten els aludits joves i la moderna forma amb que's proposen desenrotllar el

negoci, no cal tenir gran cosa de profeta per a endevinar que's veuran afavorits per els mes feliços resultats.

*Ho celebrarem per als nous burgesos i per el progres del comerç en nostra ciutat, sempre en creixença*⁴⁸⁴

En ocasions, l'escaparatisme -la fetitxització puritana de l'aparador o del rètol del propi establiment comercial- i el catalanisme burgès es fonen en una mateixa cosa. L'ideal purità al voltant del propi establiment comercial és reforçat per l'ideal purità -molt comú en la mitjana burgesa dedicada al comerç- de Catalunya. Ho podem veure clarament en aquest aparador d'*El Siglo* que crida totes les atencions de la festa major de Tàrraga de l'any 1900:

*Citarem també lo bon gust y lluhiment que tingueren en sos aparadors les botigues de roba y quincallerías del carrer del Carme'l dia de la vigília, exposant una varietat de generos quins atreyan no pas pochi miardors i miradores, cridantnos molt l'atenció la idea que tingueren los d'"El Siglo" de presentar,fet de variades robes un templete ab Santos Espines en el fons del aparador del mitj, gornint sos costats los escuts de Lleyda y Catalunya, y al peu lo de Tàrraga copiat del que porte la portada del nostre periodich...*⁴⁸⁶

CONCLUSIONS.

El gener de 1928, amb ocasió d'una visita a Tàrraga, Antoni Bergós, posa aquesta ciutat com a exemple de civilització catalana a les terres de Lleida, com a exemple de l'única ciutat occidental on l'ideal català ha reeixit amb plenitud:

D'entre totes les ciutats lleidatanes a cap altra li seria més just aplicar-li el mot abrandament (...)

*Poble petit, i ciutat gran, que en tot moment dóna assistència a les més belles pensades, que porta la seguretat del triomf als cors novells, que enronda de joventut la bellesa, i que fa possible el florir de la terra erma que bescanvia en jardins d'odor catalanesca amb la llum de la ginesta en primavera, i el blau serè que en tot temps mostren els pins*⁴⁸⁷.

Tàrraga, com cap altra població lleidatana, és estotjadora d'entusiasmes que es manifesten en tota llei d'activitats i que emmarquen fins a les materials, una grandesa de concepció i d'esperit remarcables; vegeu els seus proveïts comerços, la forma rica d'anunciar-los, les grans activitats industrials que la fan un centre de primer ordre, i al seu costat l'Ateneu tot munificent; l'Orfeó, model de constància; l'As-

*sociació de Música, desvetlladora del bon sentit artístic...*⁴⁸⁷.

Aquesta visió de la plenitud noucentista a Tàrraga que planteja Bergós contrasta tanmateix amb els plans que sovintegen a partir dels anys deu d'aquest segle per part de joves nacionalistes de successives generacions que denuncien la societat targarina en general i el gruix de la seva classe burgesa com a emesos només per un afany materialista i per un afany de negoci immediat i de mires curtes, advertint de la feblesa d'aquesta mateixa puixança material i de Tàrraga com a ciutat si aquest creixement econòmic no s'acompanya d'una elevació espiritual i d'una formació tècnica i empresarial dels dependents de comerç i dels industrials i dels comerciants. Un propòsit als quals, segons aquests joves nacionalistes àvids de regeneració local, cal dedicar primordialment els esforços.

Segurament, doncs, i contrastant aquestes dues visions de la Tàrraga burgesa ben diferents que anem trobant d'altra banda dels anys deu als anys trenta del segle XX, el fet és que durant els anys vint es produeix una significativa consolidació com a classe - amb una consciència i una organització com a tal a diferents nivells - de la burgesia targarina. Una consolidació que en el camp

econòmic és possible amb l'important creixement econòmic esdevingut tot al llarg dels anys deu i amb l'arribada de Joan Gómez i Llobera, representant genuí de la burgesia catalanista, a la presidència de la Cambra de Comerç i Indústria, que hi deté a partir d'aquest moment la presidència més llarga fins al aleshores, i durant la qual s'acompleix finalment l'esperada obra de la carretera Tàrraga-Arbeca. I una consolidació d'aquesta burgesia catalanista que en el camp cultural, simbòlic i associatiu fa possible la creació de l'*Ateneu de Tàrraga* l'any 1921, unificant-s'hi totes les posicions i tendències de la burgesia catalanista, i consolidant-s'hi entitats com l'*Orfeó Nova Tàrraga* que viuen durant aquesta dècada la seva etapa daurada.

Es possible, tanmateix, que la identificació real i conseqüent amb aquest univers de símbols catalanistes i targarinistes correspongui només a un nucli d'aquesta burgesia que a partir dels anys vint és clarament hegemònica en tots els àmbits de la vida municipal, i que una part dels seus membres - els que s'hi han sumat per raons de poder i de distinció de classe - acceptin més cojuturalment o superficialment aquest catalanisme burgès que des de finals del segle XIX es perfila com a discurs genuí d'aquests sectors socials de la classe mitja burgesa de Tàrraga.

NOTES

¹. La present recerca és col·lateral a als treballs de recerca de la tesi doctoral que estem elaborant. La complexitat i l'interès del tema fa que apostil·lem *Una primera aproximació*. Ens donàrem per satisfets que aportéssim ara la majoria de les claus bàsiques d'interpretació d'aquest període singular de la història de Tàrraga, que creiem que pot il·luminar en alguna mesura sobre les dinàmiques generals que en aquest mateix període es viuen a Catalunya. Volem així mateix agrair la col·laboració que des de l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga ens ha brindat en tot moment el seu director Gener Gonzalvo i Bou.

². *Caixa de Pensions i Estalvis, a La Signou*, Any III, núm. 44, Tàrraga 30-4-1916, pàg. 358.

³. Informació elaborada a partir de les *Matrícula Industrial de Tàrraga*, corresponent al període 1900-1919, a l'AHCT. Així mateix, a partir d'aquest moment totes les informacions que apareixen en aquesta recerca relatives a les contribucions que paguen els comerciants i industrials targarins dels que n'apuntem breus descripcions també estan extretes de les matrícules industrials del període 1900-1923 que es conserven a l'Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga - AHCT, a partir d'aquest moment.

⁴. Les matrícules industrials dels anys 1902 i 1903 no es classifiquen per escala de pagament.

⁵. A partir de l'any 1915 les matrícules industrials de Tàrraga no detallen el número de contribuents per escala de quantitats imposades, sinó de tarifes.

⁶. Manllevem aquest terme de l'historiador Joaquim Coll i Amargós, que l'utilitza per definir la línia catalanista de l'advocat i dirigent polític de la *Lliga Regionalista* Narcís Verdager i Callís. Pot veure's: COLL I AMARGÓS, Joaquim: *Narcís Verdager i Callís. La via possibilista del catalanisme*, Publicacions

de l'Abadia de Montserrat, Col. Abat Oliva, Barcelona, 1999.

⁷. Aquesta és una Realitat que resulta especialment íntimament conflictiva per a uns nous sectors populars (professionals, petits industrials, comerciants) que sovint amb uns ascendents rurals o vilatans més o menys immediats, ocupen uns espais mitjos de la nova societat urbana, desenvolupant una mentalitat ascètica. Per a una reflexió sobre aquesta qüestió pot llegir-se: CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *Alguns aspectes entorn a la contrucció simbòlica del catalanisme*, a *Escola Catalana*, Any XXXIV, núm. 358, Barcelona març de 1999, pàgs. 9-12.

⁸. Ens limitem a exposar les primeres professions o oficis que desenvolupen aquests promotors del catalanisme a Tàrraga; La majoria d'aquests propagandistes, en el moment fundacional de l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga*, compten només entre els 18 i 26 anys. El perfil professional i social d'aquests primers catalanistes targarins coincideix amb el que han definit a partir d'uns estudis generalistes, Jordi Llorens i Joan Lluís Marfany: ço és, es tracta d'uns homes que pertanyerien bàsicament, d'acord amb els esquemes sociosimbòlics de l'època, a les classes mitges burgeses. Pot consultar-se MARFANY, Joan-Lluís: *La cultura del catalanisme*, Columna, Barcelona, 1995; i LLORENS, Jordi: *La Unió Catalanista*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Col. Abat Oliva, Barcelona, 1986.

⁹. GOMA, Antoni: *Memorant coses passades, a Crònica Targarina*, Any X, núm. 485 (Suplement extraordinari dedicat a Mestre Güell), Tàrraga 13-12-1930, pàgs. 28-29.

¹⁰. L a relació de joves catalanistes de la *Unió Catalanista* ens la forneix Valeri Serra i Boldú, en

esmentar els catalanistes de L'Aguila de Tàrraga que van a Maldà l'any 1900 a la festa d'art que se celebra a la pairalia Massot i Morera (SERRA I BOLDU, Valeri: *La pubilleta*, a *La Veu del Segre*, Any III, Lleida 1-9-1900, pàg.2.)

¹¹. *Em recordo del Güell als primers temps del catalanisme, quan en Serés i el senyor Francisco Clua ens agruparen sota la bandera de la Unió Catalanista, això sí, cada u servant la ideologia que portava en aquell moviment reivindicador...* GOMÀ, Antoni: *Memorant coses passades...* pàgs.28-29.

¹². *Les primeres reunions les teníem en aquell catau que era despatx del senyor Serés, a la Plaça Major. Les Bases de Manresa eren el nostre evangeli regionalista. D'aquell Güell que poc després, sumant uns pocs més adictes, ens traslladàrem a l'entresol de la casa Terés. Allí organitzàrem diferents actes de propaganda...* GOMÀ, Antoni: *Memorant coses passades...* pàgs.28-29.

¹³. GOMÀ, Antoni: *Memorant coses passades...* pàgs.28-29.

¹⁴. Es tracta de 47 números quinzenals.

¹⁵. Es tracta de 9 números quinzenals.

¹⁶. GONZALVO, Gener: *Francesc d'Assís Bergadà i Reñé*, a *Homes del Catalanisme*, Rafael Dalmau editors, edició a cura de Josep M. Ollé, Barcelona, 1992, pàgs.63-64.

¹⁷. *Contribución Industrial. Año de 1905. Provincia de Lerida. Distrito municipal de Tarrega. Altas*, a la secció d'Hisenda del Fons Municipal de Tàrraga, a l'AHCT.

¹⁸. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.18, Tàrraga, 25-12-1898, pàg.70. també vegeu: NOVELL i ANDREU, Ramon: *Josep Güell (Semblança biogràfica)*, Ateneu de Tàrraga, 1980, pàg.25

¹⁹. Joan J. Permanyer, M. Folguera i Duran, Pere Aldavert i Angel Guimerà representen entre altres la posició dominant i ortodoxa dins de la *Unio Catalanista* fins l'any 1901, la qual reflecteix en bona mesura la percepció dels hisendats i intel·lectuals que encapçalaven aquesta plataforma fins aquest any. Amb una visió de la realitat política i social que encara es troba marcada pel romanticisme conservador de la segona meitat del vuitcents, la tradició del catalanisme que representen aquests prohoms es caracteritza per uns posicionaments socials molt conservadors, contraris a immiscuir la causa del catalanisme amb el problema obrer; pel refús absolut a participar en el joc polític - partits polítics i eleccions - de la Restauració, vist com a corrupte, i aliè; i per una activitat centrada en qüestions doctrinals i en grans actes de propaganda.

L'any 1895, un grup de joves de la *Unió*, entre els que destaquen Lluís Marsans i Josep Mallofrè - presents a la *Festa Catalanista* de Tàrraga de 1899 - funden l'*Associació Popular Regionalista*, en qualitat d'entitat d'enquadrament juvenil vinculada al sector hegemònic i ortodox de la *Unió Catalanista*. La *Popular*, tal com se la coneix comunament, agrupa majoritàriament hereus burgesos i hisendats, que reforcen el caràcter antipolític, doctrinari i elitista - l'essencialisme nacionalista - dels venerables prohoms de la *Unió*. Marsans, primer president de la *Popular Regionalista*, aviat abandona l'entitat amb la intenció d'atraure i d'enquadrar els sectors obrers i populars dins del catalanisme. Funda la *Cooperativa Obrera Catalana* (1897) i l'*Agrupació Catalanista Democràtica*, Catalunya i Endavant (1899), en la que també participa J. Mallofrè; L'entitat se situa, en paraules de Marsans, a l'*extrema esquerra* del moviment catalanista. A prop de múltiples entitats menors que es funden a partir d'aquest any que es caracteritzen per l'agitació política, per l'esquerranositat, i pel radicalisme nacionalista; les quals troben sota la vella bandera de la *Unió Catalanista* aixopluc simbòlic i tàctic.

(COLOMER, Jaume: *La temptació separatista a Catalunya. Els orígens (1895-1917)*, Columna Assaig, Barcelona, 1995, pàgs. 13-68)

²⁰. Llegeix, amb Francesc Pera, poesia en català de la seva autoria a les noces entre el fill del comerciant d'Agramunt Jaume Mestres, Samuel Mestres, i la filla del comerciant de Tàrraga Joan Casals, Josefa Casals (*La Voz de la Verdad*, Any I, núm.14, Tàrraga 6-10-1901, pàgs.1-2).

²¹. Aquestes fàbriques de sopa i sèmola estan situades respectivament als números 32 i 72 del carrer Agoders; l'any 1900 paguen una contribució industrial de 224 pts. cadascuna i l'any 1919 en paguen 313,60 pts.

²². *Año Económico 1875-1876. Contribución Industrial y de Comercio. Libro de Altas y Bajas de los pueblos de la provincia*, sig. volum.53, a la Secció d'Hisenda de l'Arxiu Històric de Lleida.

²³. *Carruatges de luxe*, a la Secció d'Hisenda del Fons Municipal de Tàrraga de l'AHCT.

²⁴. L'any 1919 paga 264 pts. de contribució per aquest negoci de viatgers.

²⁵. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.5, Tàrraga 1-7-1898, pàg.18.

²⁶. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.8, Tàrraga 7-8-1898, pàg.34.

²⁷. *Concert inaugural*, a *La Comarca de Lleida*, Lleida, 5-3-1901, pàg.2.

²⁸. Aquest orfeó animat per Mn. Josep Vallès, mort al cap de pocs anys i per Mn. Ramon Rovira, i estrenat en el marc del romiatge extraordinari de reentronització de la Mare de Déu del Tallat l'1 de maig de 1900, seria possiblement, si ens atenem al seu nom, el degà dels orfeons nordoccidentals. Tanmateix, a diferència del orfeonisme catalanista aquesta entitat no busca tant una elevació de l'espiritualitat enfront de l'ímpetu del nou materialisme de masses, servint-se amb aquest objectiu d'un cançoner d'harmonitzacions classicitzants, com, en primer terme, difondre un nou cançoner religiós, i afermar el catolicisme en l'àmbit local. Per més informació sobre l'*Orfeó Josepí* (1900) pot veure's CAPDEVILA i SOLÉ, Faustí: *L'Arc de Sant Martí*, a *L'Espurna*, Any I, núm.2, Sant Martí de Maldà, Desembre de 1990, pàgs. 11-12; i també CAPDEVILA, Joaquim: *Maldà, història gràfica i del segle XX*, Ajuntament de Maldà, 1999, pàgs. 257-259.

²⁹. *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.7, Tàrraga 11-8-1901, pàg. 4.

³⁰. *Orfeó a Lleida*, a *La comarca de Lleida*, Lleida, 8-9-1901, pàg.3.

³¹. *La nostra quinzena*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II núm.20, Tàrraga 15-1-1899, pàgs.11-12.

³². *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.40, Tàrraga 8-10-1899, pàgs.167-168.

³³. Emili Beleta, nascut a Tàrraga el 1872, viatjant d'ofici, és director de la Banda Municipal i músic habitual com a reforç en les bandes de poblacions veïnes, el novembre de 1898 és elegit alcalde del barri del Carme (*El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.16, Tàrraga 27-11-1898, pàg.62). Un mes abans, amb ocasió de l'absència temporal de Mn. Ramon Florensa, que va a Solsona a prosseguir els estudis de música, Beleta, amb Josep Güell, substitueixen Florensa en la tasca d'organista parroquial i de professor de música (*El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.13, Tàrraga 16-10-1898, pàg.48).

³⁴. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.44, Tàrraga 3-12-1899, pàgs. 200-201.

³⁵. ESCRIBA, Magi: *Mestre Güell i la Música*, a *Crònica Targarina*, Any VII, núm.485,... pàgs.25-26.

³⁶. *Año Económico 1862. Contribución Industrial. Diario de Altas y Bajas*, a la Secció d'Hisenda de l'Arxiu Històric de Lleida.

³⁷. Aquest rector targarí, traspassat el febrer de l'any 1900, destaca per la seva activitat teòrica i

sermonística contra el liberalisme en la línia de les directrius de l'*Acadèmia Catòlica de Sabadell* i de Mn. Fèlix Salva i Sardany. Durant la revolució de setembre de 1868 i episodis posteriors del Sexenni Democràtic, és perseguit en diverses ocasions, que l'obliguen a amagar-se. Durant l'última guerra civil del s.XIX, pren part activament a favor de la causa carlina, i acabada aquesta, participa en la fundació del casino *Mes de Mayo* (*L'Aguila*, Any III, núm.50, Tàrraga 25-2-1900, pàgs.249-250).

³⁸. *El Circulo Mes de Mayo*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.28, Tàrraga 23-4-1899, pàgs. 71-72.

³⁹. *L'Aguila*, Any III, núm.55, Tàrraga 6-5-1900, pàg.289.

⁴⁰. GOMA, Antoni: *Memorant coses passades...* pàgs.28-29. També, *La nostra quinzena*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.30, Tàrraga 21-5-1899, pàg.88.

⁴¹. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.7, Tàrraga 24-7-1898, pàg.34.

⁴². *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.25, Tàrraga 12-3-1899, pàgs.48-49. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.34, Tàrraga,16-7-1899, pàg.129. I *Una silueta tarraguense*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.44, Tàrraga, 3-12-1899, pàg.200.

⁴³. Josep Güell és l'autor del decorat del drama en 5 actes *Las dos madres*, que s'estrena al teatre del *Mes de Mayo* l'endemà de Reis de l'any 1900. Els treballs d'aquest decorat mereixen *uns fortíssims aplaudiments* (*El Aguila Tarraguense*, Any III, núm.47, Tàrraga 14-1-1900, pàg.226)

⁴⁴. GOMÀ, Antoni: *Memorant coses passades...* pàgs.28-29.

⁴⁵. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.10, Tàrraga 4-9-1898, pàgs. 37-38.

⁴⁶. *El Circulo Mes de Mayo*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.28, Tàrraga 23-4-1899, pàgs.71-72.

⁴⁷. Lepold Viladot i Bordes és soci fundador ambel també comerciant Josep Sanrama del casino *La Dalia* (*La Voz de la Verdad*, Any I, núm.22, Tàrraga 8-12-1901, pàgs.2-3). Leopold Viladot porta el pendó de les Santes Espines en la processó de les Santes Espines del 13 de maig de 1899.

⁴⁸. *La Signou*, Any IV, núm.18, Tàrraga 5-9-1915, pàg.147.

⁴⁹. L'art o a la cultura es converteixen per a aquests sectors de la mesocràcia catalanista en un factor cabdal d'ordenació i de regeneració -d'opressió simbòlica- de la vida col·lectiva. Heus ací l'essència del projecte noucentista.

⁵⁰. Mossèn Anton Navarro fa un recital a la *Lliga*; aquest, en paraules de Ramon Novell i Andreu, causa una impressió duradora (NOVELL I ANDREU, Ramon: *Mestre Guell...* pàg.31). També Josep Iglésias i Guizard presenta en diverses ocasions els seus poemes en el marc d'aquesta entitat (GOMA I CANDALIA, Antoni: *Iglésias i Guizard ha mort!*, a *Acció Comarcal*, núm.14, Tàrraga 14-3-1932, pàg.4). O al febrer de 1916 és l'escriptora Carme Karr de Lasarte la que fa una conferència al local de la *Lliga*, seguida d'una actuació musical.

⁵¹. *Tàrraga*, a *El Ideal*, Lleida 23-3-1909, pag.2. L'empremta de la figura i obra de Joan Maragall a Tàrraga durant la primera dècada del segle XX és forta; especialment en algunes famílies de propietaris i industrials com la família Parareda o Maimó. Joan Parareda i Vilalta ,propietari amb domicili a la plaça del Carme i amic personal de Maragall fa pintar a Josep Güell les parets d'una estança de casa seva amb motius maragallians. Güell hi plasma escenes a propòsit dels poemes *Nausica* (vidrieria), *La sardana*, *La vaca cega*, *El Comte Arnau*, etc (NOVELL I ANDREU, Ramon: *El mestre Guell...*pàg.17).

Recorda Ramon Novell que durant els primers anys de la *Lliga* Lluís Lladó els llegia fragments d'Horaci,

de Plató i de Bernat Metge.(NOVELL i ANDREU, Ramon: *El mestre Güell...*pàg.31)

⁵². Iglésias Guizard el poeta de la Segarra ha mort, a *Acció Comarcal*, Any II, núm.14, Tàrraga 20-3-1932, pàg.5.

⁵³. Encara falten vint-i-set anys per a la finalització de la carretera Tàrraga-Arbeca.

⁵⁴. Es refereix a *L'Aguila* de Tàrraga,quinzenal catalanista fundat el 1898 vinculat a l'*Agrupacio Catalanista de Tàrraga*,de la *Unió Catalanista*,que promouen particularment Amadeu de Grau, Francesc Clua,Francesc Serés, i Josep Guell, i hi estan vinculats una quinzena més de joves d'entre vint i trenta anys.

⁵⁵. SERRA BOLDU, Valeri: *La pubilleta*, a *La Veu del Segre*, Any III, Lleida 1-9-1900, pàg.2. També publicat a CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *Maldà, història gràfica i del segle XX*, Ajuntament de Maldà, 1999, pàgs. 260-261.

⁵⁶. *Carta de Maldà*, a *Diario de Lérida*, Lleida 3-9-1901, pàg.2. Pel que fa a la participació de la *Societ Lírica Carnicer* a la festa major i vetllades artístiques de l'any 1902 a Maldà pot llegir-se *Programa de las festas qu'es celebraran en lo poble de Maldà ab motiu de la festa major que tindra lloch els días 27,28 y 29 del corrent mes per a honrar la memoria dels gloriosos Sant Macari i Sant Agustí*, a *Diario de Lerida*,Lleida 22-8-1902, pàg.1.

⁵⁷. Josep Gudiol i Cunill (Vic, Osona,1872-1931), director del museu episcopal de Vic des de 1897 a 1931, arqueòleg i historiador de l'art. Es autor de la cèlebre *Arqueologia Sagrada Catalana*. Per a una aproximació ideològica al canonge Gudiol, figura preminent amb Mn.Jaume Colell, Mn.Josep Segura i Mn. Ramon Corbella, del cercle eclesiàstic vigatà presidit pel bisbe Torras i Bages, pot consultar-se a PUIGVERT I SOLA,J.M.: *El catalanisme eclesiàstic.a El Contemporani*, num.8,... Puigvert, Joaquim M: *Histografia eclesiàstica i catalanisme a la Catalunya de la Restauració El Contemporani*, núm. 5, Gener-abril 1995, pàgs. 30-37.

⁵⁸. A Ignasi Cantons, el trobem matriculat l'any 1868 com a ofebre i plater al carrer del Carme de Tàrraga.(*Año Económico 1868-1869. Contribución Industrial y de Comercio. Libro de Altas y Bajas de los pueblos de la provincia*,sig. volum.53, a la Secció d'Hisenda de l'Arxiu Històric de Lleida). El 1900 veiem Rafael Cantons, nét d'aquest, com a relloger al mateix domicili de Tàrraga, amb una contribució anual de 132 pts; l'any 1919 paga per aquesta activitat una càrrega de 158,40 pts.

⁵⁹. *Sabem que va esserli molt agradable sa estada en aquesta localitat, fen un detingut estudi de lo més notable que s'hi trova.*

Va fer molts elogis de la capella de casa Sobias y sobretot del artístich sarcófach que hi ha al costat esquer del presbiteri, manifestant lo desitj que tindrie d'emportarsen algunes fotografies, sobre tot d'aquest y de la esbelta y característica fatxada de la casa Senyorial. Visitá tambe'l petit museu o magatzem d'antiguetats que posseeix lo Sr.Cantons en lo carrer del Gobernador Padulés, admirant un valuós retaulo románich, que segons los intelligents, es d'un alsat valor artístich y d'epoca...

(*La nostra quinzena*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.37, Tàrraga 27-8-1899, pàg.145)

⁶⁰. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm. 40, Tàrraga, 8-10-1899, pàgs. 167-168. El foment d'actes - visites, prospeccions, conferències, vetllades - relacionades amb les ciències de la terra - geologia, espeleologia, muntanyisme...- són una constant en la dimensió pública de Francesc Clua fins a la seva mort. El *Centre Excursionista de Tàrraga*, que promou i presideix en les dues etapes, és també, amb el seu domicili particular, un marc afavorit per a aquestes activitats. El dia de Pasqua de 1916, per posar només un

exemple, visita Tàrraga, convidat per Francesc Clua el Dr. Baltasar Serradell, president del *Club Muntanyenc de Barcelona*, acompanyat d'altres socis de l'Entitat; després de fer una visita als jaciments oligocènics dels voltants de Tàrraga, el Dr. Serradell fa una conferència, amb projecció de llanterna, al local del *Centre Excursionista de Tàrraga* (*La Signou*, Any III, núm. 48, Tàrraga 25-6-1916, pàgs.389-390)

⁶¹. *L'Aguila*, Any III, núm.44, Tàrraga 11-2-1900, pàgs.240-241.

⁶². Magí Ballbé i Manyà (Sant Andreu de Palomar, Barcelona, 1865- Mataró, Maresme 1931). Escolapi i poeta. Es consiliari de la confraria de la Mare de Déu de Montserrat a Mataró (1901-1931) i autor de diverses obres com *Faules* (1931) i *Visites i Novena a Nostra Senyora de Montserrat segons la pràctica de la Confraria de Mataró* (1914). Vegeu *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, Vol.I A-C, Generalitat de Catalunya i Editorial Claret, Barcelona 1998, pàg.183.

El sermó de les Festes de la Mercè del barri d'Urgell de l'any 1898 l'havia fet el pare escolapi de l'*Escola Pia de Tàrraga* Rvnt. P. Roura, centrant-se en les figures de Sant Ramon de Penyafort i de Jaume I, i en la seva importància històrica (*El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.12, Tàrraga 2-10-1898, pàg.46).

⁶³. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.40, Tàrraga 8-10-1899, pàgs.167-168.

⁶⁴. *La nostra quinzena a El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.41, Tàrraga 22-10-1899, pàgs.175-176. Per una descripció biogràfica de Mn.Josep Augé pot llegir-se JUNCOSA I GINESTA, Isabel: *Augé i Pujol, Josep (Solsona, Solsonès, 1873-1923)*, a *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, Vol.I A-C, Generalitat de Catalunya i Editorial Claret, Barcelona, 1998, pàg.160.

El catalanisme eclesiàstic, d'inspiració torrassiana, com el que representen Mn.Josep Gudiol, Mn. Magí Ballbé o Mn.Josep Cardona, se centra en la tradició religiosa -en la família extensa o tradicional i la pairalia; i en la parròquia, vista com a centre i autèntic bressol inspirador de la vida de les comunitats locals. Aquests són els fonaments últims, per a la tradició del catalanisme eclesiàstic, del caràcter regional català. En un sentit perfectament invers, aquest catalanisme s'afirma en un acèrrim antiliberalisme. Per a un estudi empíric d'aquesta fecunda tradició catalanista, pot consultar-se PUIGVERT, Jaquim.M.: *El catalanisme eclesiàstic*, a *El Contemporani*, núm.8, Puigvert, Joaquim M: *Histografia eclesiàstica i catalanisme a la Catalunya de la Restauració* **El Contemporani**, núm. 5, Gener-abril 1995, pàgs. 30-37.

⁶⁵. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.14, Tàrraga 30-11-1898, pàg.54. El dia de la Puríssima de 1899, Mn.Domènec Alzina és el rector, amb Mn.Josep Graells com a predicador, de la missa major de la festa de les *Filles de Maria* d'Anglesola amb motiu d'aquesta diada religiosa (*El Aguila Tarraguense*, Any II, Tàrraga 17-12-1899, pàg.208)

⁶⁶. *L'Obra del Diccionari de la Llengua Catalana* d'Alcover mobilitza efectivament durant els primers anys posteriors a la *Carta de Convit* els catalanistes més actius d'aquestes comarques; de totes les tendències, bé que, com és general, amb una clara hegemonia de clergues, situats en les tradicions del catalanisme eclesiàstic; als que segueixen els advocats i notaris.

A Cervera s'inscriuen com a col·laboradors Faust Dalmasses, Lluís Lledó, Mn. Josep Vives i Mn. Ramon Pinós; a Mollerussa, Josep Espar; a Torà, Mn. Trinitat Viladegut; a Guissona, Josep Faus; a Belianes, Josep Pons; a Calaf, Candi Closa; a Balaguer, Camil Cava; a Hostofrancs, Mn.Ramon Tarragó; a Guspí, Mn. Ramon Renyé; a Sant Ramon, Mn.Florenci Nualart;

a Santa Fe, Mn. Macari Guitart; a Prenyanosa, Mn. Anton Molins; a Juneda, Mn.Anton Navarro i a Linyola, Valeri Serra i Boldú i Josep Giné.

Destaquen com a *col·laboradors que tenen poca son* el notari de Lleida, natural de Maldà, Manuel Gaya i Tomàs, amb més de 3000 cèdules lexicogràfiques, el pintor de Cervera Lluís Lledó, amb més de 2000, i el notari de Guissona Josep Faus, amb més de 1000 de cèdules (*Colaboradors que tenen poca son*, i *Un corresponsal de primera*, al *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, setembre de 1902, núm.10, pàg. 158) i Mn. Francesc Porta, rector de Fullella, amb més de 2000.

⁶⁷. Aquests plantejaments filològics, i alhora ideològics i teològics de Mn. Antoni M. Alcover, el porten a oposar-se de manera repetida i taxativa a les diferents propostes que des dels últims anys del s.XIX pugnen per modernitzar el català com a llengua literària, en el camp normatiu i en la creació d'un model de llengua literària hàbil per a les necessitats d'una societat capitalista moderna i d'un estat burgès modern, que acaben per cristal·litzar en la reforma fabriana i en el model de llengua literària forjat pels noucentistes. Mn.Alcover veu sobretot en aquest programa reformador de la llengua un reduccionisme artificios que empobreix la vitalitat i la diversitat -vistes al capdavant com un dó de Déu- de la llengua catalana.

⁶⁸. Nos'ha de conforar amb Mn. Joan Pintó, rector del Talladell durant els anys següents.

⁶⁹. Lluís Viladot i Cendrós, amb domicili al número 51 del Carrer del Carme és espardenyer.

⁷⁰. *Llista de col·laboradors del Diccionari per ordre cronològic*, al *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, Juny i Juliol de 1902, núms. 7 i 8, pàgs.120-121.

⁷¹. Josep Sala, amb un establiment obert a Barcelona, és comerciant de vi i d'oli (*El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.16, Tàrraga 27-11-1898, pàg.62).

⁷². *Llista de nous col·laboradors al Diccionari per ordre cronològic*, al *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, Octubre de 1902, núm.11, pàg. 175.

⁷³. Mn. Alzina s'inciu com a corresponsal de l'*Obra del Diccionari* a Anglesola mesos abans de la visita de Mn. Alcover a la comarca el juny de 1902 (*Nous corresponsals*, al *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, Abril de 1902, núm.5, pàg.73). La seva inscripció com a col·laborador de l'*Obra*, amb el número d'ordre cronològic 768, es produeix al mateix temps que la inscripció de Lluís Viladot i la de Mn.Pere Pintó (*Llista de nous col·laboradors al Diccionari per ordre cronològic*, al *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, núms.7 i 8, Juny i Juliol de 1902, pàg.122).

⁷⁴. *Excursió filològica de Mossen Alcover*, a *Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana*, núms. 7 i 8, Juny i Juliol de 1902, pàg. 106.

⁷⁵. La comunitat parroquial de Tàrraga la formen aquest any 1899 Francesc Soler i Vila, Joaquim Isanda i Gené, Francesc Martí i Girona, Josep Miquel Bosch, Joan Berga i Torné i Ramon Florensa i Candàlia.

⁷⁶. *Un amigo de la justicia*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.32, Tàrraga, 18-6-1899, pàgs.32-33.

El caràcter materialista populista i hispanòfon que té el repertori de les bandes de música sobretot durant les primeres dècades del seu èxit popular a partir de la segona meitat del s.XIX, fa que aquesta música provoqui sovint les prevencions o la displicències dels catalanistes.

⁷⁷. Marià Feijóo, sempre mantindrà aquest pseudònim en la premsa targarina. Fins i tot, quan començament des anys vint, és, en el context targarí d'aquell moment, membre insòlit del partit reformista de Melquíades Alvarez.

⁷⁸. *Un amante de la Justicia* (I), a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.32, Tàrraga 18-6-1899,

pàgs.101-103; *Un amante de la Justicia* (II), a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.33, Tàrrrega 2-7-1899, pàgs.111-113; i *Un amante de la Verdad* (I), a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.33, Tàrrrega 18-6-1899, pàgs.111-113.

⁷⁹. Acta Municipal amb data de 15 de juny de 1899, al *Llibre d'Actes Municipals de l'Ajuntament de Tarrega*. Anys 1898-1901, al Fons Municipal de Tarrega de l'AHCT. També sobre la reacció de l'Ajuntament de Tàrrrega davant d'aquest conflicte pot llegir-se *Ayuntamiento*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.32, Tàrrrega 18-6-1899, pàg.101.

Les relacions entre el govern municipal que domina l'aparell conservador d'Enric de Càrcer i la comunitat de preveres de Tàrrrega són especialment dolentes des del boicot del Consistori a la visita del bisbe de Solsona a Tàrrrega un mesos enrere. L'Ajuntament es nega a rebre a el bisbe en la visita que fa a Tàrrrega i comarca, adduint desacords amb el bisbat. Aquests són els motius de greuge per part de l'Ajuntament: 1) el bisbat es nega a cedir a l'Ajuntament els diners de les butlles, puntualitzant que només ho faria si destinessin a obres per a l'hospital. 2) Canvi d'emplaçament de l'altar major i canvi de padrinatge d'aquest altar i altres, que provoca i atia el ressentiment i la rivalitat entre notables locals. (*El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.30, Tàrrrega, 21-5-1899, pàg.87).

(*El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.30, Tàrrrega, 21-5-1899, pàg.87).

⁸⁰. *Contribución Industrial. Año Económico de 1897 a 1898; Año Económico de 1898 a 1899; Año Económico de 1898 a 1899. Provincia de Lérida. Distrito Municipal de Tàrrrega*, a la secció d'Hisenda del Fons Municipal de Tàrrrega, a l'AHCT.

⁸¹. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.8, Tàrrrega 7-8-1898, pàg.1.

⁸². Valeri Serra i Boldú envia una carta al director Amadeu de Grau felicitant tots els catalanistes de Tàrrrega pel fet que el periòdic surt només en català; i remarca, que des d'ara compten amb *L'Aguila* com una eina més del moviment catalanista (*L'Aguila*, Any III, núm.44, Tàrrrega 11-2-1900, pàg.1)

⁸³. *L'Aguila*, Any III, núm.48, Tàrrrega 28-1-1900, pàg.1. També, *L'Aguila*, Any III, núm.50, Tàrrrega 25-2-1900, pàg.1.

⁸⁴. Es tracta possiblement de l'*alter ego* de Felip Burló i Codina.

⁸⁵. de VEGA, Ramiro: *Notas targarenses*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.28, Tàrrrega 23-4-1899, pàgs.71-72.

⁸⁶. *Privilegis*, a *L'Aguila*, Any III, núm.55, Tàrrrega 6-5-1900, pàg.288. Josep Güell, com es comú en els catalanistes de Tarrega, participa d'aquesta idealització i emblemàtica dels Privilegis de Tàrrrega com a fonament del ser targarí. Segons el prevere i arxiver Lluís Sarret, quan Güell té notícia de la publicació dels Privilegis de Tàrrrega, no se'n sap avenir perquè veu en aquest el fonaments de la història i manera d'ésser de la ciutat (SARRET I PONS, Lluís :.....*Crònica Targarina*, Any VII, núm. 489, pàg.19)

⁸⁷. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.42, Tàrrrega 5-11-1899, pàg.184. *L'Aguila*, Any III, núm.53, Tàrrrega 8-4-1900, pàg.271.

⁸⁸. de VEGA, Ramiro: *Una sociedad modelo*, a *El Aguila Tarraguense* Any I, núm.16, Tàrrrega 27-11-1898, pàgs.63-64;

El Aguila Tarraguense, Any II, núm.23, Tàrrrega 12-2-1899, pàg.29; i *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.24, Tàrrrega 26-2-1899, pàg.39.

⁸⁹. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.34, Tàrrrega 16-7-1899, pàgs.2-3. (2a.part)

⁹⁰. *L'Aguila*, Any III, núm.54, Tàrrrega 22-4-1900, pàg.280.

⁹¹. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.40, Tàrrrega 8-10-1899, pàgs.168-169.

⁹². *L'Aguila*, Any III, núm.52, Tàrrrega 25-3-1900, pàg.261.

⁹³. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.24, Tàrrrega, 26-2-1899, pàgs.39-40. A l'editorial *Any nou, vida nova*, corresponent al primer número de *L'Aguila*, íntegrament en català, es presenta una reivindicació de caràcter pancatalanista - de tots els antics territoris de la Corona d'Aragó- amb arguments històrics medievals (*L'Aguila*, Any III, núm.48, Tàrrrega, 28-1-1900, pàgs.229-230).

⁹⁴. Els catalanistes de l'ACT, amb motiu del segon aniversari de *El Aguila Tarraguense*/*L'Aguila*, reiteren la seva oposició a la política, entesa com el règim polític de la Restauració, vist com a intrínsecament immoral i corrupte. Alhora que arremeten contra les disposicions repressives del governador civil Martos O'Neal (*Segon Aniversari*, a *L'Aguila*, Any III, núm.55, Tàrrrega 6-5-1900, pàgs.285-286).

⁹⁵. Josep Güell, en nom dels catalanistes de *El Aguila Tarraguense*, es referma en aquest objectiu l'octubre de 1899, en plena efervescència de la campanya a favor del Concert Econòmic; convençut, i amb la voluntat, com tants catalanistes, que la gravositat dels impostos del Tresor Central propiciarà el ressorgiment dels gremis i de les corporacions com a forma bàsica i legítima d'organització social (*La nostra quinzena*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.41, Tàrrrega, 22-10-1899, pàgs.175-176). L'Agrupació Catalanista de Tarrega, el febrer de 1900, atribueix la descapitalització de l'empresa *Electra-Urgelense*, encarregada del subministrament de l'aigua i del corrent elèctric a la ciutat als mals del caciquisme, representats en aquest afer pel Partit Conservador que encapçala Enric de Càrcer. Descartant que qualsevol altre partit pugui tornar la moralitat a Tàrrrega, els catalanistes reiteren l'aposta per una democràcia municipal basada en els gremis o corporacions de producció, que veuen com els únics fonaments naturals capaços de moralitzar l'administració municipal (*Ahont anem?*, a *L'Aguila*, Any III, núm.52, Tàrrrega, 25-3-1900, pàgs.261-262). Els catalanistes reivindiquen de nou aquest principi corporativista en el *Manifest als targarins amb ocasió de les eleccions municipals de 1901*, adduint que l'excel·lència moral i professional dins del propi cos de producció és la millor garantia per representar els interessos de la cosa pública, i perquè aquesta ressorgeixi (*La Voz de la Verdad*, Any I, núm.22, Tàrrrega 8-12-1901, pàg.1)

Per tal de superar l'estadi d'immoralitat i d'indiferentisme en la vida municipal al que ha conduït el caciquisme, Valeri Serra proposa, en una de les cartes a Josep Güell publicades a *El Aguila Tarraguense*, que es tiri endavant una *Lliga de Contribuents* que faci despertar la classe productiva en defensa dels interessos generals i permeti recuperar l'Ajuntament en perjudici de *tontos i malintencionats* (*Revifalla*, a *L'Aguila*, Any III, núm.57, Tàrrrega 3-6-1900, pàgs.301-302)

⁹⁶. A partir de la victòria el novembre de 1901 de l'autoanomenada *classe neutra* -el gruix de la burgesia industrial i comercial de Tàrrrega- sobre Enric de Càrcer i el seu cacicatge polític, la premissa del targarinisme burgès que, des de les pàgines de *El Aguila Tarraguense* i de *L'Aguila*, es presentada sobretot en un terreny històric i mític passa a ser elaborada i explotada a partir d'un univers de motius concrets del moment històric present: les bases del noucentisme targarí.

⁹⁷. Dins del que sembla una secció fallida, *Comarques de Catalunya*, publica l'Aguila un article del prevere i historiador de Santa Coloma de Queralt, Mn. Joan Segura dedicat a la Segarra, signat en aquesta vila

baixsegarrenca el 24 de gener de 1900 (SEGURA, Joan: *Segarra*, a *L'Aguila*, Any III, núm.48, Tàrrrega 28-1-1900, pàg. 231)

⁹⁸. *El Aguila Tàrraguense*, Any II, núm.31, Tàrrrega 4-6-1899, pàg.95.

⁹⁹. *El Aguila Tàrraguense*, Any II, núm.36, Tàrrrega, 13-8-1899, pag.137. Pel que fa a la vella amistat que unia Clua amb Guimerà són prou reveladores aquestes paraules que responia el mateix Guimerà, el març de 1923, dos anys després de la mort de Clua, en una entrevista que en nom de *Vida Nova* li feia el jove patriota i poeta targarí Ricard Piqué: - *Sí. He estat en alguns pobles de la Segarra i de l'Urgell. A Tàrrrega, hi tenia molt bons amics i em crec que encara n'hi tinc. Un d'ells era Francisco Clua que fa dos anys que va morir. Havíem sigut companys de col·legi bastants anys i conservàrem l'amistat ben íntima fins als darrers moments. Era un bon xicot, català de pura soca i capaç de tots els sacrificis per la causa de Catalunya. Us asseguro que va doldre'm força la mort d'aquell bon amic!...* (PIQUÉ, Ricard: *Una visita a en Guimerà, a Vida Nova*, Any III, Tàrrrega 31-3-1923, pàg.4.)

¹⁰⁰. *El Aguila Tàrraguense*, Any II, núm.37, Tàrrrega, 27-8-1899, núm.37, pàg.145. El novembre de 1899, l'*Agrupació Catalanista de Tàrrrega* s'adhereix formalment a la demanda de Concert Econòmic de *Fomento del Trabajo Nacional* i altres entitats destacant el beneficiós que seria especialment per a Tàrrrega el Concert, per la base comercial i industrial d'aquesta població (*El Aguila Tàrraguense*, Any II, núm.43, Tàrrrega, 19-11-1899, pàg.193). També en altres ocasions, Guillem - Josep Güell -des de les pàgines de *El Aguila Tàrraguense* clama per aquest sistema fiscal (*El Aguila Tàrraguense*, Any II, núm.41, Tàrrrega, 22-10-1899, pàg.177; i *El Aguila Tàrraguense*, Any II, núm.43, Tàrrrega 19-11-1899, pàgs.191-192).

¹⁰¹. La Diputació Provincial de Lleida se suma formalment l'octubre de 1899 a la campanya a favor del Concert Econòmic.

La Veu del Segre, Any I, núm.4, Lleida 22-10-1899, pàg.3.El 26 de novembre de 1899 apareix a la premsa lleidatana un manifest dels principals contribuents de la província, de totes les tendències ideològiques, reclamant el Concert Econòmic. Aquest manifest l'encapçalen l'advocat i propietari Marià Jacques, provinent del carlisme i resituat en el sector catalanista del fusionisme lleidatà; el propietari i agent de negocis, Manel Espluga; l'advocat Lluís Prim, situat també dins de l'ala catalanista de l'integrisme lleidatà; el procurador i propietari Josep M.Tarragó; i el vetera dirigent del catalanisme a Lleida, membre de la *Unió Catalanista*, l'advocat Frederic Renyé. (*Lo concert económic a Lleyda*, a *La veu del Segre*, 26-11-1899, núm.9, pàg.1.)

¹⁰². Acta de l'Ajuntament de Tàrrrega corresponent al 5-12-1899, al *Llibre d'Actes Municipals. Anys 1898-1901*, a l'AHCT,

¹⁰³. Respecte l'etapa de catalanisme eminentment literari i diglòssic de la Renaixença.

¹⁰⁴. També, el pas de ferrocarrils on viatgen delegacions de prohoms del catalanisme que han de prendre part en algun acte de propaganda catalanista, sol ser saludat des de les andanes de les estacions de pas pels catalanistes d'aquests llocs, que despleguen senyeres i entonen cants patriòtics al pas dels distingits combois. Aquest és un ritual ben comú de les grans mobilitzacions que s'emprenen a partir dels últims anys del s.XIX.

¹⁰⁵. Per veure amb exhaustivitat la cultura política d'aquest nou catalanisme, pot veure's: MARFANY, J.L.: *Amunt els nostres cants ...nacionalisme, modernisme i cant coral a la Barcelona de final de final de segle a Recerques*, núm. 19; i MARFANY, J.L.: *La cultura del*

catalanisme, Columna Edicions, Barcelona, 1995. Per llegir sobre les possibles bases antropològiques i socials que estan en la gènesi d'aquest catalanisme modern i els seus símbols pot veure's: CAPDEVILA I CAPDEVILA, J: *Alguns aspectes entorn a la construcció simbòlica del catalanisme a Escola Catalana*, Any XXXIV, núm.358, Barcelona, març de 1999, pàgs. 9-12.

¹⁰⁶. *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.12, Tàrrrega 15-9-1901, pàgs.1-2.

¹⁰⁷. La *Festa Catalanista de Lleida* se celebra el febrer de l'any 1900. Hi intervenen Manuel Folguera, president de la *Unió*, F.Renyé (Lleida), Josep Mallofrè (Barcelona), J.Mons i Bascós (Balaguer), Claudi Closa (Pons), i J.Fité i Inglès. Els catalanistes de Mollerussa, a l'estació de ferrocarril d'aquesta vila, despleguen una gran senyera al pas del tren on viatja la delegació de Barcelona que es dirigeix a Lleida, amb Manuel Folguera al capdavant (*L'Aguila*, Any III, núm.50, Tàrrrega 25-2-1900, pàgs.249-250)

¹⁰⁸. Es tracta concretament d'El *Foment Catalanista* de Castellsarà, del *Patronat de l'Ensenyança Catalana* de Santa Coloma de Queralt, del *Centre Catalanista* de Balaguer, de l'*Associació Catalanista de Lleida*, de l'*Avenç* (Lleida) i del *Centre Regionalista* de Pons.

Els arguments i la cultura política d'aquests grups vinculats a la *Unió Catalanista* no es poden confondre en la Lleida d'aquests anys amb la cultura del catalanisme que patrocina l'*Associació Catalanista de Lleida*, encarregada de l'organització dels Jocs Florals, i la societat literària lleidatana habitual d'aquests certàmens. Mentre els primers, sobretot els seus elements més joves, defensen, com fan en general les agrupacions catalanistes adherides a la *Unió*, el ple ressorgiment polític, cultural i espiritual de Catalunya, amb un discurs inflammat i una pràctica política pròpia de l'agitació de masses, el catalanisme dels segons té un caràcter eminentment literari i cultural. Centrat en la tradició - en el tipisme tradicional -, en la comunitat rural i en el paisatge rural. Tot, tractat des d'un prisma tradicionalista en sectors provinents de l'integrisme i del carlisme - Lluís Prim, Iglésias i Guizard, Serra i Boldú, Gaya i Tomàs, Enric Arderiu, etc -, i tractat d'una manera més retòrica, més tòpica, més formulària, en uns sectors vinculats al *fusionisme* - liberalisme - lleidatà - M.Agelet i Besa, M. Morera i Galícia, Francesc Pera i Roca,...- que participen amb aquells ara esmentats en l'*Associació Catalanista* i en *La Veu del Segre*, fundat el novembre de 1899, com a òrgan a la pràctica d'aquella.

¹⁰⁹. Fonamentant-la en el caràcter liberal del règim jurídic català - la protecció dels *oficis* o dels gremis, els privilegis de les ciutats, i l'equitat social de les Corts.

¹¹⁰. *La nostra quinzena*, a *El Aguila Tàrraguense*, Any II, Tàrrrega 24-9-1899, pàgs.159-160. És evident la influència torrassiana en aquest sermó de Mn. Josep Cardona.

¹¹¹. *Segarra*, a *La Veu de Catalunya*, Any II, Barcelona, 19-9-1899, pàg.1.

¹¹². José Martos O'Neal, exgovernador general de Filipines, perduda la colònia, és nomenat el febrer de 1899 governador civil de Lleida amb el govern de torn del conservador Silvela. Aquest governador, l'abril de 1900, prohibeix expressament l'ús del català a les escoles de la demarcació provincial, cosa que provoca el rebuig generalitzat de catalanistes i regionalistes de Lleida, i del Principat en general (*L'Aguila*, Any III, num.53, Tàrrrega 8-4-1900, pàgs.272-273). Aquest governador civil prohibeix a més que els cors cantin la lletra d'*Els Segadors*. Multa el periòdic catalanista *La Comarca de Lleida*.

¹¹³. *Segarra*, a *La Veu de Catalunya*, Any II, Barcelona, 19-9-1899, pàg.2. Així refereix, dos dies després, el

cronista de *La Veu de Catalunya* la maniobra de l'exgovernador de les Filipines d'intimidació dels catalanistes de Lleida:

La investigació que d'ordre governativa's feu á Targa pera mirar de processar á mossén Cardona, es un fet vergonyós que dona una trista idea del tacte polítich de qui la ordená.

L'eloquentíssim orador sagrat no havia dit res que no's pugui repetir cent cops. Las sevas exclamacions eran sols el crit d'una ánima cristiana que prega a Deu per la sort dels seus consemblants; eran la lamentació del apóstol demanant misericórdia pel seu poble; eran la veu d'esperança del católich que tot ho espera y tot ho demana al Totpoderós.

Mes el senyor Martos no compregué res d'aixó. Sentí a dir que un predicador havia predicat en catalá y se li exaltaren els nervis. Calia un cástich contra aquella osadia. Ahont s'es vist, dintre la seva privincia atrevirse á tant!. A n'ell, que allá á Filipinas havia perseguit al separatismo fins á sus madrigueras... (Un governador que no transige, a La Veu de Catalunya, Any II, núm.261, Barcelona 21-9-1899, pàg.1)

¹¹⁴. *Noticias*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.39, Tàrraga, 24-9-1899, pàgs.161-162. També, MANENT I SEGIMON, Albert: *Cardona i Agut, Josep (Cardona, Bages, 1871-Sabadell, Valles Occidental, 1934) a Diccionari d'Història Ecclesiàstica de Catalunya*, Vol.I, Generalitat de Catalunya i Editorial Claret, Barcelona, 1998, pàg.434.

¹¹⁵. *Allí (a l'entresol de la casa Terés, local de l'ACT) organitzàrem aquells dos cèlebres aplecs catalanistes; l'un de trista memòria, que repercutí a tot Espanya per les persecucions que se'n derivaren, i perquè fou l'estimada, dins de la seva carrera, d'una personalitat encara vivent i de molt relleu dins de Catalunya (al·lusió a Mn.Josep Cardona). Segons Antoni Gomà, jove membre aleshores de l'Agrupació Catalanista de Tàrraga, l'afectació de Mn. Cardona va ser tan gran, que mai més va voler tornar a Tàrraga (GOMÀ, Antoni: *Memorant coses passades*, a *Crònica Targarina*, Suplement extraordinari dedicat a *Mestre Güell*, Any X, núm.485, Tàrraga 13-12-1930, pàgs. 28-29).*

Segons els catalanistes de Tàrraga, el diari *Lo Pallaresa* de Lleida, vinculat als fusionistes ageletistes, ha fet, per la seva dependència del caciquisme, unes ressenyes malintencionades de la *Festa Catalanista (El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.39, Tàrraga 29-9-1899, pàgs. 159-160)

¹¹⁶. *La Veu del Segre*, Any I, núm.3, Lleida 15-10-1899, pàg.3. També, NOVELL I ANDREU, Ramon: *El Mestre Güell (Semblança biogràfica)*, Ateneu de Tàrraga, 1980, pàg.26.

¹¹⁷. Aparentant-se en els capítols relatius a la premsa del Codi Penal, el Governador Civil adverteix *El Aguila Tarraguense* de la possibilitat de clausurar el periòdic i empresonar-ne el titular per raó de les cròniques publicades de l'*Aplec Catalanista* del 10 de setembre. (*Les coses d'aquest món, verdes i madures son*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.42, Tàrraga 5-11-1899, pàg.184).

¹¹⁸. NOVELL I ANDREU, Ramon: *El Mestre Güell*...pàg.26.

¹¹⁹. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.39, Tàrraga 24-9-1899, pàgs. 159-160.

¹²⁰. *Festa catalanista de Targa*, a *La Veu de Catalunya*, Any 1, núm.254, Barcelona 13-9-1898, pàg.1.

¹²¹. Mig any més tard, el març de l'any següent la companyia d'aficionats del casino *La Alianza* tornen a representar aquest monòleg de Guimerà de caràcter

patriòtic, provocant un entusiasme de tal magnitud que el públic, al crit del jove intèrpret de *Visca la llibertat de Catalunya!*, correspon un *Visca! Sobresurti entre totes les obres lo monólech que fon desempenyat per lo jove Pujol, quin lo digué i representà d'una manera admirable arribant á entusiasmá tant al públich que al fer lo crit de Visca la llibertat de Catalunya!, hi hagué al públic qui sense donarsen compte va respondrer un Visca ple d'emoció i d'entusiasme...* (*La nostra quinzena*, a *L'Aguila*, Any III, núm.52, Tàrraga 25-3-1900, pàgs.265-266).

¹²². *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.38, Tàrraga 8-9-1899, pàg.153. La Companyia de teatre d'Enric Borràs torna diverses vegades a Tàrraga, al *Patronat Sant Jordi* i a l'*Ateneu*; com per exemple a la Festa Major de 1932 a l'*Ateneu*.

¹²³. GOMÀ, Antoni: *Memorant coses passades*...pàgs. 28-29.

¹²⁴. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.39, Tàrraga 24-9-1899, pàgs.161-162.

¹²⁵. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.43, Tàrraga 17-11-1899, pàg. 193.

¹²⁶. *La Veu del Segre*, Any I, núm.5, Lleida 29-19-1899, pàg.3.

¹²⁷. *La Voz de La Verdad*, Any I, núm.12, Tàrraga 15-9-1901, pàg.1.

¹²⁸. *El mitin catalanista*, a *La Voz de la Verdad*, Any I ,num.12, Tàrraga 15-9-1901, pàgs. 1-2. També, *Aplech Catalanista de la Ciutat de Tàrraga*, a *La Comarca de Lleida*, Any II, Lleida 15-9-1901, pàgs.1-2.

¹²⁹. *El mitin catalanista*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.12, Tàrraga 15-9-1901, pàgs.1-2.

¹³⁰. *Aplech Catalanista de la Ciutat de Tàrraga*, a *La Comarca de Lleida*, Any II, Lleida 15-9-1901, pàgs.1-2; i *Aplech Catalanista de Tremp*, a *La Comarca de Lleida*, Any II, Lleida 22-9-1901, pàg.2.

¹³¹. GOMÀ, Antoni: *Memorant coses passades*... pàgs.28-29.

¹³². Afirmació feta pel lleidatà, traspassat recentment al catalanisme des de les files carlistes, Manuel Roger de Llúria. Aquest havia tret aquest any el llibre de combat catalanista *L'as de bastos*, promocionat insistentment des de *La Comarca de Lleida*.

¹³³. Òrgan oficial de la *Unió Catalanista*, dirigit per Pere Aldavert.

¹³⁴. Òrgan oficial de la *Lliga Regionalista*, creada aquest mateix any d'una escissió de la *Unió Catalanista* que protagonitzen joves professionals com Enric Prat de la Riba, Narcís Verdaguer o Francesc Cambó.

¹³⁵. *El mitin catalanista*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, num.12, Tàrraga, 15-9-1901, pàgs.1-2.

¹³⁶. *Manifest als targarins amb ocasió de les eleccions municipals de 1901*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, num.22, Tàrraga 8-12-1901, pag.1.

¹³⁷. El primer antecedent que hem localitzat de la presència organitzada de republicans a Tàrraga és el *Centre Republicà Federal Democràtic de Tàrraga* corresponent als anys de la primera República, amb els dirigents Ramon Perera, Domènec Fabregat, Vicent Vila i Nicolàs Jounou. Més cap aquí, és possible que el nucli de republicans de Cervera que aconsegueix una notòria organització a començament dels anys norantes del s.XIX - el 6 de març de 1892 s'estableix a Cervera, com a advocat, el dirigent federal J.M.Vallès i Ribot (*Año Económico 1891-1892. Contribución Industrial y de Comercio. Libro de Altas y Bajas de los pueblos de la provincia*, sig.volum.53, a la Secció d'Hisenda de l'Arxiu Històric de Lleida) - amb el periòdic quinzenal *La comarca de Cervera* com a òrgan, tingui una certa influència en la reorganització dels republicans targarins durant aquesta dècada.

¹³⁸. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.41, Tàrraga 22-10-1899, pàg.177. Pel que fa a l'avaluació i

resolució sobre els fets que determina l'Ajuntament: *y habida cuenta que no se justifica que por los dependientes del municipio y menos por el Alguacil como jefe de ellos, en el acto del entierro, realizasen acto alguno para evitar que las órdenes de la Alcaldía quedasen desobedecidas y el prestigio de la Autoridad por los suelos en acto tan público; estándose en el pleno conocimiento de que con un poco de celo y autoridad que hubiesen demostrado los empleados o dependientes citados, no se hubiese seguido en el entierro otro camino que el señalado, acordaron por unanimidad aprobar en un todo lo efectuado por el Sr. Alcalde accidental Sr. Vidal destituir a D. Antonio Verdager en el empleo de Alguacil del Alcalde y Ayuntamiento que viene desempeñando; y suspender de empleo y sueldo al portero Ramon Güell con severo apercibimiento que será destituido si en otra ocasión no cumple su cometido; pasandose el tanto de culpa a los tribunales...* (Acta Municipal amb data de 31 d'octubre de 1899, al Llibre d'Actes Municipals de l'Ajuntament de Tàrraga. Anys 1898-1901, a l'AHCT)

¹³⁹. L'Aguila, Any III, núm.54, Tàrraga 22-4-1900, pàg.280.

¹⁴⁰. El Aguila Tarraguense, Any II, núm.33, Tàrraga 2-7-1899, pàg.115.

¹⁴¹. És l'alcalde nomenat per via guvernativa el juny de 1901, dissident de la majoria conservadora fidel a Enric de Càrcer.

¹⁴². Antoni Albareda i Salvadó té un negoci de venda de cereals i de farina, primer al carrer del Carne i després al carrer Sant Pelegrí o carretera d'Agramunt. L'any 1900 paga per aquest negoci 198 pts. de contribució industrial i l'any 1919 paga per aquest negoci 237,60,pts. És un dels principals contribuents de la ciutat.

¹⁴³. Joan Vicianà i Salvadó és germà de l'actiu membre de la Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra Josep Vicianà i Salvadó. Joan Vicianà i Salvadó, nascut a Tàrraga el 1887 i domiciliat al carrer Santa Maria és llauner, amb un establiment a la Plaça Major de Tàrraga, pel qual paga de contribució l'any 1900 24 pts, i l'any 1919, 28,80 pts.

¹⁴⁴. La crisi de l'agricultura (molt determinada per la greu crisi en la comercialització del vi i derivats alcohòlics a partir de 189) i agreujada amb les sequeres severes dels anys 1897 i 1898

¹⁴⁵. Joaquim Balcells i Jover, emparentat amb el llinatge noble targarí dels Jover, té un molí i una farinera als afores de la ciutat. L'any 1900 paga per aquestes indústries 288 i 660 pts. respectivament, el que en fa, amb gairebé 1000 pts. de fiscalitat, el primer contribuent de la ciutat.

¹⁴⁶. Germà del propietari i dirigent integrista Felip Gassol i Puig (Anglesola, 1850 - El Talladell, 1903), i fill del dirigent carlí Francesc Gassol i Puig, Domingo Gassol i Puig (Anglesola, 1872 - Tàrraga, 1949), es casa amb Ramona Bilalta, de Tàrraga, el 1898 i fixa en aquesta ciutat la residència, en qualitat de propietari. El seu fill és l'advocat Xavier Gassol i Bilalta (Tàrraga, 1898 - Barcelona, 1931), mort prematurament als 33 anys. Membre de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat, vinculat als joves catalanistes de Tàrraga nascuts al voltant del canvi de segle - Francesc Segarra, D.Cucurull, M.Serés...- té un paper actiu, amb Ramon Gaya i Massot i Josep Iglésias i Guizard, en els primers anys del Casal Lleidatà de Barcelona, fundat l'any 1929. Domingo Gassol ven l'any 1942 tres finques importants de l'antic patrimoni Gassol a Aurelia Curiel Poza.

¹⁴⁷. Aquests patricis plantegen aquesta escola nocturna catòlica com una resposta a la necessitat de regeneració de la classe treballadora local. El Aguila Tarraguense, Any II, núm.40, Tàrraga 8-10-

1899, pàg.168. Pel que fa a la cessió del local pot consultar-se El Aguila Tarraguense Any I, núm.16, Tàrraga 27-11-1898, pàg.62.

¹⁴⁸. El mateix patrici Joaquim Balcells fa un discurs en l'acte inaugural sobre la importància de l'escola en la moralitat pràctica. (El Aguila Tarraguense, Any II, núm.43, Tàrraga 19-11-1899, pàg 192). L'escola primer s'havia previst amb caràcter dominical (El Aguila Tarraguense, Any I, núm.10, Tàrraga 4-9-1898, pàgs.37-38).

¹⁴⁹. Algunes notícies més sobre aquest propietari i dirigent republicà li podedu trobar a CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *Maldà, història gràfica i del segle XX*, Ajuntament de Maldà 1999, pàg. 235.

¹⁵⁰. La nostra quinzena, a El Aguila Tarraguense, Any II, núm.41, Tàrraga 22-10-1899, pàg.176.

¹⁵¹. *se habían personado en la alcaldía y manifestando, verían con sumo agrado y satisfacción acordara el Ayuntamiento fuese colocada en la fachada de la Casa Consistorial la Placa con la Imagen del Sagrado Corazón de Jesús; petición que celebraría fuese satisfecha por la Corporación Municipal si esta no encontraba en ello inconveniente.*

Entrada en amplia deliberación sobre el particular y habida consideración que si bien sería deseo unánime de todos los Sres. Concejales acceder a la pretensión referida, tratándose, como se trata, de un edificio que no es propiedad particular, sino del municipio, y por ello puede muy bien suceder, que mañana sea administrado por personas que en religión piensen de distinto modo; y en este caso, con igual derecho que puede hoy acordarse la colocación, puede ser acordada mañana, no solo su levantamiento, sino que también su sustitución por emblemas antireligiosos con lo cual se cometería profanación contra la Venerable Imagen del Sagrado Corazón de Jesús, que impavidos tendríamos que presenciar sus devotos, fue acordado por unanimidad no acceder a la petición solicitada (El Aguila Tarraguense, Any II, núm.44, Tàrraga 3-12-1899, pàg.199).

Passats mes de tres anys, el maig de 1903, els conservadors de Tàrraga, ara a l'oposició municipal retreuen a l'actual majoria, on s'hi vinculen el conjunt de propietaris que en aquell moment demanaven l'entronització del Sagrat Cor, per què no ho fan:

Pediais humumilmente/ con aire mojigato/ cuando estabais caidos/ que la esfigie del Santo/ pusieren como emblema/ en la fachada... (vemos./ Es entre entendedores hablar mas claro).../ Y cuando ya teneis/ la sartén por el mango/ y vuestras peticiones/ pueden dar resultado./ tener el labio quieto/ y el fervor bien guardado.../ Eso es talento/ pulso, trastienda y tacto/ no faltará quien diga/ (sobran los mentecatos)/ que sois cual fariseos/ sepulcros blanqueados/ Religión...por defuera... (Como os conocemos, a Bertoldo, Any I, Tàrraga 3-5-1903, pàg. 4)

¹⁵². Acta de constitució de nova Junta de l'Apostolat de l'Oració de Tàrraga, datada el 7 de juliol de 1899. Full solt a la Caixa de correspondència de Felip Gassol i Puig, al Fons Gassol de l'AHCT.

¹⁵³. El Aguila Tarraguense, Any I, núm.6, Tàrraga 10-7-1898, pag. 22.

¹⁵⁴. Mn. Joan Pintó, com a rector d'El Talladell, presideix la solemne entronització del Sagrat Cor de Jesús a la llar pairal de la família Gassol - *Cal Prenyanosa* - de l'esmentat poble. Un fast religiós que convoca més de dues-centes persones i del que se'n fa ressò àmpliament la premsa integrista. Podedu llegir CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *Impuls de les noves devocions religioses de caire social: El Sagrat Cor, Maria i Sant Josep, a Maldà, història gràfica i*

del s. XX, Ajuntament de Maldà, 1999, pàgs.254-255.

¹⁵⁵. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.37, Tàrrrega 27-8-1899, pàg.145.

¹⁵⁶. Josep M.Llort és el representant a Tàrrrega de la firma d'adobs químics, insecticides i maquinària agrícola *Unión Española de Explosivos*, al carrers Alonso Martínez números 8 i 21, i al carrer Pi i Margall, núm.7.

J.M.Llort, fill de Joan Llort i Amenós, propietari de Guimerà i delegat de l'Assemblea Catalanista de Manresa de 1892, és alcalde de Tàrrrega entre l'abril de 1930 i el gener de 1931 (DUCH, Joan i altres: *LLORT I AMENOS, Joan, a Homes del Catalanisme*, Dalmau Ed., Barcelona 1995, pàg.147). J.M. Llort promou el local de la *Lliga Regionalista* a Guimerà i participa en la seva inauguració l'abril de 1923 (*Vida Nova*, Any III, Tàrrrega 26-4-1923, pàg.15). Llort és qui fa, en la reunió del maig de 1932 en què s'aproven els estatuts del *Centre Autonomista Republicà*, l'exposició sobre la necessitat d'unió de totes les forces de dreta targarines i la creació nou centre catalanista a partir de l'entitat que s'està fundant (*Nova entitat política, a Acció Comarcal*, Any II, núm.24, Tàrrrega 25-5-1932, pàg. 10)

¹⁵⁷. D'AMAT I DE CORTADA, Rafael: *Excursions d'en Rafael d'Amat, de Cortada i de Santjust per Catalunya i Rosselló en l'últim quart del segle XVIII*, E.U.C., Barcelona, 1919, pàgs. 86-87. L'*antigua prosapia* d'Enric de Càrcer, i com aquesta afecta la seva personalitat és motiu de comentari a *Cacaseno*, Any I, núm.1, Tàrrrega 21-3-1903, pag.1.

¹⁵⁸. Carles Manuel Vidal i Folquet a Enric Càrcer, datades a Barcelona el 19-7-1917 i el 27-8-1917, entre altres. Vegeu *Epistolari d'Enric de Càrcer*, a l'AHCT.

¹⁵⁹. Carta d'Enric de Càrcer a Manuel Vidal Folquet datada el 16-9-1916 a l'AHCT.

¹⁶⁰. La terra la té a mitges i en arrendament. L'any 1906 cobra 850 pessetes de la collita d'olives. Aquest mateix any es ven dos patis del carrer Padulés de Puiggròs (Carta de Manuel Vidal a Enric de Càrcer datada Puiggròs l'1 de febrer de 1906, al Fons Epistolar d'Enric de Càrcer, a l'AHCT). L'any 1907, el jovent de Puiggròs sol·licita a Enric de Càrcer poder fer servir la sala del seu molí com aforament per fer ball de la diada de Reis (Carta de Josep Vallverdú a Enric de Càrcer, datada a Puiggròs el 2-1-1906, a l'AHCT).

¹⁶¹. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.3, Tàrrrega 1-6-1898, pàg.10.

¹⁶². Carta d'Enric de Càrcer al Marquès de Castellvell, datada a Tàrrrega el 20-12-1903, a l'AHCT.

¹⁶³. DE CÀRCER I DE SOBIES, Enric: *Las frases del "Quijote". Su exposición, ordenación y comentarios, y su versión a las lenguas francesa, portuguesa, italiana, catalana, inglesa y alemana*, Sol i Benet impressor, Subirana editor, Lleida i Barcelona, 1916.

¹⁶⁴. *Lleida (1890-1936). Caciquisme polític i lluita electoral*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1986, pàgs.63, 79 i 99. El càrrec de diputat provincial és bàsic en l'elecció dels senadors provincials; la negociació de suports entre els candidats a senadors i els diputats provincials permet a aquests tenir uns intermediaris - els senadors als que han ajudat - directes a Madrid. En el cas d'Enric de Càrcer, això ho veiem en les eleccions a Senadors de 1895 i 1898 amb el senador madrileny per Lleida Ramon M.del Valle (Vegeu cartes de Ramon M. del Valle a Enric de Càrcer amb data de 22-2-1895 i 7-4-1898, al Fons Epistolar d'Enric de Càrcer, a l'AHCT)

¹⁶⁵. *El Aguila Tarraguense*, Any II, num.43, Tàrrrega, 19-11-1899, pàgs.190-191. El diputat a Corts per Solsona, el conservador Isidre Valls el felicita pel nomenament alhora que se li ofereix com a mediador per possibles afers locals o provincials a Madrid (Carta d'Isidre Valls a Enric de Càrcer datada a Barcelona el

4 de novembre de 1899, al Fons Epistolar d'Enric de Càrcer, de l'AHCT).

En un sentit invers, Isidre Valls demana a Enric de Càrcer que en virtut de la seva posició a la Diputació mediï a favor de les escoles noves de Basella i Tiurana, i de camins rurals en altres llocs del districte que ja li indicarà (Carta d'Isidre Valls a Enric de Càrcer amb data a Barcelona el 29-11-1901, al Fons Epistolar d'Enric de Càrcer, a l'AHCT). Enric de Càrcer es val el 1903 de la influència d'Isidre Valls - dos anys abans ho havia fet de la de Valle y Cárdenas - perquè li siguin redimits uns censos

¹⁶⁶. Revelant clarament la situació de col·lapse financer que viu la Diputació durant aquest període, el Comptador d'aquesta escriu el 10 d'agost de 1900 a Enric de Càrcer informant-lo que està preparant un repartiment extraordinari de 8000 pts. per als creditors més *gritones* tot preguntant-li si està interessat en quedar bé amb algun (Carta del Comptador de la Diputació a Enric de Càrcer datada a Lleida el 10 d'agost de 1900, al Fons Epistolar d'Enric de Càrcer, a l'AHCT). El juny de l'any 1900 el periòdic republicà *El Ideal* publica un solt en què acusa Josep d'Hostalric, el Baró de Casa Fleix, president de la Comissió de Benificència de la Diputació que degut a la llarga demora que pateixen les nadres de la Inclusa a cobrar, moren molts nens orfes per inanició. Enric de Càrcer, davant la publicitat del fet i l'ordre del Govern Civil d'obrir un expedient, ordena al comptador general de la Diputació que pagui per via urgent (Carta d'Enric de Càrcer al Comptador de la Diputació de Lleida datada el juny de 1900).

¹⁶⁷. Carta d'Isidre Valls a Enric de Càrcer datada a Barcelona el 3 de gener de 1901, al Fons Epistolar d'Enric de Càrcer... Sobre les vicissituds que col·lapsen aquest valuós projecte ferroviari, que ja té una comissió d'estudi l'any 1884 i que està aprovat per Corts des de 1889, podeu trobar alguna informació amb relació amb relació a les terres de Lleida a CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *Maldà, història gràfica i del segle XX*,... pàg. 230.

¹⁶⁸. Carta de Ramon Valls a Enric de Càrcer, datada el 18 de juny de 1909 a Bell-lloc (Secretaria municipal), al Fons Epistolar d'Enric de Càrcer, a l'AHCT.

¹⁶⁹. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.34, Tàrrrega 16-7-1899, pàg. 119.

¹⁷⁰. Durant aquests anys de litigi, Ignasi Girona i Agraell, el pare del qual, Manuel Girona i París, era fill de Tàrrrega, no podia baixar a l'estació de ferrocarril de Tàrrrega per anar a la seva propietat del Castell del Remei, doncs hom el xiulava i li feia tota classe de mofes per la seva actitud contrària a la cessió del cànon d'aigua del Canal a Tàrrrega. Aquest fet, explica l'aleshores alcalde d'Anglesola Josep Mestres, motiva que Ignasi Girona proposi a l'Ajuntament d'aquest poble la construcció d'una estació de ferrocarril a Anglesola, amb el tracte que ell hi posarà la influència per a la llicència i l'Ajuntament hi posarà els mitjans materials (*Anglesola. Segles XIX i XX segons el manuscrit de Josep Mestres*, a cura de Jaume Espinagosa, Gener Gonzalvo, Josep M. Planes, i Albert Pont, Diputació de Lleida, Col·lecció Viles i Ciutats, 1988, pàg. 178.)

¹⁷¹. Ferran Puig i Gilbert, senador vitalici d'adscripció liberal.

¹⁷². Senador vitalici, que ha abandonat el partit conservador el 1891.

¹⁷³. Vicente Alonso Martínez.

¹⁷⁴. Federico Luque de Velázquez, senador conservador per la província de Lleida.

¹⁷⁵. Ramon Martínez Campos, fill del general Arsenio Martínez Campos, és diputat conservador a Corts per la Seu d'Urgell.

¹⁷⁶. Carta d'Enric de Càrcer a Antoni Florensa i Artigues, Antoni Roca de Samou i Ramon Valls, datada a Madrid l'11 de juny de 1885.

¹⁷⁷. Encara el març de 1909, Enric de Càrcer recomana el fill de l'antic secretari municipal de Tàrrrega, Ramon Valls, a l'antic governador civil de Lleida, José Martos, perquè sigui redestinat de Màlaga a Lleida per fer el servei militar (Carta de Ramon Valls a Enric de Càrcer, datada a Lleida el 26 de març de 1909, a l'*Epistolari d'Enric de Càrcer*, a l'AHCT)

¹⁷⁸. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm. 37, Tàrrrega 27-8-1899, pàgs. 143-144.

¹⁷⁹. Vegeu acta municipal amb data de 26 de desembre de 1899, al **Llibre d'Actes Municipals 1898-1902**, a l'AHCT.

¹⁸⁰. CALDERÓN, Alfredo: *El Cacique*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm. 19, Tàrrrega 10-11-1899, pàg. 1.

¹⁸¹. Aquest propietari de Vallbona de les Monges figura com a vicesecretari de la Cambra Agrària Oficial de Maldà en la seva primera Junta de 1891. Podeu veure CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *Maldà, història gràfica i del segle XX*, Ajuntament de Maldà, 1999, pàg. 224.

¹⁸². Es refereix al propietari de Tàrrrega i tinent d'alcalde d'aquesta ciutat, Vicent Orobítg.

¹⁸³. Es tracta de Gustau de Bofill, advocat i propietari de Cervera, cap del partit conservador al districte.

¹⁸⁴. Carta de Joan Vall a Enric de Càrcer, datada a Vallbona de les Monges el 28 de maig de 1885. Signen la missiva Joan Vall, Manuel Amenós, Miquel Escoda, Magí Solsona, Ramon Jové, Joan Fornés, Josep Sans, Francesc Nogués, Josep Bergadà, Josep Bonet, Pau Jové, Jaume Tarragó, Ramon Nogués, i Josep Torremadé, al *Fons Epistolar d'Enric de Càrcer*, a l'AHCT.

¹⁸⁵. Antoni Roca de Sanou nascut a Tàrrrega el 1844, és advocat i propietari, amb domicili al carrer Santa Maria número 28. Descendeix per part materna del vell llinatge nobiliari targari dels Sanou. Antoni Roca és amb Enric de Càrcer el gran polític vuitcentista targari de la primera part de la Restauració borbònica - *hacendado*, advocat i amb un ascendent aristocràtic, és el representant o el cacic del Partit Liberal a Tàrrrega i a la seva àrea d'influència. El seu fill és el també propietari, advocat, comerciant i polític Ramon Roca i Boladeres, que milita durant els anys deu del segle XX a les files liberals, ingressant l'any 1922 a les regionalistes de la *Lliga*, per retornar de nou a les opcions dinàstiques, com es veu en la seva posició a favor de José Alonso Martínez a les eleccions a Corts de 1923.

¹⁸⁶. Isidre Nicolau i Carreño neix a Tàrrrega el 1845. Casat amb Ramona Viladot i Bordes, germana del comerciant Leopold Viladot i Bordes, domiciliat a la Plaça de les Albes, té un establiment de pintures a la menuda al carrer del Carme (l'any 1900 paga per aquest negoci 160 pts de contribució l'any 1919 en paga 192 pts-). L'any 1901 obre una fàbrica de xocolata -motor de vapor- al carrer Sant Pelegrí. Nicolau també és propietari rústic. És germà de Mn. Ramon Nicolau, important figura de la vida social i política targarina de l'última dècada del segle XIX i de les dues primeres del segle XX; vinculat primer a Enric de Càrcer i al *Partit Conservador*, és fundador anys més tard del *Patronat Sant Jordi*. Mor l'any 1916.

Isidre Nicolau és l'últim alcalde del *Partit Conservador* a Tàrrrega abans de la defenestració municipal d'aquest partit i del seu aparell clientelar a les eleccions municipals del novembre de 1901, que culminen la primera part de l'encesa crisi política i social que desperten els escàndols administratius dels últims anys del *Partit Conservador*. Isidre Nicolau i Carreño també havia estat l'administrador general de la Societat *Canal de Urgel* abans del conflicte entre

aquesta Societat i l'Ajuntament de Tàrrrega per la concessió a perpetuïtat del cànon d'aigua a Tàrrrega.

¹⁸⁷. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm. 28, Tàrrrega 2-4-1899, pàg. 71.

¹⁸⁸. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm. 2, Tàrrrega 15-5-1898, pàg. 5.

¹⁸⁹. L'acompanyen en la Junta Ramon Solé, Ramon Roca, Josep Pujol, Joaquim Castelló, Josep Roca, Josep Fabregas, Antoni Minguell i Fabià Pijuan (*El Aguila Tarraguense*, Any II, núm. 23, Tàrrrega 12-2-1899, pàg. 33)

¹⁹⁰. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm. 24, Tàrrrega 26-2-1899, pàg. 41.

¹⁹¹. *!Pues ya lo creo que hace colla El Ermitaño - al·lusió al periòdic El Ermitaño de San Eloy! . Pues si casi todos son socios de Doña Baldomera - al·lusió al casino La Alianza. Hasta ahora no lo han descubierto los buenos catalanistas? . Pues ya hace rato que dura (La Voz de la Verdad, Any I, núm. 22, Tàrrrega 8-12-1901, pàg. 2)*

¹⁹². *RAPÉ: Números*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm. 16, Tàrrrega 20-10-1901, pàg. 1.

¹⁹³. Aquest és un motiu comú en totes les publicacions de l'oposició fusionista i republicana a Enric de Càrcer i als conservadors a partir de 1901.

¹⁹⁴. Carta de Joan Vall a Enric de Càrcer, datada a Vallbona de les Monges el 28 de maig de 1885, al *Fons Epistolar d'Enric de Càrcer*, a l'AHCT.

¹⁹⁵. Es refereix a la majoria municipal fusionista que l'any 1901 el defenestren, via governativa, del poder municipal i que acaben arrabassant el subministrament d'aigua i de llum a l'*Electra-Urgelense*, vinculada al se poder.

¹⁹⁶. Carta de Ramon Valls a Enric de Càrcer, datada el 18 de Juny de 1909 a Bell-lloc (Secretaria municipal), al *Fons Epistolar d'Enric de Càrcer*, a l'AHCT.

¹⁹⁷. Mossèn Ramon Nicolau i Carreño (Tàrrrega, 1846-1916). Aquest rector, defensa des de les pàgines del *Ermitaño de San Eloy* un regionalisme apolític, tradicionalista i literari. L'any 1892 publica en català a la *Impremta Mariana* de Lleida -és la versió traduïda i augmentada d'una primera edició en castellà publicada a la mateixa impremta- la *Novena de Preparació per a la festa de la miraculosa Imatge del Sant Crist Trobat que's venere en la Iglesia de Sant Antoni de la ciutat de Tàrrrega*. En la primera part de l'obra, l'autor relata la llegenda hagiològica sobre la que fonamenta aquesta coneguda devoció targarina, i a la segona part hi exposa pròpiament la novena. En morir, tenia en elaboració una monografia històrica de Tàrrrega.

Mn. Ramon Nicolau i Carreño és germà d'Isidre Nicolau i Carreño, l'últim alcalde de Tàrrrega del *Partit Conservador* abans de la defenestració municipal d'aquest partit l'any 1901; Mn. Nicolau acaba confluint l'any 1909 al *Patronat de Sant Jordi*, on convergeixen els sectors més conservadors del catalanisme catòlic targari. En aquesta entitat desenvolupa una notable tasca de propagandista al costat d'altres clergues targarins que també hi prenen part.

¹⁹⁸. *Venga de ahí!*, a *La Voz de la Verdad*, Any 1, núm. 6, Tàrrrega 4-8-1901, pàg. 1.

¹⁹⁹. A Verdú l'octubre de 1898, se celebra la festa de la inauguració de la duta de les aigües al poble (*El Aguila Tarraguense*, Any I, núm. 14, Tàrrrega 30-11-1898, pàg. 54. També, *De Verdú*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm. 29, Tàrrrega 11-5-1899, pàgs. 79-80). A Anglesola, l'octubre de 1898, es festeja la inauguració de les aigües potables en el marc de la Festa Major (*El Aguila Tarraguense*, Any I, núm. 1, Tàrrrega 15-4-1898, pàg. 4). Aquest mateix mes comencen els treballs d'electrificació d'Agramunt (*El Aguila Tarraguense*, Any I, núm. 13, Tàrrrega 16-10-1898,

pàg.48)

²⁰⁰. És el cas de l'empresa electricadora *El Resplendor Segarra-Urgelès* que té com a principals accionistes l'advocat de Cervera, el republicà Ramon Riu i Vendrell, i el propietari de Maldà, Josep Vives i Capdevila. Aquesta empresa després de fer, amb moltes dificultats - la negociació a ser electrificats, i de cobrament de part de molts veïns - l'electrificació de pobles com Vilanova de Bellpuig o Sant Martí de Maldà, acaba fent fallida a finals de la primera dècada del segle XX. Podeu veure MESTRE I ROIGÉ, Esteve: *Història de Vilanova de Bellpuig*, Ajuntament de Vilanova de Bellpuig, 1999, pàgs. 182-183; i Acta Municipal de l'Ajuntament de Sant Martí de Maldà, corresponent a la sessió del dia 12 de juny 1904, al *Llibres d'Actes Municipals. 1901-1910*, a l'Arxiu Municipal de Sant Martí de Maldà; i finalment CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *Maldà, història...*, pàgs.86-87.

²⁰¹. ESPINAGOSA, Jaume, i PLANES, J.M.: *Tàrraga, aproximació a la història dels seus ajuntaments entre 1884 i 1939*, Col. Viles i Ciutats, Diputació de Lleida i Ajuntament de Tàrraga, 1988, pàgs. 52-53. Josep Lambert figura en les contribucions industrials dels anys 1897-1900 com a propietari d'una fàbrica d'electricitat de 33 kilovats (*Contribución Industrial. Año de 1897; Año de 1898; Año de 1899; Año de 1899; Año de 1900*, a la Secció d'Hisenda, del Fons Municipal de Tàrraga, a l'AHCT).

²⁰². *El Aguila Tarraguense*, Any III, núm.50, Tàrraga 25-2-1900, pàgs.248-249; *Lo Lloca*, Any I, Tàrraga 28-9-1902, pàg.2; *La Verdad*, Any I, núm.3, Tàrraga 1-2-1903, pàg. 1; i *El Casaseno*, Any I, núm.1, Tàrraga 10-5-1903, pàg. 4.

²⁰³. *El Caseno*, Any I, núm.2, Tàrraga 12-4-1903, pàg.2; i *El Casaseno*, Any I, núm.3, Tàrraga 10-5-1903, pàg.4.

²⁰⁴. *El Aguila Tarraguense*, Any III, núm.50, Tàrraga 25-2-1900, pàgs. 248-249. *Claro: "La Electrica Urgelense que se niega a pagar a nuestro Director - Amadeu de Grau i de Grau, director de La Voz de la Verdad - las 5400 pts. que le adeuda en virtud de títulos fefacientes, como no ha de procurar ahora demostrar al público que tiene valimiento ?..."* (*La Voz de la Verdad*, Any I, núm.12, Tàrraga 15-9-1901, pàg.2)

²⁰⁵. *Y no cal fer menció dels quatre mil duros de un coll, que a pesar de la protesta dels srs. regidors Don Federic Aribau, Don Federic Burló, Don Anton Llobet i Joan Vicià, que's van separar del Consistori, se van deixar tan graciosament ab una hipoteca irrisoria, per ordre i mandato del nostre Sr.Feudal, y actuan de secretari assessor lo sempre inolvidable Sr.Valls...* (*Rapé* (PERA, Francesc): *Números*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.16, Tàrraga 20-10-1901, pàg.2.). O son il·lustratius també aquests versos: *Aquelles vint mil pessetes/ que vos vareu fer dirar,/ valenvos de certes tretes/ per fé l'acort aprová/ se van deixar a un insolvent/ y avuy es paper mullat...* (*Goigs en l'hor del mártir Conservador Don Enrich*, a *El Casaseno*, Any I, núm. 2, Tàrraga 12-4-1903, pàg.3). Els diners havien de servir per construir la xarxa d'enllumenat públic.

²⁰⁶. *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.6, Tàrraga 4-8-1901, pàg.3; *El Casaseno*, Any I, núm.2, Tàrraga 12-4-1903, pàg.1, 3-4; *El Casaseno*, Any I, núm.1, Tàrraga 10-5-1903, pàgs. 1-2.

²⁰⁷. *Sense embuts*, a *L'Aguila*, Any III, núm.50, Tàrraga 25-2-1900, pàgs.248-249. Mesos més tard abandona la fidelitat a Enric de Càrcer un altre destacat propietari, vell militant conservador i vell amic del *Sinyó Sobies*, Vicent Orobí.

²⁰⁸. *El Casaseno*, Any I, núm.1, Tàrraga 10-5-1903, pàg. 4.

²⁰⁹. D'altra banda, confirma que la portada d'aigua no la pot fer a través dels salts d'aigua del Canal d'Urgell, d'on sí que pot generar electricitat per a Tàrraga. (*El*

Aguila Tarraguense, Any II, núm.27, Tàrraga 9-4-1899, pàgs.62-63)

²¹⁰. L'Ajuntament de Tàrraga, encapçalat per Ramon Vidal instrueix l'octubre de 1901 un expedient a Ramon Valls, Isidre Nicolau i Francesc Valls, comminant-los a reintegrar aquests diners a les arques municipals; altrament, els adverteixen que portaran la qüestió als tribunals ordinaris (*La Voz de la Verdad*, Any I, núm.14, Tàrraga 22-10-1901, pàg.2.) *!Bonita herencia la que dejóel Ayuntamiento Nicolau!. Y preparémonos, que el Canal no cesa de reclamar las 2952 pts. que Nicolau exigió con tanta prisa al Sr.Lambert y cuya cantidad no se sabe donde para. Que hacemos con las cárceles o para que sirven las Leyes?... (La Voz de la Verdad, Any 1, Tàrraga 22-12-1901, núm.23, pàg. 2.)*

²¹¹. ESPINAGOSA, Jaume, i PLANES, J.M.: *Tàrraga, aproximació a la història dels seus ajuntaments...* pàgs. 52-56.

²¹². Ramon Vidal i Llor, àlies *Lo Pagès*, és propietari rústic i un dels principals contribuents de la ciutat. Vidal i Llor fa d'interventor del candidat carlí Antoni de Nuix i Espona a les eleccions provincials de 1905. No s'ha de confondre amb Ramon Vidal i Vall, venedor de teixits i de loteria, i corresponsal de Tàrraga durant una temporada al periòdic fusionista de Lleida *Lo Pallaresa*.

²¹³. Ramon Vidal, Ramon Balcells i Ramon Pedrissa havien dut des de començament de 1891 una oposició duríssima a la majoria municipal que presideix Isidre Nicolau, qüestionant la gestió i la legitimitat dels serveis oferts per l'*Electra* i obligant a Nicolau a dimitir el juny de 1891. (ESPINAGOSA, Jaume, i PLANES, J.M.: *Tàrraga. Aproximació a la història...* pàgs.81-82)

²¹⁴. *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.6, Tàrraga 4-8-1901, pàg.2.

²¹⁵. *Bertoldo*, Any I, núm.2, Tàrraga 25-3-1903, pàg.4.

²¹⁶. Ramon Tàssies i Bosch, nascut a Tàrraga el 1855 és sens dubte una de les personalitats més representatives de la vida política i social de la Tàrraga de la segona meitat del vuitcents i de les primeres dècades del mil·noucents. Casat amb Concepció Segarra i Vilalta, germana de l'advocat i cap carlí Estanislau Segarra i Vilalta i del comerciant Josep Segarra i Vilalta, té despatx d'advocat al número 33 del Carrer Major de Tàrraga. També es propietari rústic. L'any 1932, en plena crisi per la discussió de la Llei de Contractes de Conreu, ingressa a l'I.A.C.S.I. El seu germà és el conegut pastisser i comerciant Pius Tàssies i Bosch (Tàrraga, 1872 - 1931) propietari d'un establiment de pastisseria i d'objectes de regal al carrer del Carme, obert l'any 1900 - aquest any paga 50 pts de contribució industrial i l'any 1919 en paga 120.

²¹⁷. *En la picota*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.7, Tàrraga 11-8-1901, pàg.1.

²¹⁸. *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.8, Tàrraga 18-8-1901, pàg.2.

²¹⁹. Francesc Pané i Mas, nascut a Tàrraga el 1850, i amb domicili al carrer Sant Pelegrí, obre l'any 1900, amb el comerciant Federic Aribau l'establiment *Pané i Aribau* al carrer del Carme, de teixits a l'engròs. L'any 1900 paguen per aquest negoci 198 pts de contribució. L'any 1919 en paguen 214, 80 pts. Francesc Pané i Mas es el pare de Francesc Pané i Castellà, nascut a Tàrraga el 1882, un dels joves catalanistes que més destaquen en les activitats culturals i patriòtiques del *Patronat Sant Jordi* dels anys deu del s. XX.

²²⁰. Magí Novell i Codina té un hostel al Carrer del Carme, pel qual paga l'any 1900 35 pts. Aquest hostel es planteja com a casa de viatgers, i l'any 1919 paga una contribució de 158,40 pts. Magí Novell fa també durant els anys deu del s.XX de comerciant de

cereals. Magí Novell i Codina és el pare de Ramon Novell i Andreu, promotor catalanista en el camp cultural i civil a partir dels anys deu del s.XX.

²²¹ És propietari rústic. Ocuparà en diferents avinenteses càrrecs directius al Sindicat Agrícola i Catòlic de Tàrrrega, creat el 1914.

²²² A *Callar!*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.8, Tàrrrega 18-8-1901, pàgs.1-2; *La Verdad* Any I, núm.2, Tàrrrega 15-1-1903, pàg.1; *La Verdad*, Any I, núm.3, Tàrrrega 1-2-1903, pàg.1; *El Cacaseno*, Any I, núm.2, Tàrrrega 12-4-1903, pàg.1. La nit del 2 d'octubre de 1899 s'havien cremat els pallers de tres propietaris: Josep Albareda, Ramon Carreño, Pau Balcells, i la caseta de Francesc Mas; tots ells vinculats a l'*Electra* i al *Partit Conservador*.

²²³ *La manifestación del domingo*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.8, Tàrrrega 18-8-1901, pàg.1.

²²⁴ *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.22, Tàrrrega 8-12-1901, pàg.2.

²²⁵ Al gener de 1902, tot just un mes després de prendre possessió la nova majoria municipal de base fusionista, aquesta redacta un informe duríssim contra l'*Electra-Urgelense*, adreçat al Govern Civil, en el que s'acusa la Societat de constitució il·legal, d'inèpcia tècnica i d'actuar només en benefici dels interessos particulars; reclamant una altra vegada l'exclusiva titularitat de Josep Lambert. (ESPINAGOSA, Jaume, i PLANES, J. M.: *Tàrrrega. Aproximació a la història dels Ajuntaments...* pàg.83) A començament d'abril es produeix un nou intent de l'Ajuntament davant del Govern Civil de recuperar els serveis d'aigua i de corrent elèctric.

²²⁶ A primers de gener es produeix un tallament de fils d'electricitat al terme de Vilagrassa. D'altra banda, el 8 d'abril de 1892 l'*Electra* interromp els serveis d'aigua i de *llum*, posant la població al límit de l'avalot. Quan empleats municipals i de la Guardia Civil van a la caseta de la turbina per obligar a reprendre els serveis, els encarregats es neguen a a reprendre el servei de fluït elèctric, cosa que motiva una entrada forçosa a l'esmentat local, on troben a mancar-hi algunes peces. (ESPINAGOSA, J. i PLANES, J. M.: *Tàrrrega. Aproximació a la història...* pag.83)

²²⁷ La Societat *Electra-Urgelense* llença fulls solts desautoritzant la nova Societat *La Popular Tarraquense* (*La Voz de la Verdad*, Any I, núm.24, Tàrrrega 10-1-1902, pàg.3)

²²⁸ *Rapé: Números*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.16, Tàrrrega 20-10-1901, pàg.1. Ramon Carreño i Bonet, amb domicili al número 50 del carrer del Carme, és propietari rústic i secretari del jutjat municipal de Tàrrrega. L'any 1900 paga, per aquest ofici, 22 pts de contribució i l'any 1919 en paga 24 pts. Els seus germans són Pere Carreño i Bonet, metge, amb domicili al número 41 del carrer del Carme i Antoni Carreño i Bonet, que es dona d'alta el tres de maig 1891 com a espardenyer. L'octubre de l'any 1901 és elegit jutge municipal de Tàrrrega. Un avantpassat de Ramon Carreño, del mateix nom, havia estat alcalde de Tàrrrega durant un període d'anys de meitat s.XIX, de l'anomenada *etapa moderada*.

²²⁹ *Gobernadores*, i *Agua y Luz*, a *La Verdad*, Any 1, núm.3, Tàrrrega 1-2-1903, pàg.1.

²³⁰ *La Verdad*, Any I, núm.2, Tàrrrega 15-1-1903, pàg.1.

²³¹ *Bertoldo*, Any I, Tàrrrega 5-4-1903, pàg.3.

²³² ESPINAGOSA, Jaume i PLANES, J.M.: *Tàrrrega. Aproximació a la història...* pàgs.85-86. *Bertoldo*, Any I, núm.3, Tàrrrega 5-4-1903, pàg.3.

²³³ Ramon Tàssies i Bosch, figura com a titular d'una fàbrica electricitat - 44kw - al camí de Barbens i d'un salt d'aigua. L'empresa coneguda com *La Popular Targarene*, té el domicili social a la Plaça Carme núm.5.

²³⁴ *Bertoldo*, Any I, núm.7, Tàrrrega 17-5-1903, pàgs.2-

3. L'Ajuntament de Tàrrrega presenta un recurs contenciós administratiu a partir informe jurídic dels advocats Francesc Laganyoles i Joan Pedrol que estableix: 1) No es reconeix la personalitat jurídica de la E-U;2) Es deu molt menys si és que aquesta societat tingués algun dret; i 3) La E-U deu encara 20000 pts que l'Ajuntament havia anticipat

²³⁵ *La Voz de la Verdad*, Any I, Tàrrrega 20-10-1901, pàg.3; *La Voz de la Verdad*, Any I, num.20, Tàrrrega 17-11-1901, pàg.3; *El Cacaseno*, Any I, núm.1, Tàrrrega 25-3-1903, pàg.3.

²³⁶ Es tracta d'una recomposició elaborada a partir dels membres que presenta l'últim ajuntament conservador presidit per Isidre Nicolau a la Junta Municipal d'Associats l'any 1901; a partir dels amonestats judicialment durant aquest període per activitats relacionades amb l'*Electra-Urgelense*; i a partir de les persones denunciades des des mitjans de l'oposició com a lligades als interessos de l'*Electra*.

²³⁷ Es propietari de la sastreria *El Cid*, al carrer del Carme núm.16. Isidre Pujalt és representant a partir del gener de 1899 de les màquines de cosir *Ginger*, un nou mètode de filar (*El Aguila Tarraquense*, Any II, núm.21, Tàrrrega 29-1-1899, pàg.20).

²³⁸ *El Aguila Tarraquense*, Any II, núm.34, Tàrrrega 16-7-1899, pàgs. 118-119.

²³⁹ Felip Burló i Codina, nascut a Tàrrrega el 1849, amb domicili al carrer Agoders número 38, és advocat, propietari rústic i d'un molí d'oli - d'una premsa de viga - al carrer Sant Agustí. Felip Burló és fill de l'eminent jurista i jutge de primera instància retirat a Tàrrrega Josep Salvador Burló i Camilleri (*Don José Salvador Burló y Camilleri* (necrològica) a *La Voz de la Verdad*, Any II, núm.24, Tàrrrega 10-1-1902, pàg.1). J.S.Burló és autor de la *Memoria de la inundación acaecida en la villa de Tàrrrega en la madrugada del día 23 de setiembre del año 1874* (la rubina de Santa Tecla), publicada a Barcelona el 1875 per l'Establiment Tipogràfic de Ramírez i Cía (Jaume Espinagosa, Gener Gonzalvo i Glòria Coma n'han fet una reedició facsímil apareguda a la col·lecció *Natan* de l'Ajuntament de Tàrrrega el 1996).

²⁴⁰ *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.21, Lleida 24-11-1901, pag.2. També, *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.23, Tàrrrega 22-11-1921, pàg.2. *Bertoldo*, Any I, núm.7, Tàrrrega 17-5-1903, pàg.3; *Bertoldo*, Any I, núm.13, Tàrrrega 25-7-1903, pàg.3; i *El Cacaseno*, Any I, núm.17, Tàrrrega, pàg.2.

²⁴¹ *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.21, Tàrrrega 24-10-1901, pàg.2. També, *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.23, Tàrrrega 22-11-1921, pàg.2.

²⁴² *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.22, Tàrrrega 8-12-1901, pàg.2.

²⁴³ Ramon Carulla i Puig, descendent d'Ivars d'Urgell, és propietari rural. Havia estat caporal del somatent de Tàrrrega a partir de l'any 1891.

²⁴⁴ Josep Salvador Flaqué i Capdevila nascut a Tàrrrega el 1861, i amb domicili a la plaça del Carme és propietari. El novembre de 1888, en plena cojuntura expansiva de la producció i comerç de vi per l'exportació d'aquest producte a França, obre una botiga de vi i d'aiguarent a Tarrega (*Matricula Industrial. Registro de altas. Año Económico 1888-1889*, al Fons d'Hisenda de l'Arxiu Històric de Lleida, pàg.18). El 26 d'octubre de 1905 obre un negoci de venda de cereals a la Plaça del Carme que tanca al cap de pocs anys. Josep Salvador Flaqué també té un negoci de cuber al carrer al carrer Sant Joan, que després trasllada al carrer Sant Pelegrí. L'any 1900 paga per aquesta activitat 24 pts. i l'any 1919 28,80 pts. Josep Flaqué, amb setanta anys, és alcalde de Tàrrrega per la dreta catalanista durant cinc dies de l'any 1931, i tinent d'alcalde entre aquest any i el 1934.

²⁴⁵ Marià Feijóo obre el març de 1890 un magatzem

de comerç de vi a l'engròs al carrer Sant Pelegrí de Tàrraga o carretera d'Agramunt (*Matrícula Industrial. Registro de altas. Año Económico 1889-1890*, al Fons d'Hisenda de l'Arxiu Històric de Lleida)

²⁴⁶. Josep Cañellas i Farré neix a Reus el 1876. L'any 1902 obre amb Emili Cucurull una fàbrica de farina amb motor de vapor, amb una contribució de 380 pts. L'any 1919 la farinera paga 1528 pts. de contribució, el que converteix aquests industrials en els primers contribuents de Tàrraga. L'any 1933, Josep Cañellas, que també té arrendada la Farinera de Maldà a Josep Iglésias i Guizard, fa fallida. Cañellas és el president del Comité Local de Tàrraga del Partit Liberal durant els anys deu del s. XX, al costat de Ramon Roca i Boladeras.

²⁴⁷. Francesc Pijuan té un establiment de pintures a l'engròs a la Plaça del Carme. L'any 1900 paga per aquest establiment una contribució de 160 pts, l'any 1919, 730, 80 pts, i l'any 1923, com a Francesc Pijuan i Bergadà -abans *F. Pijuan i Cía*- 1370 pts. Pijuan té també una botiga de de vi al detall al carrer de les Piques - més tard la trasllada al carrer del Carme. Per aquesta activitat, paga l'any 1900 una contribució de 24 pts, i l'any 1919 en paga 120 pts. Es un dels primers contribuents de Tàrraga.

²⁴⁸. Martí Martí i Carulla obre l'any 1900 un establiment de teixits a la Plaça Major. Aquest any paga per aquest negoci una contribució de 198 pts (*Contribución Industrial. Año Económico de 1899 a 1900 Provincia de Lérida. Distrito Municipal de Tàrraga, Altas*, a la secció d'Hisenda del Fons Municipal de Tàrraga, a l'AHCT).

²⁴⁹. Marià Castellà i Flaqué, nascut a Tàrraga l'any 1873, i resident al carrer Arraval del Carme, té primer un establiment d'adob de pells al Carrer Ponent. Per aquesta activitat paga l'any 1900 100 pts. de contribució i l'any 1919 en paga 120. Més endavant obre un magatzem de fustes al mateix carrer. Per aquest negoci paga 144 pts. de contribució l'any 1919. Marià Castellà destaca durant els anys deu del segle XX com a subcaporal del somatent de Tàrraga, al costat del caporal Ramon Roca i Boladeras que és el caporal - els dos liberals fusionistes.

²⁵⁰. *Noticias Locales*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.18, Tàrraga 7-11-1901, pàg.2.

²⁵¹. *Ecós Polítics*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.20, Tàrraga 17-11-1901, pàg.1.

²⁵². *Cómo, cuándo y en qué parte consta la formación de la pasada Junta de Vocales Asociados?*

Digo esto porque aunque he buscado no he podido enterarme de ello. Únicamente en un trozo de papel sellado, a guisa de acta, se lee: Asociados (Carreño, Pané, Closa, Prats, Valls, Andreu, Busquets, i Llor) y ello no es tal Junta pues, todos o la mayor parte de estos señores si son los que me figuro, eran empleados; algunos no satisfacían la contribución necesaria para serlo y otra gran parte no podía obrar independientemente.

!Como deben ir con una Junta así los repartos de consumos!...!ah! y los presupuestos...

(*Ecós Polítics*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.19, Tàrraga 10-11-1901, pàg.2)

²⁵³. Nom amb què s'hi refereixen irònicament els republicans unionistes de Tàrraga, una vegada se n'han desvinculat.

²⁵⁴. *Fiesta importante*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.20, Tàrraga 17-11-1901, pàgs.1-2.

²⁵⁵. *El Cacaseno*, Any I, núm.3, Tàrraga 10-5-1903, pàg.4.

²⁵⁶. *Don Carlos Nadal-Ballester. Licenciado en Derecho Civil i Canonico y en Derecho Administrativo, Secretario de la Excm. Diputación...* *Certifico: Que segun aparece...para proceder al nombramiento de interventores y suplentes para las elecciones a*

Diputados a Cortes que han de efectuarse el 26 de Abril...ha proclamado Interventores del Ayuntamiento de Tàrraga...al Fons Municipal de Tàrraga. Documentació electoral, a l'AHCT.

²⁵⁷. *Don Carlos Nadal-Ballester...para proceder al nombramiento de interventores y suplentes para las elecciones a Diputados a Cortes que han de efectuarse el 10 de setiembre...ha proclamado interventores del Ayuntamiento de Tàrraga...* a Documentació electoral, a l'AHCT.

²⁵⁸. Es pot apreciar en la relació d'interventors i suplents proclamada per a cadascun dels candidats a aquestes eleccions del 10 de març de 1905 (*Don Carlos Nadal-Ballester... para las elecciones a Diputados provinciales que han de verificarse el 12 de marzo...ha proclamado los interventores del Ayuntamiento de Tàrraga a...* a Documentació electoral, a l'AHCT).

²⁵⁹. L'any 1884 quan s'instal·len els escolapis a Tàrraga de la mà d'Enric de Càrcer, aquests i l'Ajuntament pacten unes bases per les quals aquest es compromet a aportar anualment als primers una quantitat de 5000 pts. (ESPINAGOSA, Jaume i PLANES, J.M.: *Tàrraga. Aproximació a la història...* pàgs.69-70). L'endeutament municipal farà, com es veu en aquesta carta, que aquest pagament pateixi demores molt importants.

²⁶⁰. Carta de Ramon Valls a Enric de Càrcer, datada el 18 de Juny de 1909 a Bell-lloc (Secretaria municipal), al *Fons Epistolar d'Enric de Càrcer*, a l'AHCT.

²⁶¹. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.16, Tàrraga 27-11-1898, pàg.62.

²⁶². *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.18, Tàrraga 25-12-1898, pàg.70. Joaquim Serra i Purgimon té una impremta manual al carrer de les Piques, per la que paga l'any 1900 una contribució de 54 pts.

²⁶³. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.12, Tàrraga 2-10-1898, pàg. 46.

²⁶⁴. Ramon Pons i Castellà, nascut a Tàrraga el 1864, i amb domicili al carrer del Carme, metge de professió, casat amb Josepa Albareda i Font, germana del comerciant Wecenslau Albareda i Font és elegit membre l'any 1901 de la Junta d'Unió Republicana de la demarcació de LLeida, i vocal de propaganda. Durant els anys deu del s.XX, el metge Pons forma part del *Círcol Reformista de Tàrraga*.

²⁶⁵. DE GRAU, Amadeu: *Paz a los muertos*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.23, Tàrraga 22-12-1901, pàg.1. Es tracta d'una polèmica que segurament no s'hagués pogut produir un mes abans, quan totes les forces contràries a Enric de Càrcer, i sobretot els seus principals adversaris i interessats a derrocar-lo, els liberals fusionistes, propietaris de *La Voz de la Verdad*, necessiten la unitat de tots els efectius anticonservadors. Una vegada al poder la nova majoria burgesa que formen *fusionistes*, catalanistes i republicans centristes bastant per governar, i és segur que el republicans unionistes i sobretot el seu discurs anticlerical resultin força ingrats a la majoria dels membres que participen o s'identifiquen amb la nova majoria burgesa; especialment als sectors més conservadors.

²⁶⁶. Són habituals les crítiques i mofes a l'alcalde fusionista Ramon Carulla i Puig i a altres destacats fusionistes de Tàrraga.

²⁶⁷. La identitat de l'ermità de l'ermità de Sant Eloi apareix a *!Caridad!*, a *La Voz de la Verdad*, Any II, núm.24, Tàrraga 10-1-1902, pàg.1.

²⁶⁸. *Nostre programa*, a *Lo Lloca*, Any I, núm.1, Tàrraga 14-9-1902, pàg.1.

²⁶⁹. *Lo Lloca*, Any I, Tàrraga 1-11-1902, pàgs.2-3.

²⁷⁰. *En cuanto al llamamiento de la escuela laica ningún creyente ha expresado tal concepto pero si que deseamos muchos podernos proporcionar un maestro bueno e inteligente, que en vez de lo que hacen*

muchos de entretener a sus discípulos con canciones, cuentos y oraciones, que de nada sirven, aproveche el poco tiempo que por desgracia pueden disponer los hijos de los obreros en asistir a las escuelas, les dé buenas lecciones de provecho como son de Gramática, Ortografía, Aritmética y Urbanidad, para que salgan hombres que puedan presentarse donde convenga y con buen modo y sepan escribir correctamente la lengua Española para que se les entienda en todas partes, y no que no sepan más que el dialecto Catalán, para que no les entienda nadie, como pretendéis los reaccionarios a fin de que esos pobres desvalidos de la fortuna careciesen de de la ilustración necesaria para que os dejaran a vosotros ser los dueños absolutos... (PUIG BOLADERAS, Cayetano: *Remitido*, a *La Verdad*, Any I, núm.3, Tàrrrega 1-2-1903, pàg.4)

²⁷¹. Per tal dedicació paga una contribució de 80 pts.

²⁷². *De la provincia. Tàrrrega*, a *El Ideal*, Lleida 13-2-1907, pàg.2.

²⁷³. Antoni Aulés i Canós es propietari, amb domicili a la plaça del Carme.

²⁷⁴. Ramon Puig i Piqué és germà del destacat fusionista Caietà Puig i Piqué, nascut a Tàrrrega el 1855, comerciant de cereals, resident al carrer Sant Josep, el qual té també un paper destacat en la coalició burgesa que porta al derrocament de l'aparell municipal d'Enric de Càrcer.

²⁷⁵. *El Cacaseno*, Any I, num.19, Tàrrrega...pàg.2.

²⁷⁶. Els republicans Emili Roca, Felip Solsona, Ramon Puig, Ramon Gabarró, Manuel Pera, i Josep Pasqual i Miquel fan d'interventors del candidat republicà i l'advocat de Cervera, Ramon Riu i Vendrell (*Don Carlos Nadal-Ballester...para proceder al nombramiento de interventores y suplentes para las elecciones de Diputados provinciales que han de efectuarse el 10 de setiembre...ha proclamado los interventores del Ayuntamiento de Tàrrrega a...al Fons Municipal de Tàrrrega. Documentació electoral*, a l'AHCT). En les altres convocatòries electorals d'aquesta dècada, els candidats republicans pel districte no tenen interventors a Tàrrrega.

²⁷⁷. NOVELL i ANDREU, Ramon: *El mestre Güell*...pàg.30.

²⁷⁸. Marcel·li Ricart i Castelló (1875-1927) és comerciant de teixits i de sabates. Soci de la firma *La Estrella* de teixits, al carrer del Carme núm.13, amb un lluit aparador, i de la casa *Ricart i Badias*, fundada l'any 1900, també de teixits (aquest negoci paga l'any 100 80 pts. de contribució industrial i l'any 1919 214,80 pts. de contribució industrial)

²⁷⁹. Jaume Sala i Sala és joier i rellotger amb un establiment al Carrer del Carme. L'any 1919 paga 277,20 pts de contribució industrial i l'any 1923, 519,75 pts. A partir de 1921 Jaume Sala té també la concessió a Tàrrrega dels cotxes *Alasko* i té una botiga d'olis i pintures industrials. Jaume Sala és també propietari rústic.

²⁸⁰. Cristòfol Minguell, nascut a Tàrrrega el 1871, està associat amb Josep M. Ortís i Riu en la firma *Ortís y Minguell*, de venda de teixits a la menuda. El comerç paga l'any 1919 214,80 pts. L'any 1905, amb Domènec Fabregat, estableixen dos telers moguts a vapor al número 65 del carrer Ponent.

²⁸¹. Josep Vicianà i Salvadó té un taller de calçat amb quatre operaris. L'any 1917 en paga una contribució de 43 pts.

²⁸². Josep Costafreda i Sellés, nascut a Tàrrrega el 1870, té una merceria al carrer del Carme, núm.7. L'establiment paga l'any 1900 100 pts. de contribució industrial i l'any 1919 paga 120 pts. de contribució per aquest establiment.

²⁸³. Antoni Elias i Gomà, nascut a Tàrrrega el 1872, casat amb Coloma Sala i Sala, germana de Jaume Sala, té un establiment de roba fina al carrer del

Carme. L'any 1919 paga 120 pts de contribució per aquest establiment. El seu germà és Josep Elias i Gomà, que té una merceria a la plaça Major.

²⁸⁴. Joan Gómez i Llobera neix a Tàrrrega el 1870. És un coetani de la majoria dels membres de l'antiga *Agrupació Catalanista de Tàrrrega*. Amb domicili al carrer Sant Josep núm.3, comença la vida professional com a escriptor. L'any 1908 funda la popular empresa de transports entre Tàrrrega i la muntanya pallaresa batejada com *La Pallaresa*, que més endavant amplia els seus serveis amb viatges diaris, de persones i càrregues, a Barcelona, i amb servei de recaderia ultramarina en col·laboració amb la *Companyia Transatlàntica*. Serà durant els anys vint del segle XX, president alhora de l'*Ateneu de Tàrrrega* i de la Cambra de Comerç i Indústria.

²⁸⁵. Eusebi Perelló i Secanell, nascut a Tàrrrega el 1877, amb domicili a la plaça de les Albes té un establiment d'objectes de cuina al carrer Ponent. L'any 1919 paga una contribució de 62,40 pts. per aquesta activitat. L'any 1904 obre una fàbrica de maons i calcs al camí de San Eloi, per la que paga una contribució de 46 pts. Eusebi Perelló i Secanell és germà del destacat i influent escolapi Carles Perelló i Secanell.

²⁸⁶. Lluís Llado és pintor i comerciant de teixits. Aquest és qui, en paraules de Ramon Novell, reuneix alguns membres de la *Lliga* per llegir-los fragments de clàssics llatins i catalans, els quals escolten en silenci i resignació per patriotisme (NOVELL i ANDREU, Ramon: *Mestre Güell*..., pàg. 31)

²⁸⁷. Josep M. Ortís i Riu nascut a la Fuliola el 1860, amb domicili al Carrer Santa Anna, obre l'any 1900, amb Ramon Vidal i Vall, un important establiment de teixits al carrer del Carme, *Ortís i Vidal*, pel qual paguen l'any 1900 una contribució de 198 pts. i l'any 1919 de 214,40 pts. Més tard, Ortís i Riu obre un altre important negoci de venda de teixits amb Cristòfol Minguell, *Minguell i Ortís*, també al carrer del Carme. L'any 1919 en paguen 214, 40 pts. de contribució industrial.

²⁸⁸. Magí Manonelles té un establiment de teixits al carrer del Carme amb Josep Sanrama. L'any 1919 paguen una contribució per aquest establiment 214,80 pts.

²⁸⁹. ESPINAGOSA, Jaume i PLANES, Josep M.,: *Llistat de Consultoris des de 1884 fins el 1987*, a *Tàrrrega. Aproximació a la història dels seus Ajuntaments entre 1884-1939*, Diputació de Lleida i Ajuntament de Tàrrrega, Col. Viles i Ciutats, 1988.

²⁹⁰. Davant les eleccions a Corts de 1903, els catalanistes de Tàrrrega, tot i admetre la bondat personal de Vicente Alonso Martínez -ha detingut l'acta de diputat del districte durant els vint anys anteriors i ara es presenta el seu germà Dionisio- i les seves mediacions en algunes demandes de Cervera i en algunes qüestions personals de ciutadans de Tàrrrega, consideren que les múltiples servituds que aquest té adquirides, com a cap dinàstic del districte, amb uns i altres, impossibiliten l'eficàcia de la seva acta i encara confien que es pugui formar una candidatura catalanista de cara a les properes eleccions provincials de 1905. (*En català*, a *La Verdad*, Any I, núm.3, Tàrrrega, 1-2-1903, pàgs. 2-3). Una candidatura que no arribara tanmateix a concretar-se fins a l'any 1919.

²⁹¹. Dionisio Alonso Martínez és el germà de Vicente Alonso Martínez, veterà diputat liberal pel districte de Cervera durant vint anys (1881-1901), i fill de Manuel Alonso Martínez, diputat liberal per aquest mateix districte entre els anys 1876 i 1881. Vint-i-cinc anys són per tant -des de l'inici de la Restauració- els de presència ininterrompuda dels Alonso Martínez al districte de Cervera, abans d'encasellar-hi Dionisio Alonso Martínez. Aquest fort arrelament al districte de la família i els nombrosos lligams que hi tenen

establerts els confereix la condició de candidats *naturals i amics* del mateix. (Vegeu: MIR, Conxita: *Lleida (1890-1936). Caciquisme polític i lluita electoral*, a Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1986, pàg.56)

²⁹². MIR I CORCO, Conxita: *Caciquisme polític i lluita electoral. Lleida (1890-1936)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Col. Abat Oliva, Barcelona 1986, pàgs. 111-112.

²⁹³. Don Carlos Nadal-Ballester. *Licenciado en Derecho Civil i Canónico y en Derecho Administrativo, Secretario de la Excm. Diputacion,...* Certifico: Que según aparece... para proceder al nombramiento de interventores y suplentes para las elecciones a Diputados a Cortes que han de efectuarse el 26 de Abril... ha proclamado Interventores del Ayuntamiento de Tàrrega...; i així mateix, per a les eleccions Corts de 1905: Don Carlos Nadal-Ballester... para proceder al nombramiento de interventores y suplentes para las elecciones a Diputados a Cortes que han de efectuarse el 10 de setiembre... ha proclamado los interventores del Ayuntamiento de Tàrrega a..., al Fons Municipal de Tàrrega. Documentació electoral, a l'AHCT.

²⁹⁴. GOMÀ, Antoni: *Memorant coses passades, a Crònica Targarina*, Any X, num.485 (Suplement extraordinari dedicat a Mestre Güell), Tàrrega 13-12-1930, pàgs. 28-29; també vegeu NOVELL i ANDREU, Ramon: *El Mestre Güell*... pàg.27.

²⁹⁵. Don Carlos Nadal-Ballester. *Licenciado en Derecho Civil i Canónico y en Derecho Administrativo, Secretario de la Excm. Diputacion,...* Certifico: Que según aparece... para proceder al nombramiento de interventores y suplentes para las elecciones a Diputados a Cortes que han de efectuarse el 21 de Abril... ha proclamado Interventores del Ayuntamiento de Tàrrega..., al Fons Municipal de Tàrrega. Documentació electoral, a l'AHCT.

²⁹⁶. Ramon Maimó i Llobet és germà del membre de la *Lliga Catalanista d'Urgell i de Segarra* i fundador de l'Agrupació Catalanista de Tarrega, Antoni Maimó i Llobet. Ramon Maimó figura com a interventor electoral del cap carlí del districte Antoni de Nuix i d'Espona a les eleccions provincials de 1905 (*Don Carlos Nadal-Ballester, licenciado en derecho civil...certifico.. para proceder a la proclamación de interventores y suplentes para las elecciones a Diputados provinciales que han de efectuarse el 12 de marzo (de 1905)...*, a Documentació electoral, a l'AHCT.

²⁹⁷. Per a una remembració historiogràfica d'aquest llinatge es pot consultar PLANES I CLOSA, J. M: *El llinatge dels Jover*, col. Natan, Ajuntament de Tàrrega, 1998.

²⁹⁸. Mossen Jacinto Verdaguer Pbre. morí lo dia 10 del present a Vallvidrera (R.I.P).

Catalans de cor, no us olvideu de pregar a Déu per l'etern descans del Cantor de nostra pàtria, del gran poeta, del zelós sacerdot Mossen Jacinto Verdaguer!. Per a rendirli l'últim tribut de nostra veneració y respecte, se celebrará lo dia 27 proxim a les 9, un solemne funeral, orquestat, en la Iglesia Parroquial de Santa Maria d'aquesta ciutat ,dihent l'Oració fúnebre, en elogi del finat...

(Full solt, a Festes i Fires, a l'AHCT)

²⁹⁹. GARCIA HERMOSILLA, Carles: *El paradís inventat. Un parc públic a Tàrrega creat des de l'associacionisme popular*, a Urtx, núm. 7, Tàrrega 1995, pàgs. 205-219; també podeu veure TOUS I SANABRA, Joan: *El llibre de la serra de Sant Eloi de Tàrrega*, Ajuntament de Tarrega i Museu Comarcal de Tarrega, 1990; i finalment, com a visió panoràmica del fenomen CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *Algunes qüestions entorn a la contrucció simbòlica del catalanisme*, a Escola Catalana, Any XXXIV, núm.

358, Barcelona març de 1999, pàgs. 9-12.

³⁰⁰. GARCIA HERMOSILLA, Carles: *El paradís inventat...* a Urtx, num. 7, Tàrrega 1995, pàgs. 205-219.

³⁰¹. La data de matrícula és del 15 de gener de 1891 (*Matrícula Industrial. Registro de Altas. Año Económico 1890-1891*, al Fons d'Hisenda de l'Arxiu Històric de Lleida).

³⁰². *Hora era ja que el cap-vert de la Fortuna s'arribés a adonar de Tàrrega; puix enguany ho ha fet d'una manera que may o de molts anys no s'havia vist. Y ens alegra molt mes al veurer que ha caygut en mans que no son d'aquelles miserables que sols volen riqueses pera engandulirse, en qual cas cap benefici'n rep la societat que les rodeja; sino en mans de un genit emprendedor, que estant al front de la fonda Espanya, com está lo afortunat D. Francisco Pera, ab lo moviment que tots sabém hi ha an aquella casa, engrandirá lo cercle gens petit de sos negocis, donant vida á molt mes brassos y posant la esmentada Fonda en una altura que honrará molt á nostra ciutat, davant dels ulls que visitin casa seva.*

Rebi entre tant lo Sr. Pera la nostra sincera felicitació y que aqueixos quinze mil duros li passin passar unes bones festes...

(*El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.46, Tàrrega 31-1-1899, pàg. 216)

³⁰³. *Contribución Industrial. Año Económico de 1899 a 1900 Provincia de Lérida. Distrito Municipal de Tàrrega, Altas*, a la secció d'Hisenda del Fons Municipal de Tàrrega, a l'AHCT. L'any 1900 paga de contribució per un carro amb quatre cavalleries, domiciliat als afores de Tarrega, 19,40 pts. L'any 1905 paga per aquesta casa de viatgers domiciliada al carrer S.XX 132 pts de contribucio, i l'any 1919 en paga 154 pts.

³⁰⁴. *Matrícula industrial de Tàrrega. Any 1901, i Matrícula Industrial de Tarrega. Any 1902*, a l'Apartat d'Hisenda del Fons Municipal de Tàrrega, a l'AHCT.

³⁰⁵. *Una tomadura de pelo por todo lo alto a los pacíficos targarenses; ya se conoce que anda por el medio el señor Pera que en sus mocedades egercitose en la profesión de Figaro (Bertoldo* Any I, núm.2, Tàrrega 25-3-1903, pàg.1); també, entre altres, es pot trobar referències a *Bertoldo*, Any I, núm.3, Tàrrega 5-4-1903, pàg. 3. *El Cacaseno*, Any I, núm.3, Tàrrega 10-5-1903, pàg.3

³⁰⁶. El novembre de 1899 a Balaguer es funda la *Lliga Industrial i Agrícola* amb l'objectiu d'associar els propietaris industrials i agrícols. Les finalitats de la *Lliga* són defensar els interessos comuns i facilitar serveis d'assegurança i prevencions (*La Veu del Segre*, Any I, núm.7, Lleida, 12-11-1899, pàg.2)

³⁰⁷. *Sr. Presidente de la Camara Oficial de Comercio de Tàrrega*. Muy distinguido

Sr.mio: En respuesta a su atenta comunicación, de 8 de Diciembre último, tengo el honor de manifestar a V. que atendiendo a las indicaciones hechas por esta Cámara de Comercio, de su digna presidencia, asi mismo de la Diputación Provincial de Lérida y Cámara de Comercio de Barcelona, han sido dadas las ordenes oportunas para que, desde luego, tenga lugar la circulación diaria entre Manresa y Lérida y viceversa de los trenes mixtos números 290 y 291, respectivamente, que hoy sólo circulan tres días por semana - De V. con la consideración más distinguida y s.s.q.l.b. l.m L.Waldmann.

(*La Compañía del Norte complaciente*, a *El Ideal*, Lleida 9-2-1907, pàg.2)

³⁰⁸. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm. 30, Tàrrega 21-5-1899, pàg. 89.

³⁰⁹. Consulteu la documentació relativa a fires a Fires, a l'apartat d'Hisenda de L'AHCT.

³¹⁰. *Desde Tarrega. La Feria*, a *El Ideal*, Lleida 22-3-1909, pàg.2.

³¹¹. ESPINAGOSA, Jaume, i PLANES, J.M. : *Tàrraga. Aproximació a la història...* pàgs. 107-108.

³¹². Vegeu bans municipals amb data de 14 de setembre de 1906, 12 de gener de 1907, i 24 de juny de 1907, a la *Caixa de Bans de l'Ajuntament de Tarrega 1901-1925*, a l'AHCT.

³¹³. *Expediente de formación para el nombramiento de 51 guardias particulares de campo*, a la *Caixa de Bans 1901-1925*, a l'AHCT. L'expedient es comença a instruir el 20 d'octubre de 1906 i conclou el dia de Sant Esteve de 1906 amb el fast de nomenament dels guàrdies a l'Ajuntament. L'Expedient inclou així mateix els informes de vist-i-plau de Govern Civil, del Jutjat d'Instrucció de Cervera i de la Parròquia per a cadascun dels 51 propietaris que volen ser investits guàrdies.

³¹⁴. Ban municipal amb data de 13 de juny de 1907, a la *Caixa de Bans 1901-1925*, a l'AHCT.

³¹⁵. Ban municipal amb data de 13 de juny de 1906, a la *Caixa de Bans 1901-1925*, a l'AHCT.

³¹⁶. Encasellament professional establert a partir del *Censo Electoral de 1902* on apareixen els domicilis i oficis de tots els electors targarins; de les matrícules industrials de Tàrraga del període 1910-1915; i de la matrícula industrial on figuren tots els particulars de Tarrega que tenen comerç, indústria o ofici.

³¹⁷. De fet, pròpiament el nom d'aquesta campana seria el de *cinc nou*; així ho recull Rafael d'Amat, Baró de Maldà, amb motiu de la seva estada a Tàrraga el setembre de 1792 en el curs del seu segon viatge a Maldà: *Luego, después, per avis a la gent per la professó dalt a la hermita de Sant Aloy, mitg quart distant de la vila, a tramontana, se comensaren a alsar las campanas grosas, medianas y xicas, áduc la que nomenan Lo Esquellot. Y consonaban de allò bé totes, majorment lo Bou i lo Sinc Nou - estas dos las més grosas - semblant la més grossa a la de Montserrat de la montaña y casi també símil a la Tomasa de la Seu de Barcelona, y la altra, a la Antonia del Pi, quals quedaban un rato sentadas per descansar los campaners.* (d'AMAT i de CORTADA, Rafael: *Viatge a Maldà i anada a Montserrat*, a cura de Margarida Aritzeta, Col. Serra d'Or, Abadia de Montserrat, Barcelona, 1986, pàg. 65.)

³¹⁸. Representen les posicions més conservadores, més fortament catòliques de l'*Ateneu de Tàrraga* (1921), on s'aplega ja tot l'espectre de la burgesia catalanista de Tarrega.

³¹⁹. *Vida Nova*, Any II, Tàrraga 6-4-1922, pàg. 2.

³²⁰. *Iglésias Guizard, el poeta de la Segarra ha mort*, a *Acció Comarcal*, Any II, núm. 14, Tàrraga 20-3-1932, pàg. 5.

³²¹. Joan Parareda i Pujol, nascut a Tàrraga el 1864, comerciant de teixits a l'engros, figura, tot al llarg de les dues primeres dècades del s. XX, entre els cinc primers contribuents de Tarrega. L'any 1900 paga per aquest negoci, al número 66 de la Plaça del Carme, 522 pts de contribució, l'any 1919 en paga 780,80 pessetes i l'any 1923, 402,78 pts.

³²². Josep M. Segarra i Vives, nascut a Tàrraga el 1885 és el fill gran de l'advocat Estanislau Segarra. Segarra i Vives té un negoci de venda de ferros a l'engròs a la Plaça del Carme; aquest establiment, que havia pertanyut al seu avi Josep Segarra, l'any 1919 paga 780,80 pts de contribució i l'any 1923, ja com a *Vda. de Josep M. Segarra i Vives*, en paga 1390, el que situa aquest comerciant entre els sis o set primers contribuents de la ciutat. Josep M. Segarra mor prematurament l'any 1919, en ple exercici de l'alcaldia, que havia assumit l'any 1917 en la candidatura "Acció Nacionalista" Segarra i Vives també és propietari rústic i primer president del Sindicat Agrícol l'any 1914.

³²³. Baldomer Trepà i Galceran, nascut a Tàrraga el 1876 i amb domicili al carrer Sant Pelegrí, obre l'any 1902 un establiment d'adobs de pells al mateix carrer. Aquest any paga per aquest negoci una contribució

de 100 pts, l'any 1919 en paga 480,80 i l'any 1923, 519. Baldomer Trepà obre anys després un magatzem d'adobs al carrer Ardèvol. L'any 1919 paga per aquest negoci 60 pts. de contribució. Baldomer Trepà també fa de cobrador de contribucions, i anys més tard de corredor de lletres.

³²⁴. Josep Trepà i Galceran, nascut a Tàrraga el 1881 i amb domicili al carrer Sant Pelegrí, té una fundició de ferro al carrer Ardèvol i un taller de serralleria industrial al mateix carrer. L'any 1919 paga per aquestes activitats una contribució de 399 i 280 pts. respectivament, el que el situa com models principals contribuents de Tàrraga.

³²⁵. J. E. Trepà nascut a Tàrraga el 1883, l'any 1907 obre una ferreteria de venda a l'engròs al carrer Sant Pelegrí. L'any 1919 paga per aquesta 730,80 pts; l'any 1922, 1096 pts; i l'any 1923, 1319 pts; aquestes contribucions situen J. E. Trepà com un dels primers contribuents de Tàrraga. Trepà havia tingut també una ferreteria de venda a la menuda que tanca.

³²⁶. Joan Baptista Nicolau i Viladot nascut a Tàrraga el 1874, i amb domicili a la Plaça de les Albes es confiter. El seu germà és Federic Nicolau i Viladot.

³²⁷. Antoni Secanell i Aparició, nascut a Tàrraga el 1899, domiciliat al carrer Ponent, és un clar representant de la tercera generació de catalanistes de Tàrraga que fan la joventut al *Patronat de Sant Jordi*. Estudiant de dret a Barcelona, és molt amic dels joves contemporanis, estudiants de dret i catalanistes catòlics com ell, vinculats a Tàrraga, Ramon Gaya i Massot i Xavier Gassol i Bilalta. El seu pare es Ramon Secanell i Cuñé, nascut a Sant Guim de Freixenet el 1856, el qual té una fàbrica de de vi i d'aiguardents al carrer del riu. Per aquesta indústria paga 170,40 pts. de contribució l'any 1900. L'any 1902 Ramon Secanell tanca aquesta fàbrica i obre un establiment de compravenda aiguardents, vins, licors i esperit de vi a la Plaça del Carme, que regentarà el mateix Antoni Secanell i d'on distribuirà el famós licor dels primers anys de la postguerra del segle XX, que ell mateix fabrica: *Don Quién*.

Antoni Secanell és el gran promotor d'*Acció Popular* a Tàrraga durant els anys de la II República, i del seu òrgan local *Acció Comarcal*. Afiliat a la *Lliga Catalana*, en surt elegit diputat al Parlament per Lleida l'any 1932 dins de les llistes del Front Proporcionalista.

³²⁸. Francesc Pané i Castell, fill del comerciant Francesc Pané i Mas - *Pané i Aribau*; teixits al detall - nascut a Tàrraga el 1882, participa activament en el grup teatral d'aficionats del *Patronat de Sant Jordi* i en les seves manifestacions culturals.

³²⁹. Magi Escrivà i Roca, nascut a Tàrraga el 1886 i germa d'Antoni Escrivà i Roca, nascut dos anys abans, obre l'any 1911 un cafè. Magi Escrivà representa, amb Antoni Morgu i altres, la beta més liberal i més satírica del catalanisme burgès de Tàrraga. Magi Escrivà és l'autor de la cèlebre radiografia satírica de la societat targarina, seguint la metàfora panòptica del cinema, titulada *Cinema targarí*, publicada primer a *Vida Nova* l'any 1923 i aplegada i editada en llibre l'any 1967 a Camps i Calmet. Magi Escrivà i el seu germà Antoni són dos destacats dirigents d'*Acció Catalana* a Tàrraga durant els anys de la II República.

³³⁰. Carles Perelló i Secanell (Tàrraga, 1889-1922). El Pare C. Perelló es pintor, poeta, i esportista. Es el promotor del primer equip de futbol organitzat a Tàrraga: el *Futbol Calasanci*, vinculat a l'Escola Pia de Tàrraga. Carles Perelló defensa el valor educatiu de l'esport, seguint un pensament ben comú durant aquests anys entre els sectors catòlics moderns en mentalitat econòmica, que creuen en l'esport com un factor de domini - de sobreposició - racional i tècnic sobre el cos; que alhora que permet dominar les passions, facilita l'aprenentatge i l'organització.

³³¹. Estanislau Segarra i Vilalta, nascut a Tàrraga el 1861 i amb domicili al Carrer del Carme d'aquesta ciutat, és advocat. Estanislau Segarra és fill del comerciant de ferros Josep Segarra i Segarra, i germà petit del comerciant Josep Segarra i Vilalta. La família Segarra és descendent de l'antiga pairalia d'Ivars d'Urgell, *Cal Segarra*; família hisendada, amb el patrimoni més extens d'Ivars i amb terra en altres indrets, la qual durant l'últim terç del segle XIX perd tot la propietat i la casa. Amb tot la família Segarra de Tàrraga manté la vinculació a Ivars a través dels seus cosins Segarra - *Cal Segarreta* - i de la confraria de la Mare de Déu de l'Horta. Una germana d'Estanislau Segarra, Concepció Segarra, esta casada amb l'advocat i hisendat Ramon Tàssies i Bosch. Estanislau Segarra es pare del comerciant Josep M. Segarra i Vives, i del banquer Francesc Segarra i Vives. Mor l'any 1916.

Josep Segarra i Vilalta, germà gran d'Estanislau Segarra, nascut a Tàrraga el 1860, fa de corredor de borsa, de lletres i d'efectes de gir. Té una petita banca al carrer del Carme, inaugurada ja pel seu pare Josep Segarra. Obre més tard un negoci de venda de combustible, i hereta l'establiment de venda de ferros del seu pare.

³³². MIR, Conxita: *Caciquisme polític i lluita electoral...* pàgs. 158-162.

³³³. La lluita contra el monopoli i la concentració capitalista que poden matar la petita indústria i perjudicar els productors de vi, i la lluita contra el caciquisme i la capacitat de subornar-ho tot amb diners, són els reclams del cartell electoral de l'acte de propaganda que fa aquesta candidatura a Tàrraga el 4 de maig de 1910 al Patronat Sant Jordi: *Targarins: Los amantes d'aquesta terra privilegiada, los agricultores i industriales que volem desenvolupar vuestres actividades enfront del monopolio y de toda concentración capitalista que mati la pequeña industria y perjudique a los coliters de ví, asistiu al mitin de propaganda electoral, que Déu volent, se celebrará lo dimecres 4 de Maig a les nou en punt del vespre en lo Patronat Sant Jordi.*

Contra'l CACIQUISME y contra los confreres de la VENALITAT protesteu ab vostra presència, ciutadans honrats, que vos preocupeu del pervindre del vostre poble (Cartell electoral, a *Documentació Electoral* del Fons Municipal de Tàrraga, a l'AHCT).

³³⁴. Cartell electoral conservat entre la documentació electoral del Fons Municipal de Tàrraga de l'AHCT. El cartell esta editat per la impremta de Tàrraga *La Progressiva*.

³³⁵. *Mes avuy que la candidatura de D. Estanislau Segarra es fortament combatuda en algún indret del districte electoral de Cervera per lo sol fet de esser fill de Tàrraga, es punt d'amor propi y espero per nostra dignitat demostrar palesament que nosaltres los targarins que aymem à nostra ciutat, deixem de banda tota classe de partidisme y torme a repetir l'hermós spectacle que donarem mesos passats, votant casi per unanimitat à un altre fill de nostre poble sens tenir en compte la seva filiación política...* (Carta electoral, signada per Ramon Tàssies, Joaquim Isanda, Pbre., Francisco Clua, Antoni Viciano, Joseph M. Llobet, Antoni Gomá, Pere Carreño i Ramon Maymó, a *Documentació electoral* a l'AHCT). Ramon Tàssies, cunyat d'Estanislau Segarra és qui diposita a l'Ajuntament tres exemplars d'aquesta carta impresa en compliment de la disposició legal.

³³⁶. Vegeu MIR, Conxita: *Lleida (1890-1936). Caciquisme polític i lluita electoral...* Apèndix (Quadres de resultats electorals)

³³⁷. És significatiu en aquest sentit com la candidatura a les eleccions provincials - amb menys interessos i per tant amb menys compra de vot - de 1909 del conservador Lluís de Jover la voti pràcticament tothom

de Tàrraga, i ben diferent ocorre amb la d'Estanislau Segarra. A Tàrraga, el marc habitual on els *electors* compren els vots és el Pati, que és alhora el marc habitual on els romancers proclamen cobles de tota mena, etc.

³³⁸. Vegeu CAPDEVILA i CAPDEVILA, Joaquim: *Maldà, història gràfica i del segle XX...* pàgs. 256-257.

³³⁹. MIR, Conxita: *Lleida (1890-1936). Caciquisme polític i lluita electoral...* Apèndix (Quadres de resultats electorals).

³⁴⁰. Joan Marsans i Peix, en la seva condició de negociant i financer, era un vell conegut de Tàrraga. Havia tingut relacions amb la *Cambra de Comerç i Indústria de Tàrraga* des dels primers anys de la seva fundació.

³⁴¹. Vegeu "Sí, senyors", a la Signou, any 5, Tàrraga 24-2-1918, núm. 86, pàg 1. També "Electoral" a La Signou, Any 5, Tàrraga 3-2-1918, núm. 85, pàg 1-2.

³⁴². MIR i CORCO, Conxita: *Lleida (1890-1936). Caciquisme polític i lluita electoral...* Apèndix (Quadres de resultats electorals).

³⁴³. *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 31-3-1923, pàg.7; *Davant les eleccions* a *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 14-3-1923, pàg.1; i *Carta oberta al diputat en Josep Matheu Ferrer* a *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 5-5-1923, pàg.1;

³⁴⁴. *El miting de diumenge*, a *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 7-4-1923, pàg.13; *Tríptic heterogeni*, a *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 21-4-1923, pàg.4. *Els Alonso Martínez a Vilagrassa*, a *Vida Nova*, Any II, Tàrraga 12-4-1923, pàgs.7-8; *Carta oberta al Sr. Alonso Martínez*, a *Vida Nova*, Any III, Tàrraga 19-4-1923, pàgs.1-2. Pel que fa a la posició que defensa la *Juventut Nacionalista* agrupada al voltant de *Vida Nova* vegeu CASTELLÀ, Ramon: *Per la victòria de Catalunya! A votar ciutadans!*, a *Crònica targarina*, Any III, Tàrraga 28-4-1923, pàg.4.

³⁴⁵. Vegeu CAPDEVILA i CAPDEVILA, Joaquim: *Maldà, història gràfica i del segle XX...* pàgs.256-257.

³⁴⁶. MIR i CORCO, Conxita: *Lleida (1890-1936). Caciquisme polític i lluita electoral...* Apèndix (Quadres de resultats electorals).

³⁴⁷. Vegeu ESPINAGOSA, Jaume i PLANES, J.M.: *Tàrraga. Aproximació a la història dels seus ajuntaments...* pàgs. 121-125.

³⁴⁸. És una vella amistat entre l'advocat i dirigent tradicionalista Estanislau Segarra i Francesc Màcia. Aquest, de jove havia simpatitzat amb el fovalisme.

³⁴⁹. *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 24-3-1923, pàg.5.

³⁵⁰. NOVELL, Ramon: *Un bon amic ens ha deixat*, a *Acció Comarcal*, Any II, Tàrraga 16-4-1932, pàg.8.

³⁵¹. Manuel Perenya i Puente (Portbou, 1874- 1932) arriba a Tàrraga com a agent de duana comercial. Obre a la ciutat un establiment de pintures a la menuda a la Plaça del Carme, pel que paga l'any 1919 una contribució de 192 pts. Perenya també té a Tàrraga un establiment de confiteria i pastisseria. Havia tingut així mateix una botiga de venda de vi de licors. A finals de la tercera dècada del segle XX, se'n torna a Portbou, la seva vila, a continuar la feina d'agent portuari. El seu vaixell es diu *Almogàver*.

³⁵². Francesc Segarra i Vives nascut a Tàrraga el 1896 és el fill petit d'Estanislau Segarra i Vilalta, i el germà petit de Josep M. Segarra i Vives. Francesc Segarra dóna d'alta industrial l'ú de juliol de 1918 un negoci de banca al carrer del Carme núm. 28. Segarra compta amb el precedent familiar de la petita banca del seu oncle Josep Segarra i Vilalta, establerta al número 39 del mateix carrer. La *Banca Segarra*, de Francesc Segarra, es beneficia particularment de la prosperitat que comença a viure, sobretot a partir dels anys deu del s. XX, la nova plana regada d'Urgell, que té Tàrraga com a principal centre comercial. Sabem, per exemple, que durant els anys trentes

d'aquest segle la família dels seus cosins d'Ivars d'Urgell- la família Segarra, de *Cal Segarreta* -tenen en aquesta banca imposicions contínues de mes trenta mil pessetes (vegeu GUILLEN, Empar: *El manuscrit de Pere Segarra*, IEL, Lleida 1986). A la *Banca Segarra*, treballa com a encarregat el jove promotor cultural noucentista Ramon Novell i Andreu, amic de Francesc Segarra.

La *Banca Segarra*, amb sucursals a Bellpuig, Mollerussa i Cervera es fusiona entre els anys 1920 i 1923 amb la *Banca de Tàrraga*, sense perdre la seva autonomia. A partir de 1923, després d'uns resultats insatisfactoris, recobra la seva independència fins a l'any 1950, quan, en un nou context financer, finalitza la seva activitat. Francesc Segarra explica la història de la banca a Tàrraga en el llibre *La Banca y el País. Apuntes de historia bancaria tarraquense*, Banca Segarra, Tàrraga, 1951.

³⁵³. *Des de Mollerussa*, a *Vida Nova*, Any II, Tàrraga 13-4-1922, pàg.10.

³⁵⁴. *Vida Nova*, Any III, Tàrraga 7-3-1923, pàg.3; i *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 28-4-1923, pàg.4.

³⁵⁵. PIQUÉ I BATLLE, Ricard: *Una visita a en Guimerà*, a *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 31-3-1923, pàg.4.

³⁵⁶. *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 21-4-1923, pàg.14.

³⁵⁷. Els pomells femenins *Nostra Senyora de l'Alba* assumeixen la custòdia i la neteja de l'ermita de Sant Eloi i del seu entorn (vegeu *Pomells de Joventut Nostra Senyora de l'Alba*, a *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 12-4-1923, pàg.5)

³⁵⁸. Els pomells femenins *Regina dels Catalans* i *Nostra Senyora de l'Alba* fan l'abril i el maig de 1923 una campanya de visita i ajut als necessitats i malalts de l'Hospital de la ciutat, i una campanya contra la blasfèmia (vegeu *Una lletra d'En Josep M. Folch i Torres*, a *Vida Nova*, Any III, Tàrraga 28-3-1923, pàg.14, i *Tasca pomellística*, a *Vida Nova*, Any III, Tàrraga 12-4-1923, pàg.10)

³⁵⁹. Aquest és el darrer en crear-se, l'abril de 1923 (vegeu *Vida Nova*, Any III, Tàrraga 19-4-1923, pàg. 4)

³⁶⁰. Entre les restes de la Biblioteca Gassol, hem trobat diversos llibres de Folch i Torres signats Lluís Gassol i Gaya.

³⁶¹. *Pomells de Joventut*, a *Vida Nova*, Any II, Tàrraga 6-4-1922, pàg.9.

³⁶². Durant la celebració pomellística de Sant Jordi de 1923 a l'ermita de Sant Eloi, surtint de missa foren cantats els *Segadors a la miranda* - de la muntanya de Sant Eloi - i *pronunciats visques a Catalunya Lliure, als Pomells i a la Verge de Montserrat* (vegeu *La Festa de Sant Jordi*, a *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 28-4-1923, pàg.13; i també : *Pomells de Joventut*, a *Vida Nova*, Any III, Tàrraga 23-4-1923, pàg.4, i *Vida Nova*, Any II, Tàrraga 6-4-1922, pàg.9.

³⁶³. *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 14-4-1923, pàg.14.

³⁶⁴. *Revista de l'Ateneu*, Any I. núm.1, Tàrraga Maig de 1921, pàg.1.

³⁶⁵ Francesc Clua ja havia proposat en diverses ocasions d'ençà meitat anys deu la necessitat que tenia Tàrraga de dotar-se d'un Museu, d'una Biblioteca, i d'un Ateneu. Són propostes que es poden anar resseguint a través dels articles de Clua al periòdic *La Signou* (Vegi's per exemple CLUA i ANGLÈS, Francesc: *Temple de Cultura*, a *La Signou*, Any II, num.10, Tàrraga 17-1-1910, i números següents)

³⁶⁶. *L'Ateneu Lleidatà*, a *Vida Lleidatana*, Any 1, núm.12, Lleida 13-10-1926, pàg.1.

³⁶⁷. *Nova Junta de l'Ateneu*, a *Vida Nova*, Tàrraga 28-3-1923, pàg.8.

³⁶⁸. Els catalanistes de l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga* compten aquest cor com una entitat catalanis-

ta. El Febrer de de l'any 1900 *La Lira* assaja *La donzella de la costa* de Clavé, amb motiu d'una actuació extraordinària de Carnestoltes. (*L'Aguila*, Any III, Tàrraga 11-2-1900, núm.44, pàgs. 240-241). L'octubre de 1898, en plena efervescència catalanista, a Lleida es funda el cor Clavé *La Lira Orfeo*, de característiques semblants a la *Lira* de Tàrraga (*La Veu del Segre*, Any 1, núm.3, Lleida 15-10-1899, pàg.3)

³⁶⁹. GOMA, Antoni: *Memorant coses passades...* pàgs. 28-29.

³⁷⁰. *El Aguila Tarraquense*, Any II, núm.39, Tàrraga 29-9-1899, pàgs. 159-160.

³⁷¹. *L'Aguila*, Any III, núm.53, Tàrraga 8-4-1900, pàgs. 272-273.

³⁷². *L'Aguila*, Any III, núm.54, Tàrraga 22-4-1900, pàgs. 279-280.

³⁷³. *L'Aguila*, Any III, núm.54, Tàrraga 22-4-1900, pàgs.279-280.

³⁷⁴. *L'Aguila*, Any III, núm.54, Tàrraga 22-4-1900, pàgs.279-280. Setze anys mes tard, són un centenar de cantaires i simpatitzants del recentment constituït *Orfeo Nova Tàrraga* els que van a l'estació de ferrocarril d'Anglesola a saludar els cantaires de l'*Orfeo Cerverí* - a Tàrraga no hi para aquest tren - que actuen a Lleida per primera vegada. Mantenint així, com serà comú encara durant les pròximes dècades, el vell ritual del catalanisme decomonònic, d'anar a saludar amb vitorejos i senyeres les delegacions polítiques catalanistes o de cantaires que passen per la pròpia terra o que la visiten (*L'Orfeo*, a *La Signou*, Any III, núm. 47, Tàrraga 11-6-1916, pàgs. 378-479)

³⁷⁵. *L'Aguila*, Any III, núm.58, Tàrraga 17-6-1900, pàg.313.

³⁷⁶. *El Aguila Tarraquense*, Any II, núm.27, Tàrraga 9-4-1899, pàg.2.

³⁷⁷. *!Ja fa anys!. Vaig venir a Tàrraga i ferem música i literatura. Vaig sortir-ne tan agraat que el que em semblava de l'ambient cultural de Tàrraga ho vaig exposar en una serie d'articles que s'inserten a L'Aliga, adreçats a En Guell, que ja parlaven de la possibilitat d'un Orfeo que engrandís l'espiritualitat de Tàrraga...*(SERRA I BOLDÚ, Valeri: *El meu tribut*, a *Crònica Targarina* ,Any VII,...pàg.17)

³⁷⁸. GÜELL, Josep: *Voltant per la Segarra. Vallbona de les Monges (A l'amic, l'estimat de les costums d'Urgell, i ferm catalanista Valeri Serra i Boldú)*, a *El Aguila Tarraquense*, Any II, núm.36, Tàrraga 13-8-1899, pàgs.1-2

³⁷⁹. SERRA I BOLDÚ, Valeri: *L'Urgell. Cartas al amich Joseph Guell en El Aguila Tarraquense (I)*, a *El Aguila Tarraquense*, Any II, núm.43, Tàrraga 19-11-1899, pàgs.1-2.

³⁸⁰. Es refereix a brigades d'obriers i peons industrials mobilitzats per fer obres relacionades amb recs i amb la carretera Balaguer-Tàrraga.

³⁸¹. SERRA I BOLDÚ, Valeri: *L'Urgell. Cartas al amich Joseph Guell en El Aguila Tarraquense (II)*, a *El Aguila Tarraquense*, Any II, núm.46, Tàrraga 31-12-1899, pàgs.2-3.

³⁸². SERRA I BOLDÚ, Valeri: *L'Urgell. Cartas al amich Joseph Guell (III)*, a *L'Aguila*, Any III, núm.50, Tàrraga 25-2-900, pàgs.2-3.

³⁸³. SERRA I BOLDÚ, Valeri: *L'Urgell. Cartas al amich Joseph Guell (IV)*, a *L'Aguila*, Any III, núm.54, Tàrraga 22-4-900, pàgs.1-2.

³⁸⁴. L'estigma, en diríem avui.

³⁸⁵. Es dol concretament - motiu bastant comú en aquesta etapa de Serra i Boldú - de com en el collir olives, els romanços que hi eren habituals - *La porquerola*, *Los presos de Lleida*, *Los set dolors*, *La enramada*, o *Los cinch centims* - han estat substituïts per sarsueles castellanes. Es tracta d'un plany que el trobem entre altres llocs a *Urgell i ses costums. Les*

cançons de ronda (Tipogràfica Blondel, Lleida, 1900) i *Les cançons de collir olives* (Acadèmia Mariana, Lleida, 1902)

³⁸⁶. SERRA I BOLDÚ, Valeri: *L'Urgell. Cartas al amic Joseph Guell (V y darrera)*, a *L'Aguila*, Any III, núm. 58, Tàrraga 17-6-1900, pàgs. 1-2. Güell posa així mateix, amb motiu de l'actuació de a la *Festa Catalanista* de Tàrraga de la Companyia del Teatre Romea de Barcelona dirigida per Enric Borràs, aquesta companyia teatral - escenifiquen *Batalla de reinas*, *La cosina de la Lola*, *Lo nuvi*, *Mestre Oleguer*, i *Lo que no vulgas per tu* - com a referent de moralitat; de difusió-recuperació dels *costums senzills* (*El Aguila Tarraguense*, Any II, núm. 39, Tàrraga 29-9-1899, pàgs. 159-160)

³⁸⁷. GÜELL, Josep: *A mon distingit amic (a V. Serra)*, a *L'Aguila*, Any III, núm. 58, Tàrraga 17-6-1900, pàg. 2.

³⁸⁸. La important presència en el repertori de cançons de peces de música clàssica i el tracte musical més classicitzant que es dona a les cançons populars catalanes serien segurament les diferències més remarcables dels orfeons respecte dels cors de Clavé. Unes diferències que ben lluny de ser banals, obeeixen a la diferent composició social, mentalitat i gust dels cantors i públic dels orfeons i dels cors Clavé. Mentre la massa cantant - i públic - dels primers la formen bàsicament sectors de la mitjana burgesa - comerciants, petits industrials, professionals, i depenents -, la massa coral dels segons la nodreixen sobretot obrers, pagesos, i menestrals. Per als primers, la música d'orfeó té, en aquest moment històric, un paper molt important en l'ascesi econòmica - l'esforç directe, sobre un mateix, estalviador - en el que estan immersos, i en el necessari esforç de vigilància cap a la impetuositat i *concupiscència* de l'esbarjo popular. Per als segons, les cançons de cor, tot i que inicialment també tenen un caràcter ascètic, a partir sobretot del s. XX, sense perdre del tot aquest sentit, el seu èxit rau bàsicament en el mateix atractiu populista que tenen l'harmonia i les lletres d'aquestes cançons en el marc d'una societat que sap cantar i a qui agrada cantar - que experimenta encara una dimensió transcendent en aquest acte. I també en els importants lligams sociopolítics que, sobretot a partir d'aquest moment, amb la fractura dretes-esquerres en molts pobles i ciutats, s'estableixen al voltant d'aquestes cançons i dels seus cors, convertint-se en una peça bàsica en la comunió i de la sociabilitat de les esquerres republicanes enfront dels orfeons, lligats sobretot a la dreta catalanista.

³⁸⁹. *Concert inaugural*, a *La Comarca de Lleida*, Lleida, 5-3-1901, pag. 2; *La Voz de la Verdad*, Any I, núm. 7, Tàrraga 11-8-1901, pàg. 4.

³⁹⁰. *L'Aguila*, Any III núm. 54, Tàrraga 22-4-1900, pàg. 280.

³⁹¹. *Queda assenyalat, com el pas de l'Orfeó Gracienc per Tàrraga, l'enamorada del mestre Güell, fou un dels factors que havia d'influir en la creació de l'Orfeó Nova Tàrraga i és cosa que serà bo de recordar i que ha fet que es consideressin sempre germanívolament lligades les dues entitats des de la seva naixença...* (BALCELLS, Joan: *Mestre Güell és mort!*, a *Crònica Targarina*, Any VII, ... pàgs. 6-7)

³⁹². *Creem l'Orfeó. Lletres de Convit*, Tàrraga 13 de juny de 1915, a l'AHCT.

³⁹³. *Creem l'Orfeó!*, a *La Signou*, Any II, Tàrraga 16-6-1915, pàg. 166.

³⁹⁴. Ante numerosa y distinguida concurrencia ha dado el primer concierto el orfeón Nova Tàrraga. Antes del concierto el maestro Joaquín Pecamins dio una conferencia sobre folklore y canciones catalanas (*Diario de Lérida* 13-9-1916, pàg. 2). També pot consultar-se: *El mestre Güell i la seva obra*, a *Crònica*

Targarina, Any VII, ... pàg. 32.

³⁹⁵. Pot consultar-se: *El mestre i la seva obra*, a *Crònica Targarina*, Any VII, pàg. 33.

³⁹⁶. *Primera Festa de l'Orfeó Nova Tàrraga*, a *La Signou*, Any III, núm. 48, Tàrraga 25-6-1916, pàg. 384.

³⁹⁷. *Quines dades més glorioses les que recorden l'audició del Magnificat de Bach, a Tàrraga, i l'excursió i concert al Palau de la Música Catalana de Barcelona. Aquests dos fets senyaladíssims, dins els molts que recordaran sempre l'història excepcionalment gloriós de l'Orfeó Nova Tàrraga, són prou per fer remarcable la vida d'un artista i d'una col·lectivitat...* (BALCELLS, Joan: *Mestre Güell es mort!*, a *Crònica Targarina*, Any X, núm. 485 (Suplement extraordinari d'homenatge a Mestre Güell) Tàrraga 13-12-1930, pàg. 7.

³⁹⁸. El tretze de novembre de 1930, diada de Santa Cecília, i un mes abans de la mort de Josep Güell, Rosa Balcells, filla del director de l'Orfeó Gracienc Joan Balcells fa recital d'arpa ofert al teatre de l'Ateneu, acompanyada per la secció de senyoretes de l'Orfeó Nova Tàrraga.

³⁹⁹. *I arribà l'hora de donar a conèixer l'Orfeó Nova Tàrraga al públic de Barcelona des del Palau de la Música Catalana, i des de la premsa - La Vanguardia - vaig fer el meu paper, no encaminat a constatar solament l'èxit del concert, perquè d'això n'anava plena tot Barcelona, sinó que va plaure'm contar als barcelonins tot ço que opinaven del nostre Orfeó els caps de brot de la música, a qual efecte vaig demanar a Millet, Mas i Serracant, Perez Moya, Balcells i altres eminents músics - Què us semblaven En Güell i els seus cantaires? I tots sense excepció me'n parlaven amb paraules de franc elogi i de fervent entusiasme. I àdhuc un d'ells, arriba a dir-me que deixant de banda l'Orfeó Català era l'Orfeó Nova Tàrraga el millor de Catalunya...* (SERRA I BOLDÚ, Valeri: *El meu tribut*, a *Crònica Targarina*, Any X, núm. 485 (Suplement extraordinari d'homenatge a Mestre Güell, Tàrraga 13-12-1930, pàg. 17)

⁴⁰⁰. S'estrena el dia de Sant Josep de 1919 en el concert que l'Orfeó fa al teatre del Patronat de Sant Jordi. Josep Güell, amb el pseudònim de Nèstor, també escriu un quadre de costums, *El mercat de Tàrraga*, dedicat a aquest concorregut i conegut mercat; la prosa està caracteritzada per un tipisme i localisme viu i acolorit (*El mercat de Tàrraga*, a *La Signou*, Any I, núm. 7, Tàrraga 6-12-1914, pag. 53)

⁴⁰¹. *El mestre i la seva obra*, a *Crònica Targarina*, Any VII, ... pàg. 32.

⁴⁰². L'octubre de 1899 alhora que els catalanistes de Lleida feliciten J. Garcia, director de la Xaranga del Batalló d'Estella, per la seva *magistral* execució en la serenata a les autoritats municipals del dia 26, suggereixen al *músich major d'Estella* que inclogui en els seus tan celebrats *Cantos Leridanos* cançons del repertori tradicional de Lleida i comarca com *Sant Jaume de regalícia*, *La bolanyera'n té un tupí*, / *que sense foch el fa bullí*, *A les setse'l pa/ a setse'l vi/ etc...* (*La Veu del Segre*, Any I, núm. 5, Tàrraga 29-10-1899, pàgs. 2-3)

⁴⁰³. *El mestre i la seva obra*, a *Crònica Targarina*, Any VII, ... pàg. 33.

⁴⁰⁴. *En homenatge*, a *Acció Comarcal*, Any II, núm. 51, Tàrraga 3-12-1932, pàg. 1. *Mestre Güell*, a *Crònica Targarina*, Any XII, Tàrraga 4-12-1932, pàgs. 1-2.

⁴⁰⁵. *Sessió d'homenatge a Mestre Güell*, a *Acció Comarcal*, Any II, núm. 51, Tàrraga 3-12-1932, pàg. 4.

⁴⁰⁶. *Una bella recordança*, a *Acció Comarcal*, Any II, Tàrraga 12-5-1932, pàg. 12; i NOVELL i ANDREU, Ramon: *El Mestre Güell...* pàg. 31.

⁴⁰⁷. *De casa nostra*, a *La Signou*, Any III, núm. 49, Tàrraga 9-7-1916, pàg. 395.

⁴⁰⁸. *El mestre i la seva obra*, a *Crònica Targarina*, Any VII, pàg. 32

- ⁴⁰⁹.NOVELL, Ramon: *Un bon amic ens ha deixat*, a *Acció Comarcal*, Any II, Tàrraga 16-4-1932, pàg.8.
- ⁴¹⁰. *De l'Ateneu*, a *Crònica Targarina*, Any III, Tàrraga 14-3-1923, pàg.5, i *Vida Nova*, Any III, Tàrraga 12-4-1923, pàg.12.
- ⁴¹¹. *Vida Nova*, Any II, Tàrraga 12-4-1923, pàg.14.
- ⁴¹².NOVELL I ANDREU, Ramon: *Mestre Güell...* pàgs.38-39.
- ⁴¹³.NOVELL I ANDREU, Ramon: *Mestre Güell...* pàgs.38-39.
- ⁴¹⁴. Durant l'any 1898, al *Círcol Mes de Maig* s'hi celebren unes vetllades literàrio-musicals dividides en dues parts: una primera part que alterna peces clàssiques interpretades al piano i declamació de poesies, i una de segona de ball de societat per als assistents (*El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.1, Tàrraga 15-4-1898, pàgs.3-4).
- ⁴¹⁵. *La nostra quinzena*, a *El Aguila Tarraguense*, núm.20, Tàrraga 15-1-1889, pàgs. 11-12; i pel concert de l'agost de 1901, *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.7, Tàrraga 11-8-1901, pàg.2.
- ⁴¹⁶. En la primera part d'aquest concert la *Lirica Carnicer* executa les peces *La Traviata*, *La Lucrezia* i *Pecar*; en la segona part dedicada a la musica clàssica, *Minuet de sinfonia en Sol* de Mozart, i la *Serenata de Saint-Jaens* de Gounod; i en la tercera part executa un repertori de ballables. (*El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.40, Tàrraga 8-10-1899, pàgs.167-168.)
- ⁴¹⁷. *La nostra quinzena*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.43, Tàrraga 19-11-1894, pàgs. 191-192.
- ⁴¹⁸. La *Societat Lirica Carnicer* fa un breu concert entre el drama *La Pilarica* i la peça còmica *Un riu d'aucellets* (*El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.43, Tàrraga 19-11-1899, pàgs.191-192).
- ⁴¹⁹. *L'Aguila*, Any III, núm.49, Tàrraga 11-2-1900, pàg.239.
- ⁴²⁰. *L'Aguila*, Any III, núm.56, Tàrraga 20-5-1900, pàg.295.
- ⁴²¹. *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.45, Tàrraga 17-12-1899, pàg.209.
- ⁴²². *L'Aguila*, Any III, núm.44, Tàrraga 11-2-1900, pàgs.240-241.
- ⁴²³. *Carta de Maldá*, a *Diario de Lerida*, Lleida 3-9-1901, pàg.2; i *Programa de las festas qu'es celebraran en lo poble de Maldá ab motiu de la festa major que tindra lloch els días 27,28 y 29 del corrent mes per a honrar la memoria dels gloriosos Sant Macari i Sant Agustí*, a *Diario de Lérida*, Lleida 22-8-1902, pàg.1.
- ⁴²⁴. *La nostra quinzena*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.43, Tàrraga, 19-11-1894, pàgs. 191-192. I GÜELL, Josep: *A mon distingit amich* (a Valeri Serra), a *L'Aguila*, Any III, núm.58, Tàrraga 17-6-1900, pàgs.310-311.
- ⁴²⁵. Concretament el corresponsal dels Omells de Nagaia al periòdic *Segarra* informa que Josep Güell ha dirigit l'*Orquestra de Tàrraga* a la festa major dels Omells de 1925: *Els balls executats per l'Orquestra de Tàrraga dirigida pel mestre Güell i la banda de l'Espluga Calba, lluits i molt concorreguts* (*Omells de Nagaia*, a *Segarra*, Any I, núm.5, Maldá 25-8-1925, pàg.4).
- ⁴²⁶. GÜELL, Josep: *D'espíritualisme* (A mon germà Víctor), a *La Signou*, Any II, Tàrraga 28-2-1915, pàg.3.
- ⁴²⁷. OLIVÉ, Pau: *Necessitat de l'educació musical dels sentiments, generadors de caràcter*, a *La Signou*, Any IV, Tàrraga 9-7-1915, pàgs.172-173.
- ⁴²⁸.NOVELL, Ramon: *Un bon amic ens ha deixat*, a *Acció Comarcal*, Any II, número 18, Tàrraga 16-4-1932, pàg.8; També, NOVELL, Ramon: *Els 10 anys de l'Associació*, a *Acció Comarcal*, Any II, número 18, Tàrraga 16-4-1932, pàg.19). Ramon Novell, Josep Elies, i Antoni Bonastre, de l'*Associació de Música* formen el març de 1932, a més de Manuel de Pedrolo, Josep Canyelles i Antoni Vidal, el comitè de Tàrraga d'homenatge a Goethe, amb motiu del centenari de la mort d'aquest poliedric artista alemany (*El centenari de Goethe*, a *Crònica Targarina*, Any II, número 18, Tàrraga 16-4-1932, pàg.10.)
- ⁴²⁹. *Constitució de l'Associació de Música*, a *Vida Nova*, Any II, Tàrraga 6-4-1922, pàg.2.
- ⁴³⁰. Es tracta de Lluís Agell, Antoni Elías, Antoni Secanell, Josep M.Llort, Ramon Bernadàs, Ramon Carulla, Magí Escribà, Ramon Sauret, Anton Bonastre, Francesc Camps, Josep Serra, Antoni Escribà, Jaume Trepà, Modest Pau, Josep Maimó, Josep Vivé, Antoni Vidal, Antoni Figueres, Josep Elías, Felip de Juan, Jaume Novell, Màrius Amigó, Josep Castella, Ramon Robinat, Ramon Andreu, Ignasi Maimó, Ramon Moretó i Jaume Vidal (*L'àpat de l'Associació de Música*, a *Acció Comarcal*, Any II, núm.18, Tàrraga 16-4-1932, pàg.4). Es tracta d'un conjunt de catalanistes lligats al comerç urbà, de tres generacions diferents, que veiem participar en altres iniciatives paral·leles com l'*Orfeó Nova Tàrraga* o l'*Associació Amics de l'Arbre* (Sant Eloi).
- ⁴³¹. *L'àpat de l'Associació de Música*, a *Acció Comarcal*, Any II, núm.18, Tàrraga 16-4-1932, pàg.4.
- ⁴³². *El desè aniversari de l'Associació*, a *Acció Comarcal*, Any II, núm.18, Tàrraga 16-4-1932, pàg.4.
- ⁴³³. *Programa de las solemnes fiestas que se celebrarán en honor a San Anastasio, Santo Patrón de Lerida. Año 1913*.
- ⁴³⁴. *Diario de Lerida*, Lleida 10-9-1916, pàg.2.
- ⁴³⁵. *Fusió*, a *La Signou*, Any III, Tàrraga 1-10-1916, pàg.4.
- ⁴³⁶. Per a aquest valor de mirall ideal del propi esforç econòmic, de l'ascens econòmic a partir del propi esforç, que tenen les muntanyes carismàtiques del propi àmbit local dins de l'univers simbòlic del catalanisme pot veure's CAPDEVILA I CAPDEVILA, Joaquim: *Alguns aspectes entorn a la construcció simbòlica del catalanisme...* pàgs.11-12.
- ⁴³⁷. PERA I ROCA, Francesc: *Santaloy*, a *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.11, Tàrraga 8-11-1901, pàgs. 1-2.
- ⁴³⁸. GARCIA HERMOSILLA, Carles: *El paradís inventat. Un parc públic a Tàrraga creat des de l'associacionisme popular*, a *Urtx*, núm.7, Tàrraga 1995, pàgs. 205-219.
- ⁴³⁹. Aquest mestre és autor, amb motiu del XVè Congrés de la Federació Agrícola Catalano-Balear a Tàrraga, del *Himno a la Ciencia*, Congrés Agrícola Catalano-Balear, Tàrraga 1910.
- ⁴⁴⁰. ESPINAGOSA, Jaume, i PLANES, J. M.: *Aproximació a la Història dels seus Ajuntaments entre 1884 i 1939...* pàg.121.
- ⁴⁴¹. ESPINAGOSA, Jaume, i PLANES, J. M.: *Aproximació a la història dels seus Ajuntaments entre 1884 i 1939...* pàg.122.
- ⁴⁴². TOUS I SANABRA, Joan: *El llibre de la Serra de Sant Eloi*, Ajuntament de Tàrraga i Museu Comarcal de l'Urgell, 1990, pàgs. 103-163; i *Sant Eloi* (editorial), a *Acció Comarcal*, Any II, núm.39, Tàrraga 10-9-1932, pàg.1.
- ⁴⁴³. TOUS I SANABRA, Joan: *El llibre de la Serra de Sant Eloi...* pàgs.103-127.
- ⁴⁴⁴. *Vida Nova*, Any II, Tàrraga 6-4-1922, pàg.2.
- ⁴⁴⁵. *Sant Eloi* (editorial), a *Acció Comarcal*, Any II, núm. 39, Tàrraga 10-9-1932, pàg.1.
- ⁴⁴⁶. *Acció Popular*, associació catòlica de seglars fundada el 1931 centrada fonamentalment en la legitimació i en la defensa dels fonaments cristians de la Propietat i de la Civilització -burgesa - occidental en general.
- ⁴⁴⁷. Això és, d'ofensa a un conjunt de principis ideals que haurien de regir la vida social d'una societat urbana i burgesa
- ⁴⁴⁸. *Un ascetisme catalanista intramundà*

⁴⁴⁹ Tàrrrega viu sobretot durant la segona dècada del segle XX una particular explosió de *concupiscència* de masses -joc de base i prostitució, sobretot- i blasfèmia pública coincidint amb l'acceleració del seu creixement econòmic i demogràfic. Els catalanistes ho qualifiquen d'*epidèmia*.

Entre els anys 1908 i 1911, quatre proxenetes de Tàrrrega - Ramon Marsinyach i la seva dona Antònia Junyer, Ramon Pallàs, Llorenç Torredelfor i Gabriel Roca - són multats en diverses ocasions per prostitució clandestina: Marsinyach, en dues ocasions - 50 pts de multa -, Torredelfor set ocasions en quatre mesos - 125 pts - Pallàs, en dues voltes - 150 pts - i Roca en una ocasió - 25 pts. Ramon Marsinyach és acusat l'any 1909 de portar periòdicament prostitutes del carrer Cavallers de Lleida al seu establiment, un primer pis damunt del seu cafè del carrer Sant Joan. És ben indicatiu del concurs que té la prostitució a Tàrrrega i de la rendibilitat del negoci que l'any 1914, en una acapta voluntària a favor de la festa major de Tàrrrega, Ramon Marsinyach, que torna a ser multat el juliol d'aquest any per proxenetisme, aporta la màxima quantitat - 200 pts - a la festa major de Sant Eloi.

(Pel que fa a Ramon Marsinyach, poden veure's les providències de l'Ajuntament de Tàrrrega amb data de 16-4-1909 i 13-6-1911, a la *Caixa de Multes. Anys 1911-1920*, i la *Suscripció Voluntaria para la Fiesta Mayor de 1914*, a l'AHCT; pel que fa a Llorenç Torredelfor poden veure les providències de l'Ajuntament de Tàrrrega amb data 19-5-1911, 19-6-1911, 3-7-1911, 21-8-1911, 22-8-1911, 11-9-1911, i 25-11-1910, a la *Caixa de Multes. Anys 1911-1920*. De Ramon Pallàs poden veure's les providències datades el 11-6-1911 i 26-7-1911, conservades a la *Caixa de Multes. Anys 1911-1920*. I finalment, pel que fa a Gabriel Roca pot veure's la providència de l'Ajuntament de Tàrrrega datada el dia 26 de juliol de 1911, dins de la *Caixa de multes. Anys 1911-1920*).

Amb l'arribada l'any 1912 al govern municipal dels conservadors s'acaben les actuacions contra la prostitució clandestina que havien endegat els precedents alcaldes liberals Pera, Albareda i Sanrama. Durant l'any 1912 els regidors catalanistes Ramon Tàssies i Josep Vicianà protagonitzen una llarga i agra polèmica amb l'alcalde conservador Josep Tarragona al voltant del fenomen obscè a Tàrrrega i particularment de la prostitució - del seu volum i progressió, i de les mesures a emprendre-hi.

En la primera sessió municipal en la que es planteja la qüestió, davant dels requeriments de Ramon Tàssies, primer, sobre l'auge a la ciutat del llenguatge obscè i blasfem, de la prostitució, i dels cafès-cantants, i segon, sobre el caràcter clandestí d'aquests establiments, Tarragona respon que es tracta d'un mal vell i sense remei, amb l'únic auxili possible que el que consenteix el Govern Civil i que ja dona l'Ajuntament: les visites dos cops per setmana d'un metge a les cases en exercici, afegint a la remarca que li fa Tàssies sobre la il·legalitat d'aquests negocis, que ja extremaran les mesures perquè es compleixi la llei. Al cap d'una setmana, Josep Vicianà, recolzat per diverses associacions religioses i benèfiques i famílies aconsegueix que l'alcalde es comprometi en una *campanya de moralització* que acabi amb la prostitució i els espectacles obscens. Al cap d'un mes, davant la informació que a requeriment de R. Tàssies dona l'alcalde dient que s'ha acabat la prostitució, aquell amenaça amb portar l'afer als Tribunals; l'alcalde admet, a requeriment de Tàssies, que donarà un ultimàtum perquè els cafès-cantants compleixin

la llei. Finalment, al cap d'una setmana, J. Vicianà, torna a interpel·lar l'alcalde per què no s'acaba amb les cases de prostitució tal com s'havia acordat i afirma que portarà l'afer a la *Superioridad*. J. Tarragona li respon que creu impossible acabar amb aquest vici. Només una setmana després i davant un nou requeriment de Josep Vicianà, l'alcalde respon que les característiques d'una ciutat com Tàrrrega fan impossible acabar amb aquest fenomen.

(Actes Municipals corresponents als dies 1, 9, 15, 21 de juliol i 17 i 31 d'agost de 1912 al *Llibre d'Actes de 1912-1913*, pàgs. 55, 62-64; 72; 81-82; 195-196; i 199-200, del *Llibre d'Actes Municipals. Llibre d'Actes 1912-1913*, a l'AHCT)

Amb l'arribada a l'alcaldia l'any 1915 de Ramon Tàssies i Bosch i la conformació d'una majoria catalanista a l'Ajuntament es reprèn l'activitat repressiva contra la prostitució. Aquest any Ramon Marsinyach torna a ser multat amb 25 pts. I aquest mateix any *La Signou*, òrgan del *Patronat Sant Jordi*, publica un manifest de dues pàgines alertant sobre els nivells que ha assolit el fenomen obscè a Tàrrrega (*Ara es l'hora ciutadans*, a *La Signou*, Any II, núm. 11, Tàrrrega 3-1-1915, pàgs. 83-88).

Amb el termini d'un any i mig el 16 de març de 1909 i el 28 de setembre de 1910, el govern espanyol dicta dos reials ordres per tal de regular l'exercici de la prostitució, argumentant en els dos casos l'increment important del seu exercici.

⁴⁵⁰ Durant aquest període, com hem dit, l'increment de la blasfèmia i de la irreverència en general, són manifestacions correlatives, i de significat invers, a uns increments sensibles en les formes principals del nou materialisme de masses: obscè i blasfèmia, joc i blasfèmia, o nou repertori de cançons populistes i blasfèmia - o irreverència, afegeixi's, en cada cas - són apariments que es fan tan comunament des del catalanisme com des de cert republicanisme, i com també des de fonts mèdico- higienistes. O des de les fonts literàries, i especialment des de l'anomenada *literatura menor*. Un important tibatament de l'empatia vital, *intrigant*, que produeix l'experiència materialista, gràcies als atractius que forneix la nova oferta materialista de masses i encara més en un mon gregari, fan més evidents, correlativament, les limitacions ben reals que té l'accés a aquesta nova *Babilònia*. I doncs, el *mal ètre*. Aquesta frustració entre les expectatives enlluernadores que genera la nova Utopia Material i l'accessibilitat real als seus beneficis, està en la base de la maldicència catàrtica -la blasfèmia- que tant caracteritza el llenguatge popular d'aquest moment històric.

⁴⁵¹ En uns moments en què es produeix una forta desafectació masculina - i especialment de la masculinitat jove - cap al culte litúrgic, associada inversament a la suggestió que hi té el que se n'ha dit la nova *Babilònia*, o que nosaltres n'hem dit, la *Nova Utopia Material de Masses*, s'acreu paral·lelament el disgust d'aquests sectors masculins cap allò *escindit*, o reverenciàble-solemne. La processó del *Sant Enterro*, en tant que expressió màxima d'aquesta solemnitat dins d'una institució ja vista com a *escindida* o solemne en el sentit més tautològic, és el blanc més car d'aquests avalots.

⁴⁵² A l'Acta Municipal de l'Ajuntament de Tàrrrega del dia 20 de març de 1913. *Llibre d'Actes Municipals. Anys 1912-1913*, a l'AHCT.

⁴⁵³ Valeri i Serra i Boldú, aleshores director de *Lo Pla d'Urgell* de Bellpuig en el segon any de vida d'aquest periòdic, manifesta, a propòsit de l'*Aplec del Bon Mot*

de Tarrega de 1913, un posicionament clarament noucentista davant de la llengua, tal com ha fet evident i ha estudiat Ramon Miró i Baldrich. Vegeu: MIRÓ, Ramon: *Un tret noucentista de Valeri Serra*, a *Estudis sobre Valeri Serra i Boldú*, Associació Amics de la Plana d'Urgell, Bellpuig, 1989.

⁴⁵⁴. Vegeu *Lliga del Bon Mot. Report 1908-1918*, Artís imp., Barcelona 1918. La *Lliga del Bon Mot* havia realitzat entre els anys 1909 i 1910 dues conferències a Lleida i una Bellvís.

Pel que fa concretament als *Aplecs* de Tàrraga i de Rocallaura, vegeu les pàgines 22 i 26 respectivament. L'*Aplec* de Rocallaura convoca, segons la *Lliga del Bon Mot*, entusiastes del *ben parlar* de vint pobles de l'entorn d'aquest lloc. Tot just, el mateix número de pobles que professen el vot a la Mare de Déu del Tallat, el camaril de la qual està, des de l'ú de maig de 1900, entronitzat a l'Església parroquial de Rocallaura. A partir d'aquest any es reinicien amb normalitat les processons anuals d'aquests pobles - de l'Urgell, de la Segarra i de la Conca - de renovació del vot a la marededéu, cosa que ens fa pensar que l'*Aplec del Bon Mot de Rocallaura* del 2 d'octubre de 1913 està situat possiblement en el marc d'un *Aplec a la Mare de Déu del Tallat*, en el que participen el conjunt de pobles - una vintena - amb devoció per aquesta maredéu.

⁴⁵⁵. L'*aplec del ben parlar celebrat a Tàrraga*, a *Lo Pla d'Urgell*, Any II, Bellpuig 15-3-1913, pàgs.1-3.

⁴⁵⁶. Ramon Puig de la Bellacasa torna el 1932 a Tàrraga en el primer acte polític que fa el *Centre Autonomista Republicà* a la ciutat (*Nova entitat política*, a *Acció Comarcal*, Any II, núm.24, Tàrraga 25-5-1932, pàg.10)

⁴⁵⁷. Lluís Jover i Nunell, *el conegut i admirat del públic targarí* com en diuen els propagandistes targarins d'*Acció Popular*, pren part en la presentació oficial a Tàrraga d'aquesta entitat de propaganda catòlica i social el gener de 1932 (*Invitació*, a *Acció Comarcal*, Any II, Tàrraga 2-1-1932, pàg.1)

⁴⁵⁸. Juneda, a *Lo Pla d'Urgell*, Any II, Bellpuig 15-3-1913, pag.2.

Jaume Filella i Bragós, natural de Juneda, destacara com a polític catalanista lligat a la *Lliga Regionalista*. Vinculat al polític i advocat Eduard Aunós i Pérez, com a propagandista (1918) i secretari (1923), en el període en què Aunós és membre de la *Lliga*, es presenta a les eleccions provincials de 1921 com a candidat regionalista pel districte de Cervera-Solsona, i retira la seva candidatura, també com a candidat regionalista, a les eleccions constituents de 1931 (MIR, Conxita: *Lleida (1890-1930). Caciquisme polític i lluita electoral...* pàgs.249,418 i 423). L'any 1932 Jaume Filella torna a Tàrraga en el primer acte públic del *Centre Autonomista Republicà* (*Lliga Catalana*), al costat de R.Puig de la Bellacasa, M.Florensa i J.Roda Ventura (*Nova entitat política*, a *Acció Comarcal*, Any II, núm.24, Tàrraga 25-5-1932, pàg.10.). Josep Arqués, també natural de Juneda, és fill del notari i escriptor junedenc Ramon Arqués i Arrufat.

⁴⁵⁹. En Francesc Pané llegí amb veu potentia i clara, matissant degudament la dicció, una lluminosa poesia del poeta segarrenc don Josep Iglésias i Guizard que fou altament celebrada (L'*aplec del ben parlar celebrat a Tàrraga*, a *Lo Pla d'Urgell*, Any II, Bellpuig 15-3-1913, pàg.1)

⁴⁶⁰. L'*aplec del ben parlar celebrat a Tàrraga...*, pàgs.1-2.

⁴⁶¹. Recullo per a començar la gloriosa nota de la Diada de la Llengua. Els diaris degueren fer-te'n sabedor pero no hauràs pas adquirit una impressió exacta si la imaginació no t'ha vingut en ajutori. Formosa festa, t'ho jur. Semblàvam tornats als bells dies verges del moviment catalanista romàntic i estrident. El nom de

Catalunya ho omplenava tot (es refereix als anys de canvi de segle XIX i XX en què l'*Agrupació Catalanista de Tàrraga* - U.C.- organitza les festes catalanistes a Sant Eloi i al Teatre Recreo) (*Epistolari*, a *La Signou*, Any III, núm.37, Tàrraga 23-1-1917, pàg. 300)

⁴⁶². A hores d'ara aquest guardonat poeta lleidatà, i antic redactor de *Lo Pallaresa*, ja ha passat de les files fusionistes i del catalanisme florallesc al catalanisme polític de la *Lliga Regionalista*.

⁴⁶³. Mig any més tard, J. M. Segarra i Vives, des de *La Signou*, alhora que felicita l'Ajuntament de Cervera perquè ha aprovat l'ús de la llengua catalana en tots els actes i documentació del municipi que ho permeti la llei, es dol que l'Ajuntament de Tàrraga no segueixi el mateix camí, més - diu - després de la demostració massiva i sincera que va ser en aquest sentit la *Festa de la Llengua Catalana* de Tàrraga (*Felicitació a l'Ajuntament*, a *La Signou*, Any III, núm.49, Tàrraga 9-7-1916, pàgs.394-395)

⁴⁶⁴. La diada de la Llengua Catalana, a *La Signou*, Any III, núm.37, Tàrraga 23-1-1916, pàgs.293-294.

⁴⁶⁵. El Patronat Sant Jordi i el seu òrgan *La Signou* endeguen diverses campanyes a favor de la catalanització dels rètols comercials, i publiquen i feliciten així mateix els qui fan aquest pas. Saluden així mateix durant el 1916 la catalanització de *Doncel i Pera* (fàbrica de gasoses), *L'Alba* (roba), *La Flor de l'Alba* (flors), *La Perfecció* (gorres), la *Joieria Sala*, *La Sirena* (roba), *La Moreneta* (pintures i queviures), *Magí Carnicé* (sabateria) *La Signou*, Any III, núm.47, Tàrraga 10-6-1916, pag.382

⁴⁶⁶. *Vida Nova*, Any III, Tàrraga 29-3-1923, pàg.14; *Vida Nova*, Any III, Tàrraga 26-5-1923, pàg.18; *Vida Nova*, Any III, Tàrraga 4-6-1923, pàg.15.

⁴⁶⁷. CASTELLÀ, Ramon: *El moment que passa*, a *Vida Nova*, Tàrraga 6-4-1922, pàg.9. Es un dels articles que fan referència a aquesta qüestió. També es poden veure els articles de Manuel Mas o Ricard Piqué.

⁴⁶⁸. *Revifalla*, a *L'Aguila*, Any III, núm.57, Tàrraga 3-6-1900, pàgs.301-302.

⁴⁶⁹. *Inauguració del Centre Excursionista d'Urgell i de Segarra*, a *Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya*, Any XV, núm.126, pàgs. 216-217.

⁴⁷⁰. *L'Arqueta*, a *Vida Nova*, Any I, Tàrraga 13-4-1922, pàg.2.

⁴⁷¹. Aquest es un sentiment comú en Güell respecte un conjunt de festes del calendari pagès tradicional, que aquests últims anys del s.XIX, coincidint amb un moment àlgid de modernització de la ciutat, viuen un decaïment o simplement un abandonament.

Josep Güell constata i deplora la decadència del Diu-menge de Rams: *Sembla que la festa del Diumenge de Rams va decayent d'any ab any*. Cada any, diu, hi ha menys canalla amb ram que volteja animada per la música... (*El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.27, Tàrraga 9-4-1899, pàgs.64-65). Güell lamenta de manera particular com la festa de Sant Roc, al cap de només tretze anys de fer-se el vot de la ciutat al sant taumatúrgic per la pesta de còlera que va assotar Tàrraga l'any 1885, i després de grans oficis i de grans promeses aquell any al Sant, s'ha abandonat del tot. Aquest cronista de la vida targarina que és Güell, que critica l'Ajuntament per aquesta defecció, proposa, per salvar el vot, que aquest se celebri amb el patronal de Sant Eloi, atès que la devoció al sant bisbe també va de capaciguda (*El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.9, Tàrraga 21-8-1898, pàg.33; i *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.37, Tàrraga 27-8-1899). Güell es dol així mateix de com a la festa de la Mare de Déu d'Agost de 1899 per primer cop no s'ha fet el tradicional *llit de la Mare de Déu al mig del creuer de la Iglésia*, encatifant tots els seus voltants i quasi tot el temple amb espígol, romaní i altres bo-

nes herbes, i de com no s'ha solemnitzat, com es feia pocs anys enrera, amb molta pompa, fent l'ofici a tot orgue (*El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.37, Tàrrrega 27-8-1899, pàgs. 144-145). Deplora també Güell que s'hagi perdut el tradicional vot de Tàrrrega al Santuari de Sant Magí (*El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.37, Tàrrrega 27-8-1899, pàgs. 144-145).

Trenta anys més tard a aquestes cròniques de Guillem - Josep Güell - per a *El Aguila Tarraguense* i *L'Aguila*, Lluís Sarret, jove rector i arxiver de l'Arxiu Parroquial, que substitueix Güell al capdavant de l'*Orfeó* quan aquest mor el desembre de 1930, recorda, en la necrològica que dedica a Güell, com aquest, en les freqüents visites que aquest feia a l'Arxiu Parroquial, s'interessava profundament sobre els costums tradicionals de Tàrrrega, dels que en planyia la desaparició: *Però el que més l'entusiasrava era conèixer les antigues costums, tot planyent-se que avui estiguin completament oblidades; com es feien les processons de pregàries; el pas per la vila dels Reis i de les persones de la família real, les cerimònies que s'observaven; l'origen de l'aplec de Sant Eloi; l'antiga Festa Major; les costums entre el jovent; on hi havia el joc de la pilota i quan i per quins motius hi deixaven o no jugar...*(SARRET I PONS, Lluís: *Ben coneguda és...*, a *Crònica Targarina* (Suplement extraordinari d'homenatge a Mestre Güell), Any VII, núm. 485...pàg.19)

⁴⁷². *La nostra quinzena*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.30, Tàrrrega 21-5-1899, pàg.88.

⁴⁷³. *La nostra quinzena*, a *L'Aguila*, Any III, núm.56, Tàrrrega, 20-5-1900, pàgs.244-245. També, *L'Aguila*, Any III, núm.55, Tàrrrega 6-5-1900, pàg.289. La municipalització de la festa - sobretot les festes patronals - és una via de modernització de la festa popular que es generalitza a partir de les últimes dècades del segle XIX, començant per les ciutats i les viles més importants (vegeu: MARFANY, Joan-Lluís: *Notes sobre la festa a en terres de parla catalana*, a ***La festa a Catalunya. La festa com a vehicle de sociabilitat i d'expressió política***, edició a cura de Joaquim Capdevila i Capdevila i Agustí Garcia Larios, Col. Milà i Fonatanals, Publicacions de l'Abadia de Montserrat i Coordinadora de Centres d'Estudis de Parla Catalana, Barcelona, 1997, pàgs. 18-73.

⁴⁷⁴. El decaïment popular de Corpus és una de les grans qüestions debatudes en els Congressos Catòlics de les últimes dècades del segle XIX. Ho és, entre altres, al Congrés Catòlic de Tàrragona i al Congrés Catòlic de Saragossa. En aquests certàmens confessionals amb clergues i seglars, que enquadraven com a instrument d'elaboració teòrica i de propaganda, sobretot a integristes, carlins i conservadors, l'abandonament popular de la celebració del Corpus porta a plantejar possibles vies de restitució de la mateixa, destacant el reforçament teològic de la celebració, i la potenciació dels aspectes de la litúrgia festiva religiosa de la festa.

⁴⁷⁵. *La nostra quinzena*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.31, Tàrrrega 4-6-1899, pàgs.94-95. I *La nostra quinzena*, a *El Aguila Tarraguense*, Any II, núm.32, Tàrrrega 18-6-1899, pàgs.100-101.

⁴⁷⁶. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.5, Tàrrrega 1-7-1898, pàg. 18.

⁴⁷⁷. *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.5, Tàrrrega 1-7-1898, pàg.18.

⁴⁷⁸. Joan Casals i Vallès nascut a Tàrrrega el 1845 té un establiment de pintures a l'engròs a la Plaça Major. L'any 1900 paga per aquesta activitat una contribució de 160 pts. Casals i Vallès és també propietari d'una fàbrica de xocolata a vapor al carrer Capellans, per la que en paga l'any 1900 una contribució de 220 pts. El seu germà és el propietari Manuel Casals i Vallès, nascut a Tàrrrega el 1840 i amb domicili al carrer Carnicer.

⁴⁷⁹. *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.14, Tàrrrega 6-10-1901, pàgs.1-2.

⁴⁸⁰. *La Voz de la Verdad*, Any I, núm.19, Tàrrrega 10-11-1901, pàg.1.

⁴⁸¹. Eugeni d'Ors, ideòleg del Noucentisme, exposa en diverses de les seves glosses aparegudes a *La Veu de Catalunya* la virtut pública del comerç, en tan que activitat que facilita com cap altra el tracte i la conversa entre les persones, resultant - ho il·lustra amb diversos exemples històrics, començant pels antics fenicis i grecs - el primer gran factor - el fonament de la construcció - de la civilitat. Vegeu D'ORS, EUGENI:...Edició a cura de Josep MURGADAS, Vol., Quaderns Crema, Barcelona,... Podeu veure les glosses *El bon comerç: la botiga en què es ven de tot, o L'alegre comerç, obra Catalana d'Eugení d'Ors. Papers anteriors al glossari*, a cura de Josep Murgades, Quaderns Crema, Barcelona, 1994.

L'ideal orsià i noucentista de la civilitat - el d'una societat regida per les lleis arbitràries que emanen d'un alt nivell de desenvolupament i d'integració de les activitats ciutadanes i burgeses, com el comerç o les professions ciutadanes - és en bona mesura, adaptat a l'especificitat del temps i del lloc, l'ideal burgès que popugnen, des dels últims anys del s.XIX, els cercles més elaborats de la burgesia mercantil de Tàrrrega.

⁴⁸². *El Aguila Tarraguense*, Any I, núm.6, Tàrrrega 10-7-1898, pàg.22.

⁴⁸³. *La Voz de la Verdad*, Any I, Tàrrrega 6-10-1898, pàg.3.

⁴⁸⁴. *La Signou*, Any I, núm.1. Tàrrrega 13-9-1914, pàg. 6.

⁴⁸⁵. *L'Aguila*, Any III, núm.56, Tàrrrega, 20-5-1900, p.294. Aquest aparador, sinopsi de mercantilisme i de catalanisme burges, és recordat també trenta dos anys més tard per Antoni Gomà, membre aleshores de la *Lliga Catalana* de Tàrrrega (Centre Autonomista Republica): *Citarem també el bon gust y lluhiment, que presentaren en sos aparadors les botigues de roba y quincalleries del carrer del Carme, y cridantnos molt l'atenció la idea que tingueren los de El Siglo de presentar, fet de variades robes, un templete ab Santes Espines al fons, gornint sos costats los escuts de Lleyda y Catalunya y al peu lo de Tàrrrega* (*De la Festa Major del 1900*, a *Accio Comarcal*, Any II, Tàrrrega 12-5-1932, núm.22, pàg.2)

⁴⁸⁶. La muntanya, en urbanització, de Sant Eloi.

⁴⁸⁷. *Tàrrrega, o l'abrandament*, a *Vida Lleidatana*, Any III, núm.42, Lleida 15-1-1928, pàgs.23-24.